

100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova în 2008

Chișinău 2009

Această publicație apare cu sprijinul financiar al Fundației Friedrich Ebert.
Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al IDIS „Viitorul” și al instituției finanțatoare.

Coordonator: Ghenadie Mocanu

Autori:

Vitalie Grosu
Ion Guzun
Mihail Șalvir
Olesea Cruc
Diana Cheianu-Andrei
Carolina Ungureanu

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova în 2008 / Vitalie Grosu, Ion Guzun, Mihail Șalvir [et al.]; coord.: Ghenadie Mocanu; Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. - Ch. : IDIS „Viitorul”, 2009 (Tipogr. „Reșetnicov P.”ÎI). – 262 p.

ISBN 978-9975-9922-4-4

250 ex.

323+338(478) O-10

Coperta: Eugen Novac

© Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale
(IDIS) “Viitorul”

str. Iacob Hâncu 10/1, Chișinău, MD-2005,
Republica Moldova, Tel.: 21 09 32, Fax: 24 57 14
e-mail: office@viitorul.org, www.viitorul.org

Cuprins:

Prefață	5
Metodologia de cercetare.....	6
P 1. Abuzurile față de jurnaliști – o practică națională.....	9
P 2. Lipsa de transparență în instituțiile publice.....	11
P 3. Suprimarea opoziției politice.....	14
P 4. Spațiul informațional dominat de mass-media rusă	16
P 5. Exercițarea presiunii autorităților publice centrale asupra administrației municipiului Chișinău ...	19
P 6. Răspunderea Guvernului limitată de interesele partidului de guvernământ	23
P 7. Politica identitară deficientă.....	26
P 8. Audiovizualul public angajat politic	29
P 9. Implicarea politică a religiei.....	32
P 10. Populismul autorităților în realizarea și evaluarea reformelor.....	35
P 11. Finanțarea partidelor politice – între transparență și luptele electorale.....	38
P 12. Modificările Codului Electoral antrenate în lupta electorală.....	41
P 13. Criza relațiilor politice cu UTAG – sursă de instabilitate națională.....	44
P 14. (Ne) Reformarea sectorului de securitate.....	47
P 15. Controlul parlamentar ineficient.....	50
P 16. Inegalitatea cetățenilor.....	53
P 17. Încălcarea continuă a drepturilor fundamentale ale cetățenilor R. Moldova din stânga Nistrului..	56
P 18. Tortura și relele tratamente.....	59
P 19. Dreptul la educația calitativă	62
P 20. Discriminarea cultelor religioase.....	66
P 21. Libertatea presei și accesul la informații.....	69
P 22. Libertatea întrunirilor și exprimării opiniei.....	73
P 23. Încălcarea dreptului la dubla cetățenie.....	76
P 24. Dosare la CtEDO - drepturi încălcate și milioane pierdute	79
P 25. Justiția și atitudinea magistraților.....	82
P 26. Utilizarea forțelor de ordine și organelor de drept ca instrument politic	85
P 27. Practica polițienească.....	88
P 28. Starea penitenciarelor și instituțiilor de detenție preventivă	91
P 29. Secretizarea declarațiilor pe avere a funcționarilor publici.....	94
P 30. Ignorarea continuă a Hotărârilor Curții de Conturi.....	96
P 31. Nivelul înalt al corupției.....	98
P 32. Finanțarea și utilizarea netransparentă a finanțelor publice	100
E 1. Inflația VS cursul valutar	104
E 2. Deficitul balanței comerciale – recorduri noi.....	107
E 3. Piața imobiliară din Moldova, amenințată de criză.....	109
E 4. Sectorul animalier în comă profundă	111
E 5. Prețuri europene la gaze naturale	113
E 6. Creșterea datoriei externe a Moldovei – un motiv de îngrijorare.....	115
E 7. “Criza cimentului” – un avertisment pentru viitor	117
E 8. Moldova se transformă dintr-o țara exportatoare de produse agroalimentare în una net importatoare.....	119
E 9. Piața valutară “supraîncălzită” de banii veniți din exterior	121
E 10. Agricultura Moldovei – la nivelul celei din Europa anilor ‘70.....	123
E 11. Pagube enorme, provocate de inundațiile din vară.....	125
E 12. Deficitul forței de muncă calificate – o problemă cât mai acută	127
E 13. Panică pe piața zahărului.....	129
E 14. BNM înregistrează pierderi enorme	131
E 15. Imaginea investițională a Moldovei.....	133
E 16. Criza în sectorul industrial continuă.....	135
E 17. Impactul crizei financiare asupra Republicii Moldova.....	137
E 18. Moldovagaz pe post de sperietoare.....	140
E 19. Declin la bursa de valori a Moldovei.....	142
E 20. Costul gestiunii impozitelor.....	144
E 21. Termocom vs Primăria - războiul tarifelor	147
E 22. Investiții insuficiente în infrastructura drumurilor	149

E 23. Prețul motorinei – o nouă lovitură asupra agricultorilor	151
E 24. Obscuritatea importurilor de energie electrică din Ucraina	153
E 25. Pierderi enorme a bugetului municipal din cauza deciziilor iresponsabile ale CMC	155
E 26. Efectele secetei din 2007 resimțite până în vara anului 2008	156
E 27. Piața creditelor – insuficiența de lichidități.....	158
E 28. Remitențele – fără limită de creștere	160
E 29. Saltă tarifele la gaze, lumina și căldură	162
E 30. Regiunea transnistreană afectată de criza mondială	164
E 31. Agricultorii – salarii mai mici decât minimum de existență	166
S 1. Securitatea demografică în pericol	169
S 2. Satele moldovenești depopulate	171
S 3. Supraviețuire imposibilă la bătrânețe.....	173
S 4. Sfera serviciilor publice este afectată în continuare de corupție	176
S 5. Tinerii din Republica Moldova în Anul Tineretului	178
S 6. Reducerea numărului de locuri la studii în instituțiile de învățământ superior.....	180
S 7. Lipsa locurilor de muncă bine plătite.....	182
S 8. Protecția migranților peste hotare	184
S 9. Consecințele migrației de muncă a părinților asupra copiilor.....	187
S 10. Summer Work and Travel – o formă de exod al creierelor tinere	189
S 11. Costul ridicat al vieții în Republica Moldova	191
S 12. Moldova rămîne cea mai săracă țară din Europa	194
S 13. Criza din domeniul culturii se acutizează	197
S 14. Viciile sociale duc la degradarea națiunii.....	200
S 15. Poluarea mediului ambiant	203
S 16. Sănătatea publică în pericol	205
S 17. Vulnerabilitatea autorităților în fața condițiilor climaterice nefavorabile	209
S 18. Rata înaltă a infectării cu HIV/SIDA.....	212
S 19. Absolenții instituțiilor rezidențiale lăsați în voia sorții	214
S 20. Tensiunile sociale iau amploare	217
S 21. Integrarea în societate a persoanelor cu dizabilități se face cu dificultate.....	220
Ex. 1. Imaginea negativă a RM în presa străină.....	223
Ex. 2. Conflictul armat ruso-georgian și impactul lui asupra Republicii Moldova.....	225
Ex. 3. Cooperarea regională a Republicii Moldova în Sud-Estul Europei: lipsa coerenței și eficienței.....	227
Ex. 4. Monitorizarea RM de către Consiliul Europei.....	230
Ex. 5. Tergivisarea semnării Convenției moldo-române privind micul trafic de frontieră.....	233
Ex. 6. Politica de Vecinătate și lipsa unui acord între Republicii Moldova cu UE.....	235
Ex. 7. Problema contrabandandei la frontiera moldo-ucraineană	238
Ex. 8. Republica Moldova –CSI: model de duplicitate a diplomației moldovenești.....	241
Ex. 9. Neutralitatea Republicii Moldova	243
Ex. 10. Problema transnistreană și ineficiența negocierilor.....	246
Ex. 11. Republica Moldova între Federația Rusă și NATO	249
Ex. 12. Prezența așa-ziselor trupe pacificatoare ruse pe teritoriul Republicii Moldova	252
Ex. 13. Dezarmarea structurilor paramilitare din stînga Nistrului.....	255
Ex. 14. Instabilitatea internă a Ucrainei și repercusiunile asupra Republicii Moldova.....	258
Ex. 15. Diplomația moldovenească – veriga slabă a politicii externe moldovenești.....	260
Ex. 16. Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova	262

Prefață

La finele fiecărui an pot fi trase concluzii și observații pe marginea desfășurării evenimentelor ce s-au scurs. Pentru al treilea an consecutiv, autorii acestui volum și-au propus să evidențieze acele probleme care au marcat agenda publică. Dacă în 2007 întreg spectrul de probleme erau legate, tangențial sau nu, de integrarea europeană, în 2008 accentul s-a pus pe criza economică mondială.

Fiind un an preelectoral, anul 2008 a fost decisiv în definirea valorilor politice ale cetățenilor. În acest an, am fost martorii aplicării tuturor măsurilor de a câștiga sau menține simpatia electoratului. Au fost aplicate tot felul de măsuri administrative, fiind implicate instituțiile publice în hărțuirea liderilor de opinie, demolarea imaginii unor lideri sau șlefuirea imaginii altora, implicarea unor presupune asasinate în viața politică și căutarea unor posibili complici. Adoptarea unor legi importante pentru consfințirea libertății individului sub aspect de întrunire și informare, s-a ciocnit de aplicarea precară a acestor legi. Or, una din problemele de bază cu care se confruntă R. Moldova la momentul de față este incapacitatea de ași implementa propriile legi adoptate de Parlament. La acest capitol a atras atenția și Raportul de progres al Comisiei Europene asupra implementării Planului de Acțiuni UE-RM. În pofida diferitor reacții și rapoarte ale societății civile asupra situației precare din țară, a diferitor reacții din partea partenerilor occidentali, instituțiile publice din Moldova au răspuns voalat sau chiar indiferent. Pierderea unor cazuri de milioane de euro la CtEDO, atenționată de către instituțiilor europene asupra unor cazuri flagrante de nerespectare a drepturilor omului, modestă în a dezvolta o economie funcțională și productivă, Moldova cere din partea Uniunii Europene un Acord de asociere. Aprobând, apoi uitând de Strategia de comunicare europeană, Republica Moldova încearcă a convinge Uniunea Europeană de „schimbări esențiale” în interiorul țării și de europenizare a societății moldovenești.

Anii preelectorali sunt cu greu suportați de către populație, care se confruntă în primul rând cu probleme sociale, în special cu problema demografică, educațională și de sănătate. Plus la asta, se mai adaugă și probleme cauzate de calamitățile naturale. În pofida unor ample dispute între actorii politici de la tribuna Parlamentului, viața oamenilor de rând a rămas la fel de grea, iar problema numărul unu în sondajele de opinie a continuat să fie sărăcia.

Criza mondială, care deși în pofida declarațiilor făcute de oficialii moldoveni nu afectează R. Moldova, anumite sectoare ale economiei au înregistrat rezultate modeste intrând chiar în recesiune.

Cercetarea de față reprezintă efortul unui grup de experți din diferite domenii de a vedea în ce măsură anumite subiecte, fiind influențate de mass-media, penetrează agenda publică și macină societatea pe parcursul unui an întreg. Analizând în primă instanță mass-media apărută pe parcursul acestui an, grupul de experți au formulat problemele ținând cont de propria expertiză pe care o dețin în anumite domenii. Studiu este un instrument util comunității de decidenți politici, oficiali guvernamentali, lideri ai societății civile și reprezentanți ai mijloacelor de informare în masă din mass-media tipărită și electronică, atât din Republica Moldova, cât și din afara ei având la bază metode speciale de cercetare.

Valoarea acestui studiu este întărită de structura facilă, tehnica de identificare și validare a unor probleme reflectate în presă, reprezentând astfel un efort de construcție a unei agende publice care cuprinde majoritatea subiectelor de interes deosebit pentru dezvoltarea Republicii Moldova.

Acest produs inteligent oferă elemente comparative și analitice pentru adoptarea unor tehnici superioare de evaluare a unor decizii care implică importante costuri pentru societatea noastră. Totodată, intenția autorilor acestui studiu este de a încuraja reflecția critică și abordarea comparativistă la elaborarea de politici publice eficiente și efective, precum și la creșterea calitativă a nivelului dezbaterilor publice pe aceste teme de interes.

Echipa de cercetare a fost formată din 6 experți și un coordonator. Studiul a fost coordonat de Ghenadie Mocanu, iar în cadrul echipei de cercetare au intrat Vitalie Grosu, Ion Guzun (domeniul Politic), Mihail Șalvir (domeniul Economic), Diana Cheianu-Andrei, Olesea Cruc (domeniul Social) și Carolina Ungureanu (domeniul Relații Externe).

Autorii studiului aduc sincere mulțumiri Fundației Friedrich Ebert pentru sprijinul acordat în elaborarea prezentei cercetări, dar și pentru încurajarea pe care ne-a oferit-o pe parcursul efectuării acestui studiu complex.

Metodologia de cercetare

Punctul de plecare în cercetarea noastră a fost analiza presei autohtone pe parcursul anului 2008, colectând subiectele de maximă sensibilitate (Very Sensitive Issues - VSI), care s-au impus atenției publice în această perioadă. Alegerea presei drept punct de reper pentru analiza noastră s-a datorat rolului presei de instrument în producerea și furnizarea de subiecte pentru agenda publică generală (politică, administrativă, economică, socială, etc), și totodată, monitorizarea unor teme-cheie în raport cu reacțiile specifice ale societății. Lectura presei scrise din Republica Moldova ne-a determinat să observăm existența anumitor subiecte de interes deosebit de pe agenda oficială și neoficială a autorităților moldovenești, care se repetă cu o anumită frecvență și care au sonoritate pentru societate. Într-o primă fază, am decis să efectuăm o analiză de conținut a presei pentru a identifica un număr de circa 100 de subiecte de maximă sensibilitate. Problemele au fost identificate după următoarele criterii: frecvența apariției, impactul, dinamica, gradul de escaladare al problemei.

Prioritate s-a acordat materialelor din presă, care s-au înscris în anumite curente de opinie, fiind evitate știrile de senzație, care adeseori au drept scop de a distrage atenția publică de la anumite subiecte importante. Ulterior, am recurs la analiza calitativă a problemelor identificate utilizând drept reper o matrice de analiză cu anumiți indicatori calitativi:

- **Subiectul** - oferă o imagine de ansamblu a problemei;
- **Descrierea problemei** - surprinde ariile de manifestare, sursele și motivele care mențin în actualitate problema;
- **Grupuri țintă** - include indivizi și grupuri sociale afectate sau privilegiate de către existența acestei probleme;
- **Impactul** - calculează costurile, dificultățile, amenințările și efectele existenței acestei probleme asupra mediului și structurilor sociale
- **Dinamica** - identifică tendințele și momentele critice ale problemei, perpetuarea ei pe o perioadă mai îndelungată de timp care o profilează în calitate de tendință dominantă asupra vieții publice, economice, sociale;
- **Factori** - identifică instituții, grupuri, actori antrenați în raporturi sociale care includ problematica ori se confruntă cu aspectele acute ale acesteia, conduita prealabilă a acestora;
- **Anticipări** - descrie evoluții probabile în viitorul apropiat;
- **Întrebări** - surprind esența problematicii și impactului acesteia atât în trecut cât și în viitor.

Pentru a structura această cercetare de presă și pentru a ordona într-un format logic descrierea problemelor identificate, am repartizat problemele identificate în cadrul a patru mari grupuri de impact: politic, economic, social, extern. Respectiv, pentru a fi mai ușor identificate, problemele din fiecare grup au primit în față inițiala majusculă a denumirii grupului, urmată de numărul problemei din grup (ex. Politică - P1, P2,...). Grupurile au fost codificate astfel: Politică - **P**, Economie - **E**, Social - **S**, Relații Externe - **Ex**.

Alături de frecvența apariției problemelor în presa scrisă, am efectuat o evaluare externă a problemelor. În acest sens, zece experți reprezentând diferite domenii de activitate din cele patru enumerate mai sus, au evaluat problemele cu o valoare de la 1 la 7 (unde 1 este valoarea minimă și 7 valoarea maximă) după 3 indicatori:

- **Impact** - potențialul de gravitate al problemei pentru stabilitatea democratică și dezvoltarea ascendentă a R. Moldova.
- **Dinamică** - capacitatea de modificare, transformare sau agravare a problemei. În ce măsură problema dată este un statică sau una dinamică?
- **Grad de escaladare** - în ce măsură problema dată este aproape de a se transforma într-o criză și a paraliza domeniul pe care îl reprezintă?

Media aritmetică a celor trei indicatori ne-au permis să aflăm **Intensitatea** problemelor:

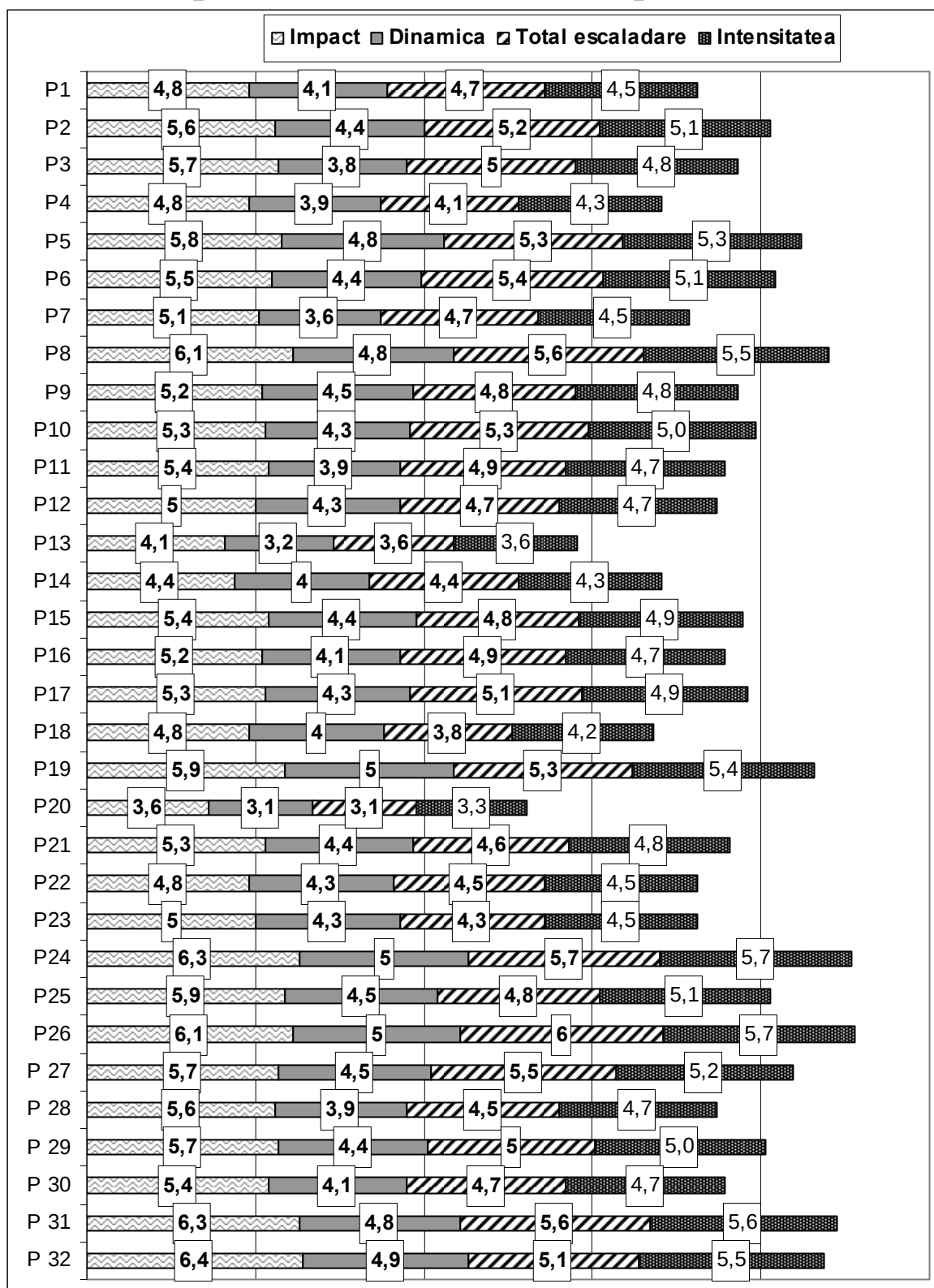
$$I_n = \frac{\text{Impactul} + \text{Dinamica} + \text{Grad de escaladare}}{3}$$

Coeficientul fiecărui indicator (**Impact**, **Dinamică**, **Grad de escaladare**) reprezintă media aritmetică a răspunsurilor experților pentru fiecare problemă. Acești indicatori pot fi vizualizați și apreciați la începutul descrierii problemelor din cele patru domenii.

În pofida subiectivității rezultatelor evaluării externe a problemelor, întrucât reprezintă percepția doar a unui grup de experți, acestea ne oferă anumite repere în evidențierea celor mai presante subiecte de pe agenda publică din 2008.

Ținem să menționăm, că pornind de la premisa, conform căreia, fiecare problemă identificată este la fel de presantă și poartă în sine aceeași doză de îngrijorare din partea decidenților politici și a societății în ansamblu, nu am recurs la o ierarhizare a lor. Ordinea în care au fost descrise problemele în studiu este ordinea identificării problemelor în cele patru grupuri de către experți pe perioada cercetării.

Indicatorii problemelor din domeniul politic

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

P 1. Abuzurile față de jurnaliști – o practică națională

Subiectul

Pe parcursul anului 2008 forțele de ordine au comis un șir de intimidări și abuzuri față de jurnaliștii aflați în exercitarea atribuțiilor de lucru. Asemenea situații au contribuit la înrăutățirea climatului libertății de exprimare în țară și au sporit starea generală de insecuritate în societate.

Descrierea

Abuzurile comise de forțele de ordine contra jurnaliștilor au fost sesizate în decursul întregului an, unele din ele evidențiindu-se prin gravitate deosebită. Împiedicarea jurnaliștilor de a-și realiza atribuțiile legale au căpătat diferite forme fiind implicate atât organele de poliție, Procuratura, cât și alte instituții ale statului. În majoritatea cazurilor acțiunile de intimidare au fost îndreptate împotriva jurnaliștilor care prin activitatea lor practică s-au dovedit a fi incomozi puterii, fie reprezentau mijloacele de presă care tradițional au ieșit cu critică la adresa puterii.

Revenirea la practica intentării dosarelor penale a constituit un pas deosebit de regres în domeniul mass-media. În acest sens, unele organizații media au sesizat ilegalitatea și caracterul excesiv de abuziv a deciziei intentării dosarului penal pe numele lui Constantin Tănase la 21 februarie 2008, pe motivul „acțiunilor îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase”, deși învinuirile nu se bazau pe prezentarea unor dovezi ce ar certifica reaua voință a jurnalistului.¹ Nu mai puțin reprezentativ pentru abuzurile comise de autorități este modul în care a fost gestionat dosarul intentat radioului „Vocea Basarabiei”, caz în care autoritățile au comis un șir de abateri de la legislație. Astfel, Procuratura Generală nu a anunțat din timp administrația postului de radio privind intentarea dosarului penal. În al doilea rând, deși dosarul penal a fost intentat pe motiv de fraudă financiară, organele de anchetă au recurs la anchetarea radioascultătorilor adresându-le întrebări cu caracter politic, fapt care se referă deja la libertatea exprimării². În aceeași logică a intimidării presei se înscriu și dosarele penale intentate unor tineri la sfârșitul lunii mai începutul lunii iunie 2008 pentru comentariile critice la adresa autorităților comuniste, precum și expunerea propriei opinii pe unele subiecte mai complexe a istoriei naționale.

În Memoriul privind libertatea presei în Republica Moldova, 3 mai 2007 – 3 mai 2008, organizațiile media din țară au sesizat un șir de cazuri de intimidare a jurnaliștilor realizate pe parcursul primelor patru luni ale anului³. Printre abuzurile comise la adresa jurnaliștilor pot fi menționate împiedicarea de către organele de poliție a îndeplinirii atribuțiilor de serviciu a jurnaliștilor aflați în misiune, neadmiterea jurnaliștilor la unele întâlniri cu înalți oficiali ai Republicii Moldova sau reprezentanți ai organismelor internaționale, acreditarea discriminatorie și refuzul nemotivat și neîntemeiat al acreditării unor jurnaliști străini în Republica Moldova, intentarea dosarelor penale pe numele mai multor jurnaliști, etc. Hărțuirea și presiunile organelor statului asupra jurnaliștilor angajați de redacția „Ziarului de gardă” pentru materiale publicate la 4 septembrie ce incriminau serviciile de securitate a Republicii Moldova⁴, agresarea echipelor PRO TV la Orhei și Chișinău în decursul lunii octombrie⁵, împiedicarea pe 11 octombrie a cameramanului postului „Jurnal TV” de garda de corp de a-l filma pe președintele V. Voronin cu ocazia sărbătoririi Zilei Naționale a Vinului⁶ au constituit noi cazuri de abuz față de jurnaliști.

Grupul țintă

- mass-media națională și jurnaliștii străini acreditați în Moldova;

¹ Dosarul penal intentat lui Constantin Tanase nu are dreptul la existență // DECA-Press(18.02.2008)

² Ascultătorii „Vocii Basarabiei” sunt citați la poliție // <http://www.jurnal.md/article/5786/> ;

³ Memoriul privind libertatea presei în Republica Moldova 3 mai 2007 – 3 mai 2008 // <http://www.api.md/events/4847/index.html> ;

⁴ ONG de media din Moldova se solidarizează cu jurnaliștii de la Ziarul de Gardă intimidați de SIS // <http://www.interlic.md/2008-09-12/6364-6364.html> ; ONG-urile de media sar în apărarea jurnaliștilor intimidați de SIS // <http://www.jurnal.md/article/8678/> ;

⁵ Societatea civilă condamnă agresarea echipelor PRO TV Chișinău de către poliție // <http://www.info-prim.md/?x=23&y=18304> ;

⁶ Încă unul: Și cameramanul JurnalTV a fost agresat de polițiști // <http://www.jurnal.md/article/9189/> ;

- societatea civilă;
- forțele de ordine;
- comisia parlamentară
- comisia pentru cultură, știință, învățământ, tineret, sport și mijloace de informare în masă;

Impactul

Abuzurile contra jurnaliștilor afectează negativ capacitatea mijloacelor media de informare a publicului larg și îngreună accesul la informație a societății. Atitudinea discriminatorie a forțelor de ordine față de jurnaliști creează premise pentru denaturarea realităților și evenimentelor sociale, contribuie la dezinformarea societății și manipularea opiniei publice. Mediatizarea pe larg a abuzurilor sporesc sentimentul de insecuritate în societate și neîncredere a populației în forțele abilitate cu menținerea ordinii publice.

Dinamica

În raport cu anii precedenți Republica Moldova a cunoscut o înrăutățire a situației în domeniu, fapt ce s-a evidențiat și prin intervențiile și declarațiile de susținere a presei din partea ambasadorilor străini acreditați în Moldova. Punctul culminant al degradării situației în domeniu o constituie revenirea la practica intentării dosarelor penale pe numele jurnaliștilor pentru activitatea desfășurată, precum a fost cazul intentării dosarelor penale pe numele lui C. Tănase și cazul anchetării penale a postului de radio „Vocea Basarabiei”. Multitudinea cazurilor de agresiune a echipelor de jurnaliști a contribuit la înrăutățirea situației în domeniul libertății de exprimare, iar abuzurile s-au evidențiat cu regularitate pe parcursul întregului an. Refuzul MAEIE de acreditare a mai multor jurnaliști din România a contribuit de asemenea la înrăutățirea situației în domeniu și destabilizează situația în ajunul campaniei electorale.

Factorii

- tentativele puterii de a controla spațiul informațional;
- iresponsabilitatea autorităților de stat;
- nepromovarea reformelor reale în structurile paramilitare ale statului;
- imperfecțiunea legislației;

Anticipări

În condițiile în care se apropie alegerile parlamentare din 2009, în care sporește interesul mass-media față de activitatea autorităților, dar și în condițiile sporirii intensității conflictelor între forțele politice este de așteptat ca situația să nu evolueze în sens pozitiv. Este puțin așteptat ca în ajunul alegerilor din 2009 autoritățile să recurgă la inițiative de reformare a situației în domeniu și să promoveze dezvoltarea dialogului real cu jurnaliștii. Totodată, pe fondul menținerii unor relații tensionate cu Bucureștiul este de așteptat ca autoritățile să nu stabilească curând careva criterii clare de acreditare a jurnaliștilor din această țară.

Întrebări

- Din care considerente autoritățile comuniste care declară că doresc integrare europeană nu sunt dispuse a implementa standardele europene de conduită în domeniu?
- Cum se poate garanta gestionarea corectă a situației în condițiile apropierei alegerilor parlamentare din 2009?

P 2. Lipsa de transparență în instituțiile publice

Subiectul

Deși autoritățile au promis pe parcursul anului mai multă transparență în activitatea instituțiilor publice, în practică, autoritățile statului rămân în continuare netransparente. Acest fapt afectează dialogul între societatea civilă și instituțiile publice, iar în unele cazuri (conflictul transnistrean, de ex.) chiar generează profunde îngrijorări și insecuritate societății.

Descrierea

Pe parcursul anului autoritățile statului au declarat intenția întreprinderii mai multor acțiuni în vederea sporirii transparenței instituțiilor publice, primul pas fiind recunoașterea netransparenței acestora⁷. Cu toate acestea, activitatea practică a autorităților scoate în evidență complexitatea reformării, dar și nedorința, în unele cazuri, de a contribui esențial în acest sens. Trebuie de luat în considerație că transparența instituțiilor publice este o chestiune de sistem, autoritățile rămânând restante la mai multe capitole. Se pare că autoritățile sunt dispuse să promoveze transparența la nivelul instituțiilor ordinare, dar sunt foarte rezervate la capitolul transparenței instituțiilor supreme în stat, iar acest fapt reduce la minimum orice intenție de a garanta transparența instituțională a activității statului.

Astfel, un important caz în care s-a manifestat destul de acut lipsa de transparență a instituțiilor statului l-a constituit procesul de reglementare a conflictului transnistrean autoritățile implicate fiind: Președintele, Ministerul Reintegrării și MAEIE. Activitatea practică a acestor instituții pe marginea reglementării transnistrene a generat sesizări în presă din partea societății civile și declarații politice de protest a deputaților și forțelor de opoziție prin care era exprimată atitudinea alarmantă vizavi de posibilele evoluții pe acest subiect⁸. De asemenea, absența transparenței pe această problemă acută a sporit sentimentul insecurității, care s-a concretizat prin diferite presupuneri în mass-media vizavi de reglementarea transnistreană și a generat, totodată, iluzia unei confruntări între societate și autoritățile statului pe acest subiect, provocând sentimentul nereprezentării societății de către autorități, iar în presă dominând impresia precum că autoritățile comuniste ar fi gata să cedeze interesul național pe marginea acestei grave probleme naționale.

Un alt caz sesizat în cadrul unui studiu al IDIS „Viitorul” și făcut public pe 12 noiembrie, se referă la lipsa de transparență a Parlamentului Republicii Moldova. Printre principalele probleme care afectează transparența legislativului moldovean au fost menționate așa aspecte precum: sistarea difuzării publice a ședințelor Parlamentului, nereflectarea corespunzătoare a informației pe pagina web al Parlamentului și complexitatea accesării informației privind cheltuielile financiare a legislativului, deficiențele comunicării cu publicul etc. În atare condiții informația referitoare la activitatea Parlamentului care ajunge la publicul consumator este distorsionată⁹.

Aceeași problemă a fost sesizat la 17 septembrie de către organizațiile neguvernamentale pentru promovarea drepturilor omului din Republica Moldova, care s-au arătat îngrijorate de lipsa de transparență din partea Parlamentului în cazul numirii avocaților parlamentari, practicii de selectare a acestora și rolului acordat societății civile în această procedură. Totodată, ong-urile au subliniat și un șir de abateri ale Parlamentului de la legislația în vigoare pe marginea acestui subiect,¹⁰ concluzia organizațiilor fiind că lipsa de transparență la acest subiect diminuează rolul instituției vizate în procesul de democratizare a țării și promovării reformelor reale în domeniul drepturilor omului.

Netransparența instituțiilor publice se manifestă și prin atitudinea discriminatorie față de mijloacele de presă, lăsându-se loc diferitelor interpretări privind cauzele reale a atitudinii

⁷ *Guvernul de la Chișinău recunoaște: Lipsa transparenței sufocă instituțiile statului* // Flux, Cotidian Național, Nr.200818 din 05 februarie 2008 ; *Premierul moldovean recunoaște: Activitatea Guvernului este netransparentă* // Flux, Cotidian Național Nr.200886 din 20 mai 2008 ;

⁸ *MAE se arată îngrijorată de planul lui Voronin* // <http://www.jurnal.md/article/5788/> ; *Răduța Matache: „Procesul de reglementare a conflictului transnistrean trebuie să fie transparent”* // <http://www.jurnal.md/article/6220/> ; *Viziunea Experților asupra Problemei Transnistrene. IPP* // <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=311> ;

⁹ *Parlamentul Republicii Moldova are restanțe la capitolul transparență și accesibilitate* // <http://www.viitorul.org/newsview.php?l=ro&idc=132&id=1540> ;

¹⁰ *Societatea civilă cere transparență în selectarea și numirea avocaților parlamentari* // <http://www.info-prim.md/?x=24&y=17632> ;

discriminatorii față de presă. Astfel, autoritățile nu o singură dată au manifestat disponibilitatea de a coopera numai cu presa loială, împărțind astfel presa în convenabilă și cea care nu este¹¹. Invitarea pe 11 aprilie la conferința de presă, ca urmare a întâlnirii dintre V. Voronin și I. Smirnov, numai a televiziunilor loiale partidului de guvernământ se înscrie în logica și ne-dorința autorităților de a promova transparența reală, creând astfel premise pentru manipularea opiniei publice.

Deși ședințele de judecată sunt publice, legislația stabilind clar care sunt cazurile de exceptare de la această regulă, în practica națională sunt atestate mai multe cazuri când judecătorii discreționar recurg la limitarea principiului publicității ședinței de judecată. Astfel, la 10 octombrie a fost limitat accesului echipei PRO TV în sala de ședințe a Judecătoriei Orhei, în care se ancheta un dosar de importanță deosebită cu implicații a unor lideri politici. Mai mult chiar, jurnaliștii echipei PRO TV au fost chiar agresați de către colaboratorii de poliție.

Grupul țintă

- Autoritățile statului;
- Serviciile de presă a instituțiilor publice;
- Instanțele de judecată;
- Societatea civilă;
- Mass-media națională și locală.

Impactul

Inexistența transparenței reale a instituțiilor publice afectează negativ capacitatea informării corecte a cetățeanului de rând. Caracterul secret de rezolvare a conflictului transnistrean a generat sporirea gradului de insecuritate a cetățenilor și societății civile. Netransparența instituțiilor fundamentale ale statului provoacă suspiciunea că autoritățile sunt mai mult preocupate de a crea iluzia transparenței decât de promovarea reală a acesteia. În condițiile netransparenței activității instituțiilor publice sporesc șansele dezvoltării corupției în țară.

Dinamica

În raport cu anii precedenți autoritățile au întreprins încercări izolate în vederea garantării transparenței unor instituții publice ce s-au concretizat prin inițiative precum: crearea Comisiei guvernamentale pentru supravegherea realizării achizițiilor publice, decizia de creare a Consiliului Civil pentru monitorizarea Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, adoptarea Legii privind transparența procesului decizional, etc. Cu toate acestea au fost atestate și evoluții în sens negativ precum crearea condițiilor de limitare a transparenței și accesului la informație prin recent adoptata Lege a secretului de stat. În anumite domenii, ca de exemplu conflictul transnistrean, autoritățile au instituit o adevărată „secretomanie”, societatea civilă și mediul de experți arătându-se îngrijorați cu diverse ocazii ca rezultat al lipsei de informație vizavi de reglementarea conflictului transnistrean. Absența informației asupra evoluțiilor pe marginea problemei vizate a fost atestată chiar și de către deputații parlamentului. Înrautățirea relației între mass-media și autoritățile statului, precum și continuarea practicii abuzurilor asupra jurnaliștilor aflați în misiune de lucru și chiar în afara acesteia a influențat negativ procesul de afirmare a transparenței instituțiilor publice. De asemenea, instituțiile supreme ale statului rămân în continuare netransparente, careva evoluții pozitive majore fiind absente.

Factorii

- puterea discreționară a funcționarilor publici;
- imperfecțiunea legislației;
- corupția;
- deficiențele cooperării cu mass-media;
- limitarea accesului la informație;
- mentalitatea funcționarilor publici;

¹¹ *Memoriu privind libertatea presei în Republica Moldova* // <http://www.api.md/events/4847/index.html> ;

- neacceptarea de către autorități a regulilor și principiilor democratice.

Anticipări

Inițiativele Guvernului de dezvoltare instituțională în vederea sporirii transparenței, adoptarea Legii privind transparența procesului decizional constituie desigur factori pozitivi. Cu toate acestea, adoptarea Legii secretului de stat va oferi condițiile legale necesare limitării transparenței instituțiilor publice și accesului la informație. În condițiile înrăutățirii relațiilor cu mass-media este de așteptat ca autoritățile să continue a face distincție între presa „loială” și cea „neloială”, iar acest fapt va contribui la noi cazuri de discriminare a presei și înrăutățire a situației în domeniul transparenței instituțiilor publice. Continuarea tentativelor de menajare a Federației Ruse în cadrul conflictului transnistrean va limita și mai mult capacitatea de promovare a unei politici transparente în domeniu și dezvoltare a unui dialog cu societatea civilă.

Întrebări

- De ce autoritățile au tergiversat acțiunile în vederea sporirii transparenței tocmai spre finalul mandatului de guvernare?
- Cum de evitat implicarea politicului în instituțiile ce au ca obiectiv monitorizarea și supravegherea instituțiilor statului?

P 3. Suprimarea opoziției politice

Subiectul

Pe parcursul anului 2008 autoritățile comuniste au declanșat un adevărat război împotriva opoziției politice care a scandalizat opinia publică. În acțiunile de intimidare a opoziției a fost implicat un întreg arsenal de mijloace, precum: utilizarea resurselor administrative, discriminarea în baza bugetului, implicarea abuzivă a organelor de drept, etc. Atitudinea licențioasă a guvernării față de opoziție a împiedicat funcționarea normală a instituțiilor publice de diferit nivel și a afectat imaginea Republicii Moldova.

Descrierea

Relația între guvernare și opoziție este un subiect delicat în orice țară, care pretinde a fi democratică. În cazul Republicii Moldova comportamentul dubios și acțiunile nejustificate ale diferitelor instituții de stat la adresa unor partide politice au creat impresia unei isterii a guvernării în intenția de a păstra controlul asupra puterii, iar regularitatea acțiunilor de intimidare a opoziției s-a asemănat unei legi nescrise a actualei guvernări.

Una din practicile des utilizate a constituit-o intentarea dosarelor penale pe numele liderilor partidelor de opoziție. Pe parcursul întregului an pe numele liderilor principalelor formațiuni politice de opoziție au fost deschise mai multe dosare penale¹². Până în prezent nici unul din acestea nu s-a finalizat cu o învinuire printr-o decizie a instanței de judecată. Absența învinuirilor din partea judecătorului creează suspiciuni asupra obiectivității și veridicității acestor dosare. În plus, unele dosare se referă la evenimente vechi de 10 ani fapt care suscită îndoieli privind veridicitatea sa.

Un alt caz de intimidare și de luptă împotriva opoziției se reflectă prin utilizarea abuzivă a resurselor administrative și financiare ale statului. Astfel, concluziile experților Centrului de Politici Economice al IDIS „Viitorul” privind finanțarea din bugetul de stat pe criterii politice a localităților Republicii Moldova făcute publice în martie 2008 evidențiază o nouă practică de luptă a puterii cu opoziția. Experții au subliniat că localitățile în care guvernează membrii partidului comunistilor beneficiază de aproximativ 75 la sută din totalul investițiilor capitale din republică¹³.

Atitudinea autorităților centrale în raport cu autoritățile municipiului Chișinău se înscrie în același scenariu de intimidare a forțelor de opoziție, dar s-a deosebit prin intensitate. Din momentul investirii în funcție pe numele Primarului capitalei, membru al unui partid de opoziție, au fost intentate de către Procuratură în decursul unui singur an tocmai trei dosare penale. Aplicarea la 1 octombrie a sechestrului asupra conturilor Primăriei de către Ministerul Justiției, în ajunul manifestațiilor ce urmau să fie organizate de autoritățile locale și deblocarea acestora cu o singură zi înaintea acestor manifestații este un alt caz interpretat de mass-media ca o nouă strategie a puterii de luptă cu opoziția politică¹⁴.

Această atitudine abuzivă a guvernării se înscrie perfect în declarațiile președintelui prin care guvernarea actuală își atribuie dreptul de a decide autoritar (și aberant totodată) care partide politice ar trebui să joace rolul de opoziție politică, introducându-se termenul de opoziție politică constructivă și opoziție politică neconstructivă. Prin aceasta guvernarea actuală a demonstrat clar înclinațiile autoritare a politicii promovate și tendința de a înlătura una dintre principalele instituții ale Democrației care este Opoziția politică.

Grupul țintă

- partidele politice;
- guvernarea;
- organele de drept;

¹² Încă două dosare penale pe numele lui Vladimir Filat // <http://www.jurnaltv.md/?article=999> ; Procuratura deschide dosar penal pe numele liderului AMN // <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=2008/11/21&ay=19381> ;

¹³ Factorul politic al finanțării infrastructurii la nivel local // http://www.viitorul.org/public/1146/ro/policy_brief_factory.pdf ;

¹⁴ Dorin Chirtoacă e bombardat cu dosare penale // <http://www.jurnal.md/article/9168/> ; Un nou sechestr aplicat pe conturile primăriei Chișinău // <http://www.jurnal.md/article/9050/> ;

- societatea civilă;
- organizațiile internaționale.

Impactul

Conflictul profund între autoritățile centrale ale statului și unele forțe de opoziție au generat sporirea instabilității politice în țară. În majoritatea cazurilor abuzurile comise de instituțiile publice creează noi cazuri de încălcare flagrantă a drepturilor omului. Proiectarea conflictului între guvernare și opoziție asupra relației între autoritățile publice centrale și cele locale, împiedică funcționarea normală a sistemului administrativ și realizarea intereselor și drepturilor cetățenilor. Intensificarea conflictului între cele două entități și abuzurile comise față de opoziție știrbesc din imaginea țării și afectează interesul cetățenilor.

Dinamica

Acțiunile de intimidare a opoziției s-au manifestat cu regularitate pe parcursul întregului an. Totuși, în contextul apropierei alegerilor parlamentare scandalurile ce țin de relația între putere și opoziție se țin lanț. În acest sens, pe parcursul lunii octombrie Procuratura a anunțat intentarea a două noi dosare pe numele unor lideri de opoziției, V. Filat și D. Chirtoacă. Ca și pe parcursul anilor precedenți, Legea bugetului de stat pentru 2009 presupune aceeași strategie de finanțare a autonomiilor locale în dependență de afinitățile politice.

În decursul anului puterea centrală a continuat atacurile asupra administrației municipiului Chișinău care reprezintă forțele de opoziție, utilizându-se cu succes practica abuzivă a punerii sub sechestru a bunurilor publice și conturilor primăriei. Pe parcursul anului organele de poliție au fost implicate într-un șir de intimidări la adresa opoziției și reprezentanților societății civile care protestau împotriva unor politici sau acțiuni ale statului.

Factorii

- apropierea alegerilor parlamentare;
- inexistența supremației legii;
- lipsa culturii politice democratice;
- iresponsabilitatea autorităților publice centrale;
- absența independenței structurilor de forță.

Anticipări

În condițiile apropierei alegerilor parlamentare este ireal de așteptat o îmbunătățire a relației între puterea centrală și opoziție. Pentru a crea iluzia incapacității opoziției de a prelua puterea în stat este de așteptat ca guvernarea comunistă să continue strategia de măsuri în vederea împiedicării funcționării autorităților publice locale guvernate de forțele de opoziție, ținută din cauza amplorii și vulnerabilității fiind municipiul Chișinău și prin urmare PL.

Întrebări

- Ce modificări legislative trebuie operate pentru a împiedica implicarea organelor de stat în conflictele politice dintre guvernare și partide?
- Cum de creat condițiile favorabile ce ar garanta responsabilitatea puterii centrale?

P 4. Spațiul informațional dominat de mass-media rusă

Subiectul

Mass-mediei îi revin importante funcții în formarea opiniei publice, integrării societății și socializarea publicului. În condițiile Republicii Moldova spațiul informațional dominat de mass-media rusă contribuie la formarea unor paradoxuri în interpretarea realităților social-politice naționale sau internaționale, implică influențe externe asupra comportamentului social-politic în țară și se realizează în detrimentul spațiului public în limba română (de stat).

Descrierea

Pe parcursul ultimilor ani autoritățile s-au angajat într-un șir de inițiative și strategii la nivel național în vederea dezvoltării politicilor guvernamentale în domeniul mass-media, formării societății informaționale cu respectarea principiilor, precum: pluralismul politic, libertatea presei, garantarea accesului la informație, transparența, ș.a. În Republica Moldova spațiul informațional este disproporțional dominat de mass-media rusă. Acest fapt contribuie la profunda influențare din exterior a opiniei publice naționale și manipularea comportamentului politic în societate. Prezența și influența disproporționată a mass-mediei ruse contribuie la formarea unor opinii paradoxale și contradictorii a societății pe chestiuni de importanță națională, precum: integrarea europeană, securitatea națională, evenimentele internaționale, ș.a. În atare condiții societatea Republicii Moldova devine ușor manipulată și vulnerabilă vizavi de inocularea unor viziuni străine conforme intereselor geopolitice ruse în detrimentul intereselor naționale.

În cadrul studiului realizat de către IDIS „Viitorul” privind evaluarea percepției publice a procesului de integrare europeană și implementarea Planului de Acțiunii UE-RM, publicat în luna aprilie, este atestată vădită influență a mass-media ruse, cel puțin la nivelul încrederii publice. Astfel, 67,5% din respondenți au răspuns că au cea mai mare încredere în instituțiile TV din Rusia, instituțiile TV rusești plasându-se pe locul doi după Mitropolia Moldovei. Pe locul următor se clasează posturile TV din Moldova cu acoperire largă (62,3%), urmate de posturile de radio din Republica Moldova cu acoperire largă (59%) și de posturile de radio în limba rusă (53,6%). Potrivit autorilor studiului, încrederea acordată de mijloacelor de informare de la Moscova este relativ egală cu cea acordată mijloacelor de informare de la Chișinău. Influența percepției publice naționale de către mass-media rusă atinge forme bizare și nu satisface necesitățile de informație a societății moldovenești în contextul integrării europene din simplul considerent că Rusia nu dorește o integrare europeană nici pentru sine și nici nu a evitat să manifeste dorința de a împiedica integrarea europeană a altor state ex-sovietice¹⁵. Situația se complică în cazul în care, potrivit Barometrului Opiniei Publice, prezentat de IPP în luna octombrie, 24% din respondenți consideră că pentru Republica Moldova Rusia este țara care ar putea acorda necesarul sprijin în calea integrării europene, deși Rusia s-a declarat principial contra unui asemenea proces¹⁶.

Dominarea mass-mediei ruse pe piața audiovizualului în Republica Moldova influențează percepția riscurilor și realităților internaționale de către cetățenii Republicii Moldova. Astfel, potrivit Barometrului Opiniei Publice, 33 la sută din cetățenii Republicii Moldova consideră Georgia responsabilă de declanșarea conflictului armat cu Rusia din august. Totodată, 33% procente din respondenți consideră că Rusia a procedat corect recunoscând independența Abhaziei și Osetiei. Deși integrarea europeană s-a declarat ca strategie prioritară și ar fi trebuit să urmărim o sporire a dezbatelor publice pe marginea integrării europene, precum și o sporire a autorității liderilor europeni, respondenții Barometrului Opiniei Publice i-au identificat pe Vladimir Putin și Dmitrii Medvedev în calitate de lideri politici internaționali cu cea mai mare încredere, și aceasta pe fonul nu tocmai unor relații pozitive între Rusia și Republica Moldova. În atare condiții se manifestă clar influența mass-mediei ruse și capacitatea ei de a structura opinia publică în țară, fapt care ar trebui să responsabilizeze mult mai mult autoritățile publice naționale pentru a evita unele riscuri ce țin de

¹⁵ Raport asupra studiului de evaluare a percepției publice privind procesul de integrare europeană și implementare a PAUEM // http://www.viitorul.org/public/1167/ro/Raport_EU_ROM_fin.pdf;

¹⁶ Barometrul de Opinie Publică - octombrie 2008 // <http://www.ipp.md/barometru1.php?l=ro&id=34>;

promovarea intereselor naționale¹⁷.

Cucerirea spațiului public de mass-media rusă se realizează în detrimentul limbii de stat. Potrivit unui studiu realizat de Gallup Polls în Republica Moldova procentajul respondenților care doresc ca copiii lor să învețe în limba rusă a crescut de la 27% în anul 2006, la 39% în 2007¹⁸. În acest sens sporirea influenței mediatice ruse și cucerirea de noi poziții a fost favorizată și de înlăturarea încă în 2007 de pe piața națională a postului român de televiziune TVR1. La 17 martie și 10 iulie curent, Curtea de Apel și respectiv Curtea Supremă de Justiție au dat câștig de cauză Consiliului Coordonator al Audiovizualului privind retragerea licenței pentru Societatea Română de Televiziune de retransmisie a postului român TVR1 pe teritoriul Republicii Moldova. De asemenea, decizia World Service BBC de a închide serviciul de limbă română începând cu 1 august curent a fost un alt factor care a favorizat dominația mass-mediei ruse. Declarațiile Consiliului Coordonator al Audiovizualului privind ne-dorința prelungirii automate a licenței postului de televiziune PRO TV a alarmat societatea civilă, care a interpretat acest fapt ca o nouă lovitură asupra mass-mediei independente care difuzează în limba de stat și ca un risc major al instaurării dominației definitive asupra spațiului informațional național.

Grupul țintă

- Mass-media națională;
- Instituțiile de stat responsabile în domeniul mass-media;
- Cetățenii Republicii Moldova;
- Autoritățile Supreme ale Statului.

Impactul

În condițiile în care mass-media națională este dominată de mijloacele mediatice ruse sporesc riscurile la adresa securității naționale. Luând în considerație faptul că Rusia dispune de un control rigid asupra propriilor mijloace media, fiind o țară cu libertatea mass-media foarte scăzută, există riscul ca mijloacele mass-media ruse să promoveze direct sau indirect interesele statului rus în detrimentul intereselor naționale a Republicii Moldova. Existența unor importante mijloace media ruse de influențare a opiniei publice creează condiții pentru manipularea opiniei publice a societății moldovenești, iar sporirea rolului limbii ruse în detrimentul limbii de stat afectează patrimoniul național cultural.

Dinamica

Dominarea spațiului informațional de către mass-media rusă a fost favorizată de însăși condițiile de dezvoltare a pieței mediatice moldovenești. În ultimii ani au avut loc evoluții care au favorizat dominația influenței mediatice ruse, printre aceste evenimente fiind posibil de menționat decizia CCA din 2007 de a sista difuzarea postului român de televiziune TVR1. În aceeași logică al evoluțiilor negative pentru piața mediatică națională a constituit-o și decizia BBC World Service de a închide începând cu 1 august serviciul de presă în limba română, aceste evenimente contribuind direct sau nu la cucerirea de noi poziții de către mass-media rusă în Republica Moldova. În atare condiții, opinia publică națională a fost puternic marcată de mass-media rusă pe fonul agresiunii ruse în Georgia din luna august curent, 33% din cetățenii Republicii Moldova considerând că Rusia a acționat corect în contextul conflictului ruso-georgian, același procent de respondenți acordându-i dreptate Rusiei și în situația în care aceasta a recunoscut independența Abhaziei și Osetiei de Sud. Nedorința CCA de a prelungi automat în luna decembrie curent a licenței postului de televiziune PRO TV constituie un nou risc pentru păstrarea controlului asupra spațiului mediatic național.

Factorii

- interesele geopolitice a Rusiei;

¹⁷ Aspectele de Politică Externă Prezentate de Barometrul de Opinie Publică - Octombrie 2008. // <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=325> ;

¹⁸ Influența limbii ruse descrește în plan mondial dar crește în Republica Moldova. // <http://www.jurnalulbtd.ro/articol-Influenta-limbii-ruse-descreste-in-plan-mondial-dar-creste-in-Republica-Moldova-16-1549.html> ;

- imperfecțiunea și nerespectarea legislației naționale;
- lipsa de voință a autorităților politice naționale.

Anticipări

Dominația mass-mediei ruse în spațiul public a Republicii Moldova va contribui și pe viitor la structurarea opiniei publice naționale și menținerea unor percepții false/paradoxe a relațiilor ruso-moldave, precum cele care consideră că Rusia ar ajuta Moldova la integrarea europeană a celei din urmă. În condițiile apropierii alegerilor parlamentare și intensificării discuțiilor pe marginea reglementării transnistrene este clar că mijloacele media ruse vor contribui la prezentarea și promovarea mai curând a intereselor Rusiei în detrimentul celor naționale. În atare condiții societatea moldovenească va fi în continuare dezorientată pe marginea unor importante subiecte de interes național primordial precum: rolul Rusiei în integrarea europeană a Moldovei, rolul acesteia în conflictul transnistrean și atitudinea populației vizavi de NATO. Odată ce se apropie alegerile din 2009 este de așteptat ca mass-media rusă să promoveze acele forțe politice care demonstrează loialitate față de Rusia.

Întrebări

- De ce autoritățile evită să promoveze strategii prin care s-ar recuceri spațiul informațional de mass-media națională?
- Cum influențează mass-media rusă procesul de integrare europeană, posibila opțiune euroatlantică a Republicii Moldova și reglementarea conflictului transnistrean?

P 5. Exercițarea presiunii autorităților publice centrale asupra administrației municipiului Chișinău

Subiectul

Municipiul Chișinău concentrează aproximativ 1/3 din populația Republicii Moldova. În decursul anului autoritățile centrale au exercitat presiuni continue asupra Primăriei municipiului, împiedicând realizarea normală a funcțiilor acestora și urmărind denigrarea imaginii autorităților municipale și a primarului, D. Chirtoacă. Presiunile autorităților centrale/partidului de guvernământ asupra primăriei continuă lupta politică pentru electoratul capitalei.

Descrierea

În decursul anului asupra autorităților municipiului Chișinău s-au exercitat presiuni și intimidări care au avut ca scop denigrarea autorităților municipale, blocarea financiară a activității Primăriei și plasarea conducerii municipale în incapacitatea de a-și îndeplini atribuțiile. În exercitarea presiunilor asupra autorităților municipale direct sau indirect au fost implicate diferite structuri de stat și întreprinderi/instituții aflate sub influența Guvernului. Politizarea relațiilor dintre administrația municipală și autoritățile publice centrale s-a răsfânt negativ asupra stabilității și confortului populației municipiului Chișinău.

Astfel, pe parcursul anului autoritățile centrale au utilizat cu succes instrumentul financiar pentru intimidarea administrației municipale. La data de 1 octombrie Oficiul Centru al Departamentului de Executare de pe lângă Ministerul Justiției a Republicii Moldova a aplicat cel de-al patrulea sechestrul asupra conturilor Primăriei municipiului Chișinău. Aplicarea sechestrului a constituit o acțiune abuzivă, fiind sechestrate chiar și conturile de salarizare a funcționarilor municipiului, fapt ce contravine Codului muncii și legislației în vigoare¹⁹. Deosebit de aberantă a fost decizia de a sechestra unitățile de transport aflate în patrimoniul capitalei, nefiind clară logica confiscării bunurilor statului de către însuși Stat²⁰. Întâmplător sau nu, dar ultimul sechestrul a conturilor Primăriei a fost aplicat exact înaintea Hramului orașului, Primăriei revenindu-i obligația de a organiza diferite manifestații culturale-artistice cu această ocazie²¹. Astfel, societatea civilă a interpretat aceste acțiuni a autorităților centrale ca acțiuni ce au urmărit deschis să lovească asupra imaginii administrației municipale și în special asupra imaginii Primarului, care, potrivit Barometrului Opiniei Publice, îi revine locul doi în ratingul popularității liderilor politici, urmându-l pe președintele comunist Voronin. Faptul că Guvernul evită o colaborare reală cu primăria în vederea rezolvării treptate a acestei probleme și elaborarea unui mecanism funcțional pentru evitarea unor asemenea cazuri, demonstrează că problema vizată este mai degrabă politizată și este folosită în scopuri politice.

Lupta guvernării pentru controlul Consiliului Municipal Chișinău se înscrie în același scenariu al ofensivei autorităților centrale contra administrației municipale. Pe 11 octombrie 2007 Consiliul Municipal Chișinău a ales legal cu majoritate de voturi în funcția de președinte a consiliului pe M. Ghimpu, reprezentant al Partidului Liberal. Ministerul Administrației Publice Locale a hărțuit permanent Consiliul municipal și a atacat în instanță această decizie invocând motive ilegale, fapt confirmat și de decizia instanței de judecată din 25 iunie. Potrivit deciziei Curtea Supremă de Justiție a dat câștig de cauză administrației municipale privind legalitatea alegerii lui M. Ghimpu, cei drept, deja după demiterea acestuia cu participarea partidului de guvernământ și înlocuirea sa cu o persoană docilă puterii centrale. Procuratura a fost cu succes utilizată împotriva administrației municipale. Din momentul investirii în funcția de primar al municipiului Chișinău pe numele lui D. Chirtoacă au fost intentate 3 dosare penale, care la rândul lor constituie dovezi a intimidărilor exercitate²².

În decursul anului organele de poliție municipale au fost implicate nu mai puțin insistent în

¹⁹ Pe conturile Primăriei Chișinău a fost aplicat sechestrul // <http://www.chisinau.md/news/?nid=0652cfde1db4351efe04112c37a37ef5> ; *Conturile Primăriei Chișinău au fost blocate* // <http://garda.com.md/stiri/conturile-primariei-chisinau-au-fost-blocate> ;

²⁰ Primăria Chișinăului a rămas fără mașini // <http://www.adevarul.ro/articole/primaria-chisinaului-a-ramas-fara-masini.html> ;

²¹ Un nou sechestrul aplicat pe conturile primăriei Chișinău // <http://www.jurnal.md/article/9050/> ;

²² Dorin Chirtoacă e bombardat cu dosare penale // <http://www.jurnal.md/article/9168/> ;

declarații și acțiuni scandaloase îndreptate împotriva administrației municipiului. Conflictul a constituit continuarea unui război nedeclarat a comisarului poliției municipale, I. Gumeniță, împotriva Primarului Capitalei început încă pe parcursul anului 2007²³. Astfel, organele de poliție nu au asigurat ordinea publică în contextul organizării sărbătorilor de iarnă, și chiar și-au permis de a se implica de partea Guvernului în disputa ilegal generată de acesta în privința dreptului de organizare a manifestațiilor cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Criza a degenerat chiar în declarații deschise din partea Comisarului municipal precum că el nu ar avea de gând să ia în considerație indicațiile primarului, deși legea îl obligă unui asemenea fapt. La începutul lunii iunie a fost desființat postul de poliție ce asigura paza primăriei fără o careva explicație pertinentă, precum și fără o coordonare prealabilă cu primăria capitalei. Ca urmare a absenței pazei a fost posibil de organizat mai multe acțiuni provocatoare la adresa Consiliului Municipal aflat sub președinția lui M. Ghimpu.

Un rol aparte în asaltul asupra administrației municipiului s-a realizat prin intermediul întreprinderii municipale SA „Termocom”, declarată falimentară și aflată în proces de reorganizare deja de 7 ani, precum și a SA „Moldova-Gaz”²⁴. Astfel, la 4 noiembrie „Moldova Gaz” a sîstat livrarea gazelor naturale către SA „Termocom” pe motivul unei datorii de 36 mln. lei a Termocomului către sine, fapt ce a condus la stoparea furnizării căldurii către municipiu. Deși primăria Chișinăului a achitat cele 36 mln. lei din datoriile sale curente față de „Termocom” direct către creditorul acestuia SA „Moldova Gaz”, reluarea agentului termic în municipiu a fost tergiversată. Mai mult, reluarea livrării gazelor de către „Moldova Gaz” a fost condiționată cu majorarea tarifului la agentul termic pînă la 820 lei/Gca²⁵. Această criză generată de SA „Termocom” și SA „Moldova Gaz” s-a realizat în contextul în care numai în anul 2008 Primăria a achitat către SA „Termocom” peste 430 mln. lei, ceea ce constituie o treime din datoria totală a Republicii Moldova față de „Gazprom”, iar efortul financiar al Capitalei a fost complet neglijat²⁶. În plus, chiar dacă este acționar la SA „Moldova Gaz” care este unul din creditorii SA „Termocom”, nici Guvernul și nici „Moldova Gaz” nu au întreprins nimic pentru a-și recupera datoriile sau pentru a restructura SA „Termocom”. În atare condiții presa națională și societatea civilă au interpretat acțiunile și comportamentul Guvernului mai degrabă ca fundamentate politic decît economic. Mai mult, înainte de alegerile locale din 2007 Guvernul s-a obligat să achite diferența de tarif ce apăruse în urma adoptării deciziei din ianuarie 2007 a fostului Consiliul Municipal (dominat de partidul comunist) de a majora prețul energiei termice de la 233 la 540 lei/Gca. După pierderea alegerilor în 2007 în municipiul Chișinău executivul/partidul de guvernămînt și-a declinat neargumentat acest angajament, iar noua administrație municipală s-a pomenit cu noi datorii care pe drept cad în responsabilitatea Guvernului. Potrivit estimărilor SA „Termocom” suma totală a diferenței de tarif ce urmează a fi achitată de primărie este de 147,8 mln. lei, deși datoriile vizate țin de angajamentul Guvernului din 2007.

Adoptarea legii bugetului de stat pentru anul 2009 a scos în evidență din nou tendința discriminării municipiului Chișinău în raport cu comunitățile în care guvernează membrii partidului de guvernămînt sau chiar municipiul Bălți. Astfel, municipiul Chișinău care participă cu 40% la formarea bugetului de stat va primi în anul 2009 doar 1% din această sumă sau aproximativ 1,85 mln lei, în timp ce municipiului Bălți, guvernat de partidul comunist, legea bugetului de stat prevede alocarea unei sume de peste 72 mln. lei. Este clar că guvernarea comunistă în ajunul campaniei electorale utilizează toate mijloacele posibile pentru a denigra administrația municipiului Chișinău care reprezintă opoziția politică.

Grupul țintă

- administrația municipiului Chișinău;

²³ Chișinău: nou conflict între primar și

poliție // http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2008/01/080121_conflict_primarie.shtml In loc de politist – receptioner la Primarie // <http://social.moldova.org/stiri/rom/124094/>; Bradul primarului reținut de poliție la Cojușna // <http://www.protv.md/stiri/social/bradul-primarului-retinut-de-politie-la-cojusna.html>;

²⁴ „Termocom” - băta comuniștilor împotriva Primăriei // <http://www.jurnal.md/article/4872/>; Războiul gazelor și a căldurii continuă: „Moldovagaz” a redus cu 30% livrările de gaze către CET-uri // <http://www.interlic.md/2008-11-10/razboiul-gazelor-shi-a-caldurii-continua-moldovagaz-a-reduc-cu-30-livrarile-de-gaze-catre-ceturi-7157.html>;

²⁵ După „Termocom”, a venit rândul CET-urilor. „Moldova-Gaz” închide robinetele // <http://www.viitorul.org/print.php?l=ro&idc=153&id=1541>;

²⁶ Guvernul șantajează din nou Chișinăul cu sistarea livrării agentului termic // <http://www.chisinau.md/news/?nid=0f22faf34e2b284055a30ff3d23549c7>;

- administrația publică centrală;
- instanțele judecătorești;
- locuitorii capitalei;
- organizațiile internaționale.

Impactul

Interpretarea de către autoritățile centrale a relațiilor cu administrația municipiului prin prisma politicului afectează grav situația locuitorilor capitalei și sporește instabilitatea politică a țării, a sentimentului de insecuritate atât a locuitorilor capitalei, cât și în general a populației Moldovei. Supunerea capitalei la un efort financiar excesiv duce la înrăutățirea nivelului de trai și așa scăzut al populației în municipiu, precum și înrăutățirea serviciilor prestate de autoritățile municipale în condițiile lipsei de resurse financiare. Refuzul Guvernului de a se implica activ și obiectiv în depășirea problemelor cu care se confruntă municipiul conduce la blocarea mai multor proiecte investiționale în capitală, iar permanenta hărțuirea a primăriei face ca să fie neutralizate succesele mai multor inițiative ale primarului.

Dinamica

Din momentul câștigării alegerilor din 2007 pentru funcția de Primar General al Municipiului Chișinău relația între autoritățile centrale și administrația municipală a cunoscut o continuă înrăutățire. În decursul anului autoritățile centrale au recurs la sechestrarea mai multor conturi ale Primăriei, unele din ele efectuate chiar cu încălcarea prevederilor legale. Decizia Curții Supreme de Justiție a demonstrat că înaintarea acțiunii în judecată a Consiliul Municipal de către Ministerul Administrației Publice Locale pe motiv de nerespectare a procedurii legale de alegere în octombrie 2007 a președintelui consiliului a fost abuzivă, iar declarațiile partidelor de opoziție precum că partidul de guvernământ hărțuiește administrația municipală și-au găsit reflectare juridică. Un rol aparte în strategia de intimidare a administrației municipale a constituit-o practica intentării dosarelor penale pe numele Primarului, din momentul investirii sale în funcție pe numele său fiind deschise mai multe dosare penale.

Stoparea furnizării căldurii la 4 noiembrie în baza deciziilor SA „Termocom” și SA „Moldova Gaz” a generat o nouă criză în municipiul Chișinău, Guvernul nedorind să acționeze pentru a rezolva problema în timp. Decizia Judecătoriei Economice din 21 noiembrie 2008 prin care s-a dat câștig de cauză SA „Termocom” și prin care se obligă Primăria municipiului Chișinău să achite datoria de 147,8 mln. lei privind compensarea diferenței de tarif plasează Primăria într-o stare financiară deosebit de deplorabilă. În plus, SA „Termocom” a refuzat să accepte achitarea eşalonată a acestor datorii și recurge la noi amenințări privind sistarea agentului termic. În situația unei profunde stări de criză Guvernul evită să acorde sprijin autorităților municipale și contribuie astfel la destabilizarea relației între cele două entități, precum și a relației între autoritățile locale și cele centrale.

Factorii

- apropierea alegerilor din 2009;
- interesele partidelor politice;
- capacitatea scăzută de plată a locuitorilor capitalei;
- inexistența autonomiei financiare municipale;
- acțiunile abuzive a guvernării comuniste.

Anticipări

În contextul apropierii alegerilor din 2009 este imposibil de așteptat ca atitudinea guvernării față de administrația municipală să se schimbe. Din contra, mai degrabă partidul de guvernământ va încerca să creeze noi dificultăți administrației actuale cu scopul de a cuceri capital politic. Această situația este deja perceptibilă în condițiile în care fracțiunea partidului comunist face deja declarații populiste pe marginea tarifului la căldură: deși fracțiunea municipală comunistă a votat majorarea tarifului la 540 lei/Gca, a susținut SA „Termocom” în pretențiile sale de a majora în continuare tariful, în ultimul timp vin cu inițiative de a reduce tariful pentru Gca.

Întrebări

- De ce Guvernul a refuzat angajamentul de a participa la achitarea diferenței de tarif majorat în ianuarie 2007 de către consiliul municipal dominat de comuniști?
- Din care considerente Guvernul a micșorat alocările din bugetul de stat pentru municipiul Chișinău în raport cu anii precedenți?

P 6. Răspunderea Guvernului limitată de interesele partidului de guvernământ

Subiectul

Legislația națională stabilește o multitudine forme de răspundere a Guvernului. În cazul Republicii Moldova răspunderea Guvernului a fost limitată de interesele partidului de guvernământ, iar nerealizarea ei determină nefuncționalitatea mai multor instituții fundamentale ale statului și generează iresponsabilitate în procesul de guvernare.

Descrierea

Derularea evenimentelor pe parcursul anului au scos în evidență imperfecțiunea răspunderii Guvernului și serioasele abateri a practicii de la legislația în vigoare. Instituția răspunderii guvernului se află la discreția partidului de guvernământ și a președintelui țării. Încercările deputaților de opoziție de a îndeplini funcția de control de cele mai multe ori se confruntă cu rezistența fracțiunii majoritare comuniste. Nefuncționarea răspunderii guvernului afectează calitatea procesului de guvernare și generează iresponsabilitate în cadrul acestuia. În cazurile în care totuși a fost implicată instituția răspunderii ministeriale, autoritățile au dat dovadă de lipsă totală de transparență, limitându-se la invocarea unor motive generale și fără prezentarea a careva detalii în baza cărora opoziția și societatea civilă ar avea posibilitate de a verifica dacă măsurile de răspundere ministerială corespund cu gravitatea acțiunilor comise²⁷.

Unul din cele mai evidente cazuri de evitarea a răspunderii în procesul de guvernare le-au constituit abaterile în procedura de demitere a Guvernului din martie curent. Astfel, la 19 martie 2008 Vasile Tarlev și-a prezentat demisia din funcția de prim-ministru, punând astfel capăt celui mai longeviv Guvern din istoria independentă a Republicii Moldova. Legislația Republicii Moldova prevede responsabilitatea Guvernului în fața Parlamentului. Prezentarea cererii de demisie Președintelui Voronin și „transportarea” acesteia de însași președinte în Parlament a scos în evidență ignorarea de către guvernarea actuală a instituției răspunderii Guvernului și aflarea acestei instituții la discreția președintelui Voronin. Din cauza absenței prim-ministrului Tarlev, precum și nedorinței fracțiunii parlamentare comuniste de a-l convoca, mai multe întrebări ale deputaților de opoziție au rămas fără răspuns. Totodată, solicitarea opoziției ca acesta să prezinte un raport privind activitatea Guvernului a fost respinsă de fracțiunea PCRM. Încercările opoziției și societății civile de a afla dacă V. Tarlev a fost demis sau și-a dat demisia a fost ignorată de către autorități, nefiind clar dacă a fost o chestiune de invocare a răspunderii ministeriale sau acțiune pe cont propriu a ex-prim-ministrului²⁸.

Răspunderea executivului este limitată de către partidul de guvernământ chiar în situațiile în care este clară necesitatea unei anchete în vederea stabilirii persoanelor vinovate pentru abateri serioase de la legislația în vigoare. La data de 13 martie majoritatea comunistă a respins moțiunea simplă cu tema „Atitudinea iresponsabilă a guvernului față de monumentele istorice ocrotite de stat”. Moțiunea a fost înaintată cu ocazia solicitării de către opoziție a atragerii la răspundere a persoanelor vinovate pentru demolarea monumentului ocrotit de stat „Conacul Teodosiu”. Ministrul Culturii, Artur Cozma, a dat dovadă de iresponsabilitate față de întrebările adresate de către deputați, în cele din urmă deputații solicitând Procuraturii intentarea dosarelor penale pe numele persoanelor care s-au făcut vinovate. După cum și a fost de așteptat solicitările deputaților de opoziție a rămas fără răspuns, guvernul mai înregistrând încă o dovadă de incompetență și iresponsabilitate²⁹.

În anul 2008 Republica Moldova s-a clasat printre primele 12 țări după numărul de dosare la CEDO. Deși în multe dosare sunt implicați funcționari de cel mai înalt rang din cadrul Guvernului Republicii Moldova acestea nu sunt atrase la răspundere (cel puțin politică), iar acest fapt generează iresponsabilitate în procesul de guvernare³⁰. Astfel, cele mai răsunătoare cazuri „Oferta Plus” prin

²⁷ Premierul Tarlev nu cunoaște motivele demiterii lui Mihăilescu // <http://www.jurnal.md/article/5640/0/>; Miniștrii – jucăriile preferate ale președintelui // <http://garda.com.md/investigatii/ministii-%E2%80%93-jucariile-preferate-ale-presedintelui>;

²⁸ Demisia Guvernului a fost acceptată de Parlament // <http://www.jurnal.md/article/5986/>;

²⁹ Parlamentul a amânat examinarea moțiunii în care mai mulți deputați au cerut demiterea ministrului Culturii și Turismului // <http://www.info-prim.md/?a=10&qv=13478&nD=2008/03/01>;

³⁰ Lista de milioane // <http://www.jurnal.md/article/5395/0/>;

care autoritățile au fost obligate să plătească despăgubiri 2,535 milioane euro, fapt efectuat la 7 octombrie curent. Și mai strigător la cer este cazul pierdut de Moldova „UNISTAR VENTURES GMBH v. MOLDOVA”, prin care CEDO a solicitat adjudecarea reclamantului sumei record de 6,7 mln euro în calitate de despăgubiri pentru prejudicii materiale³¹.

La data de 28 octombrie Președintele Vl. Voronin îl numește în funcție de ministru de interne pe Gh. Papuc. Reinvestirea în funcție a acestuia în pofida numeroaselor scandaluri în care a fost implicat a scandalizat opinia publică. Pe parcursul anilor ministrul de interne a fost implicat în mai multe „afaceri necurate” iar prin această reinvestire în funcție președintele Voronin a demonstrat clar că instituția răspunderii ministeriale se află la propria sa discreție³².

Grupul țintă

- Guvernul;
- Președintele;
- Parlamentul Republicii Moldova;
- cetățenii Republicii Moldova;
- organisme internaționale.

Impactul

Limitarea răspunderii Guvernului și restrângerea șanselor opoziției în realizarea funcțiilor de control asupra procesului de guvernare contribuie la proasta gestionare a afacerilor publice. Concentrarea puterii în mâinile președintelui blochează funcționarea normală a sistemului politico-statal și împiedică dezvoltarea proceselor de democratizare în țară. Inexistența răspunderii reale a funcționarilor și reprezentanților executivului pentru acțiunile abuzive și alte abateri generează neîncrederea populației în instituțiile reprezentative ale statului.

Dinamica

Din 2001 până în prezent au fost demisi în condiții netransparente în jur de 30 de miniștri, marea parte a celor demisi fiind reinvestiți în alte funcții. În primul semestru al anului președintele a anunțat demiterea guvernului Tarlev, dar nu a prezentat careva motive plauzibile ale acestei demisii. Solicitățile opoziției ca prim-ministrul să-și prezinte după cum prevede legea demisia în cadrul parlamentului au fost respinse de fracțiunea comunistă, fiind ignorate astfel mai multe întrebări ale deputaților de opoziție, precum și solicitarea acestora ca ex-prim-ministrul să prezinte o dare de seamă asupra activității guvernului. Ignorarea solicitărilor deputaților de opoziție s-a transformat într-o practică neformală, cum a fost de exemplu solicitarea deputaților de opoziție de a convoca pe ministrul de interne 12 octombrie a de a da explicații privitor la careva scandaluri în care au fost menționate numele unor polițiști. În aceeași strategie s-a înscris și refuzul fracțiunii majoritare de a crea o comisie parlamentară de anchetă pe unul din cele mai răsunătoare cazuri de trafic de droguri în care se menționa și numele ministrului de interne. Renumirea lui Gh. Papuc în funcția de ministru de interne la 28 octombrie, deși acesta este implicat în mai multe scandaluri grave, a constituit un alt caz elocvent prin care s-a demonstrat că instituția răspunderii ministeriale se află la discreția personală a liderilor partidului de guvernământ, generând reacții de indignare din partea societății civile.

Factorii

- Interesele partidelor politice;
- Capacitatea administrativă limitată;
- Imperfecțiunea legislației;
- Ambițiile personale a președintelui;

Anticipări

³¹ Moldova pierde 6,7 mln euro la CEDO // <http://www.info-prim.md/?x=22&y=19830> ;

³² Gheorghe Papuc este din nou ministru de interne // <http://www.protv.md/stiri/politic/gheorghe-papuc-este-din-nou-ministru-de-interne.html> ;

În ajunul alegerilor parlamentare din 2009 este puțin de așteptat ca autoritățile actuale să-și modifice atitudinea în vederea garantării unei răspunderi guvernamentale reale. Renumirea pe 28 octombrie în funcția de ministru lui Gh. Papuc demonstrează clar că autoritățile nu intenționează a-și schimba atitudinea pe problema vizată. Totodată, în vederea garantării dividendelor politice este de așteptat împiedicarea opoziției de a realiza controlul asupra Guvernului, acest fapt în scopul promovării imaginii pozitive a executivului. Posibilele remanieri de cadre care vor fi făcute se vor realiza în vechea tradiție a guvernării actuale, caracterizată de prezentarea informației cât mai limitate referitor la cauzele reale a acestor remanieri, dar și reinvestirea acelor persoane în alte funcții în cadrul executivului. Totodată, este clar că autoritățile vor evita atragerea la răspundere a persoanelor responsabile pentru încălcările în care Republica Moldova este condamnată la CEDO.

Întrebări

- Ce modificări legislative trebuie operate pentru a garanta funcționalitatea răspunderii Guvernului?
- Care este impactul absenței răspunderii reale a Guvernului asupra reformelor promovate?

P 7. Politica identitară deficientă

Subiectul

Pe parcursul anului autoritățile au continuat să promoveze o politică identitară fundamentată pe doctrina moldovenismului. Accentul s-a pus pe glotonimicul limbă moldovenească și istoria integrată, politică în cadrul căreia se evidențiază o profundă netoleranță față de identitatea română. Promovarea politicii identitare abuzive fără o dezbatere publică cu antrenarea societății civile și a forțelor politice de opoziție contribuie la înrăutățirea climatului etno-politic în țară și divizarea societății.

Descrierea

Pe parcursul anului 2008 autoritățile au continuat să promoveze o politică identitară bazată pe doctrina națiunii moldovenești distinctă de cea română. Ca și în anii precedenți accentul a fost pus pe glotonimicul limbă moldovenească și cursul de Istorie integrată cu profunde accente anti-române. Politica autorităților a contribuit la divizarea societății pe criterii etnice. În condițiile înrăutățirii relațiilor inter-etnice, Guvernul s-a făcut a trece cu vederea această categorie de probleme, neasumându-și responsabilitatea. Conștientizând imposibilitatea găsirii unor argumente rațional-funcționale a diferenței între limba moldovenească și limba română, autoritățile au tins să fundamenteze glotonimicul limbă moldovenească pe un oarecare drept de autodefinire, recunoscând totodată că nu există diferență între cele două limbi³³. O asemenea abordare din partea autorităților nicidecum nu anulează problema privind denumirea limbii și a fost interpretată de societatea civilă mai degrabă ca o manipulare a opiniei publice³⁴. Totodată, autoritățile au încercat cu vehementă intensitate să introducă în limbajul politic termeni de tipul: trădători³⁵, iar utilizarea unui astfel de limbaj în scopul evidențierii „patriotismului moldovean” exprimă ideea fundamentării doctrinei națiunii moldovenești nu în baza unor valori și asemănări comune, dar mai degrabă pe promovarea și menținerea unui conflict în raport cu exteriorul, subînțelegându-se România și făcându-se abstracție de tot ce este identic între popoarele celor două țări.

Politica identitară abuzivă a autorităților generează reacții de protest și autoapărare a unei părți a societății civile. Pentru a intimida persoanele care își manifestă dezacordul față de politica identitară abuzivă a executivului, autoritățile au recurs chiar la intentarea dosarelor penale, cum este cazul intentării dosarelor penale pe numele unor tineri așa-ziși „anti-stataliști”³⁶. La începutul lunii iunie autoritățile au declarat somptuos că ar fi descoperit o posibilă grupare care „pregătește o lovitură de stat” și au intentat mai multor tineri dosare penale. Modul în care a fost stopată ancheta penală este pe de o parte ridicolă, iar pe de alta o manifestare a iresponsabilității autorităților. În loc să recunoască că intentarea dosarelor penale s-a realizat cu încălcarea dreptului la libera conștiință și libera exprimare, autoritățile au declarat stoparea anchetei penale în baza așa numitului „an al tineretului”.

Agresiunea față de persoanele care recunosc că se identifică români are și conotație electorală din partea partidului de guvernământ, în vederea atragerii de partea sa a minorității naționale a rușilor, pentru care autoritățile invocă un presupus pericol al „românizării”. Politizarea acestor chestiuni contribuie la destabilizarea relațiilor între cele două etnii. Ca rezultat a unei asemenea politici în decursul anului au avut loc mai multe profanări a monumentelor istorice ce constituie simboluri naționale pentru români, cum este cazul profanării monumentelor lui M. Eminescu din Florești și Cimișlia sau a bustului lui V. Alexandri din Bălți³⁷. Deosebit de relevant pentru efectele destructive a politicii identitare deficiente duse de către autorități este exemplul atacării de către un grup de vorbitori ai limbii ruse a protestatarilor Partidului

³³ *Româna și moldoveneasca sunt aceeași limbă* //

http://www.cotidianul.ro/romana_si_moldoveneasca_sunt_aceeasi_limba-46988.html ;

³⁴ *Limba moldovenească”, un proiect politic eşuat* // <http://www.flux.md/articole/4262/> ;

³⁵ *Cetățenii moldoveni care cetățenie dublă nu vor putea accede la funcții de conducere* //

<http://www.hr.un.md/images/upload/File/Supliment/Dreptul%20Meu%20nr%2010%20ROM%20INTERNET.pdf> ;

Vasile Tarlev, premierul moldovean, despre cetatenia romana // <http://www.youtube.com/watch?v=3hyFuWv323Y> ;

³⁶ *Organizațiile media se arată îngrijorate de cazul anchetării tinerilor forumiști.* // <http://www.jurnal.md/article/7229/>

³⁷ *Bustul lui Mihai Eminescu din Cimișlia a fost profanat* // <http://www.protv.md/stiri/social/bustul-lui-mihai-eminescu-din-cimislia-a-fost-profanat.html> ; *Bustul lui Mihai Eminescu a fost profanat astăzi la Florești* //

<http://www.jurnal.md/article/9222/> ; *Profanarea monumentelor clasicilor literaturii române pare să fi devenit o tradiție la Bălți* // <http://www.protv.md/stiri/social/profanarea-monumentelor-clasicilor-literaturii-romane-pare-sa.html> ;

Liberal în Bălți, care manifestau pentru retragerea armatei ruse³⁸.

Recomandarea din primăvara anului curent a Comisiei Europene adresată autorităților ca să reevalueze manualele de istorie integrată în vederea eliminării din conținutul lor a materialelor cu caracter discriminatoriu orientat împotriva oricărui grup etnic, subînțelegându-se cele orientate împotriva națiunii române, a fost ignorată de către autoritățile comuniste. Prin aceasta, autoritățile au confirmat încă o dată că doctrina moldovenismului promovată de ei conține o importantă componentă anti-română³⁹. Afirmția vice-premierului V. Stepaniuc din 13 octombrie curent, în timpul congresului diasporei moldovenești, precum că manualele nu conțin careva neajunsuri și sunt foarte bune, denotă clar intenția autorităților de a ignora în continuare recomandările instituțiilor europene și a mediului academic național la subiectul vizat, precum și intenția evitării unui real dialog cu societatea civilă pe chestiunile identitare.

În aceeași strategie se înscrie și acțiunile autorităților de a limita participarea la viața politică a persoanelor care în condițiile legislației dispun și de cetățenia României. La acest capitol se înscriu modificările din Codul electoral din luna aprilie a anului curent, precum și Legea secretului de stat adoptată în prima lectură pe 17 octombrie. Atât modificările din Codul electoral, prin care se interzice dreptul persoanelor cu dublă cetățenie de a ocupa anumite funcții în stat, inclusiv funcția de deputat, cât și prevederile conținute în proiectul legii secretului de stat contravin legislației europene ratificată de Republica Moldova. În aceste condiții societatea civilă a interpretat aceste acțiuni abuzive ale Parlamentului ca fiind îndreptate împotriva celor care dispun și de cetățenia României.

Agresiva componentă anti-română a doctrinei moldovenismului a fost transferată și asupra relațiilor cu România. În acest sens, autoritățile moldovene au demonstrat o adevărată fobie față de statul vecin, depășind normele protocolare de dialog politic și provocând cu orice ocazie autoritățile României. Fobia autorităților față de România este impusă și autorităților publice locale care în baza prevederilor legale caută a stabili relații de cooperare cu autoritățile publice locale din România. Astfel, din luna mai până în luna septembrie autoritățile vamale au reținut un lot de carte românească acordat de către autoritățile locale din orașul Călărași, România, autorităților locale cu același nume din Republica Moldova⁴⁰. În răspunsul acordat autorităților publice locale pentru care era destinat lotul de carte, autoritățile vamale au făcut referință la careva decizii a Ministerului Educației și Tineretului, precum și unele decizii ale Ministerului Culturii și Turismului.

Grupul țintă

- Autoritățile publice centrale din R. Moldova;
- Cetățenii R. Moldova;
- Organismele internaționale.

Impactul

Promovarea de către autoritățile comuniste a unei politici identitare care ignoră interesele majorității etnice creează condiții pentru apariția unor profunde conflicte politico-etnice în societate. Modificările operate de autoritățile actuale în legislația electorală contravin legislației europene și contribuie la încălcarea drepturilor și libertăților propriilor cetățeni. Fundamentarea politicii identitare pe o componentă abuzivă anti-română generează suspiciuni și conflicte politice în relațiile cu România, dar generează totodată pentru o bună parte a societății civile sentimentul nereprezentării intereselor sale de către autoritățile comuniste. Acțiunile de intimidare împotriva propriilor cetățeni, care se identifică ca români, creează noi cazuri de încălcare a drepturilor omului și contribuie la aprofundarea divizării societății, în dependență de poziția luată pe marginea subiectului identificării naționale. Ignorarea recomandărilor organismelor internaționale la subiectul politicii identitare afectează imaginea Republicii Moldova și contribuie la sporirea instabilității politice în țară.

Dinamica

Pe parcursul anului, ca și în anii precedenți, autoritățile au continuat să promoveze o politica abuzivă

³⁸ *Caravana retragerii armatei ruse din Moldova, organizata de PL, obstructionata de comsomolisti si politisti //* http://www.deca-press.net/?cat=art_com&id=3207&hl=5%20octombrie

³⁹ *Ion Varta: Cel mai grav derapaj al autorilor de manuale de istorie integrată îl constituie antiromânismul de grotă //* Flux, Ediția de Vineri Nr.2008129 din 18 iulie 2008.

⁴⁰ *Autoritatile comuniste interzic donatiile de carti in care se pomeneste cuvantul "roman" //* http://www.rgnpress.ro/Politica/Autoritatile-comuniste-interzic-donatiile-de-carti-in-care-se-pomeneste-cuvantul-roman.html#Scene_1

în domeniul identitar, iar în unele domenii au fost realizate abuzuri chiar în premieră, astfel de cazuri neatestându-se până în prezent în scurta istorie a RM. În acest sens poate fi menționat cazul intentării dosarelor penale pentru tinerii care și-au expus deschis opinia pe unele subiecte mai delicate a istoriei naționale, fiind învinuiți de anti-statalism și încălcându-li-se dreptul la libera conștiință și libertatea de exprimare. Totodată, autoritățile și-au permis chiar să ignore hotărârea CEDO care, prin decizia pronunțată la 18 noiembrie, impune autoritățile statului să restabilească în drepturi pe A. Tănase, care dispune și de cetățenia română și îi revine normal dreptul fiind și cetățean a Republicii Moldova de a candida la funcția de deputat. Pe lângă aceste acțiuni abuzive de premieră autoritățile au recurs de asemenea la un întreg arsenal de intimidări corelate politicii identitare, precum: reținerea loturilor de carte, amendarea în baza unor motive insinuate a persoanelor care își manifestă deschis opinia pe chestiunile identitare, promovarea unei politici artificial-conflictuale în raport cu România ș.a.

Factorii

- interese politice;
- legislația imperfectă;
- creșterea numărului solicitanților de cetățenie română;
- iresponsabilitatea autorităților.

Anticipări

Este greu de așteptat ca autoritățile comuniste să caute a dezvolta un real dialog cu societatea în vederea respectării drepturilor cetățenilor pe marginea acestei chestiuni. Pe măsură ce ne apropiem de campania electorală din 2009 este de așteptat ca guvernarea să exploateze la maxim un iluzoriu pericol al „românismului”, încercând astfel să atragă de partea sa electoratul reprezentat de minoritățile naționale și va contribui astfel la înrăutățirea climatului etno-politic în țară.

Întrebări

- De ce autoritățile revin la chestiunile identitare în condițiile înrăutățirii situației social-economice din țară și în contextul apropierei campaniei electorale din 2009?
- Care ar trebuie să fie comportamentul autorităților în contextul crizei de identitate a majorității etnice care ar respecta drepturile și interesele tuturor cetățenilor?

P 8. Audiovizualul public angajat politic

Subiectul

Reforma inițiată în domeniul audiovizualului în cea mai mare parte a eșuat. În decursul anului Compania „Teleradio Moldova” a continuat să se manifeste ca o instituție publică aservită partidului de guvernământ, a demonstrat lipsa voinței în vederea dezvoltării dialogului cu societatea civilă, iar politica editorială a rămas orientată spre elogierea puterii și denigrarea forțelor politice de opoziție.

Descrierea

Monitorizarea de către 10 organizații media în perioada 15 – 21 aprilie și 30 iunie – 6 iulie 2008 a modului în care sunt aplicate prevederile Codului audiovizualului de către Compania publică „Teleradio Moldova” a evidențiat deficiențe serioase în funcționarea acesteia. Informarea publicului dintr-o singură sursă, expunerea viziunii oficiale prin ignorarea principiilor echidistanței și pluralismului, prezentarea știrilor cu caracter laudativ la adresa autorităților și încălcarea principiului imparțialității în oglindirea evenimentelor sunt neajunsuri ce afectează serios calitatea programelor și emisiunilor TV menționate în raport⁴¹.

Un rol aparte în vederea reformării audiovizualului public ar trebui să-i revină potrivit prevederilor legale Consiliului de Observatori (CO). Astfel, pe parcursul anului activitatea CO a Companiei „Teleradio Moldova” s-a plasat sub așteptarea societății civile. La 22 februarie doi membri ai CO, I. Munteanu și V. Ioniță, și-au suspendat activitatea în semn de protest față de tentativele cenzurării opiniei lor și lipsei de autoritate a CO. Potrivit celor doi membri, relația dintre TRM și CO nu corespunde întocmai prevederilor legislației. De asemenea, cei doi experți care și-au suspendat activitatea au menționat atitudinea discreționară a administrației TRM la prezentarea informației solicitate, această atitudine fiindu-i caracteristică și secretariatului CO⁴². Acționarea în judecată de către Președintele TRM, V. Todercan, a celor doi membri a CO și membri a IDIS „Viitorul” pentru aprecierile și concluziile înaintate în cadrul studiului „Teleradio-Absurdistan sau reforma furată în compania publică”, denotă nedorința administrației de a dezvolta dialogul cu societatea civilă în vederea promovării reformării reale a televiziunii.

Compania „Teleradio Moldova” a eșuat în vederea obținerii independenței financiare în raport cu Guvernul. Dependența financiară a companiei este unul din principalii factori care afectează politica editorială caracterizată de știrile elogioase la adresa puterii, precum și lipsă de imparțialitate în prezentarea știrilor. Într-un an electoral autoritățile au mărit alocațiile bugetului de stat pentru „Teleradio Moldova”, prevăzându-se suma de 92,4 mln. lei.

Angajarea politică a TRM a generat importante reacții de protest din partea societății civile. „Memoriul jurnaliștilor” lansat de către mai multe organizații media la 6 mai, printre care Asociația Presei Independente și Centrul Independent de Jurnalism, acuză guvernarea comunistă de mimarea reformării TRM și epurarea jurnaliștilor pe criterii politice⁴³. La 19 mai Uniunea Jurnaliștilor din Moldova, în comun cu alte instituții media independente, au lansat raportul-rechizitoriu pe fapte anti-presă comise de guvernarea comunistă în anii 2001-2008⁴⁴ în cadrul căruia, la capitolul IPNA, TRM se învinuiește televiziunea publică de subordonare față de partidul de guvernământ. Partizanatul politic al administrației TRM s-a manifestat și cu ocazia aprecierilor politice efectuate în cadrul știrilor privind acțiunile de protest din 1 octombrie organizate de Alianța Moldova Noastră în fața postului de televiziune M1.

În contextul necesității acute de reforme în domeniul audiovizualului public un rol deosebit ar trebui să-i revină Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) care totuși pe parcursul anului 2008 a cunoscut deficiențe serioase în activitatea sa practică. În diverse sfere a activității sale CCA a

⁴¹ „Monitorizarea modului în care sunt aplicate prevederile codului audiovizualului” // <http://www.community-media.md/files/raport-intermediar-codul-audiovizualului.pdf> ; „Monitorizarea modului în care sunt aplicate prevederile codului audiovizualului” // <http://www.apel.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=274> ;

⁴² Doi membri ai CO ai TRM și-au suspendat activitatea în semn de protest // <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=2008/02/23&ay=13345> ;

⁴³ Memoriul jurnaliștilor contra abuzurilor comuniste // <http://social.moldova.org/stiri/rom/117160/> ;

⁴⁴ Jurnaliștii acuză! // <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=2008/05/19&ay=14922> ;

demonstrat lipsa de independență și implicații politice fapt ce contravine legislației. Partizanatul politic în cadrul CCA a constituit problema care a alarmat continuu societatea civilă a Republicii Moldova⁴⁵. În pofida sesizărilor primite din partea societății civile privind limbajul licențios al unor emisiuni a postului TV NIT afiliat puterii, „Povești cu măști”, CCA le-a ignorat refuzând să discute subiectul în cadrul ședințelor sale⁴⁶.

Acordarea frecvențelor posturilor de radio și TV este un alt domeniu de manifestare a partizanatului politic a CCA. Lipsa de obiectivitate a Consiliului în acest domeniu a devenit o practică⁴⁷. Astfel, posturile radio favorizate în acordarea frecvențelor de către CCA au fost „Antena C”, „Radio 10”, ignorate permanent fiind unele posturi de radio, precum: „Vocea Basarabiei”⁴⁸, „PRO FM” care au căzut în dizgrația puterii pentru comentariile critice efectuate. Și în domeniul frecvenței posturilor TV CCA a favorizat anumite televiziuni afiliate puterii sau presupuse a fi marcate politic, precum „NIT” și „Euro TV”, în dizgrație aflându-se „PRO TV”, „TV DIXI”, ș.a. Refuzul CCA de a prelunge licența postului de televiziune PRO TV în pofida prevederilor Codului Audiovizualului a generat noi suspiciuni cu privire la activitatea consiliului și rolului său în reformarea pieței naționale a audiovizualului⁴⁹.

Grupul țintă

- Compania „Teleradio Moldova”;
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului;
- partidele politice;
- societatea civilă;
- Comisia pentru cultură, știință, învățământ, tineret, sport și mijloace de informare în masă;

Impactul

Lipsa de imparțialitate și echidistanță din partea TRM afectează suportul informațional al cetățeanului și împiedică derularea corectă a proceselor sociale. În astfel de situații, este afectat dreptul lor la informare corectă. Informarea tendențioasă a cetățenilor creează paradoxuri în opiniile sociale. Potrivit Barometrului de Opinie Publică 79% din cetățeni sunt nemulțumiți de condițiile de viață, iar în astfel de condiții 47% consideră că vor vota pentru guvernarea actuală. De asemenea, 80% declară că doresc integrarea europeană, și în condițiile în care Rusia declară că este cointereseată a menține influența asupra Republicii Moldova consideră că anume ei îi revine rolul de a susține Moldova în procesul de integrare europeană.

Dinamica

Monitorizările efectuate de către organizațiile media în decursul anului nu au scos în evidență careva evoluții pozitive în vederea reformării audiovizualului public în Republica Moldova. Deși în primul semestru organizațiile ce au monitorizat activitatea audiovizualului public au evidențiat unele schimbări nesemnificative, în monitorizările ulterioare astfel de evoluții nu au fost sesizate. Lipsa unor evoluții pozitive au generat reacții de protest din partea societății civile. Astfel, la 12 octombrie 2008 Uniunea Jurnaliștilor din Moldova își reia dezbaterile publice în scuarul Teatrului de Operă și Balet în formă de protest față de dominația politică comunistă a Companiei publice Teleradio-Moldova. La 19 septembrie Organizația de Tineret a PLDM pichetează televiziunea publică în formă de protest față de politica editorială a acesteia, iar la 1 octombrie în fața televiziunii publice a protestat Organizația de Tineret a Alianței Moldova Noastră atrăgând atenție asupra aservirii politice

⁴⁵ Culisele politice ale CCA // <http://www.jurnal.md/article/5275/>;

⁴⁶ CCA este acuzat de pasivitate în cazul emisiunii „Povești cu măști” // Flux, Cotidian Național, Nr.200875 din 24 aprilie 2008 ; Organizațiile media cer CCA-ului să examineze chestiunea privind emisiunea „Povești cu măști” // <http://www.jurnal.md/article/6592/> ;

⁴⁷ Greva foamei în fața CCA! // <http://www.jurnal.md/article/6874/> ;

⁴⁸ „Vocea Basarabiei” va acționa în judecată CCA execută comenzile politice // <http://www.timpul.md/Rubric.asp?idIssue=764&idRubric=7892> ;

⁴⁹ CCA refuză să prelungească licența PRO TV în R. Moldova, reclamă administrația postului // <http://www.info-prim.md/?x=31&y=19871> ; CCA a refuzat să prelungească licența PRO TV; PRO TV va ataca în instanță refuzul CCA // <http://www.interlic.md/2008-12-11/scandal-cca-a-refuzat-sa-prelungeasca-licenta-pro-tv-pro-tv-va-ataca-in-instanta-refuzul-cca-7700.html> ;

a TRM. În pofida unor manifestărilor de protest deschise, declarațiilor deputaților de opoziției și sesizărilor din presa națională privind angajarea politică a televiziunii publice, atât autoritățile supreme, cele responsabile în domeniu, cât și însăși administrația TRM nu demonstrează că ar dori schimbarea situației în domeniu.

Factorii

- partizanatul politic a TRM;
- interesele partidelor politice;
- apropierea alegerilor parlamentare din 2009;
- tendința puterii de a controla spațiul mediatic.

Anticipări

În ajunul alegerilor parlamentare din 2009 se pare că se vor intensifica numărul știrilor difuzate de TRM prin care liderii partidului de guvernământ vor fi plasați într-o alură exclusiv benefică. Lipsa de reacție din partea autorităților de stat privind învinuirile de controlare politică a televiziunii și inacțiunea TRM în vederea modificării politicii editoriale demonstrează interesul comun al acestora și este de așteptat intensificarea „activității” autorităților și îndelunga mediatizare a acestora la TRM, fapt ce va marca și mai mult politica editorială a televiziunii publice ca fiind ancorată puterii. În condițiile campaniei electorale când televiziunea publică va trebui să permită accesul opoziției la TRM este de așteptat ca enunțurile acesteia să fie neutralizate prin prezentările de știri elogioase la adresa guvernării cu pretenția de a fi știri obiective.

Întrebări

- De ce administrația TRM nu pretinde a obține independența reală, inclusiv financiară, față de executiv?
- Care este aportul TRM în ratingul sporit a partidului de guvernământ și președintelui Voronin?

P 9. Implicarea politică a religiei

Subiectul

Pe parcursul anului forțele politice au tins a utiliza instituția Bisericii în vederea creșterii influenței lor politice. Liderii partidului de guvernământ și-au făcut deja un obicei de a ieși în public cu diferite ocazii însoțiți de reprezentanții Mitropoliei Moldovei. Încălcarea principiului separării religiei de stat contribuie la sporirea instabilității politice în țară și imprimă conflictelor politice o intensitate mult mai acută.

Descrierea

Articolul 31 al Constituției Republicii Moldova prevede libertatea cultelor religioase și separarea religiei de stat. Autoritățile comuniste au întreprins sub diferite aspecte acțiuni prin care s-a încălcat libertatea cultelor și principiul separării religiei de stat. Sentimentul sporit de încredere a populației în Biserică a fost interpretat de partide ca sursă a influenței politice, generând noi dispute în scopul „exploatării politice” a Bisericii.

Potrivit Barometrului Opiniei Publice prezentat la 26 octombrie de IPP, Biserica rămâne în continuare instituția care se bucură de cea mai mare încredere a populației⁵⁰. Atașamentul societății moldave de valorile religioase este privit de forțele politice ca sursă de putere. Liderii partidului de guvernământ și-au făcut deja un obicei să iasă în public însoțiți de clerici ai Mitropoliei Moldovei participând cu diferite ocazii la ceremoniile religioase larg mediatizate în presa națională cu scopul sporirii influenței politice⁵¹. Mitropolia Basarabiei la rândul său s-a ciocnit cu intenții de a fi atrasă în jocurile politice. În această logică se înscrie și declarația din iulie 2008 făcută de un grup de 44 de preoți din cadrul Mitropoliei Basarabiei prin care sunt aduse învinuiri că ar exista implicații politice în Mitropolia Basarabiei din partea unor partide politice⁵². Ceea ce contează în această dispută din cadrul Mitropoliei Basarabiei nu este răspunsul cui aparține adevărul, ci lupta politică în jurul bisericii.

În condițiile „parteneriatului tacit” între partidul de guvernământ și Mitropolia Moldovei în baza căruia și este „exploatăată” politic instituția bisericii, trebuie de amintit că pe parcursul anului partidul de guvernământ a întreprins mai multe acțiuni de intimidare a Mitropoliei Basarabiei. Astfel, în decembrie 2007 autoritățile Republicii Moldova au adoptat decizia expulzării a trei clerici ai Mitropoliei Basarabiei, cetățeni ai României, pe motiv că nu aveau actele în regulă. În același context s-au înscris și acțiunile autorităților Vamei Sculeni față de Mitropolitul Basarabiei la 26 decembrie 2007, când au supus Mitropolitul Basarabiei unui control denigrator invocând motive abuzive de tipul: bănuială de trafic cu droguri, etc., reținându-l pentru mai multe ore în vamă⁵³. Tergiversarea înregistrării de către autoritățile moldovene a parohiilor Mitropoliei Basarabiei din raionul Ungheni începută încă în 2006 a constituit o altă modalitate a intimidării pe parcursul anului. Spre finele lunii februarie 2008 Curtea de Apel a dat câștig de cauză Mitropoliei Basarabiei, obligând autoritățile să înregistreze cele 15 parohii a Mitropoliei Basarabiei din raionul Ungheni. Lipsa de atitudine din partea autorităților statului față de decizia adoptată de instanță a determinat totuși Consiliul Europei a se implica. Prin decizia Comitetului de miniștri din 6 martie 2008 Consiliul Europei a recomandat autorităților moldovene să soluționeze rapid problemele ce țin de înregistrarea comunităților religioase din cadrul Mitropoliei Basarabiei și rezolvarea plângerilor petiționarilor⁵⁴.

Faptul că partidul de guvernământ interpretează Mitropolia Moldovei ca mijloc de obținere a dividendelor politice a atras după sine și apariția scandalurilor politice legate de religie. Astfel, la 20 noiembrie Serafim Urechean, liderul fracțiunii parlamentare AMN, a solicitat prim-ministrului să prezinte informație privind o presupusă scrisoare a Președintelui către Guvern prin care s-ar solicita

⁵⁰ Barometrul de Opinie Publică - octombrie 2008 // <http://www.ipp.md/barometrul.php?l=ro&id=34>

⁵¹ Guvernul RM tratează preferențial o singură organizație religioasă, constată repetat Departamentul de Stat al SUA // <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=&qv=18110> ;

⁵² Mai mulți preoți cer demisia Mitropolitului Basarabiei // <http://www.jurnal.md/article/7607/> ;

⁵³ Preoții interziși // <http://www.jurnal.md/article/5054/> ; Mitropolitul Basarabiei IPS Petru, perchezitionat de vamesii moldoveni // <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2007-12-30/mitropolitul-basarabiei-ips-petru-perchezitionat-de-vamesii-moldoveni.html> ;

⁵⁴ Consiliul Europei, îngrijorat de presiunile asupra Mitropoliei Basarabiei //

<http://www.rgnpress.ro/Politica/Consiliul-Europei-ingrijorat-de-presiunile-asupra-Mitropoliei-Basarabiei.html> ;

să fie analizată posibilitatea unei intervenții în ritualul de înmormântare a credincioșilor⁵⁵. Ca reacția, președinția a dezmințit această informație, iar organele de anchetă au anunțat intentarea unui dosar penal pe numele lui Urechean pe motiv de fals de acte⁵⁶. Ceea ce contează în acest context nu este răspunsul la întrebarea cine este corect și cine a greșit, dar faptul că depășirea principiului separării religiei de stat de către guvernarea actuală conduce la un nou tip de conflicte în societate, iar religia devine arenă a disputelor politice. Mai mult, pe fonul parteneriatului tacit între guvernare și Mitropolia Moldovei devine clar de ce autoritățile persecută Mitropolia Basarabiei. În cazul vizat, vina autorităților constă în faptul că au permis ca conflictul între cele două mitropolii să fie transferat la nivel politic și au permis implicarea statului în conflictul între cele două instituții religioase.

Grupul țintă

- Mitropolia Basarabiei;
- Mitropolia Moldovei;
- autoritățile statului;
- partidele politice;
- cetățenii Republicii Moldova;
- Consiliul Europei.

Impactul

Încălcarea de către organele de stat a principiului libertății cultelor conduce la noi cazuri de încălcare a drepturilor omului în Republica Moldova și atrage noi avertizări din partea Consiliului Europei. Interpretarea de către forțele politice a Bisericii ca sursă de putere și arenă pentru disputele politice contribuie la creșterea instabilității politice din țară și conduce la aprofundarea conflictelor sociale. Acuzațiile Mitropoliei Moldovei la adresa României contribuie la înrăutățirea relațiilor inter-statale și dezorientarea populației.

Dinamica

În decursul anilor autoritățile Republicii Moldova au demonstrat că nu sunt indiferente față de chestiunile evoluției vieții religioase. Astfel, ca și în anii precedenți autoritățile au continuat a exercita presiuni politice asupra Mitropoliei Basarabiei, iar acest fapt a generat sesizări din partea Consiliului Europei. Regularitatea și intensitatea ieșirii liderilor partidului de guvernământ în public în prezența fețelor religioase și exploatarea tacită a Mitropoliei Moldovei în vederea obținerii dividendelor politice a generat apariția unor noi scandaluri politice, precum este cel legat de presupusele indicații ale președintelui adresate prim-ministrului. Mitropolia Basarabiei la rândul său nu a fost evitată de implicarea sa în scandalurile politice. Astfel, învinuirile din partea unui grup de preoți precum că anumite partide ar dispune de control asupra mitropoliei exprimă existența interesului forțelor politice în raport cu mitropolia.

Factorii

- lupta pentru puterea politică;
- iresponsabilitatea autorităților;
- recomandările Consiliului Europei;
- conflictul între Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei.

Anticipări

Pe fonul apropierii alegerilor parlamentare din 2009 nu există condiții ca atitudinea forțelor politice vizavi de religie și biserică, interpretate ca instrumente în vederea obținerii dividendelor politice, să se schimbe. Multiplele cazuri de mediatizare a liderilor partidului de guvernământ în

⁵⁵ *Despre sicrie din plastic, campania electorală și plantarea stejarilor* // <http://www.interlic.md/2008-11-20/despre-sicrie-din-plastic-campania-electorala-shi-plantarea-stejarilor-7385.html>;

⁵⁶ *Procuratura Generală a deschis un dosar penal pe numele lui Serafim Urechean* // <http://www.protv.md/stiri/politic/procuratura-general-a-deschis-un-dosar-penal-pe-numele-lui-serafim.html> ;

timpul ceremoniilor religioase care s-au desfășurat pe parcursul anului demonstrează clar intenția implicării Bisericii în scopul sporirii influenței lor politice. Relația dintre Mitropolia Basarabiei și guvernarea actuală va rămâne în continuare „rezervată”, condiții pentru noi presiuni din partea statului în formatul actual al guvernării existând oricând.

Întrebări

- Cum poate fi garantată reala separare a religiei de stat?
- Care sunt beneficiile Mitropoliei Moldovei pentru susținerea acordată partidului de guvernământ în timpul campaniilor electorale?

P 10. Populismul autorităților în realizarea și evaluarea reformelor

Subiectul

Raportarea realizării „depline și cu succes” a reformelor denotă populismul autorităților, iar în absența evaluării corecte reformele sunt formale și au un impact social redus. „Descoperirea” după demiterea Guvernului Tarlev a mai multor grave probleme fără recunoașterea greșelilor fostului executiv denotă clar că autoritățile sunt preocupate mai mult de alegerile din 2009 decât promovarea reformelor reale. O asemenea situație face ca comunicarea între autorități și societate să fie asemănătoare unui „dialog al surzilor”, societatea civilă vorbind despre o Moldovă confruntată cu grave probleme, iar autoritățile despre o „țară înfloritoare”.

Descrierea

Controlul are ca obiectiv descoperirea și constatarea stărilor de fapt negative, a abaterilor, neajunsurilor și pagubelor produse. În decursul anului, executivul a evitat să aplice auditului extern a politicilor publice. În cele din urmă autoritățile raportează realizarea deplină și cu succes a reformelor, iar societatea civilă semnalează grave deficiențe a realizării acestora. Se creează situația confruntării declarațiilor guvernului și concluziilor centrelor de expertiză și apare iluzia existenței a două Moldove diferite, una oficială a autorităților și alta reală, confruntată cu grave probleme. Comportamentul populist al guvernării denotă orientarea politicilor mai degrabă spre promovarea propriei imagini, decât spre realizarea corectă a reformelor inițiate, obiectivul fiind alegerile parlamentare din 2009.

În pofida declarațiilor autorităților privind succesele înregistrate în realizarea Planului de acțiuni UE-RM, în Comunicarea către Consiliu și Parlament privind implementarea PEV în 2007, făcut public la 3 aprilie 2008, autoritățile europene, deși au subliniat unele evoluții pozitive, au evidențiat totuși existența unor neajunsuri majore la capitolul respectării drepturilor omului, incapacității garantării justiției, legislația inadecvată în domeniul autonomiei locale, încălcarea libertății presei, restanțe în domeniul climatului investițional, imixtiunea politică în funcționarea unor organe de drept, ș.a.⁵⁷. La 25 martie Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT și Expert Grup lansează studiul „Realizarea Planului de Acțiuni UE-RM”. Potrivit studiului sunt înregistrate succese în 71 acțiuni, la 51 acțiuni sunt înregistrate progrese minore, iar la 23 progrese în stagnare. De asemenea la 2 acțiuni pe care le presupune PAUERM sunt înregistrate evoluții de regres. Restanțele la implementarea Planului de acțiuni și „optimismul excesiv” al autorităților la acest capitol, la rândul său, suscită învinuiri de populism al autorităților din partea forțelor politice de opoziție⁵⁸.

Un rol important în realizarea reformelor revine cadrului legal ce trebuie să asigure realizarea acestora, autoritățile statului declarând cu diferite ocazii că avem legi deosebit de bune. În acest sens, la 18 august experții Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”, în cadrul studiului „Implementarea legilor în Republica Moldova – probleme actuale”, constată un șir de neajunsuri în procesul aplicării legilor și prin urmare și a reformelor. Principalele neajunsuri evidențiate de experți se enumeră caracterul incomplet și fragmentar al cadrului legal, cadrul normativ contradictoriu, lipsa răspunderii ministeriale, neacoperirea financiară a implementării legilor, ș.a. Ca urmare a acestei situații sunt blocate reformele instituționale și scade încrederea populației în instituțiile publice⁵⁹.

La 26 decembrie 2007 Președintele Voronin decretă anul 2008 Anul Tineretului. Populismul autorităților s-a manifestat din start prin acoperirea financiară a inițiativei, în Legea bugetului de stat 2008 fiind prevăzuți numai 3,5 mln lei, celelalte 3 mln urmau să fie acoperite de donatorii internaționali. Măsurile întreprinse de autorități în această direcție au rămas în mare parte numai declarații de intenție, fie au avut un impact social limitat. De asemenea, autoritățile au amânat realizarea activităților din cadrul acestei inițiative spre finalul anului și chiar au anunțat că acțiunile

⁵⁷ *Planul de Acțiuni a murit. Trăiască Planul!* // <http://www.e-democracy.md/comments/political/200804152/>;

⁵⁸ *Liberalii acuză guvernarea de populism* //

http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2008/07/printable/080724_pnl_guvern.shtml;

⁵⁹ *Deși sunt bune, legile Republicii Moldova nu sunt pe deplin respectate având o implementare insuficientă, susțin experții* // <http://www.viitorul.org/viewinterviu.php?l=ro&id=1282&idc=154> ;

vor continua în anul 2009. În acest context, mass-media națională a interpretat acest fapt ca o strategie populistă orientată spre alegerile parlamentare din 2009⁶⁰.

Concluziile rectorilor instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova făcute la 3 noiembrie 2008 au scos în evidență deficiențe serioase a noului Cod al învățământului promovat de autorități. Pe lângă faptul că nu presupune o concepție integră, rectorii s-au arătat alarmați de riscul blocării financiare a funcționării instituțiilor de învățământ superior pe care-l conține actualul cod și ignorarea normelor Procesului de la Bologna la care Republica Moldova a aderat câțiva ani în urmă⁶¹. Declarațiile președintelui Voronin de trecere a instituțiilor de învățământ superior de stat la finanțarea preponderent din bugetul de stat, de asemenea a fost interpretată de mediul de experți și mass-media ca o altă acțiune populistă a președintelui. În acest context, mai mulți reprezentanți ai mediului academic au atras chiar atenția că o asemenea acțiune va avea un impact negativ asupra capacității concurențiale a universităților de stat, precum și faptul că va conduce la înrăutățirea condiției financiare a acestora⁶².

Grupul țintă

- autoritățile statului;
- cetățenii;
- centrele de expertiză;
- societatea civilă;
- organizațiile internaționale.

Impactul

În condițiile în care autoritățile se auto-limitează în dezvoltarea dialogului real cu societatea civilă în vederea elaborării și evaluării rezultatelor, reformele promovate au un impact formal și își pierd importanța. În atare condiții societatea își pierde încrederea în instituțiile statului, fiind orientată spre emigrarea în afară. În condițiile percepției diferite a realității sporesc învinuirile reciproce între instituțiile statului și societatea civilă contribuindu-se astfel la sporirea instabilității social-politice în țară.

Dinamica

Declarațiile mult mai „optimiste” ale autorităților în raport cu cele ale opoziției sau cele venite din partea societății civile s-au manifestat pe parcursul întregului an. Totuși, demisia guvernului Tarlev a permis autorităților să revină la declarații puțin mai realiste. Însăși demisia Cabinetului Tarlev a fost profund nuanțată de populism fiind făcută cu fast și onoruri și acordarea distincțiilor de stat, nefiind clar totuși pentru care merite au fost acestea acordate în momentul în care Republica Moldova a ajuns cea mai săracă țară din Europa. În contextul protestelor profesorilor și agricultorilor din septembrie-octombrie 2008, autoritățile nu au recunoscut că există serioase lacune a politicii de stat în domeniu și au și au recurs la învinuirea opoziției fără a căuta să dezvolte un dialog cu părțile real afectate. De cele mai multe ori reacția autorităților față de protestele organizate a diferitelor categorii sociale a căpătat o alură agresivă și reproș față de protestatari. Acțiunile populiste ale autorităților se concretizează deja în contextul anunțării majorării salariale unor categorii sociale tocmai în ajunul campaniei electorale din 2009.

Factorii

- lipsa de voință a guvernării actuale;
- limitarea participării societății civile în implementarea și realizarea reformelor;

⁶⁰ Declarație cu privire la Anul (electoral al) tineretului // <http://www.civic.md/comunicate-de-presa/declaratie-cu-privire-la-anul-electoral-al-tineretului.html> ; MAE denunta acțiunile populiste ale guvernării comuniste // <http://social.moldova.org/stiri/rom/112445/> ; Comunicat de presă privind desfășurarea Conferinței de constituire a Organizației de Tineret a PLDM // <http://www.jurnal.md/article/9858/> ;

⁶¹ Rectorii consideră că proiectul Codului învățământului necesită a fi îmbunătățit și sincronizat cu prevederile Procesului de la Bologna // <http://www.info-prim.md/?x=&y=18878> ; Codul Învățământului – un conglomerat de contradicții și paradoxuri // <http://www.jurnal.md/article/10215/> ;

⁶² Reformarea sistemului de învățământ nu poate fi făcută de dragul dividendelor electorale // <http://www.jurnal.md/article/8886/> ;

- legislația imperfectă.

Anticipări

În condițiile în care se apropie alegerile parlamentare din 2009 este de așteptat ca declarațiile populiste a autorităților să se multiplice. Se va încerca să se creeze iluzia meritelor deosebite a guvernării actuale, iar pe fonul intensificării tendințelor de evidențiere a neajunsurilor guvernării comuniste de către forțele de opoziție este de așteptat ca autoritățile să evite dezvoltarea unui dialog real cu societatea civilă.

Întrebări

- De ce guvernarea evită să aplice auditul reformelor publice din partea societății civile?
- Este posibilă implementarea reală a reformelor fără a dezvolta dialogul real cu societatea civilă?

P 11. Finanțarea partidelor politice – între transparență și luptele electorale

Subiectul

La data de 29 februarie a intrat în vigoare noua Lege cu privire la partidele politice. Printre multiplele inovații legea introduce și finanțarea partidelor din bugetul de stat, începând din iulie 2009. Noile prevederi și modul de implementare a acestora, aspectele cotidiene a problemei demonstrează că noua procedură nu contribuie serios la schimbarea situației, iar legea se înscrie într-o strategie a partidului de guvernământ de luptă împotriva concurenților electorali pentru alegerile din 2009.

Descrierea

Finanțarea partidelor politice în campaniile electorale în Republica Moldova întotdeauna s-a desfășurat cu încălcarea prevederilor legale. Inexistența raporturilor instituționale cu televiziunile, ziarele sau tipografiile, încălcarea operațiunilor de plasare a publicității electorale, întârzierile sau ignorarea plăților pentru serviciile prestate partidelor în cadrul campaniilor electorale, abuzurile de mijloacele publice și administrative, abuzurile partidului de guvernământ de mass-media publică, întârzierea prezentării sau prezentarea formală a rapoartelor financiare sunt cazuri dintre cele mai răspândite de abateri de la prevederile legale în domeniul finanțării partidelor, care au fost sesizate până în prezent⁶³. Deși la 29 februarie a.c. a fost adoptată o nouă lege cu privire la partidele politice situația pare să nu se fi schimbat câtuși de puțin. Acest fapt este datorat lacunelor pe care le cunoaște legea, dar și lipsei de interes real din partea autorităților pentru a promova în domeniu transparența, egalitatea șanselor a partidelor și combaterea corupției politice.

Deși se află la baza inițierii actualei legi, care prevede modificarea procedurii de finanțare a partidelor politice, se pare că însăși partidul de guvernământ rămâne restant la acest capitol. Astfel, în 2006 fracțiunea comunistă din Consiliul Municipal Chișinău(CMC) în baza unui proiect prezentat de reprezentanții Partidului Comunist din Republica Moldova(PCRM) a adoptat decizia de acordare a unei suprafețe de teren de 26 ari și 70 m.p. din centrul capitalei pentru construcția noului sediu al PCRM. Potrivit experților naționali cheltuielile pentru înălțarea construcției pe terenul respectiv, care în prezent se află în proces de finisare, ar fi necesitat sume importante, deoarece clădirea este unică în țară. În cazul vizat nu este clar de unde partidul comunist ar dispune de astfel de sume financiare. Încercările jurnaliștilor pe parcursul anului de a ancheta în detaliu cazul au eșuat atât din cauza nedorinței membrilor PCRM de a prezenta informație, cât și nedeazăluirea acestuia din partea operatorilor economici angajați în construcție⁶⁴. Vladimir Baldovici, directorul firmei „Stayer” SRL, care este antrenată la lucrările de construcție a sediului și care a participat și la reconstrucția din banii publici a „Complexului Monastic Căpriană”, a fost numit de către Guvern în funcția de director al Agenției pentru Construcții și Dezvoltare a Teritoriului⁶⁵, deținând o perioadă ilegal două funcții incompatibile. După transformarea Agenției în Minister, acestuia i-a revenit funcția de ministru.

Utilizarea abuzivă a mijloacelor publice și administrative constituie una din practicile finanțării ilegale și este destul de răspândită și în Republica Moldova. În cadrul unui studiu elaborat și prezentat în martie 2008 de către IDIS „Viitorul” se stabilește că finanțarea localităților din țară se realizează pe criterii politice. Deși PCRM îi revine 35% din mandatele aleșilor locali, localităților în care aceștia guvernează le sunt repartizate aproximativ 75% din totalul investițiilor capitale din țară. De asemenea, experții estimează că tot pe criterii de clientelă sunt repartizați și banii pentru reparațiile capitale. Astfel, localităților primării cărora au fost aleși pe listele PCRM le revin 98% din suma totală a investițiilor pentru reparațiile capitale, iar restul 2% revin altor localități⁶⁶.

În decursul anului ex-președintele Republicii Moldova, M. Snegur, a făcut declarații precum că un deputat al Alianței Moldova Noastră, Al. Oleinic, ar fi cumpărat locul pe lista candidaților la

⁶³ *Finanțarea partidelor politice în campaniile electorale anterioare s-a desfășurat cu încălcări*, CEC // <http://www.info-prim.md/?x=&y=19400> ;

⁶⁴ *Kremlinul de la Chișinău* // <http://garda.com.md/investigatii/kremlinul-de-la-chisinau> ;

⁶⁵ *Construind sediul PCRM, a ajuns director de agenție!* // <http://www.jurnal.md/article/3854/> ;

⁶⁶ *Factorul politic al finanțării infrastructurii la nivel local* // http://www.viitorul.org/public/1146/ro/policy_brief_factory.pdf

funcția de deputat al partidului în timpul alegerilor din 2005, fiind promovat astfel în locul său în cadrul Parlamentului. Ca reacție, deputatul AMN l-a atacat în judecată atât pe ex-președintele țării, cât și pe autorul cărții, solicitând astfel să fie dezmințite în instanța de judecată informațiile vizate⁶⁷. În cele din urmă, judecătoria sectorului Centru a municipiului Chișinău a încetat procesul de judecată ca urmare a soluționării conflictului de către părți pe cale amiabilă.

Adoptarea unei noi Legi cu privire la partidele politice constituie principalul mecanism prin care autoritățile „speră” să contribuie la „sporirea transparenței” și „combaterea corupției politice”. În acest sens, Legea din februarie cu privire la partidele politice introduce mai multe formulări care nu-și găsesc raționalitate. Una din noile prevederi a Legii se referă la interzicerea finanțării partidelor politice din exterior. Deși au declarat în mai multe rânduri că au ca obiectiv preluarea standardelor europene se pare totuși că la acest capitol autoritățile comuniste rămân restante. Astfel, autoritățile au recurs la interzicerea finanțării partidelor politice chiar și de către proprii cetățeni aflați peste hotare și care sunt în drept a se implica activ în viața politică a țării. Prin aceste inovații autoritățile introduc noi restricții și condiționează realizarea drepturilor politice pentru o întreagă categorie de cetățeni (cei aflați în afara țării). Unii experți chiar au estimat că forma în care a fost interzisă finanțarea partidelor de organizațiile internaționale conduce la excluderea chiar și a posibilității acordării suportului pentru organizarea unor seminare sau cursuri pentru partide.

Deși prevede finanțarea partidelor din bugetul de stat, Legea stabilește că această prevedere va intra în vigoare cu începere din 1 iulie 2009. Amânarea neargumentată a intrării în vigoare a acestei prevederi pe fondul sporirii numărului de restricții la finanțarea partidelor politice este incorectă și abuzivă. Luând în considerație faptul că orice Lege constituie un corp unic care funcționează ca un mecanism integru, se pare că autoritățile comuniste urmăresc intenționat fragmentarea prevederilor legale ca acestea să nu fie funcționale pentru campania electorală din primăvara anului 2009. Suspunderea finanțării publice a partidelor determină și sistarea rolului pozitiv a acestei proceduri.

Garantarea transparenței finanțării partidelor politice în actuala lege cu privire la partidele politice se bazează pe măsurile punitive și aplicarea restricțiilor. Astfel, autoritățile comuniste au neglijat în totalitate recomandările Consiliului Europei și practica mai multor state europene cu tradiție democratică prin care garantarea transparenței se bazează pe cointeresare și nu constrângere, ca ex. ar putea servi Germania. Fundamentarea strategiei garantării transparenței finanțării partidelor pe măsurile punitive denotă o practică depășită și demonstrează superficialitatea abordării de către autorități a chestiunilor complicate referitoare la finanțarea partidelor politice.

Un aspect important al Legii se referă la volumul donațiilor făcute partidelor politice ca una dintre cele mai importante metode de finanțare. Legea prevede că donațiile făcute de persoana fizică nu poate depăși suma de 500 salarii medii lunare stabilite pe economia națională pe anul respectiv, iar pentru persoanele juridice 1000 salarii medii. Experții naționali au atras atenția că pentru a face o donație maximă un cetățean cu un salariu mediu pe economie ar avea nevoie de 42 ani pentru a acumula suma respectivă⁶⁸. O astfel de situație creează condiții pentru accederea la putere în dependență de venituri, dar și condiții favorabile cumpărării influenței politice.

Grupul țintă

- Parlamentul Republicii Moldova;
- partidele politice;
- Comisia Electorală Centrală;
- organele de combatere a corupției;
- organizațiile internaționale;
- cetățenii Republicii Moldova.

Impactul

Lipsa voinței din partea partidelor politice și autorităților de stat de a garanta transparența reală a mecanismului de finanțare a partidelor contribuie la dezvoltarea corupției și traficului de influență. Deși statul s-a angajat în combaterea corupției, succesele unei asemenea strategii sunt neutralizate

⁶⁷ Mircea Snegur va fi audiat de o instanță la începutul lunii noiembrie // DECA-Press(07.10.2008) ; Mircea Snegur, în judecată // <http://www.jurnal.md/article/9036/>;

⁶⁸ Comunicat de presă // http://www.transparency.md/Docs/PR_14.02.08.pdf

atât timp cât se ignoră așa numita „marea corupție” sau „corupția de proporții”. În astfel de condiții societatea își pierde încrederea atât în partidele politice, instituții fundamentale în societățile democratice, cât și generează neîncredere în instituțiile de stat. Mecanismul actual de reglementare a procedurii de finanțare a partidelor politice a fost implicat în lupta dintre partidul de guvernământ și partidele de opoziție. În acest sens se contribuie la încălcarea drepturilor politice a cetățenilor și se creează condiții pentru abuzuri din partea autorităților.

Dinamica

Deși au fost inițiate mai multe acțiuni în vederea garantării transparenței partidelor politice, situația de fapt pare să nu fi cunoscut careva schimbări esențiale, finanțarea partidelor rămânând în continuare o problemă destul de acută marcată de netransparență. Adoptarea la 29 februarie a noii Legi cu privire la partidele politice a sporit numărului de restricții în procedura de finanțare. Totuși, stabilirea în lege a faptului că prevederile ce stabilesc finanțarea partidelor politice din bugetul de stat vor intra în vigoare începând cu 2009 a generat reacții de protest din partea deputaților și forțelor de opoziție. Realizarea legii cu privire la bugetul de stat și finanțarea localităților Republicii Moldova s-a efectuat până în prezent în baza criteriilor politice, iar acest fapt a fost atestat de către unii deputați și pentru bugetul de stat pentru anul 2009, potrivit cărora acesta rămâne profund marcat de interese politice.

Factorii

- fragmentarea legislației în domeniul finanțării partidelor;
- apropierea campaniei electorale din 2009;
- inexistența unei culturi politice democratice veridice.

Anticipări

În pofida adoptării unei noi legi cu privire la finanțare partidelor politice este greu de așteptat ca partidele politice să adopte cu ușurință noile prevederi legale. Apropierea campaniei electorale din 2009 va contribui la multiplicarea declarațiilor privind presupusa finanțare ilegală a partidelor. În condițiile în care organele de anchetă nu s-au manifestat ca o instituție cu adevărat apolitică este puțin de așteptat ca acestea să contribuie pe drept la garantarea transparenței în domeniu. Apropierea alegerilor va genera o adevărată confruntare bazată pe abuzurile de resursele administrative și mijloacele publice atât din partea partidului de guvernământ, cât și a opoziției în localitățile unde dispun de control asupra acestora, iar noua lege nu va determina transformarea situației din cauza că conține un șir de lacune și neajunsuri, dar și din cauza caracterului fragmentat al său.

Întrebări

- De ce autoritățile au amânat intrarea în vigoare a procedurii ce prevede finanțarea partidelor politice din bugetul de stat?
- Cum se explică faptul că societatea civilă reclamă abateri serioase de la normele legale a procedurii de finanțare a partidelor politice, iar Comisia Electorală Centrală evidențiază de obicei abateri minore?

P 12. Modificările Codului Electoral antrenate în lupta electorală

Subiectul

În decursul lunii aprilie autoritățile au operat modificări la legislația electorală prin care s-a majorat pragul electoral, au fost interzise blocurile pre-electorale, s-a interzis persoanelor cu dublă sau multiplă cetățenie de a accede la unele funcții publice ș.a. Noile modificări nu-și găsesc raționalitatea politică și abordate în context mai larg, vădit urmăresc crearea condițiilor pentru partidul de guvernământ de a domina în viitorul parlament și sunt orientate împotriva opoziției politice.

Descrierea

La 10 aprilie Parlamentul Republicii Moldova a operat noi modificări în Codul Electoral, care au îngrijorat și au stârnit reacția de protest atât a partidelor politice de opoziție, societății civile, cât și a organismelor internaționale. În cea mai mare parte experții au interpretat noile modificări ca fiind orientate împotriva partidelor de opoziție și concurenților electorali, iar unele modificări antrenează chiar încălcarea directă a drepturilor politice și contravine legislației naționale, cât și Convențiilor internaționale ratificate de către Republica Moldova.

Astfel, una dintre principalele modificări ale Codului Electoral care constituie vârf de lance în lupta contra concurenților electorali se referă la majorarea pragului electoral de la 4% la 6%. În mass-media națională o asemenea majorare a fost condamnată din multe considerente. În primul, rând ca și orice prag electoral și cel de 6% contravine principiului reprezentativității, încălcarea căruia este un act de non-democrație. În al doilea rând, majorarea pragului electoral are loc după ce în 2005 aceeași fracțiunea comunistă a parlamentului au votat pragul electoral de 4%. După ce în timpul alegerilor locale din 2007 Partidul Comunist din Republica Moldova a cumulat cu greu 35% din mandate este clar că majorarea pragului electoral la 6% are ca obiectiv de a diminua insuccesele și a garanta locuri suplimentare pentru actualul partid de guvernământ în alegerile parlamentare din 2009⁶⁹. În acest sens, societatea civilă și organisme internaționale au interpretat preponderent această modificare ca o tentativă a actualei guvernări de a păstra controlul asupra puterii politice și au solicitat reducerea acestuia la vechiul prag de 4%⁷⁰.

O altă modificare semnificativă care a stârnit indignarea societății civile este interzicerea blocurilor electorale. Experți naționali au atras atenția că interzicerea blocurilor electorale de către actuala guvernare este o completare a majorării pragului electoral, care ar trebui să-i garanteze funcționalitatea în lupta contra concurenților electorali. În mare parte dacă nu erau interzise blocurile electorale atunci majorarea pragului electoral nu era să mai fie un mijloc eficient contra partidelor de opoziție⁷¹.

Modificările Codului Electoral din aprilie presupun și interzicerea accederii la funcția de deputat a persoanelor cu dublă cetățenie. Societatea civilă a atras atenția că această reglementare este orientată împotriva persoanelor care dețin și cetățenia României, dar și autoritățile nu au evitat să dezmintă un asemenea fapt. Prin astfel de modificări se pare că autoritățile pretind a scoate din cursa electorală un întreg segment al societății Republicii Moldova și constituie o încălcare directă a Convențiilor internaționale ratificate de Republica Moldova. Decizia CEDO, făcută publică la 18 noiembrie, scoate în evidență că o astfel de prevedere constituie nu numai o încălcare a dreptului de a fi ales, dar

⁶⁹ *Modificările recente ale legislației electorale : posibile urmări politice, Marandici I. //* http://www.viitorul.org/public/1216/ro/Marandici_ro_0.pdf ; *Pragul electoral a fost majorat la propunerea lui Iurie Roșca //* <http://www.jurnal.md/article/6407/> ;

⁷⁰ *Comisia de la Venetia si Oficiul pentru Institutii Democratice si Drepturile Omului cer Chisinaului sa reduca pragul electoral //* <http://www.interlic.md/2008-10-29/ziua-comisia-de-la-venetia-si-oficiul-pentru-institutii-democratice-si-drepturile-omului-cer-chisina-6936.html>

⁷¹ *Modificarea legii electorale din R. Moldova, criticată de OSCE și Comisia de la Veneția //* <http://www.mediafax.ro/externe/modificarea-legii-electorale-din-r-moldova-criticata-de-osce-si-comisia-de-la-venetia.html?3614;3390752>

reprezintă și o încălcare flagrantă a dreptului de a alege⁷². Mai mult, adoptarea de către aceeași fracțiune comunistă a legii ce permitea dubla cetățenie și operarea modificărilor ulterioare în legislația electorală în sensul interzicerii accesului persoanelor cu dublă cetățenie la funcția de deputat a fost interpretată de o parte a societății civile ca o strategie de înlăturare a unui segment social din viața politică a țării.

Grupul țintă

- Parlamentul Republicii Moldova;
- partidele politice;
- cetățenii;
- organismele internaționale.

Impactul

Modificările la Codul Electoral din aprilie 2008 dispun profunde consecințe în cadrul sistemului politic moldovenesc. Majorarea pragului electoral de la 4% la 6% și interzicerea blocurilor pre-electorale creează noi bariere pentru circulația la putere a elitelor politice. În atare condiții este de așteptat ca societatea moldovenească să se confrunte cu criza de legitimitate a instituțiilor publice, inclusiv a Parlamentului. Interzicerea constituirii blocurilor pre-electorale, în opinia mai multor lideri de partide, constituie o încălcare a dreptului la libera asociere cu toate consecințele de rigoare. Totuși, o asemenea interdicție a determinat un proces nesemnificativ de fuziune a partidelor politice. În condițiile în care partidele politice nu au posibilitatea de a crea blocuri pre-electorale sondajele de opinie atestă un mare număr de persoane indecise pentru cine își vor acorda votul.

Dinamica

La 10 aprilie au fost efectuate modificările la Codul Electoral care pe lângă unele aspecte pozitive presupun și unele prescrieri condamnate de societate și organismele internaționale. Mai multe organisme internaționale s-au îngrijorat de situația creată în domeniul legislației electorale. În luna iulie 11 ambasade ale statelor membre UE au semnat o declarație comună prin care se arată îngrijorate de situația creată de către autoritățile Republicii Moldova în domeniul legislației electorale și libertății de exprimare și au recomandat autorităților să contribuie la schimbarea situației în vederea garantării unor alegeri corecte, dar și schimbarea pragului electoral de la 6 la 4%. În luna iulie secretarul general al Asociației Oficialilor Electoralilor din Europa, Zoltan Toth, a declarat în cadrul unei conferințe de presă la Chișinău, că nu este binevenit faptul că între două campanii electorale, Parlamentul Republicii Moldova schimbă Codul electoral într-o manieră de care să beneficieze partidele aflate la putere. Pe 17 octombrie Comisia pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei și Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE au adoptat Avizul comun asupra Codului Electoral în vigoare din 10 aprilie. În acest sens, ambele instituții s-au arătat îngrijorate de majorarea pragului electoral și au recomandat autorităților să opereze modificările în vederea reducerii acestuia. Totodată, autoritățile internaționale au dezaprobat decizia parlamentarilor moldoveni de a interzice dreptul de a fi ales în funcția de deputat pentru persoanele ce dețin dubla sau multiplă cetățenie.

Factorii

- comportamentul nedemocratic al autorităților comuniste;
- dorința guvernării de a păstra controlul asupra puterii;
- scăderea ratingului partidului comunist;
- apariția partidelor politice de opoziție ce nu pot fi șantajate.

Anticipări

Creșterea pragului electoral și interzicerea blocurilor electorale la sigur va favoriza într-o oarecare măsură partidul de guvernământ. Pentru a-și garanta succesul, cel puțin relativ, la alegeri este de așteptat ca autoritățile să continue a ignora recomandările organismelor internaționale făcând apel

⁷² CEDO a decis că deputații moldoveni pot deține cetățenie dublă // <http://www.protv.md/stiri/politic/cedo-a-decis-ca-deputatii-moldoveni-pot-detine-cetatenie-dubla.html> ;

la regula nemodificării legislației electorale cu jumate de an înaintea alegerilor. În atare condiții se pare că opoziția în campania electorală va pune accent pe raționalitatea votului electoratului. În condițiile în care actualul prag electoral va favoriza partidul de guvernământ este de așteptat ca principala instituție politică a țării, reprezentată de Parlament să fie afectată de criză a legitimității și ca consecință să sporească instabilitatea politică a țării, sporirea neîncrederii în instituțiile statului și creșterea numărului celor care pleacă peste hotare.

Întrebări

- Cum se înscriu modificările în domeniul electoral în dorința autorităților actuale de a rămâne la putere?
- Care va fi impactul ignorării recomandărilor internaționale privind modificarea legislației electorale asupra integrării europene a Republicii Moldova?

P 13. Criza relațiilor politice cu UTAG – sursă de instabilitate națională

Subiectul

În decursul anului relațiile dintre Chișinău și UTA Găgăuzia au cunoscut o continuă tensionare. Pe fondul discuțiilor pe marginea reglementării conflictului transnistrean autonomia găgăuză a fost efectiv folosită ca un mijloc suplimentar de exercitare a presiunilor asupra Chișinăului. În absența unor relații politice și social – economice echilibrate între Chișinău și Comrat, tensiunile dintre cele două entități constituie sursă de insecuritate și instabilitate națională.

Descrierea

În decursul anului relațiile politice între autoritățile politice centrale de la Chișinău și cele a UTA Găgăuzia (UTAG) au avut loc mai multe tensionări cu diverse ocazii a relațiilor. Implicarea uneori abuzivă a autorităților centrale, în baza interesului partidului de guvernământ, în afacerile autonomiei a generat reacții de protest în regiune. La rândul său, anumite declarații și acțiuni excesive ale unor funcționari din administrația UTAG a suscitât suspiciuni la Chișinău precum că în regiune ar exista careva tendințe centrifuge, însuși bașcanul Găgăuziei fiind nevoit să facă declarații de dezmințire privind existența tendințelor de separatism în regiune.

Inițiată ca o problemă ce ține de lupta pentru puterea politică în interiorul autonomiei găgăuze, criza dintre puterea centrală și autoritățile autonomiei a degenerat în declarații ce puneau sub semnul întrebării structura politică a țării. Astfel, la începutul lunii martie bașcanul Găgăuziei a solicitat finanțare din bugetul central pentru alegerile în Adunarea Parlamentară a UTAG. Refuzul Chișinăului, bazat pe legislația națională, a fost interpretat de către bașcan ca o manifestare a lipsei de respect față de autonomie și față de poporul Găgăuziei, precum și ca o nouă nedreptate în raport cu autonomia. Neînțelegerile dintre Chișinău și UTAG s-au intensificat în situația în care pe fondul apropierei alegerilor din Găgăuzia Federația Rusă a decis să trimită ajutoare umanitare în autonomie, aceasta profund afectată de seceta din anul trecut. Refuzul Chișinăului de a accepta distribuirea ajutoarelor pe fondul campaniei electorale a constituit motiv de noi dispute între centru și autonomie. Din momentul în care au fost organizate alegerile pentru Adunarea Populară (AP), între partidul de guvernământ și unele mișcări politice din regiune s-a dus un adevărat război politic, părțile învinuindu-se reciproc de depășire a normelor legale. Criza s-a accentuat pe fondul imposibilității părților de a ajunge la un consens pe parcursul mai multor luni în vederea alegerii președintelui AP⁷³. Astfel, primul pretendent ales în această funcție din lista partidului de guvernământ, Demian Karaseni, deși pretindea că obținuse cele 18 voturi necesare pentru investirea sa în funcție nu a fost investit din cauza invalidării de către Comisia de numărare a voturilor a 3 buletine de vot favorabile sieși. Pe 16 iunie un nou grup constituit din 18 deputați au ales în această funcție pe Serghei Cernev, adept al bașcanului Găgăuziei. Peste câteva zile Curtea de Apel din Comrat a declarat ilegală alegerea lui S. Cernev în funcția de președinte a AP și a anulat toate deciziile din 16 iunie. La 4 iulie deputații au făcut o nouă tentativă de desemnare a președintelui AP, funcția revenindu-i lui A. Harlamenco, adept al primarului din Comrat, N. Dudoglo. Totuși, decizia Curții de Apel Comrat din 22 iulie a anulat toate deciziile AP din 4 iulie, inclusiv cea de desemnare a președintelui. În cele din urmă la 31 iulie deputații AP au ajuns la un consens în ceea ce privește funcțiile de conducere și organele de lucru ale legislativului găgăuz, în baza memorandumului semnat între reprezentanții celor trei grupuri parlamentare ale legislativului de la Comrat. Funcția de președinte i-a revenit lui A. Harlamenco, fiind repartizate totodată comisiile și funcțiile de vice-președinți.

Implicarea organelor de drept și adoptarea de către Curtea de Apel în două rânduri a deciziilor prin care erau anulate deciziile de alegere a președintelui AP⁷⁴ a generat reacții de protest a opoziției

⁷³ Găgăuzia: continuă disputele în Adunarea Populară //

http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2008/06/080616_gagauzia_alegeri.shtml ; Conflictul din adunarea populara a autonomiei gagauze aminteste de o cearta in familie //

<http://www.tv7.md/?page=news&id=11707&lang=ro&list=1> ;

⁷⁴ Alegerea lui Serghei Cernev, declarată ilegală //

http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2008/07/printable/080703_alegere_cernev.shtml ;

din autonomie. Protestele de la Comrat din iulie împotriva ingerințelor abuzive a autorităților comuniste centrale au culminat cu revendicări de modificare a statutului Găgăuziei din autonomie în republică și solicitarea unei cote de reprezentare în Parlamentul de la Chișinău⁷⁵. Aceste declarații au deranjat oarecum autoritățile de la Chișinău în discuțiile în jurul conflictului transnistrean, partea transnistreană speculând că nu este niciun de acord cu statutul de autonomie, deoarece evenimentele din Găgăuzia demonstrează precum că Chișinăul nu ar respecta un asemenea statut. Declarațiile privind pretinsul statut de republică pentru UTAG sunt favorabile încercărilor Federației Ruse de promovare a Planului Kozak de reglementare a conflictului transnistrean care prevede federalizarea Republicii Moldova și menținerea armatelor ruse pe teritoriul țării cu statutul de garant. La Chișinău unii experți chiar au evidențiat o legătură între interesele geopolitice și implicațiile Rusiei în evenimentele din Găgăuzia.

Criza relațiilor între puterea centrală și UTAG nu s-a limitat numai la aspectele interne ale problemei. Astfel, în decursul lunii septembrie autoritățile găgăuze au întreprins acțiuni care au plasat autoritățile centrale într-o situație incomodă în raport cu conflictul ruso-georgian. La 19 septembrie autoritățile UTAG au înaintat un Apel Parlamentului Republicii Moldova prin care au solicitat recunoașterea independenței Abhaziei și Osetiei de Sud după exemplul Federației Ruse⁷⁶. O astfel de acțiune desigur este contrară poziției oficiale a Chișinăului, autoritățile încercând să ignore acțiunea abuzivă a autorităților de la Comrat.

Grupul țintă

- Autoritățile centrale ale Republicii Moldova;
- Adunarea Populară și Bașcanul Găgăuziei;
- Organismele internaționale;
- Cetățenii Republicii Moldova.

Impactul

Tensionarea relațiilor dintre autoritățile centrale și UTA Găgăuzia contribuie la sporirea instabilității politice în țară. Desfășurarea confruntării politice a afectat funcționarea normală a autorităților publice în UTA Găgăuzia și s-a manifestat prin imposibilitatea pe parcursul mai multor luni de a alege Președintele AP. Implicarea autorităților centrale în sfera autonomiei Găgăuze a generat reacții de protest în masă în autonomie. Pe fondul unor astfel de evoluții a sporit instabilitatea politică a țării. În timpul manifestațiilor au fost făcute declarații privind revizuirea statutului juridic a autonomiei și structurii constituționale a Republicii Moldova, pretinzându-se pentru UTAG statutul de republică și cota de reprezentare în Parlament. Evenimentele din august, din Caucaz, la rândul lor au fost folosite ca pretext pentru degenerarea relațiilor dintre Chișinău și Comrat. Apelul autorităților UTAG de recunoaștere a independenței Abhaziei și Osetiei de Sud a sporit neîncrederea între autoritățile publice centrale și cele de la Comrat generând noi suspiciuni între cele două entități.

Dinamica

Relațiile dintre autoritățile centrale și cele ale UTAG au culminat pe parcursul anului 2008 cu declanșarea unei crize generate de interesele diferitor forțe politice de controlare a puterii politice în autonomie. În acest sens, la începutul lunii martie bașcanul Găgăuziei a solicitat finanțare din bugetul central a alegerilor în Adunarea Parlamentară a UTAG, iar refuzul Chișinăului bazat pe legislația națională a fost interpretat de către bașcan ca o manifestare a lipsei de respect față de autonomie și față de poporul Găgăuziei, precum și ca o nouă nedreptate în raport cu autonomia. Decizia Federației Ruse de a trimite ajutoare umanitare în autonomie exact pe fondul apropierei campaniei electorale a cauzat o nouă criză a relațiilor între Chișinău și Comrat și a demonstrat vulnerabilitatea relației între cele două entități la influențele din exterior. Imposibilitatea forțelor politice de a ajunge

⁷⁵ Cine zdruncină din temelii stabilitatea politică? // <http://www.flux.md/articole/4132/>;

Gagauzia nu vrea un statut mai mic decât cel al regiunii din stanga Nistrului //

<http://www.apflux.md/ro/stiri/politic/gagauzia-nu-vrea-un-statut-mai-mic-decat-cel-al-regiunii-din-stanga-nistrului>

⁷⁶ Comratul cere Chișinăului să recunoască enclavale separatiste din Georgia: Abhazia și Osetia de Sud //

<http://www.flux.md/articole/4704/>; Apelul AP a Găgăuziei de a recunoaște Osetia de Sud și Abhazia este un act politic și nu poate fi atacat într-o instanță constituțională, susțin analiști politici // <http://www.info-prim.md/?x=22&y=17808>;

la un consens în vederea desemnării președintelui AP a culminat cu protestele organizate la Comrat din 18 iulie, care au fost îndreptate și împotriva ingerinței autorităților centrale în afacerile autonomiei. Înaintarea revendicărilor de modificare a statutului Găgăuziei din autonomie în republică a tensionat și mai mult relațiile între cele două entități. Totodată, înaintarea pe 19 septembrie de către Adunarea Populară de la Comrat a unui Apel Parlamentului Republicii Moldova prin care s-a solicitat recunoașterea independenței Abhaziei și Osetiei de Sud a cauzat noi suspiciuni în relațiile dintre cele două părți.

Factorii

- Inexistența relațiilor social-economice și politice stabile între Centru și UTAG;
- Implicarea intereselor externe;
- Lupta pentru puterea politică în autonomie.

Anticipări

Distanțarea de momentul alegerilor din autonomie va contribui la stabilizarea situației și relațiilor între Chișinău și Comrat. Este de așteptat ca Federația Rusă să pretindă a exploata politic nemulțumirea UTAG în raport cu Chișinăul și va încerca să activeze în interesele sale regiunea. Totodată, se pare că autoritățile de la Chișinău și-au „învățat lecția” și este de așteptat să demonstreze mult mai multă responsabilitate în raport cu autonomia. Criza dintre Chișinău și Comrat a scos în evidență importanța politică a regiunii în timpul alegerilor și este de așteptat ca forțele politice de opoziție să pretindă a dezvolta relații cu populația din regiune. Cu toate acestea, atât timp cât raporturile dintre cele două entități nu se vor instituționaliza și nu vor implica aprofundarea interacțiunilor social-politice și economice în relațiile dintre cele două părți, va persista suspiciunea și instabilitatea.

Întrebări

- De ce partidul de guvernământ a permis ca criza din UTAG să degenereze și să fie implicată indirect în procesul discuțiilor transnistrene?
- Cum ar putea partidele politice să contribuie la integrarea politică a autonomiei?

P 14. (Ne) Reformarea sectorului de securitate

Subiectul

Deși au declarat în mai multe rânduri că sunt dispuse a reforma sectorul securității naționale în vederea sporirii securității cetățenilor și respectării principiilor democratice, în practică reformarea sectorului de securitate s-a confruntat cu poziția excesiv de „conservatoare” a autorităților și nedorința acestora de a promova reforme reale. Nou adoptata Concepție a securității naționale nu se deosebește semnificativ de concepția din 1995 și este structurată în vederea menajării Federației Ruse.

Descrierea

Republica Moldova dispune de mai multe programe și planuri prin care se obligă a promova reformele necesare în domeniul securității naționale în vederea garantării corelației dintre democrație și securitate. Chiar în acest sens au semnat și programe de cooperare internațională, cel mai elocvent fiind exemplul Planului Individual de Acțiuni Republica Moldova – NATO. Aspecte ale reformării sectorului de securitate cu caracter non-militar sunt prevăzute și în Planul de Acțiuni UE-Republica Moldova, ș.a. În pofida faptului că s-au întreprins mai multe acțiuni, țara noastră rămâne serios restantă la implementarea reformelor în domeniul securității, iar în unele cazuri implementarea acestora decurge anevoios, și de cele mai multe ori la insistența partenerilor internaționali.

Un aspect important al strategiilor de reformă în domeniul securității îl constituie garantarea controlului democratic în sectorul de securitate. În acest domeniu Republica Moldova cunoaște neajunsuri serioase. În decursul lunii februarie deputații Vladimir Filat și Alexandru Lipcan și-au dat demisia din Subcomisia parlamentară pentru exercitarea controlului asupra activității Serviciului de Informații și Securitate (SIS). Ambii deputați și-au motivat demisia prin faptul că subcomisia reprezintă doar un paravan prin care se mimează democratizarea și reformele în acest domeniu cu scopul de a induce în eroare opinia publică internațională, care monitorizează Republica Moldova. Totodată, au fost aduse învinuiri președintelui țării precum că a uzurpat puterea și și-a supus SIS folosindu-l ca unealtă politică împotriva opoziției politice⁷⁷.

În decursul lunii mai Parlamentul Republicii Moldova a adoptat noua Concepție a Securității Naționale. Deși Concepția presupune o abordare puțin mai extinsă a securității decât în cea din 1995, totuși ea nu se deosebește în esență de cea veche, conținând un șir de lacune care o fac să fie nefuncțională, și chiar desconsideră sectoare întregi în domeniul securității. Una dintre principalele lacune a Concepției de securitate o constituie ignorarea relației între securitate și democrație. Referindu-se la cooperarea internațională a Republicii Moldova concepția este contradictorie fapt ce va determina nefuncționalitatea politicii de securitate pe acest segment. Astfel, Concepția prevede integrarea concomitentă în UE și în CSI, deși aceste procese se exclud reciproc. Totodată, referindu-se la cooperarea cu NATO concepția depășește limbajul diplomatic al cooperării internaționale și instituie într-o formă lipsită de tact că Republica Moldova nu va adera nicicând la NATO. Instituirea unui limbaj nediplomatic la capitolul cooperării cu NATO, precum și instituirea integrării în CSI au fost introduse cu scopul de a menaja Federația Rusă, interesul național fiind dat uitării⁷⁸.

Deși autoritățile Republicii Moldova s-au angajat printr-un șir de acte să respecte principiile democratice și drepturile omului, inclusiv în sectorul de securitate, adeseori acestea sunt predispușe promovării unei politici de securitate nedemocratice. Astfel, de cele mai multe ori guvernarea actuală înlocuiește interesul național bazat pe principiile democratice cu propriile preferințe politice. Pe parcursul lunii iunie 2008 autoritățile au intentat dosare penale mai multor tineri etichetați de către comuniști ca „anti-stataliști” și care au postat pe internet comentarii critice la adresa guvernării

⁷⁷ Vladimir Filat a demisionat din subcomisia parlamentară de control al Serviciului de Informații și Securitate // <http://www.basarabeni.ro/stiri/politica/vladimir-filat-a-demisionat-din-subcomisia-parlamentara-de-control-al-serviciului-de-informatii-si-securitate-1756/>; Încă un deputat și-a dat demisia din funcția de membru al subcomisiei care exercită controlul parlamentar asupra activității SIS // <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=2008/02/15&ay=13175>;

⁷⁸ Considerații privind concepția securității naționale a Republicii Moldova // http://www.nato.md/images/stories/ja_nr_9.pdf

comuniste⁷⁹. Motivele invocate de autorități au fost aberante și lipsite de temei, în timp ce altele erau realizate chiar cu încălcarea drepturi fundamentale, precum: dreptul la libera conștiință și dreptul la libera exprimare. Acest fapt denotă înrăutățirea relației securitate – democrație în politica de securitate a autorităților actuale. Scoaterea tinerilor de sub ancheta penală sub motivul “anului tineretului” este aberantă și demonstrează desconsiderarea principiilor democratice de către autoritățile actuale, guvernarea comunistă nerecunoscând nicicum că au acționat ilegal.

În raport cu cetățenii care dispun și de cetățenia română și cei care îndrăznesc să ia o poziția diferită de cea promovată de autorități în contextul crizei identității naționale, autoritățile promovează chiar o politică de securitate cu elemente de xenofobie. Din mai până în septembrie guvernarea a reținut un lot de carte românească donat de către autoritățile orașului Călărași din România, localității cu același nume din Republica Moldova⁸⁰. În timpul sărbătorilor naționale din 31 august cu ocazia Sărbătorii Naționale a Limbii Române a fost confiscat singurul drapel al României, iar deținătorul sub motive abuzive amendat de către o instanță de judecată. Cea mai tranșantă manifestare a xenofobismului autorităților a constituit-o încercarea de-a exclude această categorie de cetățeni în afara vieții politice a țării, prin interdicțiile de a ocupa anumite funcții publice.

În decursul anului forțele de ordine s-au manifestat, după cum nu ar fi de paradoxal, ca sursă de insecuritate la adresa cetățenilor. Astfel, organele de poliție au fost direct implicate în încălcarea drepturilor protestatarilor. De asemenea, organizațiile media au denunțat pe parcursul anului un șir de abuzuri din partea structurilor paramilitare a statului. Politica discreționară a forțelor de ordine față de protestatari, promovarea unei politici identitare deficiente și nedemocrate de către guvernarea comunistă contribuie la înrăutățirea relațiilor etnice în țară⁸¹. Reinvestirea în funcția de ministru al afacerilor interne pe Gh. Papuc, care a fost implicat într-un șir de scandaluri de proporții, demonstrează că pentru actuala guvernare promovarea reformelor reale în cadrul MAI nu este o prioritate și a scandalizat opinia publică⁸².

În ultimul semestru al anului 2008 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea Secretului de Stat care se înscrie în profundul proces de reformare a sectorului securității naționale. În pofida unor noi prevederi orientate spre perfecționarea mecanismului de protecție a informației, proiectul legii conține lacune și formulări abuzive care înrăutățesc situația în domenii, precum: respectarea drepturilor cetățenilor, accesul la informație și transparența instituțiilor publice. Mai mult, în proiectul de lege există condiții ca SIS să se eschiveze de la principiul prezumției nevinovăției și să refuze discreționar cererea de acces la secretul de stat⁸³.

Grupul țintă

- Parlamentul Republicii Moldova;
- autoritățile statului implicate în sectorul securității naționale;
- cetățenii Republicii Moldova și societatea civilă;
- organismele internaționale.

Impactul

Strategia actuală a autorităților de promovare a reformelor în domeniul securității se realizează nu ca urmare a conștientizării necesității unor asemenea reforme, cât datorită monitorizării și solicitării acestor reforme din partea organismelor internaționale. Reformele promovate sunt profund marcate de lipsă de calitate, iar în atare condiții cetățenii se declară în continuare ca aflându-se în stare sporită de insecuritate. Mai mult, evitarea autorităților de a promova reforme reale în sectoare precum Serviciul de Informație și Securitate generează scandaluri și suspiciuni precum că instituția

⁷⁹ Organizațiile media se arată îngrijorate de cazul anchetării tinerilor forumiști. // <http://www.jurnal.md/article/7229/>

⁸⁰ Autoritățile comuniste interzic donatiile de carti in care se pomeneste cuvantul "roman" // http://www.rgnpress.ro/Politica/Autoritatile-comuniste-interzic-donatiile-de-carti-in-care-se-pomeneste-cuvantul-roman.html#Scene_1

⁸¹ Securitatea națională afectată de lipsa de calitate a reformelor și absența acestora // http://www.viitorul.org/public/1582/ro/Grosu_ro_6.pdf

⁸² Gheorghe Papuc este din nou ministru de interne // <http://www.protv.md/stiri/politic/gheorghe-papuc-este-din-nou-ministru-de-interne.html> ;

⁸³ Memorandum privind proiectul de lege cu privire la secretul de stat al Republicii Moldova // <http://www.article19.org/pdfs/analysis/moldova-memorandum-privind-proiectul-de-lege-cu-privire-la-secretul-de-stat-pdf> ; Legea privind secretul de stat limiteaza accesul la informatie // <http://social.moldova.org/stiri/rom/152235/> ;

vizată s-ar afla la cheremului președintelui Voronin și că ar constitui „bâta politică” împotriva opoziției. Inexistența reformelor reale în domeniul afacerilor interne constituie o adevărată problemă pentru societate, pe parcursul anului organele de poliție fiind implicate în nenumărate cazuri de abuzuri împotriva cetățenilor și generând insecuritate și neîncredere societății. Gradul sporit de insecuritate contribuie la emigrația masivă a populației.

Dinamica

În raport cu anii precedenți autoritățile se pare că au „dezghețat” reformarea sectorului de securitate. Astfel, pe parcursul anului au fost inițiate și adoptate mai multe proiecte de lege care au ca obiectiv promovarea reformelor în domeniu, dintre care se evidențiază adoptarea unei noi Concepții cu privire la securitatea națională, adoptarea Legii cu privire la secretul de stat, crearea Comisiei de elaborare a Strategiei securității naționale, ș.a. Totuși, forma în care au fost adoptate acestea au generat profunde polemici, societatea civilă înaintând un șir de obiecții asupra noilor prevederi legale și afirmând că în esență noul cadru juridic nu ar modifica starea de fapt a securității naționale. Totodată, în unele domenii Republica Moldova rămâne serios restantă, cum ar fi reformele în domeniul serviciului de informații și securitate, iar acest fapt generează suspiciuni asupra intențiilor reale de reformare a sectorului de securitate. La același capitol al restanțelor se referă și lipsa de reforme cardinale în domeniul afacerilor interne, pe parcursul anului organele de poliție obținând în mass-media mai degrabă o imagine ca fiind sursă de insecuritate decât sursă de securitate.

Factorii

- absența unei voințe politice clare de promovare a reformelor reale;
- interesul de a utiliza structurile de securitate în scopuri politice;
- legislația națională imperfectă.

Anticipări

Deși a fost adoptată în mai noua Concepție cu privire la securitatea națională este puțin probabil ca aceasta să constituie fundament pentru demararea unui proces veritabil de reformare a securității naționale. Înmulțirea declarațiilor privind inițierea unor reforme în sectorul afacerilor interne și combaterii criminalității și corupției pe fonul apropierei campaniei electorale pare să aibă iz electoral, precum un șir de alte inițiative. În acest sens, se pare că sarcina promovării unor reforme reale în domeniul securității depinde de viitoarele alegeri parlamentare. Păstrarea incertitudinii în raport cu integrarea în CSI sau integrarea în UE în concepția de securitate va spori starea de incertitudine a societății.

Întrebări

- De ce autoritățile nu doresc să garanteze un control democratic veridic în domeniul securității?
- De ce autoritățile evită un dialog real cu societatea civilă pe marginea neutralității Republicii Moldova?

P 15. Controlul parlamentar inefficient

Subiectul

Conform practicilor constituționale Parlamentul reprezintă organul suprem reprezentativ al poporului în funcțiunile căruia revine și supravegherea modului de îndeplinire a politicilor statului. În cazul Republicii Moldova controlul parlamentar s-a manifestat ca un mijloc deficient, limitat în utilizare în vederea perfecționării implementării politicilor de stat și promovării reformelor democratice.

Descrierea

Instituția controlului parlamentar în Republica Moldova se manifestă ca o instituție atrofiată, profund marcată de interesele politice a fracțiunii majoritare. Astfel, în decursul anului controlul parlamentar s-a manifestat preponderent sub aspectul dimensiunii informării, dar și sub acest aspect fiind inefficient, atestându-se un șir de cazuri în care deputații de opoziție au reclamat nedorința unor instituții de stat de a prezenta informația solicitată și cazuri de nerăspundere la interpellările adresate de către deputați. Absența dimensiunii punitive a controlului parlamentar moldovenesc creează impresia că unica autoritatea abilitată și în drept să aplice sancțiuni la adresa Guvernului este Președintele țării, care rămâne profund subiectiv în aplicarea unor astfel de măsuri, nefiind clar care sunt criteriile după care aplică dimensiunea punitivă a controlului. Dimensiunea de anchetă a controlului parlamentar a fost permanent blocată de fracțiunea majoritară. Crearea comisiilor de anchetă în cazurile ieșite din comun, când funcționari de cel mai înalt rang au fost implicați în dosare penale sau autoritățile statului au făcut exces de putere, a fost imposibilă de asemenea din cauza nedorinței fracțiunii parlamentare majoritare⁸⁴. Un asemenea comportament demonstrează absența unei culturi democratice pentru majoritatea deputaților Parlamentului, precum și atitudinea iresponsabilă față de mandatul de deputat.

Deși Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Rezoluția 1280 cu privire la funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova, în cadrul căreia se recomandă ca drepturile opoziției politice să fie consolidate și respectate, autoritățile se pare că au eșuat la acest capitol. În acest sens, autoritățile evită să aplice așa numitele „zile ale opoziției” sau dreptul acestora de a forma o dată în lună ordinea de zi a ședinței plenare, cu votul a 25% dintre deputați, fapt ce ar contribui la sporirea șanselor opoziției parlamentare, de a-și îndeplini funcția reprezentativă ce-i revine conform Constituției, dar care ar contribui totodată la sporirea calității controlului parlamentar⁸⁵.

Imposibilitatea opoziției de a-și desfășura atribuțiile de control prin intermediul comisiilor parlamentare a determinat abandonarea unor funcții de către deputații opoziției în comisiile respective. Astfel, la 8 și 14 februarie 2008, Vladimir Filat și Alexandru Lipcan și-au dat demisia din Subcomisia parlamentară de control al Serviciilor de Informații și Securitate motivând decizia prin imposibilitatea de a-și exercita plenar funcția. În ședința plenară a Parlamentului, Lipcan a afirmat că subcomisia este doar un paravan prin care se mimează reformele democratice în acest domeniu și are drept scop inducerea în eroare a structurilor europene care cer reformarea sectorului de securitate⁸⁶.

Permanenta ignorare a instituției controlului parlamentar, respingerea continuă a inițiativelor și propunerilor opoziției au generat chiar recurgerea la modalități excesive de manifestare a protestului opoziție. La 16 mai opoziția a fost nevoită să blocheze tribuna Parlamentului, protestând față de refuzul fracțiunii majoritare de a include în ordinea de zi propunerile deputaților de opoziție. Prima propunere se referea la crearea unei comisii de anchetă pentru elucidarea cazului privind traficul de droguri în proporții deosebit de mari în care se menționa și numele ministrului de interne, Gh. Papuc, deputații de opoziție presupunând că vor exista tentative de a mușamaliza cazul. A doua propunere se referea la demararea unei alte anchete pentru examinarea unor presupuse nereguli și

⁸⁴ *Comunistii resping ancheta parlamentara a implicatiilor in traficul de droguri* // <http://www.e-democracy.md/parties/docs/amn/200804101/>

⁸⁵ *Valeriu Cosarciuc crede ca o data in luna agenda Parlamentului trebuie sa fie elaborata de opozitie* // <http://politicom.moldova.org/stiri/rom/99487/> ;

⁸⁶ *Încă un deputat și-a dat demisia din funcția de membru al subcomisiei care exercită controlul parlamentar asupra activității SIS* // <http://www.info-prim.md/?a=10&nD=2008/02/15&ay=13175> ;

abuzuri comise de Ministerului Sănătății în procedura de numire a unui nou șef al spitalului din raionul Hâncești. În pofida blocării tribunei principale și protestului opoziției fracțiunea majoritară adoptase în acea zi toate proiectele de lege care erau în agendă⁸⁷.

Un alt domeniu de realizare a controlului opoziției poate fi depistat în însuși procesul legislativ de adoptare a legilor. În decursul anului deputații de opoziție au reclamat în nenumărate rânduri nedorința fracțiunii majoritare de a se ține cont de propunerile și observațiile opoziției, iar discuțiile parlamentare pe marginea proiectelor de legi se transformă în spectacol pseudo-democratic. Atragerea atenției de către deputații de opoziție asupra numărului sporit de legi care au ca scop modificarea, completarea sau abrogarea legilor adoptate anterior de către Parlament denotă lipsa de profesionalism a legislației adoptate, iar o cauză a acestui fapt îi revine și ignorării de fracțiunea majoritară a obiecțiilor opoziției.

Grupul țintă

- Parlamentul Republicii Moldova;
- opoziția politică;
- cetățenii și societatea civilă;
- organizațiile internaționale.

Impactul

Inexistența unui control parlamentar eficient determină lipsa de garanții a calității politicilor și reformelor implementate de diferitele structuri ale statului. Absența răspunderii reale din partea instituțiilor executive sporește iresponsabilitatea unor funcționari și influențează negativ procesul de guvernare. Organizațiile neguvernamentale naționale, centrele de expertiză, dar și organizațiile internaționale atestă restanțe majore ale Republicii Moldova în procesul de implementare a reformelor. Imposibilitatea opoziției parlamentare de a-și desfășura real atribuțiile de control parlamentar determină incapacitatea dezvoltării pluralismului politic și are profunde implicații negative în promovarea reformelor democratice.

Dinamica

Instituția controlului parlamentar pentru legislativul actual se pare că este un mijloc limitat în aplicare, acest fiind fapt determinat și de poziția fracțiunii majoritare. Prezentarea demisiilor celor doi deputați de opoziție din cadrul Subcomisiei parlamentare de control al Serviciilor de Informații și Securitate (SIS) și motivele invocate au scos în evidență serioase deficiențe ale controlului parlamentar. Totodată, multiplele încercări ale opoziției parlamentare de a crea Comisii parlamentare de anchetă, pentru a cerceta cazuri majore de nereguli și abateri de la legislație a unor funcționari publici de rang înalt s-a confruntat cu rezistența fracțiunii majoritare. Pe fonul „protejării” executivului de către fracțiunea majoritară, deputații de opoziție au reclamat pe parcursul anului în mai multe rânduri lipsa de reacție a unor instituții de stat la prezentarea informației solicitate de deputați, fie blocarea convocării de către fracțiunea majoritară a unor miniștri pentru a elucida unele cazuri apărute în procesul de guvernare.

Factorii

- absența responsabilității față de mandatul de deputat;
- imperfecțiunea legislației;
- ignorarea prevederilor legislative de fracțiunea parlamentară majoritară;
- centralizarea politică excesivă.

Anticipări

Pentru actualul Parlament se pare că garantarea drepturilor opoziției politice și perfecționarea mecanismului controlului parlamentar nu constituie o prioritate, și nici o situație admisibilă. Este de așteptat ca instituția controlului parlamentar să rămână un mijloc ignorat pe parcursul celor câtorva luni de existență a parlamentului actual. O posibilă transmitere a puterii unor alte forțe politice ar putea conduce la transformarea situației. Totodată, pe fonul campaniei electorale probabilitatea

⁸⁷ Deputații din opoziție au blocat tribuna centrală a Parlamentului // <http://www.jurnal.tv.md/index.php?article=108> ;

creării unei Comisii parlamentare de anchetă solicitate de opoziție pe diferite cazuri scade.

Întrebări

- De ce se evită perfecționarea mecanismului de realizare a controlului parlamentar?
- De ce autoritățile ezită să sporească drepturile opoziției parlamentare în conformitate cu recomandările Consiliului Europei?
- De ce fracțiunea parlamentară majoritară ezită să aplice controlul parlamentar asupra Guvernului?

P 16. Inegalitatea cetățenilor

Subiectul

Deși Constituția și alte acte normative stabilesc egalitatea cetățenilor, până în prezent legile continuă să diferențieze în drepturi cetățenii: în învățământ – taxa de studii în dependență de cetățenia persoanei;⁸⁸ agenții economici - pe piața concurențială;⁸⁹ veteranii de război – în înlesniri, etc. Totuși, nu este reglementat mecanismul de protecție în caz de discriminare sau inegalitate în drepturi.

Descrierea

Nediscriminarea este unul dintre drepturile copiilor și ale tinerilor încălcate destul de frecvent. Există discriminare etnică, religioasă, pe baza situației materiale, mai ales în grupul copiilor din familiile social-vulnerabile sau cu dezabilități. Acestor copii le este greu să se integreze în societate, să comunice și să se simtă cu adevărat copii.⁹⁰

Referitor la discriminarea la locul de muncă, cele mai frecvente forme la care sunt expuse femeile sunt limitarea în luarea deciziilor - pentru fiecare a treia femeie și tergiversarea promovării în funcție - pentru fiecare a doua femeie, precum și diferențele salariale.⁹¹ Mai mult, femeile sunt discriminate de organele de drept prin faptul că nu intervin în cazurile violenței domestice, calificând astfel de “relații” ca fiind “probleme de familie”.

Unele minorități etnice sunt în continuare marginalizate: elevii de etnie romă din partea cadrelor didactice, dar și la prestarea serviciilor de asistență medicală, angajarea în câmpul muncii, asigurarea cu spațiu locativ etc.⁹²

Inegalitatea afectează și veteranii celui de-al doilea război mondial. Deși participă în fiecare an la manifestările organizate cu ocazia Zilei Victoriei, veteranii Armatei Române sunt marginalizați de către organizatori și de veteranii Armatei Roșii. Ca să evite anumite incidente, de cele mai dese ori aceștia vin la manifestare fără medalii și fără uniforma soldățească. Mai mult, veteranii Armatei Române sunt discriminați inclusiv în ceea ce privesc indemnizațiile sociale, iar când administrația publică locală acordă premii, indemnizații sau privilegii, veteranii Armatei Române sunt fost ignorați.

Sistemul de pensii, calcularea acesteia, mărirea și modul de achitare a pensiilor este un alt aspect de inegalitate. Atât organismele internaționale, cât și societatea civilă și-au arătat în repetate rânduri nemulțumirea față de sistemul de asigurări sociale, inclusiv cu stabilirea unor pensii speciale pentru anumite categorii de salariați.

Mașinile speciale cu numere de stat (RM G, RM A, SP ș.a.) nu odată au fost implicate în accidente rutiere, iar poliția rutieră de fiecare dată a încercat să mușamalizeze aceste incidente sau să întreprindă măsuri de intimidare față de persoanele “neiubite” de partidul de guvernământ. Totuși, este evident că atât faptul accidentului în sine este grav, cât și acțiunile organelor de poliție, în comparație cu accidentele similare în care sunt implicați cetățenii de rând. Unele din aceste acțiuni, sunt făcute prin intimidare, modificarea circumstanțelor accidentului, ș.a.

Cât privește domeniul justiției, chestiunea inegalității părților din cauza examinării unei acțiuni fără ca procurorul să plătească taxa de stat a fost ridicată în hotărârea *Dacia SRL vs. Moldova* din 18.03.08.

Deși egali în drepturi, s-au înregistrat sesizări ale cetățenilor din stânga Nistrului în legătură cu încălcarea de către autoritățile administrației publice locale a dreptului la asistență socială. Din relatările petiționarilor, rezultă că aceștia deși întrunesc condițiile de primire a garanțiilor pentru obținerea creditelor preferențiale prevăzute de legislația în vigoare a R. Moldova, sunt refuzați de

⁸⁸ Pentru studiile la USMF “N. Testimiteanu”, taxa de studii pentru studenții din statele CSI și România sunt mai scumpe cu 54 %; pentru cetățenii celorlalte state – cu 2,4 ori față de taxa achitată de studenții din R. Moldova.

⁸⁹ *Guvernul a dăruit grâul oferit cu titlu de ajutor umanitar* - <http://www.jurnal.md/article/7082/>

⁹⁰ *Raport al copiilor despre respectarea Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova* - http://www.childrights.md/ro/publications/ochii13jun_mictip1.pdf

⁹¹ *Fiecare a doua femeie este discriminată la serviciu* - <http://www.garda.com.md/178/index.php?action=fullnews&id=594>;

⁹² *Baronul romilor din Moldova: „Vrem sa ne simțim cetățeni cu drepturi depline”* -

<http://www.apflux.md/ro/news/interviu/baronul-romilor-din-moldova-vrem-sa-ne-simtim-cetateni-cu-drepturi-depline>

organele de resort în satisfacerea cererilor pe motiv că domiciliază în localitățile din estul țării.⁹³

Grupul țintă

- Grupurile etnice, femeile, veteranii de război, pensionarii, părțile în procesul de judecată;
- Persoanele cu funcții de stat.

Impactul

Ca și în anii precedenți nu s-au efectuat cercetări specializate pe tema inegalității și/sau nediscriminării, iar instanțele de judecată nu au o jurisprudență în ceea ce privește problema discriminării.

Cei aproximativ 2000 de veteranii ai Armatei Române participanți la cel de-al Doilea Război Mondial vor fi în continuare marginalizați și discriminați. De asemenea tratament vor fi afectați în continuare cei 619,3 mii de beneficiari de pensii plus alte categorii de astfel de persoane.⁹⁴ Dacă „simplii cetățeni” primesc pensii în valoare de 40% din salariul mediu pe țară (2454,8 lei), atunci pentru deputați aceasta constituie 75% din salariul propriu (7100 lei). Pensia deputaților și membrilor de Guvern constituie, începând cu decembrie 2007, 80% din mărimea nominală minimă deplină a salariilor de funcție și se modifică odată cu majorarea lefilor respectivelor în exercițiu. Funcționarii publici pot beneficia de pensii cu 5 ani mai înainte de a atinge vârsta generală de pensionare și primesc 70 la sută din salariul mediu care l-au avut.

Dinamica

Inegalitatea și/sau discriminarea afectează în continuare anumite categorii de persoane iar Guvernul nu întreprinde măsuri suficiente în vederea modificării legislației iar cetățenii sunt în continuare tratați diferențiat. Pentru viitor se vor înregistra mai multe cazuri de discriminare, odată ce Coaliția Nediscriminare și-a intensificat eforturile la elaborarea proiectului de lege cu privire la prevenirea și combaterea discriminării precum și examinarea acestei probleme în cadrul meselor de discuții la nivel regional.

Factorii

- Cunoașterea insuficientă a domeniului atât de factorii de decizie cât și de cetățeni, inclusiv de mediul asociativ;
- Lipsa unui cadru normativ care ar reglementa mecanismul de protecție a drepturilor în caz de discriminare;
- Perpetuarea stereotipurilor.

Anticipări

Odată ce numărul pensionarilor se va majora cu 30 la sută până în 2016, respectiv se va majora și numărul de persoane beneficiare de pensii și alte premii alocate din bugetul de stat și/sau local, care nu vor primi aceleași pensii ca și persoanele care au deținut funcții de stat. În continuare numărul de cazuri referitoare la discriminare vor crește chiar dacă va fi adoptat proiectul Legii cu privire la prevenirea și combaterea discriminării. În acest sens, colaborarea Guvernului și Parlamentului cu societatea civilă în vederea modificării legislației în vigoare, ar diminua cazurile de inegalitate.

Întrebări

- Care sunt temeiurile economice, sociale, juridice sau de natură de securitate pentru aplicarea taxelor diferențiate (de ex. pentru studii, perfectarea actelor, etc.) pentru cetățenii străini?
- Care sunt argumentele invocate de Guvern, în favoarea menținerii diferențierii sistemului de calculare a pensiei, în detrimentul recomandărilor Băncii Mondiale?

⁹³ Beneficiarilor de credite preferențiale li se refuză acordarea garanțiilor de către autoritățile administrației publice locale pe motiv că domiciliază în stînga Nistrului - http://www.promolex.org.md/docs/ebuletin/BuletinCRDT_21_rom.pdf

⁹⁴ Aici nu am inclus cei peste 14,6 mii de persoane care primesc ajutoare din bugetul statului.

- Prin ce se argumentează inegalitatea sistemului de indemnizare și acordare a altor plăți în mod diferențiat pentru veteranii celui de-al Doilea Război Mondial? asupra Guvernului?

P 17. Încălcarea continuă a drepturilor fundamentale ale cetățenilor R. Moldova din stânga Nistrului

Subiectul

Este regretabil faptul că timp de peste 17 ani, „părțile” negociază și discută diverse subiecte, ignorând, în același timp, cazurile de violare a drepturilor elementare ale cetățenilor din stânga Nistrului. Astfel, Rusia își atribuie toate meritele pentru „menținerea păcii” la Nistru, chiar dacă zilnic, locuitorii zonei continuă să trăiască în condiții lipsite de unele garanții elementare pentru viața, sănătatea, demnitatea și/sau proprietatea lor.

Descrierea

Continuă încălcarea dreptului la educație în limba maternă – 20.000 copii sunt forțați să studieze în limba română în grafie chirilică și peste 3.000 copii hărțuiți de autoritățile autoprocimate pentru studierea în limba română în grafia latină.

Persoanelor care locuiesc în localitățile aflate în nemijlocita apropiere de satele și orașele din stânga Nistrului, li se încalcă frecvent drepturile la libera circulație și siguranță. Contrar legislației naționale, tinerii sunt înrolați în instituțiile paramilitare transnistrene, în mare parte forțat, și impuși să depună jurământ unui regim anticonstituțional. Multe din aceste persoane devin victime ale abuzurilor din unitățile paramilitare din regiune, unde sunt prezente fenomene negative precum relațiile nestatutare, aplicarea torturii, estorcarea banilor, munca forțată ș.a.⁹⁵ Astfel, nici decedul tinerilor înrolați în instituțiile ilegale paramilitare transnistrene nu reprezintă o „noutate”. S-au înregistrat cazuri când autoritățile constituționale au predat cetățeni ai R. Moldova colaboratorilor de miliție din „rmn”, pentru ca în final aceștia să fie privați de libertate, maltratați și impuși să-și recunoască vinovăția.⁹⁶

Centrul de Resurse și Dezvoltare pentru Transnistria continuă să înregistreze adresări din partea tinerilor rezidenți ai regiunii că sunt „vânați” de către colaboratorii miliției transnistrene - dispăruți⁹⁷, reținuți, maltratați și torturați în scopul recunoașterii vinovăției asupra unor infracțiuni, atunci când miliția nu i-a descoperit pe adevărații făptuitori sau îi tănuiește pe respectivii. De regulă, tentativele de adresare „procuraturii” sunt suprimate de colaboratorii miliției locale.⁹⁸ Deși mulți din cei care se plâng de un asemenea tratament dețin cetățenia R. Moldova, organele de drept constituționale sesizate nu intervin.

Locuitorilor din Coșnița, Doroțcaia, Pohrebea, Pârâta, Cocieri și Molovata Nouă nu li se permite să-și prelucreze liber terenurile agricole situate la est de traseul Râbnița-Tiraspol. De asemenea, A.O. „Promo-Lex” a atenționat instituțiile constituționale inclusiv despre sechestrarea ilegală a bunurilor și persoanelor, însă, ca și de alte multe ori, atât MAI cât și PG sau alte organe de stat abilitate nu au avut nici o reacție.

Numărul organizațiilor neguvernamentale în regiunea de est continuă să crească, iar pentru a „menține” controlul asupra populației societății civile din regiunea transnistreană, organele represive încearcă să prevină dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din regiune și să le „țină la distanță” de cele din restul țării. Deoarece finanțatorul, de regulă, nu poate transfera bani într-o bancă transnistreană, cele peste 750 de organizații care activează în regiunea de est sunt nevoite să creeze conturi în afara regiunii și de acolo încasează sumele primite.⁹⁹

Posesorii de automobile cu numere de înmatriculare moldovenești care domiciliază în localitățile sub controlul „rmn” nu pot circula liber pe teritoriul regiunii. Ei sunt impuși să achite pentru admiterea pe teritoriul „rmn” pe o perioadă două luni o taxă de 0,18% din prețul automobilului. Totodată, șoferii sunt presați să-și reînregistreze automobilele în regiune și să obțină

⁹⁵ Tinerii din regiunea transnistreană se află într-o situație foarte dificilă, constată un studiu - <http://www.civic.md/stiri/tinerii-din-regiunea-transnistreana-se-afla-intro-situatie-foarte-dificila-constata-un-studiu.html>

⁹⁶ Ziua Internațională pentru susținerea victimelor torturii eveniment celebrat în fiecare an la data de 26 iunie - http://www.promolex.org.md/docs/ebuletin/BuletinCRDT_19_rom.pdf

⁹⁷ http://www.promolex.org.md/docs/ebuletin/BuletinCRDT_18_rom.pdf

⁹⁸ Arestati pe nedrept - <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5340>;

⁹⁹ Starea societății civile din regiunea transnistreană - <http://www.civic.md/en/interviews/-starea-societatii-civile-din-regiunea-transnistreana.html>

cetățenia „rmn”.¹⁰⁰

Referitor la realizarea a dreptului de a alege și de a fi ales, cetățenii din stânga Nistrului în continuare sunt lipsiți de o presă liberă; limitate sunt drepturile la întrunire, exprimare, acces la informație, nediscriminare etc. Cetățenii sunt privați de dreptul de a participa la scrutinele electorale, organizate de către autoritățile constituționale ale R. Moldova.

Încălări grave ale drepturilor omului se constată și în activitatea organelor de drept. Reprezentanții Procuraturii „rmn” au dreptul să participe la orice ședință a administrației centrale sau locale, fără a specifica scopul. Organele de miliție au dreptul să supravegheze persoanele eliberate din detenție.

În regiune mai este funcțional sistemul bazat pe viza de reședință. Persoanele care locuiesc în altă parte decât acolo unde au viza de reședință, pot fi atrași la răspundere. Populația este înconjurată de vămi, posturi stabile și mobile.

Pensionarii, invalizii și șomerii din regiune nu beneficiază de drepturile prevăzute de legislația R. Moldova. În librării lipsesc cu desăvârșire cărți în grafia latină. Societatea civilă activează sub presiunea regimului și este supusă, aproape în totalitate, controlului regimului.¹⁰¹ În acest context, sunt îngrijorătoare declarațiile oficiale ale R. Moldova făcute de deputatul M. Sidorov, conform cărora „... nu se poate de vorbit de încălcările masive ale drepturilor omului în Transnistria din motiv că, în Transnistria: există administrația publică, există autoritățile publice de facto, există instanțe judiciare, iar situația cu referire la drepturile omului se află sub controlul misiunii OSCE”.¹⁰²

Grupul țintă

- Cetățenii R. Moldova din stânga și dreapta Nistrului;
- Autoritățile constituționale și cele neconstituționale;
- Statele garante (Ucraina și Rusia);
- OSCE (în calitate de mediator).

Impactul

Din 1991 partidele politice și candidații electorali din Moldova nu au acces în acest teritoriu, nu au fost deschise secții de votare, fiind interzisă și persecutată orice agitație electorală. Astfel, respectarea drepturilor electorale ale locuitorilor din Transnistria este practic imposibilă. În același timp, în regiune sunt deschise secții de votare pentru cetățenii Federației Ruse. Pe de o parte, autoritățile constituționale nu pot asigura desfășurarea procesului electoral în regiune din cauza lipsei controlului, iar pe de altă parte, scrutinele organizate în regiune nu pot avea legitimitate juridică, nu pot fi recunoscute și monitorizate.¹⁰³

Au fost înregistrate rețineri din partea autorităților separatiste ale autovehiculului Poștei Moldovei, care transporta o sumă de 130.000 de lei, bani destinați pentru asigurarea cu pensii a cetățenilor din stânga Nistrului, în localitățile ce se află sub jurisdicția Chișinăului. Asemenea acțiuni au fost înregistrate și asupra autoturismelor în care era transportată literatură în limba română pentru elevi.

Pentru cei peste 400 mii de cetățeni, care locuiesc în stânga Nistrului, Constituția și legislația R. Moldova nu sunt aplicate. Deși sunt cetățeni cu drepturi depline, atunci când se adresează autorităților constituționale cu anumite probleme, primesc de fiecare dată răspunsuri de felul: „nu deținem controlul asupra acestui teritoriu, la moment nu vă putem ajuta”.¹⁰⁴

Dinamica

Problema respectivă este actuală încă de la începuturile conflictului transnistrean cu diferite agravări în anumite perioade (perioada alegerilor, cazurile școlilor cu predare în grafia latină). Problema dată este imprevizibilă pentru că depinde de comportamentul forțelor de securitate

¹⁰⁰ Un nou studiu constată încălcarea dreptului la libera circulație a locuitorilor regiunii transnistrene și a persoanelor care tranzitează zona - <http://www.unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=6830>

¹⁰¹ http://www.promolex.org.md/docs/ebuletin/BuletinCRDT_15_rom.pdf

¹⁰² www.credo.md/arhiva/documente/CERD%20memo.doc;

¹⁰³ Realizarea dreptului de a alege și a fi ales în regiunea transnistreană a Moldovei -

<http://www.civic.md/stiri/realizarea-dreptului-de-a-alege-si-a-fi-ales-in-regiunea-transnistreana-a-moldovei.html>

¹⁰⁴ Societatea civilă l-a atenționat pe președintele APCE despre problemele în R. Moldova - <http://www.info-prim.md/?a=10&ay=16076&nD=2008/07/09>;

neconstituționale și de gradul de implicarea Ministerului Reintegrării sau a altor autorități de la Chișinău. În comparație cu perioada precedentă, pe parcursul anului 2008 Centrul de Resurse și Dezvoltare pentru Transnistria a înregistrat mai multe plângeri, aproape peste 250.

Factorii

- Prezența ilegală a trupelor militare străine și susținerea economico-financiară de către Federația Rusă;
- Lipsa spațiului informațional comun între cele 2 maluri ale Nistrului și limitarea populației din regiune la sursele alternative de informare în masă;
- Impunerea/menținerea în administrațiile din zonele de conflict a persoanelor (cetățeni ruși) care execută docil indicațiile Kremlinului. Aparent se creează impresia că serviciile secrete locale sunt niște filiale ale serviciilor secrete din Rusia.

Anticipări

Cu regret, drepturile încălcate celor 400.000 cetățeni ai R. Moldova din estul țării va fi în creștere odată ce autoritățile constituționale nu le pot garanta acestora realizarea drepturilor elementare. Posibil, situația în regiunea de est a R. Moldova se va îmbunătăți datorită colaborării și suportului acordat de unele ONG-uri. Totuși, în cazul unei democratizări a regiunii prin asigurarea cu acces liber la informații, spațiu mediatic independent și integrarea cetățenilor din estul țării, cazurile de încălcare a drepturilor omului vor scădea.

Întrebări

- De ce Ministerului Reintegrării nu-i sunt încredințate cheltuielile care ar cuprinde și necesitățile instituțiilor/persoanelor din stânga Nistrului?
- Care sunt motivele legale de „colaborare” dintre organele afacerilor interne constituționale și celor ale „rmn”?
- Care sunt acțiunile întreprinse de autoritățile constituționale în vederea cercetării cazurilor de încălcare a drepturilor omului și intentarea dosarelor penale împotriva persoanelor cu funcții de răspundere care activează în regiunea de est?

P 18. Tortura și relele tratamente

Subiectul

În republică, actele de tortură de cele mai deseori sunt aplicate de către poliție¹⁰⁵ asupra minorilor,¹⁰⁶ celor mai neajutorați sau care provin din familii vulnerabile.¹⁰⁷ Până acum, statul fost recunoscut vinovat în 18 condamnări la CtEDO pentru încălcarea articolului 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, care interzice aplicarea torturii, pedepselor și tratamentelor inumane sau degradante.¹⁰⁸ Evident, toate acestea din culpabilitatea organelor de anchetă, al procurorilor și judecătorilor de instrucție.

Descrierea

Comitetul Antitortură al Consiliului Europei (CPT) arată într-un raport că, în închisorile din R. Moldova, sunt mușamalizate numeroase abuzuri fizice și psihice. Cazurile publicate în raport au fost semnalate de membrii comisiei CPT încă din toamna anului trecut, însă autoritățile din R. Moldova nu au aprobat publicarea lui până de curând.

În raport se arată că poliția aplică frecvent pedepse corporale, care se transformă uneori în adevărate acte de tortură. Interviuurile luate de experții CPT printre persoane reținute în secții de poliție relevă că circa 33% dintre acestea au fost bătute cu picioarele, cu bastoanele sau alte obiecte contondente. Conform modificărilor recent operate în Codul de Procedură Penală al R. Moldova, obligațiunea de a proba neaplicarea torturii și altor tratamente inumane au fost puse în seama statului, mai exact în seama instituțiilor în care este deținută sau reținută persoana.

Potrivit Raportorului Special al ONU pentru Prevenirea Torturii, aproximativ o treime din persoanele intervievate în timpul vizitei din iulie 2008, au făcut acuzații credibile cu privire la tortură și alte tipuri de maltratare. În același timp, potrivit experților, condițiile de detenție, comportamentul inadecvat al autorităților cu deținuții, durata lungă de detenție preventivă și lipsa transparenței în instituțiile penitenciare sunt doar câteva capitole ce cauzează, în prezent, în mod abuziv, încălcarea drepturilor omului, precum și aplicarea torturii. În baza discuțiilor purtate cu oficialitățile, judecătorii, avocații și reprezentanții societății civile, interviurile cu victimele violenței și cu persoanele private de libertate, care de cele mai multe ori aveau dovezi medico-legale, raportorii speciali au concluzionat că maltratarea pe perioada inițială de reținere în arest este un fenomen foarte des întâlnit. Metodele de tortură precum bătăile severe, cu pumni, bastoane de cauciuc și bite de baseball, inclusiv electroșocuri, asfixiere prin folosirea măștilor de gaz, plasarea de ace sub unghii sunt metode folosite adesea pentru a obține confesiuni de la suspecți, inclusiv în regiunea transnistreană. Uneori sunt falsificate datele referitor la data și ora reținerii, fiind încălcate astfel și termenele de aducere a persoanei în fața unui judecător pentru a se expune asupra temeiniciei detenției.

Sunt înregistrate în continuare cazuri în care reprezentanții organelor de drept nu sunt suspendați din funcție sau concediați, atunci când aceștia se află sub urmărire penală pentru cazurile de tortură.¹⁰⁹ Nivelul înalt de calificare profesională, abilități în aplicarea metodelor și mijloacelor de căutare și fixarea a probelor, deținerea mijloacelor tehnice moderne, ș.a. sunt unele din factorii care ar influența micșorarea cazurilor de „recunoaștere” a infracțiunilor prezumate a fi comise pe o cauză penală.

În cazul în care ar exista un mecanism de depunere a plângerilor într-un mod accesibil și confidențial, ar fi posibilă stabilirea unei investigații și punerea sub acuzare a celor găsiți vinovați de fapte de tortură.

Odată ce ministrul Justiției declară că „...în penitenciarele din R. Moldova nu există fenomenul

¹⁰⁵ Raportori ONU reclamă nivelul înalt de tortură în R. Moldova - <http://www.info-prim.md/?a=10&ay=16128&nD=2008/07/11>; <http://www.protv.md/stiri/social/tortura-in-moldova-reprezinta-un-fenomen-des-intalnit.html>;

¹⁰⁶ Evgheni Golosceapov: *Pur si simplu, nu torturati!* - <http://www.civic.md/interviuri/evgheni-golosceapov-pur-si-simplu-nu-torturati.html>;

¹⁰⁷ Patru polițiști batjocorind un cioban - <http://www.jurnaltv.md/?mod=martor&id=72>

¹⁰⁸ Tortura si abuzuri musamalizate in penitenciarele din Republica Moldova - <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-5218425-tortura-abuzuri-musamalizate-penitenciarele-din-republica-moldova.htm?cfnl=&newsalert>;

¹⁰⁹ Polițiștii condamnați se plimbă în libertate, Timpul, 06 februarie 2008, nr. 802;

torturii, iar reprezentanții societății civile din domeniul respectării drepturilor omului nu dau dovadă de veridicitate și echidistanță atunci când lansează unele rapoarte privind aplicarea torturii în instituțiile penitenciare de către reprezentanții organelor de drept¹¹⁰, tortura și relele tratamente au rămas larg răspândite, iar victimele întâmpină greutăți atunci când încearcă să depună plângeri sau să solicite asistență. Organele de drept continuă să răpească cetățeni și/sau să-i priveze pe aceștia de libertate, fără a avea un mandat de arest iar o dată cu acesta, cei vinovați nu primesc pedeapsa binemeritată.

Aplicarea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante sunt aplicate nu doar persoanelor care își ispășesc pedeapsa penală sau sunt în detenție preventivă. De la aplicarea unor asemenea tratamente nu fac excepție nici poliștii și militarii¹¹¹.

Grupul țintă

- Victimele aplicării torturii, altor tratamente inumane sau degradante;
- Rudele victimelor torturii;
- Martorii aplicării torturii, altor tratamente inumane sau degradante;
- Instituțiile în custodia cărora se află persoanele aflate în detenție (Penitenciarele, Izolatoarele de detenție preventivă, ș.a.)
- Autoritățile constituționale ale R. Moldova (Parlamentul, Guvernul, Președinția, Ministerul Reintegrării, Departamentul Instituțiilor Penitenciare, ș.a.).

Impactul

Guvernul a continuat să manifeste dorința de a alinia sistemul juridic la standardele internaționale și europene, dar practica și atitudinile încă nu reușesc să țină pasul cu aceste schimbări. Totuși, tortura și maltratarea continuă să fie pe larg răspândite iar victimele întâmpină dificultăți majore în urmărirea procesului de examinare a plângerilor pe care le depun pentru obținerea despăgubirilor. Astfel, potrivit rezultatelor evaluării,¹¹² 158 de deținuți arestați preventiv (43,5 %) din cei 363 chestionați au afirmat că au fost supuși torturii sau tratamentelor inumane pe parcursul urmăririi penale, și anume pe parcursul deținerii lor în cadrul organelor de poliție. Din cei 158 de deținuți care au afirmat că au fost torturați sau supuși tratamentelor inumane, doar 28 (17,72%) din ei au înaintat plângeri la procuror sau la judecătorul de instrucție (precum că au fost torturați pe parcursul deținerii în Izolatoarele de Detenție Provizorie (MAI).

Dinamica

Ca și în perioada anterioară tortura este recunoscută drept problemă de organizații din domeniu și confirmată prin condamnările CtEDO. Numărul cazurilor de tortură, înregistrate de PG, a crescut în nouă luni ale anului până la 215, comparativ cu 194 pentru întreg anul trecut. Potrivit datelor oficiale, în închisorile din R. Moldova își ispășesc pedeapsa 24 de poliști, condamnați, în special, pentru abuz de putere. Pentru că nu dețin control asupra regiunii de est, organele constituționale nu duc evidența și, respectiv, nu reacționează în cazurile de tortură a cetățenilor R. Moldova din stânga Nistrului.

Factorii

- Nivelul mediu de calificare profesională, abilități scăzute în aplicarea metodelor și mijloacelor de căutare și fixarea a probelor, lipsa mijloacelor tehnice moderne;
- Fonduri limitate destinate îmbunătățirii condițiilor din cadrul instituțiilor

¹¹⁰ Vitalie Pârlog: *ONG-urile exagerează atunci când emit rapoarte privind aplicarea torturii* - <http://www.flux.md/articole/4096/>; *Ode justiției moldovenești*, Timpul, 29 iulie 2008, nr. 918 - <http://www.timpul.md/Article.asp?idIssue=821&idRubric=8492&idArticle=19176>; Vitalie Pârlog: *ONG-urile exagerează atunci când emit rapoarte privind aplicarea torturii* - <http://www.flux.md/articole/4096/>;

¹¹¹ *Un fost polițist câștigă la CEDO*, Timpul, 18 iunie 2008, nr. 898; *Procurorii atestă încălcări grave în respectarea drepturilor militarilor*, www.unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=7031;

¹¹² Raport privind implementarea PNADO în R. Moldova pentru perioada anilor 2004-2008 Partea II. „Acțiuni în domeniul asigurării, respectării și protecției drepturilor fundamentale ale omului”, Capitolul 7 „În domeniul asigurării dreptului la viață, la integritate fizică și psihică”, c) dreptul la apărare (făcute publice în cadrul Audierilor publice din 2 iulie 2008)

penitenciare și de detenție preventivă;

- Mușamalizarea actelor de tortură sau altor tratamente inumane de către administrația locurilor de detenție;
- Dificultăți în întocmirea rapoartelor medicale, în dependență de starea psihică a persoanei aflate în detenție;
- Analiza superficială a raporturilor și concluziilor întocmite de reprezentanții societății civile din domeniu.

Anticipări

R. Moldova riscă și în continuare să fie condamnată de CtEDO pentru aplicarea torturii sau din cauza stării penitenciarelor. Totuși, riscăm ca actele de tortură și în viitor să fie neglijate de organele de drept, atât timp cât persoanele care aplică tortura să fie în libertate, ca și în exemplul torturării Vioricăi Plate.¹¹³ Deși recent constituit, rapoartele și recomandările Consiliului consultativ împotriva torturii în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova trebuie să fie puse în practică.

Întrebări

- De ce nu sunt suspendați din funcție sau concediați, persoanele care se află sub urmărire penală sau condamnați pentru cazurile de tortură?
- De ce se mai înregistrează bătăile severe cu pumni și bastoane de cauciuc, șocuri electrice, plasarea acelor sub unghii utilizate ca metode pentru a obține confesiuni de la suspecți?
- De ce Guvernul nu include regiunea de est a R. Moldova în inițiativele de eliminare a torturii?

¹¹³ *Evgheni Golosceapov: Pur si simplu, nu torturati!* - <http://www.civic.md/interviuri/evgheni-golosceapov-pur-si-simplu-nu-torturati.html>;

P 19. Dreptul la educația calitativă

Subiectul

Sistemul educațional preuniversitar din R. Moldova este rigid și păstrează infrastructura de școli de pe timpul URSS, iar salariile profesorilor rămân a fi cele mai mici, cele mai imprecizabile și cele mai inexacte. De asemenea, a scăzut și numărul de elevi, până la 75 la sută din numărul de copii înmatriculați în anul 1998.

Descrierea

Conform Barometrului de Opinie Publică pentru Octombrie 2008, peste 50 % din cetățenii intervievați nu sunt mulțumiți de ceea ce face statul în învățământ.

Dreptul la educație este realizat în mare măsură datorită caracterului obligatoriu și gratuit al învățământului. Totuși, există cazuri în care copiii sunt nevoiți să frecventeze instituția de învățământ din localitatea vecină, ceea ce creează incomodități și limitează implicarea lor în activitățile extracurriculare, trebuie să plătească și drumul, ceea ce mulți nu-și permit.¹¹⁴ Circa 100 elevi din raionul Camenca fac naveta zilnic spre liceul din s. Sănătăuca, situat pe malul drept al Nistrului. Liceele din Grigoriopol și Dubăsari rămân evacuate în localitățile vecine, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, iar Liceul „Evrca” din Râbnîța își continuă activitatea în sediul unei grădinițe, deoarece noua clădire a școlii a fost ocupată de *administrația* locală.¹¹⁵

Legislația actuală în domeniul educației este depășită, iar codul de legi în domeniul educației recent adoptat conține lacune și inexactități. Lipsa unor politici clare în ceea ce privește finanțarea de la bugetul public a educației preuniversitare nu încurajează menținerea și dezvoltarea calității procesului educațional. Ea creează un sistem în care, indiferent de volumul resurselor transferate din bugetul de stat, se păstrează aceleași standarde reduse în administrarea acestor finanțări la nivel primar.¹¹⁶ Mai mult, acest cod de legi prevede că în instituțiile superioare de învățământ de stat, studiile se vor face doar cu finanțate de la buget ceea ce, în opinia noastră, prin dispariția învățământului cu taxă va dispărea competiția și motivarea instituțiilor de a oferi servicii educaționale calitative/mai bune.

Referitor la calitatea conținutului obiectelor de studii, acestea sunt prea teoretizate, metodele de predare sunt axate pe reproducerea informației, și nu pe pregătirea pentru viață. Programul școlar este supraîncărcat iar obiectele opționale sunt impuse fără a se ține cont de dorințele copiilor. Pe de altă parte, trebuie de menționat despre pregătirea insuficientă a profesorilor de a aplica metode interactive de lucru cu elevii precum și utilizarea tehnologiilor informaționale moderne, care de multe ori este cauzată prin motivarea nepotrivită. Nici până în prezent statul nu a considerat necesar de a susține crearea unei instituții independente de evaluare a serviciilor educaționale. Unica inspecție în acest sens este efectuată de reprezentanții MET, ceea ce în anumite cazuri ar putea fi considerată ca o evaluare neobiectivă.

În pofida faptului că învățământul primar și gimnazial este gratuit și obligatoriu, părinții elevilor în continuare sunt obligați să achite аренда manualelor și multe din instituții colectează lunar bani de la părinți. Este adevărat că din sumele acumulate sunt procurate bunuri necesare și care nu sunt acoperite financiar în bugetul direcțiilor de învățământ. Totuși, sumele respective trebuie colectate în mod benevol și cu informarea beneficiarilor despre modul de gestionare a acestora.

Chiar dacă statul trebuie să acorde ajutor financiar, multe școli nu au condiții decente pentru efectuarea orelor de clasă: în sălile de clasă mobilierul corespunde vârstei elevilor din clasele primare, în timp ce în aceste săli se predă ore pentru elevi din clasele V, XII; nu toate școlile au acces la Internet și dacă există, capacitatea acestuia nu permite să fie conectate mai multe calculatoare în rețea; este insuficientă literatura suplimentară în biblioteca școlară; laboratoarele de chimie, fizică și biologie

¹¹⁴ Raport al copiilor despre respectarea Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova - http://www.childrights.md/ro/publications/ochii13jun_mictip1.pdf

¹¹⁵ Studiu. Drepturile omului în regiunea transnistreană a Moldovei - http://www.promolex.org.md/docs/reports/studiu_rom.pdf

¹¹⁶ IDIS avertizează: sistemul educațional e în declin - <http://www.viitorul.org/viewinterviu.php?l=ro&idc=159&id=1311>; IDIS „Viitorul”: cea mai mare problemă la nivel local în R. Moldova este finanțarea educației- www.viitorul.org/viewinterviu.php?l=ro&idc=159&id=1371;

nu sunt dotate cu echipamente mai noi, etc.

În satele din republică nu activează peste 50 de școli, iar cele existente, inclusiv din mun. Chișinău au tot mai puțini elevi decât acum zece ani, mai ales în localitățile rurale, unde învață câte 15 elevi într-o clasă și chiar mai puțin. Se întâmplă ca elevii clasei întâi să aibă lecții consecutiv cu elevii din clasa a treia.¹¹⁷ Respectiv, sunt destul de argumentate și credibile afirmațiile elevilor când spun că „... dreptul la educație este cel mai încălcat drept”¹¹⁸, iar dispozițiile legale conform cărora „dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative, care se poate adopta la condițiile în schimbare ale vieții” nu mai reprezintă un obiectiv al învățământului.

Un alt factor care contribuie la încălcarea dreptului la educație, este dictarea de către stat a numărului de locuri în instituțiile de stat și privat, sau, contrar alin. (9) art. 35 a Constituției RM, părinții nu mai au dreptul prioritar de a alege sfera de instruire a copiilor. Astfel, la admiterea 2008, la multe din facultăți nu au fost admiși candidații cu medii de 9,4 – 9,5.¹¹⁹ Respectiv, admiterea numai în baza notelor de la bacalaureat fără luarea în considerare a notelor din anexa diplomei sau fără testarea acestora poate fi considerată și ca atentare la autonomia universitară atât timp cât statul decide cine și cum poate fi admis la studiile universitare.

În multe din instituțiile superioare de învățământ, numărul studenților care își fac studiile în bază de contract este, în dependență de facultate, în jur de 30 %. Sumele de bani acumulate în baza contractelor acoperă celelalte cheltuieli pe care Guvernul nu le acoperă sau finanțează. În același timp, curriculum universitar, cursurile inutile și metodele de predare învechite și excesiv teoretice despart universitățile din R. Moldova de sistemele de învățământ eficiente din alte state.

Referitor la educația pentru persoanele aflate în detenție, minorii din cele patru izolatoare de detenție preventivă din țară, precum și fetele deținute în Penitenciarul pentru femei din localitatea Rusca, au început să beneficieze de instruire începând din acest an școlar. Ei sunt vizitați de profesorii din localitățile în care se află instituțiile de detenție. În același timp, în instituțiile penitenciare se implementează 13 programe socio-educative pentru diferite categorii de delicvenți minori. Precizăm faptul că circa 80% din delincvenții juvenili erau analfabeți sau nu posedau cunoștințe elementare de matematică, chimie, biologie, istorie etc.

Mulți dintre profesori încă mai aplică forța fizică și cea psihică, discriminează respectul pentru drepturile fundamentale ale omului și pentru propriile valori culturale și naționale, astfel încât școala nu mai cultivă dezvoltarea personalității și talentelor copiilor. Astfel, profesorii nu sunt totdeauna receptivi și atenți¹²⁰, iar elevii continuă să ia note mari cu un efort mic.

În condițiile în care circa 2.000 de învățători părăsesc anual școlile din R. Moldova, datorită salariilor derizorii, condițiilor de muncă proaste, dar și lipsei de speranță că statutul social al învățătorului va deveni din nou prestigios și respectat, MET nu a găsit soluții eficiente pentru a orienta tinerii învățători spre școlile din mediul rural, deși a făcut câteva încercări în acest sens. Drept exemplu servește și politica de facilități acordată tinerilor absolvenți. Cei care doresc să se angajeze într-o școală rurală pot primi de la 30.000 la 50.000 lei (US\$ 3.000 – 5.000) din partea statului, ca o singură plată de angajare, virată în 3 tranșe succesive, după angajarea lor. Aparent, însă, numărul celor care au beneficiat de aceste facilități este în continuă descreștere, iar motivația lor de a-și întemeia o familie în mediul rural este tot mai mică.

Deși în R. Moldova sunt vacante aproximativ 90.000 locuri de muncă¹²¹, Guvernul cheltuiește în continuare anual milioane de lei pentru asigurarea studiilor cu finanțare de la buget. Marea majoritate a celor care au beneficiat de bursele de stat sau cele speciale (de ex. bursa Președintelui, bursa Guvernului, etc.) fie nu sunt angajați în câmpul muncii, fie sunt plecați peste hotare. Nu deținem vreo informație că MET ar fi declanșat vreo procedură de compensare a cheltuielilor făcute în legătură cu asigurarea bursierilor-absolvenți, care nu s-au prezentat la locul de muncă conform repartiției, fie au refuzat de a se angaja. Or, Ministerul nu duce evidența absolvenților care au beneficiat de bursă pentru asigurarea lor cu un loc de muncă decent sau o eventuală returnare a

¹¹⁷ Școlile din RM, pe jumătate pustii - <http://www.viitorul.org/viewinterviu.php?l=ro&idc=159&id=1367>;

¹¹⁸ Monitorul Oficial al Drepturilor Copilului nr. 3 -

http://www.comunicate.md/upload/547_Monitor_Oficial_Drept_Copil_Nr_3_2008.pdf;

¹¹⁹ Цена медицинского образования-

logos.press.md/Weekly/Main.asp?IssueNum=766&IssueDate=22.08.2008&YearNum=30&Theme=8&Topic=23510;

¹²⁰ Majorarea salariilor cadrelor didactice va spori calitatea învățământului, consideră profesori și experți economici - <http://www.viitorul.org/viewinterviu.php?l=ro&idc=159&id=1366>;

¹²¹ 90 mii de locuri de muncă sunt vacante - <http://www.eco.md/article/6068/>

sumelor investite conform contractului.

Grupul țintă

- Elevii / studenții;
- Educatorii / învățătorii / profesorii / lectorii;
- Părinții elevilor / studenților;
- Administrația publică.

Impactul

Deși în regiunea de est a R. Moldova, sunt declarate 3 limbi oficiale: moldoveneasca (româna cu grafia chirilică), ucraineana și rusa, reprezentanții etniilor majoritare, adică moldovenii și ucrainenii au acces numai la învățământul preșcolar, primar și secundar. Învățământul mediu de specialitate, cel universitar și postuniversitar este accesibil (cu excepția facultății de filologie și pedagogie) numai în limba rusă. Dacă în 1996 salariul profesorului reprezenta cifra de 85% față de salariul mediu pe economie, în 2006, deja reprezenta doar 70% din salariul mediu pe economie, acum el a ajuns la 60%. Pentru a-i aduce pe ei cel puțin la nivelul mizerabil din 2006, este nevoie să majorezi salariul cu cel puțin 15 la sută. Peste 2 mii de locuri rămân vacante în școli și licee iar 15,6% dintre profesorii din învățământul preuniversitar sunt pensionari. Tinerii profesori reprezintă doar 8% din numărul total, dar și aceștia se angajează doar pentru indemnizațiile de 30 mii lei, oferite tinerelor cadre din mediul rural, și pleacă după primul an de muncă din cauza salariilor foarte mici.

Dinamica

Deși în ultimii ani a crescut ponderea copiilor ce frecventează grădinița de la 96,5 mii în 2001 la 116,2 mii în 2006, iar în această perioadă s-a mărit capacitatea instituțiilor preșcolare cu 14 mii, totuși, 3 copii din 10 rămân în afara procesului de educație preșcolară, ceea ce se răsfrânge negativ asupra încadrării acestora în sistemul școlar primar de studii. La moment, pe când în municipiul Chișinău accesul copiilor este îngăduit de supraaglomerarea instituțiilor, în aproximativ 270 de localități din R. Moldova nu există nici o instituție preșcolară.¹²²

Numărul burselor de stat în toate domeniile învățământului superior și mediu de specialitate a sporit în comparație cu anul trecut cu 30%. În același timp, numărul studenților înmatriculați în baza taxelor de studii a fost mai mic de 50 la sută. În total, în instituțiile de învățământ superior au fost admise 25360 de persoane, dintre care peste 42 la sută cu studii cu finanțare de la buget, iar restul în bază de contract. Pentru candidații la studii din raioanele de est ale republicii au fost distribuite 750 de locuri în instituțiile de învățământ superior și 400 de locuri în colegii.

Dacă în 1997 aceste cheltuieli constituiau 10,5 %, apoi în 2003 - sub 5 %. Cheltuielile s-au redus până la 5,3 %, iar în 2006 din suma totală a alocațiilor publice, învățământului universitar i-au fost alocate circa 6,4 %. Deși în legea bugetului pentru anul 2009 pentru domeniul învățământului, sunt prevăzute resurse mai mari în comparație cu anul precedent (aproximativ 2 miliarde de lei), rata procentuală raportată la PIB rămâne aceeași – aproximativ 1,7%.

Factorii

- Rata ridicată a abandonului școlar;
- Accesul limitat la instituțiile de învățământ de toate nivelurile;
- Nivelul scăzut al calității actului educațional;
- Neimplicarea angajatorilor în procesul de elaborare a curriculumului;
- Oferta de specializări și programe de studii în continuă scădere;
- Infrastructură și logistică neadaptată programului de învățare, practică profesională, de recreere sau de protecție medicală;
- Hipercentralizarea procesului de monitorizare și evaluare în serviciilor de formare profesională;
- Netransparența și inechitatea sistemului de finanțare.

¹²² Trei copii din zece nu merg la grădiniță - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8653>;

Anticipări

Deși legislația în vigoare nu corespunde necesităților actuale, codul de legi în domeniul educației recent adoptat este deja criticat. Astfel, universitățile de stat vor oferi studii cu plată încă cinci ani, iar până atunci numărul de locuri la contract va fi stabilit de Guvern. Numărul învățătorilor/profesorilor din instituțiile de învățământ va continua să scadă, ceea ce va afecta și nivelul calității educației în instituțiile de învățământ.

Întrebări

- De ce nivelul educației stagnează, chiar dacă anual cheltuielile pentru învățământ se majorează?
- Care sunt motivele că finanțarea educației în R. Moldova nu este orientată spre îmbunătățirea serviciilor de educație publică pentru toți cetățenii?
- Care sunt cauzele că numărul profesorilor nu se stabilește în dependență de numărul de elevi?
- Care sunt motivele tendinței de majorare a numărului de studenți bursieri în instituțiile de învățământ de stat, în condițiile în care aceștia aleg alte domenii interesate?

P 20. Discriminarea cultelor religioase

Subiectul

Deși alin. (4) art. 31 al Constituției R. Moldova stabilește “Culte religioase sânt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfeline”, pe parcursul anului 2008, de altfel ca și în anii precedenți, mass-media a relatat despre faptul că unele culte sunt totuși preferențiate de guvernare.

Descrierea

În R. Moldova, circa 90 % din populație se declară a fi creștin-ortodocși (indiferent dacă fac parte din Mitropolia Basarabiei sau Mitropolia Moldovei), restul cetățenilor aparțin cultelor romano-catolici, baptiști, adventiști, martori ai lui Iehova, musulmani, ș.a.

Culte religioase și părțile lor componente devin persoane juridice din momentul înregistrării și se supun normelor Codului civil, iar relațiile de ordin canonic nu viciază nicidecum raporturile de drept civil. Astfel, fiecare comunitate și parte componentă a unui cult poate decide să-și aleagă liber organul de conducere și persoana care să-i reprezinte. Totuși, se mai înregistrează cazuri când Ministerul Justiției nu înregistrează comunități religioase ale Mitropoliei Basarabiei și ai altor culte¹²³, deși există Hotărârea CtEDO și Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Astfel, în martie 2008, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a mai adoptat o decizie prin care cere autorităților R. Moldova să respecte hotărârea CtEDO din 13 decembrie 2001, cu privire la înregistrarea Mitropoliei Basarabiei. CoE „invită insistent” conducerea de la Chișinău să rezolve rapid problemele rămase în suspensie și să pună la dispoziție detalii despre posibilitățile de recurs ale petiționarilor privind diversele lor plângeri.

Raportul Departamentului de Stat al SUA cu privire la libertatea cultelor în lume (în continuare Raport)¹²⁴ constată că Guvernul R. Moldova tratează preferențial o singură comunitate religioasă. Deși se declară că în R. Moldova nu există religie de stat, dar totuși, Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove este favorizată de către Guvern, iar de multe ori, doar anumite înalte fețe bisericești însoțesc delegațiile oficiale ale Guvernului.¹²⁵ Raportul mai stabilește că Mitropolitul Moldovei, Vladimir, deține pașaport diplomatic, el este singura personalitate religioasă care participă la manifestări oficiale și apare cu regularitate pe televiziune și pe primele pagini ale ziarelor care susțin Guvernul.

Canalele TV progubernamentale pun pe post în permanență reportaje despre vizitele demnitarilor la bisericile și mănăstirile care aparțin Mitropoliei Moldovei. Imediat după criticile aduse de președintele țării, Mitropolia Basarabiei a informat că ofițeri de poliție și de securitate au vizitat majoritatea preoților săi la domiciliu sau la biserică și i-au amenințat că vor fi pedepsiți pentru “ereziiile românești”. Autoritățile le-au mai spus că, dacă vor părăsi Mitropolia Basarabiei în favoarea celeilalte mitropolii (adică Mitropolia Moldovei), vor avea anumite avantaje. Astfel, în ianuarie 2008, patru preoți care dețin cetățenie română din cadrul Mitropoliei Basarabiei au fost expulzați din R. Moldova sub motivul că nu aveau permise de muncă și nu au fost lăsați de vameșii moldoveni să intre în R. Moldova. Ulterior, credincioșii care au făcut un “Drum al Crucii” pentru susținerea acestor preoți au fost supuși intimidărilor și presiunilor, din partea organelor de control (telefoane anonime, amenzi, amenințări etc.). Totuși, este straniu că aceleași organe de forță nu au făcut asemenea “operațiuni de verificare” și în privința clericilor care slujesc în cadrul altor instituții religioase. Mai mult, în continuare se înregistrează cazuri când presa progubernamentală atacă cu

¹²³ Raportul Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului în anul 2007; *Culte religioase din Moldova se pronunță pentru o conlucrare eficientă cu Ministerul Justiției*, FLUX, Cotidian Național Nr.2008118 din 03 iulie 2008; *Guvernul RM tratează preferențial Mitropolia Moldovei* – <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5317>; *Adunarea Eparhială a Mitropoliei Basarabiei 2008* - <http://www.rgnpress.ro/Culte/Adunarea-Eparhiala-a-Mitropoliei-Basarabiei-2008.html>

¹²⁴ Raportul Departamentului de Stat al SUA cu privire la libertatea cultelor în lume - <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2008/108460.htm>;

¹²⁵ *Voronin și Mitropolitul Moldovei aleargă pentru sfaturi la “taticul” Putin* - http://www.ziare.ro/1200692152-Voronin_si_Mitropolitul_Moldovei_alearga_pentru_sfaturi_la_taticul_Putin

orice ocazie Mitropolia Basarabiei¹²⁶, iar partidele politice încearcă de a influența biserica prin amestecul în treburile interne ale acesteia.¹²⁷

Plus la toate, într-o adresare a Mitropoliei Basarabiei către mai multe instituții europene se reclamă că Guvernul R. Moldova refuză în continuare să restituie Mitropoliei Basarabiei arhivele sale, confiscate în timpul ocupației sovietice. De asemenea, Mitropolia Basarabiei arată că refuzul Guvernului de a restitui propriile arhive creează dificultăți serioase în procesul de revendicare, în instanțele judecătorești, a bunurilor bisericești confiscate de regimul sovietic.

Grupul țintă

- Enoriașii cultelor religioase;
- Poliția și organele de securitate;
- Guvernul.

Impactul

Mitropolia Basarabiei constituie o excepție și este singura din cele 22 de culte religioase recunoscute căreia nu i s-a restituit nici unul din bunurile spoliaste în timpul ocupației sovietice. Toate cele 3 regimuri politice și toate cele 8 guverne care au existat în țara noastră din momentul reactivării Mitropoliei Basarabiei (Sangheli I, Sangheli II, Ciubuc I, Ciubuc II, Sturza, Braghiș, Tarlev, Greceanîi) au promovat aceeași politică față de Mitropolia Basarabiei în materie de restituire a bunurilor abuziv confiscate.

Și alte culte religioase continuă să întâmpine greutăți în procesul de înregistrare a cultelor sau entităților religioase. Comunitățile religioase, în special protestanții, în continuare reclamă proceduri birocratice de obținere a permiselor de trai în R. Moldova pentru străinii care desfășoară activitate religioasă. În regiunea de est a R. Moldova doar două din peste 30 de biserici ale Martorilor lui Iehova au statut legal, iar autoritățile separatiste continuă să-i persecute pentru refuzul de a îndeplini serviciul militar.¹²⁸

Dinamica

În anul 2007 au fost operate modificări în Legea cultelor. Această lege afirmă rolul Bisericii Ortodoxe în istoria țării, simplifică procedurile de înregistrare și liberalizează accesul grupurilor religioase la locurile publice. Totuși, o singură instituție religioasă - Biserica Unificată, a obținut statut legal prin intermediul noilor proceduri de înregistrare.

După ce responsabilitatea pentru înregistrarea cultelor a trecut de la Serviciul de Stat pentru Culte la Ministerul Justiției în octombrie 2007, trei grupări musulmane au încercat fără succes să se înregistreze. Totuși, până în februarie 2009, Guvernul R. Moldova trebuie să raporteze Comitetului ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială despre măsurile întreprinse referitor la ineficiența politicilor actuale de integrare a minorităților naționale; lipsa legislației nondiscriminatorii; lipsa accesului la educația în limba maternă a minorităților; excluderea socială a Romilor și a minorităților religioase.

Factorii

- Influența camuflată a puterii religioase asupra persoanelor cu funcții de stat și vice-versa;
- Dezinteresul autorităților de stat în mediarea conflictelor dintre cultele religioase.

Anticipări

Anterior fiind favorizată, Mitropolia Moldovei va continua să beneficieze de favoruri și alte beneficii. Mitropolia Basarabiei va continua să întâmpine greutăți în ceea ce privește recuperarea arhivelor și proprietății naționalizate. Nu este exclus nici faptul presiunilor asupra preoților care refuză să treacă sub oblăduirea Mitropoliei Moldovei. Totuși, odată ce recunoaște neimplicarea statului în religie, instituțiile de stat trebuie să aplice aceeași atitudine față de orice entitate religioasă

¹²⁶ *Falșii amici ai Mitropoliei Basarabiei* - <http://www.voceabasarabiei.com/dir/sb/html/falsii-amici-ai-mitropoliei-ba.html>

¹²⁷ *Declarația unui grup de intelectuali din R. Moldova* - <http://www.jurnal.md/article/8216/>

¹²⁸ <http://www.dejures.md-index.php?go=news&n=5317>

inclusiv față de cele care nu a fost niciodată specifică populației R. Moldova (de ex. musulmani).

Întrebări

- Care sunt motivele care stau la baza favorizării unei entități religioase în raport cu celelalte?
- De ce statul implică poliția și serviciile de securitate în „convingerea” reprezentanților cultelor religioase de a trece sub oblăduirea altei Mitropolii?
- Ar reprezenta relația dintre Mitropolia Basarabiei cu autoritățile din România, motivul de bază în intimidarea clericilor și enoriașilor?

P 21. Libertatea presei și accesul la informații

Subiectul

Pe fundalul numeroaselor declarații privind necesitatea transparenței instituționale, devin tot mai frecvente cazurile de intimidare a instituțiilor mass-media și jurnaliștilor, de limitare accentuată a libertății de exprimare și de îngrijorare a accesului la informație de interes public. Lipsa de libertate în zona mass-media de toate tipurile din Moldova e un proces profund nedemocratic și periculos. Se resimt discrepanțe între declarațiile și faptele autorităților privind dreptul la informație și libera exprimare. Pe de o parte, se adoptă Legea privind transparența în procesul decizional, iar pe de altă parte, este adoptată, mai mult pe tăcute, Legea privind secretul de stat, la elaborarea căreia nu s-a ținut cont nici de recomandările OSCE, nici de recomandările organizației Articole 19.¹²⁹

Descrierea

Conform ultimului Barometru de Opinie Publică pentru Octombrie 2008, 48% din cetățenii intervievați consideră că mass-media nu este liberă să prezinte știri și comentarii fără cenzură din partea Guvernului. Constituția R. Moldova și alte legi în vigoare garantează libertatea presei și accesul la informații. Se condamnă cenzura. Legea privind accesul la informații și Legea presei acordă jurnaliștilor drepturi adiționale. Totuși, garantarea aplicării acestora în practică, rămâne a fi o problemă.

Potrivit jurnaliștilor, starea de lucruri a mass-mediei moldovenești a atins cel mai alarmant nivel de la proclamarea independenței încoace, aceștia efectuând un “recensământ” în acest sens.¹³⁰ Mai mult, ambasade ale unor state și instituții europene, au difuzat de mai multe ori declarații de îngrijorare, prin care cer autorităților moldovene îmbunătățirea cadrului legislativ ce reglementează procesul electoral, eliminarea hărțuirii partidelor politice și asigurarea unei reale libertăți de exprimare și independență a mass-media. În declarația “privind starea democrației și a libertății de exprimare în Republica Moldova”, diplomații europeni se arată îngrijorați de acțiunile întreprinse de către organele de drept împotriva mass-media, a independenței editoriale a Teleradio Moldova (programele de actualități ale acesteia nu sunt de informare, dar mai mult de formare a imaginii guvernării).¹³¹

La data de 12 decembrie, într-o notă verbală către MAEIE, însărcinatul cu afaceri *ad interim* al Statelor Unite ale Americii declară că solicită o întrevedere cu președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin. Scopul întrevederii ar fi discutarea subiectelor care au apărut recent cu privire la libertatea mass-media.¹³² Această solicitare este ca urmare a unui răspuns negativ al CCA la solicitarea PRO TV Chișinău privind prelungirea licenței de emisie. Ținem să precizăm că, potrivit datelor Barometrului de Opinie Publică pentru Octombrie 2008, marea majoritate a respondenților consideră televiziunea ca fiind una din cea mai importantă sursă de informare, iar cota de audiență a acestui post de televiziune este de 23 %.

Referitor la spațiul informativ public din R. Moldova, acesta este disproporționat lingvistic, în favoarea limbii ruse. În acest sens, deși au fost somate de CCA, multe din instituțiile media din țară nu se conformează obligativităților stabilite în licențe.

Societatea civilă a reacționat la acțiunile puterii de stat de a clasifica informațiile ca și secret de stat, care nu este una echitabilă astfel încât nu asigură un echilibru adecvat între libertatea de a primi sau de a comunica informații și necesitatea de a impune restricții pentru asigurarea securității

¹²⁹ *Libera exprimare și libertatea presei sunt în regres, constată societatea civilă* - <http://www.civic.md/stiri/libera-exprimare-si-libertatea-presei-sunt-in-regres-constata-societatea-civila.html>;

¹³⁰ *S.O.S. libertatea presei în R. Moldova! 16 intimidări celebre* - <http://stelapopa.unimedia.md/2008/10/29/sos-libertatea-presei/>; *Autoritățile de la Chișinău interzic accesul NewsIn la conferința de presă a președintelui Voronin* - <http://www.interlic.md/news/Politic/5830.html>; <http://www.curaj.net/?p=4106>; <http://www.curaj.net/?p=4320>; *Despre libertatea presei, ca în 1989* - <http://garda.com.md/exclusiv/despre-libertatea-presei-ca-in-1989>;

¹³¹ *Declarație Comună: Privind starea democrației și a libertății de exprimare în Republica Moldova* - <http://www.europa.md/rom/info/3899>;

¹³² *SUA, UE, OSCE și CoE îi vor cere socoteală lui Voronin referitor la cazul Pro TV Chișinău* - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8646>

naționale, integrității teritoriale.¹³³ Mai mult, CCA nu a explicat instituțiilor media refuzul la solicitarea noilor frecvențe, altor – acordându-li-se fără nici o rezervă, sau eliberarea unei licențe fără de a avea o frecvență. Din cele 120 de frecvențe solicitate, CCA a acordat doar opt (De ex., postul de radio „Antena C” solicită 7 noi frecvențe - i se oferă 6; „Radio 10” cere 8 și i se oferă 5 frecvențe; „Vocea Basarabiei” cere 8 - i se oferă 0; „PRO FM” cere 2 - i se oferă 0; Postul „NIT” solicită 12 frecvențe noi și primește 12; „Euro TV” - ul solicită 8 frecvențe și i se dau 8. La celălalt pol - „PRO TV” cere 8 frecvențe - i se oferă 0, „TV DIXI” solicită 18 - i se oferă 0 – Vezi decizia CCA nr.17 din 26 februarie 2008).

Instituțiile media independente nu o dată au criticat dependența CCA față de partidele de guvernământ¹³⁴ sau că declarațiile anterioare făcute de liderii politici, au fost succedate de anumite decizii ale CCA, care cuprindeau soluții asemănătoare.

Cât privește modificarea Legii privind activitatea editorială, aceasta include interzicerea publicării unor materiale care defăimează statul, amenință regimul constituțional actual sau ar incita la separatism teritorial. Atât Organizația de Media din Sud-Estul Europei (SEEMO) cât și reprezentanții editorilor s-au arătat îngrijorați de asemenea modificări, astfel încât sub incidența acestora ar putea cădea publicarea edițiilor ce includ așa termeni ca „român”, „Marea Unire” sau orice altă formulare legată de istorie, dar nefavorabilă guvernării.

Deși, prin art. 1 din Legea presei, statul se obligă să garanteze tuturor persoanelor dreptul la exprimarea liberă a opiniilor și ideilor, la informare veridică asupra evenimentelor din viața internă și cea internațională, presa în continuare este persecutată și intimidată – tergiversarea acordării acreditărilor jurnaliștilor străini, refuzul de participare în cadrul evenimentelor publice, sechestrarea conturilor bancare, amenințarea prin telefon, intentarea dosarelor penale, efectuarea controalelor fiscale, agresiunea fizică și verbală, interzicerea de a filma, etc.¹³⁵

„... În numele autorității publice comunicarea cu mass-media se efectuează numai de funcționarul abilitat cu acest drept...”. Acestea sunt unele din normele stabilite în conform Codului de conduită a funcționarului public. Deși, de la prima vedere această mențiune în lege se pare a fi una logică și argumentată, actul normativ în cauză nu specifică cine, când și cum vor fi împuterniciți cu acest drept exclusiv. În majoritatea cazurilor, unica modalitate este „de a-i prinde” în cadrul ședințelor săptămânale sau în „zilele de primire a cetățenilor”. Respectiv, nimeni dintre alți funcționari nu vor avea dreptul să ofere informații privind activitatea propriilor instituții. Orice încălcare a Codului constituie o abatere disciplinară ce cade sub incidența legislației cu privire la serviciul public și legislației muncii. Potrivit organizațiilor din domeniu, interdicția are drept scop intimidarea, înfricoșarea funcționarilor care, pentru a nu fi sancționați, nu vor mai risca să-și expună propriile opinii, să critice sau să dezvăluie anumite fărâdelegi, dacă luăm în calcul constatările CtEDO în cauza *Guja vs. Moldova*.

Față de presa independentă, s-a întâmplat ca președintele să manifeste un constant și sincer dispreț, numind-o „de bulevard”, antistatală, vândută, iar pe ziariștii din această presă - „național-trădători”.¹³⁶ Totuși, asemenea atacuri se întâmplă [tot mai des] și din partea altor autorități obligate să asigure dezvoltarea acestui segment de activitate, inclusiv sub presiunea parlamentarilor.¹³⁷

¹³³ *Societatea civilă înaintea obiecțiilor vizavi de proiectul Legii cu privire la secretul de stat* - <http://www.civic.md/stiri/societatea-civila-inainteaza-obiectii-vizavi-de-proiectul-legii-cu-privire-la-secretul-de-stat.html>

¹³⁴ *Memoriu privind libertatea presei în Republica Moldova 3 mai 2007–3 mai 2008* - <http://www.azi.md/news?ID=49177>;

¹³⁵ *Altercații pe marginea limitării accesului în sala de ședințe a Consiliului municipal Chișinău* - <http://www.info-prim.md/?x=24&y=16609>; *Guvernul mimează deschidere și colaborare cu diverse instituții în vederea combaterii corupției* - <http://www.civic.md/stiri/guvernul-mimeaza-deschidere-si-colaborare-cu-diverse-institutii-in-vederea-combaterii-corupției.html>; *Justiția sechestră „Jurnalul”* - <http://garda.com.md/177/politic/>; *Piața Centrală - interzisă jurnaliștilor!* - <http://dejure.md/index.php?go=news&n=4718>; *Declarație de presă a echipei ZIARULUI DE GARDĂ* - http://www.comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=66; *Slugile lui Voronin continua persecutarea jurnaliștilor romani* - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8020>; *Un cameraman de la "Jurnal TV", intimidat de garda de corp a președintelui Vladimir Voronin și de patru politicieni* - <http://www.unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=7819>

¹³⁶ *Aștept președintele meu*, Timpul, 11 iunie 2008, nr.884;

¹³⁷ *Nori negri deasupra „Vocii Basarabiei”*, Timpul, nr. din 4 iulie 2008, nr. 901; *Justiția sechestră „Jurnalul”* - <http://garda.com.md/177/politic/>; *Guvernul dorește închiderea postului PRO TV Chișinău, așa cum au făcut cu TVR 1* - <http://www.unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=7953>; *Suntem solidari cu „Ziarul de Gardă”* - <http://www.timpul.md/Article.asp?idIssue=849&idRubric=8786&idArticle=19751>;

Puterea discriminează pe diverse căi mass-media care difuzează știri și opinii critice la adresa sa. Mass-media loiale puterii se bucură de prioritate în ceea ce privește accesul la informația de interes public și la plasarea publicității de către organele publice, ministerele, departamentele și întreprinderile de stat. Continuă să fie acordate subvenții fostelor ziare guvernamentale „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova” care au fost privatizate, dar și-au menținut vechea politică editorială.

Mai mult, Compania „Teleradio-Moldova” și Compania „Teleradio-Găgăuzia” stagnează în procesul de raliere la standardele profesionale dictate de legislația audiovizuală și de normele deontologice. Posturile publice au crescut considerabil cota știrilor părtinitoare, a sporit proporția știrilor și subiectelor cu caracter laudativ, fiind încălcat principiul echidistanței și imparțialității. Publicul este informat preponderent dintr-o singură sursă, de regulă oficială. Primelor trei persoane din stat le sunt oferite spații largi în subiecte, iar opiniile opoziției parlamentare și extraparlamentare nu sunt oglindite. Se întâmplă ca într-un buletin de știri de 30 de minute să se vorbească doar despre „faptele mărețe” ale Guvernului.¹³⁸

Fiind de mai multe ori chiar și amenințați, jurnaliștii nu sunt singurele victime ale limitării accesului la informații. În „dosarul Škoda”, deși persecutată, presa a demonstrat că a avut dreptate atunci când a relatat despre ilegalitățile comise de guvernare în afacerea „Škoda”.

Deși Aparatul Guvernului, un șir de ministere, consilii raionale, PG, alte instituții statale au întreprins mai multe acțiuni concrete pentru eficientizarea accesului la informațiile publice, acestea trebuie să îmbunătățească conținutul informațional al paginilor web oficiale ale instituțiilor publice, să execute hotărârile judecătorești în domeniul accesului la informație, obligarea instituțiilor desconcentrate de a oferi informații fără acordul structurilor ierarhice superioare, etc.

Fiind adoptată de Parlament, Legea privind transparența în procesul decizional s-a referit mai puțin la participarea publicului la ședințele instituțiilor publice. Nu a fost pusă în discuție nici revenirea la retransmiterea în direct a ședințelor plenare sau plasarea pe site a înregistrărilor audio și video, mai ales că acest lucru nu este foarte complicat din punct de vedere tehnic. Totuși, accesul liber la ședințele administrației publice locale, mai ales din Chișinău, cetățenii au fost nu o dată împiedicați de forțele de ordine să participe la ședințele publice deși nici o lege nu condiționează participarea cetățenilor la asemenea ședințe cu existența vreunei permisiuni speciale.

Grupul țintă

- Instituțiile de media;
- CCA;
- Guvernul;
- Consumatorii de informații.

Impactul

Potrivit ultimului clasament efectuat de organizația „Reporteri fără frontiere”, în anul curent, Moldova a cedat 17 poziții la capitolul „libertatea presei” față de anul trecut, clasându-se tocmai pe poziția 98. Situația a continuat să se agraveze și după prezentarea acestui bilanț, instituțiile audiovizuale necomuniste confruntându-se în ultima perioadă cu probleme majore.¹³⁹

La fel, „Freedom House” plasează R. Moldova, în raportul pe 2007, în categoria țărilor cu libertate îngrădită a presei, întrucât ingerințele Guvernului în mass-media sunt majore. Asigurarea independenței mass-media și a libertății de expresie figurează, de asemenea, printre restanțele importante ale Guvernului în îndeplinirea Planului de acțiuni cu UE din cadrul Politicii europene de vecinătate. Asemenea declarații au fost făcute și de SEEMO.

Din cele 110 posturi TV accesibile prin eter, posturi românești sunt doar șapte: două posturi specializate pe știri - Realitatea TV și N 24, trei posturi de divertisment - Național TV, Acasă și TVR1 (postul public românesc recent scos de pe piața mediatică a R. Moldova) și două muzicale - U TV și VH1. Niciunul dintre acestea nu au filiale sau reporteri permanenți în R. Moldova. Mai sunt

¹³⁸ *Presa din Republica Moldova, mai falsă decât cea a lui Ceaușescu* - <http://www.jurnalul.ro/articole/138985/criza-mass-media---presa-din-republica-moldova-mai-falsa-decat-cea-a-lui-ceausescu>;

¹³⁹ *CRIZA MASS-MEDIA - Presa din Republica Moldova, mai falsă decât cea a lui Ceaușescu* - <http://www.jurnalul.ro/articole/138985/criza-mass-media---presa-din-republica-moldova-mai-falsa-decat-cea-a-lui-ceausescu>;

câteva posturi locale care emit în română: Pro TV Chișinău, EuTV și Moldova 1 (postul public moldovenesc). Celelalte posturi sunt, în mare majoritate, rusești (toate difuzând produse audiovizuale doar în limba rusă, inclusiv cele care au parteneriate de retransmisie cu posturi TV din R. Moldova), europene, americane și câteva asiatice.

Dinamica

Libertatea presei și accesul la informații a continuat să reprezinte o problemă reflectată atât în presa națională cât și în rapoartele organizațiilor de profil atât din țară cât și de peste hotare. Astfel, conform studiului Freedom House pentru anul 2008, libertatea presei din R. Moldova se încadrează pe locul 144, din cele 195 de state analizate.

Conform clasamentului “Reporterilor fără Frontieră”, R. Moldova a pierdut 17 poziții în clasamentul cu privire la libertatea presei. În 2007 Moldova se afla pe locul 81, iar în acest an a coborât până la poziția a 98-a. Pe locul 97 se află Kenya, iar pe locul 99 – Guinea.

Factorii

- Lipsa unei politici clare de susținere a mass-media la nivel central și local;
- Împiedicarea presei libere, neloiale guvernării, de a transmite informații imparțiale inclusiv cele referitoare la actele de corupție și netransparență în utilizarea banilor publici;
- Ignorarea drepturilor majorității populației la mass-media în limba română;
- Neclaritatea criteriilor în baza cărora sunt finanțate instituțiile mass-media din bugetul de stat.

Anticipări

Fiind în perioada preelectorală, cu părere de rău, presa va fi intimidată, astfel încât vor avea de suferit cetățenii, care au dreptul la informație corectă și obiectivă. În cazul în care ilegalitățile menționate mai sus vor continua, R. Moldova va fi criticată de instituțiile internaționale, iar la capitolul libertății presei riscăm să ajungem la nivelul statelor cu dictatură.

Întrebări

- Care sunt impedimentele de implementare a deciziei CCA de obligare a instituțiilor radio și TV de a emite emisiuni preponderent în limba de stat?
- Care sunt motivele că organele de drept nu reacționează în cazurile de agresiune împotriva jurnaliștilor, de intimidare și hărțuire a presei, de violare a dreptului la exprimare și de îngădire a accesului la informația de interes public?
- Ar reprezenta stabilirea pedepselor prevăzute în art. 177, 304, 315, și 347 al CP un mecanism de persecutare a libertății presei și, respectiv o neconcordanță cu prevederile Convenției Europene?

P 22. Libertatea întrunirilor și exprimării opiniei

Subiectul

În ultimul timp e tot mai dificil și mai periculos să faci un protest la Chișinău și în alte localități. Poliția intervine atunci când persoanele dețin autorizații pentru a desfășura asemenea manifestații publice sau rețin persoane, confiscă scene, sunt luate boxele și deconectat curentul electric înainte de desfășurarea acestora.¹⁴⁰

Descrierea

La moment, pentru a desfășura o întrunire este necesară doar o notificare, ce va fi efectuată cu cel puțin cinci zile înainte de eveniment. Această notificare are scopul de preîntâmpinare a autorităților și nu de a “cere voie” de la autorități pentru desfășurarea anumitor întruniri publice. Astfel, în cazul în care aceste întruniri sunt pașnice, autoritățile nu sunt împuternicite cu dreptul de a emite o dispoziție prin care să limiteze desfășurarea întrunirilor.

Deși normele Legii privind întrunirile conferă organizatorilor și participanților dreptul de a desfășura întruniri pașnice în orice loc deschis publicului și de a fi asigurați cu protecția statului, la capitolul „asigurarea drepturilor” sunt rezerve. Cazuri elocvente de neglijare a normelor legale și chiar exces de zel din partea reprezentanților MAI constituie reținerea și aducerea forțată la Comisariatul de Poliție a unor membri ai organizației „Hyde Park” la 22, 30 aprilie și 10 mai 2008, în legătură cu desfășurarea acțiunilor de protest pașnice derulate în fața Președinției, Palatului Național și Guvernului; dispensarea forțată a participanților la întrunirea organizată la 13 mai 2008 în fața Guvernului de către asociația obștească „Salvgardare”; abținerea de la orice acțiuni ale manifestanților față de participanții mitingului din 11 mai 2008, organizat de asociația obștească Gender Doc-M, etc.¹⁴¹ Aceste intimidări continuă și în prezent. Astfel, chiar și ONG-urile pentru apărarea drepturilor omului sunt împiedicate de autorități să organizeze întruniri publice și sunt înjurați de reprezentanții MAI ca fiind “...râsuri și lepădături ale societății care de dimineață umblă pe străzi și încurcă sărbătorile religioase de iarnă”.¹⁴² A fost înregistrat și un caz când o persoană a fost reținută de poliție și amendată de instanța de judecată pentru intenția de a desfășura un protest, care a fost autorizat de către Primăria Chișinău.¹⁴³

Nu o dată mai multe publicații și posturi de radio au semnalat că sunt împiedicate de autorități să-și desfășoare activitatea în regim normal.¹⁴⁴ Unele dosare deschise de către organele de drept, au fost ca urmare a declarațiilor din cadrul manifestațiilor publice ale cetățenilor¹⁴⁵ sau în cadrul

¹⁴⁰ Câteva mii de persoane au condamnat abuzurile regimului comunist la adresa presei libere din Republica Moldova - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8759>; Declarație cu privire la condamnarea acțiunilor colaboratorilor Ministerului Afacerilor Interne - <http://www.civic.md/comunicate-de-presa/declaratie-cu-privire-la-condamnarea-actiunilor-colaboratorilor-ministerului-afacerilor-interne.html>; Circa 20 de polițiști au arestat abuziv un chișinăuean, care dorea să protesteze împreună cu un măgar și un porc în Piața Marii Adunări Naționale - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8727>; Declarație cu privire la condamnarea acțiunilor colaboratorilor Ministerului Afacerilor Interne - <http://www.civic.md/comunicate-de-presa/declaratie-cu-privire-la-condamnarea-actiunilor-colaboratorilor-ministerului-afacerilor-interne.html>;

¹⁴¹ Avocatul parlamentar a sesizat MAI întru realizarea dreptului la libera întrunire - <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=3984>; <http://www.curaj.net/?p=3793>; <http://www.curaj.net/?p=3804>; <http://www.curaj.net/?p=3932>; http://www.curaj.net/?page_id=3997; <http://www.curaj.net/?p=4006>; Legea privind libera întrunire este în continuare încălcată, afirmă lideri de opinie - <http://www.civic.md/stiri/legea-privind-libera-intrunire-este-in-continuare-incalcata-afirma-lideri-de-opinie.html>;

¹⁴² Marș în semn de solidaritate cu persoanele care au fost împiedicate să organizeze întruniri publice - <http://www.civic.md/stiri/mars-in-semn-de-solidaritate-cu-persoanele-care-au-fost-impiedicate-sa-organizeze-intruniri-publice.html>

¹⁴³ ONG-uri preocupate de drepturile omului trag concluzii și fac planuri după protestul de joi - <http://www.civic.md/stiri/onguri-preocupate-de-drepturile-omului-trag-concluzii-si-fac-planuri-dupa-protestul-de-joi.html>

¹⁴⁴ Autoritățile de la Chișinău interzic accesul NewsIn la conferința de presă a președintelui Voronin - <http://www.interlic.md/news/Politic/5830.html>;

¹⁴⁵ Fabricat în Moldova. Au început audierile în “Dosarul Tănase”, Timpul, 22 februarie 2008, nr. 814; Ce urmărește Procuratura Generală? Timpul, 13 februarie 2008, nr. 807

emisiunilor postului de Radio „Vocea Basarabiei”¹⁴⁶. Ascultătorii postului de radio au fost vizitați, contactați și citați de colaboratori ai SIS, ai Procuraturii și Poliției, cerându-li-se să se prezinte pentru a depune explicații în legătura cu opiniile expuse în cadrul emisiunii interactive „Forum”.

Continuă să se accentueze conflictul dintre administrația publică locală și poliția municipală referitor la acțiunile poliției în timpul acțiunilor de protest desfășurate de anumite partide din opoziție, asociații obștești, reprezentanți ai business-ului mic și mijlociu precum și de alți cetățeni. Motivul de bază pretins este faptul că primarul nu informează poliția municipală despre actele de protest, deși, el este împuternicit de către CMC să ia singur decizii cu privire la întruniri.

Nici un eveniment din cele câteva zeci de ediții a manifestațiilor publice organizate de Uniunea Jurnaliștilor nu și-au găsit oglindire în programele de știri ale televiziunii sau radioului public iar PG, la demersul SIS, a deschis dosare penale și a desfășurat anchetări de intimidare împotriva unor directori și a participanților care au luat cuvântul în cadrul dezbaterilor publice.¹⁴⁷

Este straniu când șeful statului declară „... noi reacționăm foarte dureros la orice semnal îngrijorător privind domeniul libertății mass-media”, iar a doua zi Procuratura municipală audiază câțiva tineri în cadrul unui dosar de urmărire penală, după ce au publicat comentarii critice la adresa comuniștilor pe forumurile din R. Moldova.¹⁴⁸

Grupul țintă

- Cetățenii;
- Instituțiile mass-media;
- Organele de drept;
- Guvernul.

Impactul

Cu referire la organizarea protestelor în perioada desfășurării summit-ului CSI, considerăm că actele de interzicere unor asemenea manifestații de către PG și Curtea de Apel nu au justificate și argumentate legal.¹⁴⁹ Ori, măsurile de securitate a persoanelor oficiale în cadrul summit-ului trebuiau asigurate de organele respective în măsura în care să nu încalce libertatea fundamentală a cetățeanului la întrunire pașnică și exprimarea opiniei. Suntem profund convinși că în cazul altor state cu regim democratic, structurile statale ar fi reacționat într-un mod în care să justifice măsurile excesive de securitate și, în același timp, de restrângere a drepturilor cetățenești.

Numărul în creștere a declarațiilor prealabile pentru desfășurarea întrunirilor prezentate de către asociațiile obștești și cetățeni confirmă faptul că tot mai mulți membri ai comunității înțeleg importanța întrunirilor ca formă de exprimare a opiniilor, drept element indispensabil al unei democrații autentice, care presupune un comportament civic activ. Totuși, organele de menținere a ordinii publice, în multe din cazuri nu au reacționat adecvat, depășindu-și astfel atribuțiile de serviciu. Se admite că o demonstrație poate deranja anumite persoane vis-a-vis de ideile propagate sau revendicările înaintate, însă aceasta nu constituie motiv pentru a interzice o întrunire pașnică.

Dinamica

În decursul primelor 4 luni ale anului 2008 (până la intrarea în vigoare a noii legii cu privire la întruniri) au fost înregistrate aproximativ 140 de întruniri, pe când în decurs de 2 luni după intrarea în vigoare a noii legi au fost înregistrate în jur de 100 de întruniri. În comparație cu perioada anterioară intrării în vigoare a noii legi, în medie au fost desfășurate 32 de întruniri, pe când după intrarea în vigoare a noii legi – 50 de întruniri pe lună.

Odată ce numărul manifestărilor au crescut, au crescut și numărul colaboratorilor de poliție prezenți la asemenea întruniri. În majoritatea cazurilor, poliția este prezentă în medie câte 5-20 de colaboratori la o manifestație. Odată ce crește numărul colaboratorilor de poliție prezenți la asemenea acțiuni, cresc proporțional și costurile necesare prezenței acestora la locul desfășurării

¹⁴⁶ *Memoriu privind libertatea presei în Republica Moldova 3 mai 2007 – 3 mai 2008* - <http://www.azi.md/news?ID=49177>;

¹⁴⁷ *Uniunea Jurnaliștilor din Moldova va relua dezbaterile publice în aer liber* - <http://www.civic.md/comunicate-de-presa/uniunea-jurnalistilor-din-moldova-va-relua-dezbaterile-publice-in-aer-liber.html>

¹⁴⁸ *Și Procuratura reacționează „foarte dureros”*, Timpul, 12 iunie 2008, nr. 885

¹⁴⁹ <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8242>

manifestațiilor.

Deși este salutară participarea reprezentanților poliției pentru a asigura securitatea manifestațiilor, este revoltător faptul că numărul proporțional de întruniri la care organizatorii sau participanții au fost reținuți de poliție aproape că s-a triplat – de la 5% la 13%, după intrarea în vigoare a noii legi.¹⁵⁰ Fiind în perioada pre-electorală, numărul manifestațiilor vor crește.

Factorii

- Neglijarea prevederilor legislației în vigoare cu privire la libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării de reprezentanții instituțiilor de stat, în special ai poliției;
- Ignorarea legislației în vigoare;
- Politizarea acțiunilor întreprinse de forțele de ordine față de partidele de opoziție și/sau alte persoane.

Anticipări

Luând în considerație sistemul de executare a ordinelor din sistemul forțelor de ordine, subordonații nu vor aplica ordinele ilegale ale superiorilor. Odată ce au fost atenționați de Avocatul Parlamentar, MAI precum și alte instituții vor instrui colaboratorii în vederea aprofundării cunoștințelor în domeniul libertății întrunirilor și drepturilor cetățenilor la opinie și exprimare.

Întrebări

- Să înțelegem că prin intimidarea „forumiștilor”, actuala guvernare dorește de a controla și spațiul virtual autohton?
- Care sunt argumentele legale și împrejurările ce au determinat aplicarea forței și mijloacelor speciale de forțele de ordine, din moment ce protestele poartă un caracter pașnic iar declarațiile făcute de protestatari nu atentează la securitatea statului?
- Cunoscut oare organele de drept că violarea dreptului la libertatea întrunirilor prin împiedicarea ilegală a desfășurării mitingului, demonstrației, manifestației, procesiunii sau oricărei alte întruniri săvârșite de o persoană cu funcție de răspundere contrare legii și constituie infracțiune stabilită de art.184 Cod Penal?

¹⁵⁰ Legea privind întrunirile nr. 26-XVI din 22.02.2008;

P 23. Încălcarea dreptului la dubla cetățenie

„Resortisanții unui stat parte care posedă o altă cetățenie trebuie să aibă, pe teritoriul acestui stat parte unde domiciliază, aceleași drepturi și îndatoriri ca și ceilalți resortisanți ai acestui stat parte”¹⁵¹

Subiectul

Momentan, în R. Moldova există următoarea situație – Guvernul permite, pe de o parte, să obții cetățenia altui stat, iar pe de altă parte, îngreuează dreptul de a participa la viața publică și de acces la secretul de stat, din cauza dublei cetățenii. Unii funcționari publici declară în mod deschis că această măsură are ca scop reducerea numărului de cetățeni care vor să obțină cetățenia română și este o protejare a securității și statalității R. Moldova¹⁵², inclusiv din partea funcționarilor publici.

Descrierea

Din opinia Guvernului, conform căreia persoanele care dețin cetățenie dublă sau multiplă ar fi dispuse să adopte decizii în favoarea statelor terțe a căror cetățenie o dețin și nu ar fi adevărați apărători ai statalității moldovenești, ar rezulta faptul că, din start, se încalcă principiul prezumției nevinovăției? În acest context, Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței se arată îngrijorată de restricțiile prevăzute de legea adoptată de parlamentul de la Chișinău și consideră că ele au un caracter discriminatoriu.¹⁵³

Legea atacată la CtEDO¹⁵⁴ prevede că persoanele cu dublă sau multiplă cetățenie nu pot deține, funcțiile de președinte al R. Moldova, membru al Guvernului, deputat, președinte de raion, membru al Comisiei Electorale Centrale și al Curții de Conturi, judecător, angajat al SIS sau de membru al consiliilor de administrație ale Băncii Naționale, ș.a. Aceste prevederi încalcă drepturile fundamentale cetățenești: egalitatea în fața legii și a autorităților publice, dreptul de a alege și a fi ales, accesul la o funcție publică, dreptul de a participa nemijlocit la administrarea treburilor publice, dreptul la libera alegere a muncii ș.a.

Reieșind din circumstanțele cauzei, Curtea a reacționat prompt, pe motiv că această lege ar fi un pericol iminent pentru fragila democrație din R. Moldova. La numai o lună de la intrarea în vigoare a legii, CtEDO a cerut explicații guvernului să prezinte comentarii în regim de urgență referitoare la legea care interzice funcționarilor moldoveni să dețină două sau mai multe cetățenii. Întrucât sunt vizați cetățenii săi, Guvernul României a acceptat să depună un memoriu, acesta ulterior a susținut pretențiile reclamanților.

Argumentul Guvernului R. Moldova că, din moment ce deții cetățenie străină, există posibilitatea vinderii secretelor de stat la care au acces deputații, este unul nul atât timp cât vinderea secretului de stat sau spionajul este o infracțiune stabilită în CP în vigoare. Prin urmare, nu poți să interzici accesul în Parlament pe o suspiciune generală că vei fi infractor. În acest context, Curtea a recomandat Guvernului R. Moldova folosirea altor metode pentru a asigura loialitate față de stat a aleșilor parlamentari, precizând că loialitatea față de un stat nu neapărat înseamnă loialitate față de actuala guvernarea acestui stat.

Curtea a considerat că Legea nr. 273 nu este justificată și proporțională, fiind contrară Articolului 3 Protocol 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Articolului 17 al Convenției Europene pentru Cetățenie.

Necătând la faptul că sunt obligatorii, actualul guvern și parlament au declarat că nu vor executa Hotărârea CtEDO privind renunțarea la restricțiile impuse la ocuparea de funcții publice deținătorilor dublei cetățenii și vor lăsa noua administrație ce va fi aleasă în primăvară să soluționeze această problemă. Președintele Comisiei juridice din Parlamentul a declarat că Guvernul va face uz de dreptul său de a contesta decizia CtEDO – în decurs de trei luni - la Marea Cameră a Curții de la

¹⁵¹ Alin. 1. art. 17 al Convenției Europene privind Cetățenia (www.bice.md/UserFiles/File/Tratate/STE%20166.rtf), ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM Nr. 621 din 14.10.1999

¹⁵² RM mai riscă o condamnare rușinoasă, Timpul, 20 iunie 2008, nr. 89;

¹⁵³ http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2008/04/080429_dubla_cetatenie.shtml; CoE dezaprobă discriminarea pe criteriul cetățeniei - <http://politicom.moldova.org/stiri/rom/115440/>;

¹⁵⁴ Legea nr. 273-XVI pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 07.12.2007;

Strasbourg. Astfel, fiind în perioada de șase luni înainte de alegeri, perioadă în care Parlamentul nu mai poate modifica legislația electorală, doar următoarea componență a Legislativului va fi cea care va trebui să adopte o decizie pe marginea sentinței CtEDO.¹⁵⁵

Grupul țintă

- Persoanele care dețin cetățenie dublă;
- Instituțiile de stat (Parlament, Guvern, Președinție, etc.).

Impactul

Interdicția de deținere a cetățeniei duble de către funcționarii publici a făcut deja mai multe „victime”. De exemplu, mai mulți colaboratori ai Serviciului Vamal sau angajați ai MAI au fost concediați pe parcursul ultimelor șase luni, de când a intrat în vigoare controversatul document prin care s-a pus tabu pe deținerea unei alte cetățenii cu excepția celei moldovenești de către diferite categorii de funcționari publici.¹⁵⁶ În cazul în care R. Moldova nu se va conforma deciziei CtEDO în cauza *Chirtoacă și Tănase vs. Moldova*, riscăm să fim atenționați și în această problemă de Comitetul de Miniștri al CoE pentru neexecutarea hotărârilor Curții.

Dinamica

În prezent, există circa 10 mii de cereri de renunțare la cetățenia R. Moldova și doar 7 mii de cereri de acordare. Totuși, conform unor date neoficiale, mai mult de 500.000 cetățeni ai R. Moldova au depus deja cererea de dobândire sau redobândire a cetățeniei române, la care se adaugă aproximativ 400.000 cetățeni care dețin deja cetățeniile României, Ucrainei, Rusiei, Bulgariei, Poloniei, Israel, ș.a.

Factorii

- Neglijarea autorității Hotărârilor CtEDO și obligațiunilor asumate prin ratificarea instrumentelor internaționale;
- Discriminarea și limitarea în drepturi a propriilor cetățeni care dețin și cetățenia altui stat;
- Ignorarea faptului că deținerea altei cetățenii decât cea a R. Moldova reprezintă și o cale de a beneficia de drepturi pe care statul nici în viitorul apropiat nu le va putea oferi cetățenilor săi.

Anticipări

Luând în considerație că această perioadă este una electorală, persoanele care dețin și o altă cetățenie decât cea a R. Moldova vor întâmpina impedimente la accedere în funcție, mai ales că recent Parlamentul a adoptat în primă lectură o lege prin care titularii și candidații la funcții publice vor fi verificați de SIS, urmând să-și declare, pe lângă starea civilă, afilierea politică și venituri, cetățenia pe care o au membrii familiei, inclusiv părinții.¹⁵⁷ Actuala guvernare nu va renunța la intențiile sale privind limitarea în drepturi a persoanelor ce dețin alte cetățenii decât cea a R. Moldova,¹⁵⁸ astfel nu se va conforma Hotărârilor CtEDO.

Întrebări

- Ar reprezenta limitarea accesului la secretul de stat a persoanelor cu dublă cetățenie o discriminare, luând în considerare că legea penală stabilește sancțiuni referitoare la spionaj?
- Care sunt motivele care stau la baza prezumției că persoanele cu dublă cetățenie ar putea fi potențiali infractori, care ar vinde secrete de stat?
- De ce Guvernul atentează la dreptul de redobândire a cetățeniei a persoanelor care

¹⁵⁵ Chișinăul nu va executa decizia CEDO cu privire la cetățenie până la alegerile din primăvară - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=834>;

¹⁵⁶ Victimele „dublei cetățenii” își caută dreptatea în judecată - <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5766>;

¹⁵⁷ Funcționarii publici vor fi verificați de SIS într-un stil al KGB-ului sovietic - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8635>

¹⁵⁸ Vladimir Turcan: Legea cu privire la dubla cetățenie nu va fi revizuită până la alegeri - www.dejure.md/index.php?go=news&n=5920;

susțin că au dreptul natural la aceasta sau din alte motive istorice?

- Să înțelegem oare că acțiunile Guvernului îndreptate împotriva persoanelor care dețin și alte cetățenii decât cea a R. Moldova, atentează la dreptul de identitate garantată prin Constituție și instrumentele internaționale la care R. Moldova este parte?

P 24. Dosare la CtEDO - drepturi încălcate și milioane pierdute

Subiectul

Pentru mulți cetățeni Curtea Europeană a devenit o instanță superioară de justiție, ceva de genul a patra instanță națională. Dacă nu li se face dreptate acasă, moldovenii apelează la CtEDO. Pe parcursul a zece ani de când Moldova este parte a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și până la 8 Decembrie 2008, în privința R. Moldova au fost pronunțate 133 hotărâri prin care s-a constatat cel puțin o încălcare a unui drept garantat de Convenție.

Descrierea

R. Moldova a fost supusă riscului de condamnare de către CtEDO, imediat după ratificarea Convenției, pentru că statul nu a reacționat prompt și nu a elaborat un plan de acțiuni post-ratificare. Pe lângă numărul de dosare și obligarea statului de a compensa dauna morală și materială constatată prin hotărârea CtEDO, se mărește numărul cauzelor în care Curtea stabilește că anumite hotărâri ale instanțelor naționale au fost adoptate în mod abuziv.¹⁵⁹ CtEDO a constatat în continuare încălcarea dreptului la un proces echitabil, la libertate și siguranță, de a nu fi supus torturii, la un recurs efectiv, la libertatea de exprimare, de a sesiza CtEDO, la protecția proprietății, la respectul vieții private și de familie, la libertatea de gândire, conștiință și religie, la libertatea de asociere, naționalizări ilegale, distrugere de afaceri, încălcări evidente ale libertății la expresie etc. Mai mult, nu putem afirma cu certitudine că R. Moldova execută pe deplin Hotărârile, atât timp cât CtEDO preferă să examineze în bloc cererile cu un conținut similar pentru a atrage atenția că este vorba de o problemă sistemică în țară și nu doar de cazuri asemănătoare.

Deși PG a instituit un grup de lucru cu statut permanent care va verifica obiectivitatea judecătorilor în sentințele cazurilor pierdute de Moldova la CtEDO, acesta a înaintat doar câteva acțiuni în ordine de regres. Nu deținem careva informații dacă vreun judecător sau procuror să fi fost tras la răspundere pentru abuz, care a dus la adoptarea unei Decizii de condamnare a R. Moldova. Totuși, în 34 de cauze examinate la CtEDO, procuratura a constatat că intervenția cu acțiune de regres împotriva persoanelor culpabile din cadrul autorităților publice nu este posibilă, din cauza inaplicabilității retroactive a legislației.¹⁶⁰

Toate greșelile grave și abuzurile judiciare comise de către instanțele abilitate din R. Moldova urmează a fi achitate de către contribuabili, inclusiv bugetari, nemaivorbind de pensionari și de cei care, nelucrând "la stat", plătesc impozite grele de tot. Totuși, tendința de limitare a autorității judecătorești, anularea imunității de pornire a urmăririi penale și critica nejustificată nu sunt cele mai optime soluții pentru soluționarea nenumăratelor condamnări a Curții. Parlamentul continuă să promoveze unii judecători, chiar dacă au participat în cauzele împotriva cărora CtEDO a condamnat Moldova, respectiv, nu putem spune că aceștia ar avea o bună reputație, respectiv, o înaltă valoare morală. În timp ce unii parlamentari pun la îndoială caracterul obligatoriu al hotărârilor CtEDO,¹⁶¹ reprezentanții societății civile au întocmit o listă a persoanelor care se fac vinovate de încălcarea drepturilor omului, constatate prin condamnările CtEDO.¹⁶²

Pentru pierderile R. Moldova în fața CtEDO trebuie totuși cineva să răspundă - în cazul în care este vorba de neexecutarea unei hotărâri judecătorești de către Ministerul Finanțelor, e clar că vinovatul este o persoană responsabilă din cadrul acestui minister; atunci când este vorba de maltratarea unei persoane de către un polițist, atunci evident că vinovatul este polițistul, iar în cazul în care este vorba de casarea, în mod abuziv, a unei hotărâri judecătorești irevocabile, atunci e clar că vinovat este judecătorul/completul de judecată. Nu contează dacă răspunderea trebuie să fie penală sau civilă. Dacă există un abuz, atunci nu contează care este răspunderea, important este ca persoana vinovată să fie pedepsită. În cazul în care această răspundere nu există, atunci acest lucru este

¹⁵⁹ Vezi de ex. cauza *Oferta Plus SRL vs. Moldova* - <http://www.lhr.md/news/80.html>;

¹⁶⁰ *Euromonitor nr. 11, Implementarea reformelor inițiate conform Planului de Acțiuni UE-RM, Evaluarea progresului în perioada martie-iunie 2008* - <http://www.e-democracy.md/files/euromonitor11.pdf>;

¹⁶¹ *Vadim Mișin: Curtea europeană s-a pronunțat și-i mulțumim mult pentru asta* -

<http://www.protv.md/stiri/politic/vadim-misin-curtea-europeana-s-a-pronuntat-si-i-multumim-mult.html>;

¹⁶² Lista hotărârilor în cauzele moldovenesti la CtEDO pronunțate în perioada 07.12.2006 – 31.12.2007 și a persoanelor responsabile de condamnarea Moldovei în aceste cauze - <http://www.lhr.md/docs/lista.pers.respons.doc>;

echivalentul unei imunități virtuale a judecătorului sau procurorului, pentru a face orice, ceea ce este inadmisibil într-o societate democratică. Astfel, se resimte inactivitatea, lipsa de atitudine principială ale CSM și ale CSJ în probleme ce vizează unificarea practicii judecătorești, aplicarea sancțiunilor disciplinare și de altă natură față de judecătorii care au pronunțat hotărâri abuzive, au încălcat disciplina și etica. Astfel, garanțiile acordate judecătorilor trebuie să fie garanții pentru greșelile comise din imprudență, nu și în cazul celor care comit abuzuri intenționate. Ținem să menționăm că în dosarul *Oferta Plus vs. Moldova*, Curtea a stabilit: „...casarea hotărârilor judecătorești de către plenul Curții Supreme de Justiție a fost abuzivă...”

Grupul țintă

- Persoanele recunoscute victime ale [in]justiției naționale;
- Instanțele judecătorești de toate nivelurile;
- Organele de drept;
- Guvernul R. Moldova.

Impactul

Cu părere de rău, atunci când se spune că Moldova a fost condamnată de Curte, mulți sunt preocupați de suma pe care Moldova a „pierdut-o”, iar nu de victimă sau dreptul încălcat al acesteia. Totuși, suma de aproximativ 133.500.000 lei pe care R. Moldova trebuie să achite din bugetul de stat în baza condamnărilor Curții pentru anul 2008, nici de cum nu poate fi trecut cu vederea.¹⁶³ Mai mult, aceste sume de bani nu sunt prevăzute în bugetul de stat atât pentru anul 2008, nici pentru anul 2009.

Sumele de bani pe care R. Moldova trebuie să le restituie ca urmare a condamnărilor CtEDO afectează educația, economia, industria, agricultura și alte domenii ale statului. De exemplu, suma de 6,7 mln euro (în dosarul *Unistar Ventures GmbH c. Moldovei* (cererea nr. 19245/03) ar putea fi utilizată în calitate de majorare a salariilor lunare pentru toți profesorii și medicii în mediu cu 100 MDL (luând în considerație că numărul acestora este aproximativ de 58 mii persoane). De asemenea, acești bani ar fi putut fi utilizați pentru crearea unui fond statal de finanțare a întreprinderilor mici și mijlocii. Suma dată ar putea contribui la dezvoltarea a aproximativ 300 de afaceri viabile.

Problema moldovenească nu ține de cantitatea de plângeri al CtEDO, ci de conținutul încălcărilor pe care le reclamă petiționarii. Judecătorii europeni deseori se arată uimiți de faptele și [in]justiția moldovenească.

Dinamica

Conform statisticilor Curții, la 1 octombrie a.c., cu 2.350 de cereri, R. Moldova se afla printre primele 12 țări cu cele mai multe cereri depuse de cetățenii săi. Dacă am raporta la numărul de populație, R. Moldova ar concura doar cu Federația Rusă și Turcia, lideri în acest clasament, cu 25.000 și, respectiv, 10.750 plângeri. De asemenea, se constată o creștere a numărului celor care scriu petiții la CtEDO. În 2001 au fost depuse 44 de cereri, în 2002 - 245, în 2005 - 594, în 2007 - 887.

În perioada 1 noiembrie 1998 - 8 decembrie 2008, împotriva R. Moldova au fost adoptate 133 de hotărâri, dintre care doar într-o hotărâre nu s-a constatat violarea Convenției. De la începutul anului 2008, CtEDO a pronunțat circa 30 de hotărâri în privința Moldovei, în 23 dintre care a constatat încălcarea drepturilor garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind obligată la plata la aproximativ 10.000.000 EUR, plus alte 320 mii euro - în baza deciziilor.

Factorii

- Cunoașterea de către cetățeni a drepturilor lor și mecanismelor lor de protecție;
- Lipsa cunoștințelor adecvate, determinate de un sistem ineficient de instruire inițială și continuă a judecătorilor și colaboratorilor organelor de drept;

¹⁶³ Ținem să precizăm că doar în cazul *Unistar Ventures GmbH c. Moldovei* (cererea nr. 19245/03), CtEDO a obligat Guvernul R. Moldova să plătească reclamantului EUR 6,712,855 (EUR 6,700,000 cu titlu de prejudiciu material; EUR 3,000 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 9,855 cu titlu de costuri și cheltuieli) iar în cauza *Oferta Plus SRL vs. Moldovei* (cererea nr. 14385/04), CtEDO a obligat Guvernul R. Moldova să plătească reclamantului: 2,535,104 EUR (EUR 2,500,000 cu titlu de prejudiciu materiale; EUR 25,000 cu titlu de prejudiciu morale; și EUR 10,104 cu titlu de costuri și cheltuieli);

- Imperfecțiunea legii și mecanismul inefficient de protecție a drepturilor;
- Acțiunile abuzive ale instituțiilor din Moldova, nepedepsite de organele competente;
- Ignorarea hotărârilor CtEDO și dezinteresul față de asigurarea nerepetării ulterioare pe cazuri similare;
- Ineficiența măsurilor în vederea executării la timp a hotărârilor judecătorești irevocabile și definitive de către autoritățile publice de toate nivelurile;
- Inactivitatea și lipsa de atitudine principială ale CSM și CSJ în probleme ce vizează unificarea practicii judecătorești, aplicarea sancțiunilor disciplinare și/sau de altă natură față de judecătorii care au pronunțat hotărâri abuzive, au încălcat disciplina și etica;
- Protecționismul și lipsa de atitudine politică la nivel național față de micșorarea și prevenirea condamnărilor CtEDO.

Anticipări

Chiar dacă se va modifica legislația pentru a fi în concordanță cu normele și practica europeană, R. Moldova va continua să fie condamnată de CtEDO. Ca și la moment, persoanele responsabile care se fac vinovate de condamnările CtEDO vor activa în continuare în funcțiile pe care le dețin fără a fi sancționate conform legislației. Totuși, aplicarea unei sancțiuni disciplinare sau simpla retrogradare este disproporțională în raport cu dreptul încălcat și penalitatea stabilită de Curte. Posibil, numărul de cazuri la CtEDO ar fi mai mic, în cazul în care studenții de la facultățile de drept (viitorii procurori, judecători, avocați, notari, etc.) precum și funcționarii organelor de drept ar studia și aplica Convenția și jurisprudența Curții, mai ales a dosarelor la care R. Moldova deja a fost condamnată.

Întrebări

- Care sunt cauzele de facto ale limitării realizării dreptului de regres doar în câteva cazuri?
- De ce CSM și CSJ nu desfășoară activități eficiente și nu manifestă interes în soluționarea problemelor de uniformizare a practicii judecătorești?
- De ce mai persistă cazuri de neaplicare a jurisprudenței și practicii CtEDO de către instanțele judecătorești și colaboratorii organelor de drept?
- Care sunt măsurile de asigurare luate de către Guvern, CSJ și Parlament pentru a evita condamnarea pe viitor în cazuri similare?
- Ar reprezenta creșterea semnificativă a numărului și salariilor judecătorilor o modalitate de garantare a executării acțiunii de regres în vederea compensării sumelor plătite în temeiul hotărârilor CtEDO?
- Cunoșc oare organele de stat, inclusiv judecătorii, că pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii constituie infracțiune stabilită de art. 307 al CP, iar neexecutarea intenționată a unei hotărâri judecătorești naționale constituie infracțiune stabilită de art. 320 al CP?

P 25. Justiția și atitudinea magistraților

Subiectul

Republica Moldova are legi bune privind organizarea justiției și judecătoria, relativ buni. Problema cea mai mare rămâne a fi lipsa solemnității în actul de justiție și felul în care justiția reușește să se racordeze la normele internaționale din domeniu. Realitatea este însă mai dramatică decât rapoartele naționale și internaționale – în timp ce-și caută dreptate, mulți dintre ei schimbă instanțele pe spitale sau devin invalizi. Oameni leșinați, cu atacuri de cord, cu vene tăiate, sau căzuți de la etaj – sunt găsiți chiar în judecătorii.¹⁶⁴ În același timp, judecătorii sunt nevoiți să desfășoare procesele de judecată în birourile lor ceea ce este interzis prin decizia CSM, nemaivorbind de faptul că sunt strâmte și lumea este înghesuită.

Descrierea

Deși s-au înregistrat evoluții pozitive în domeniul justiției (de ex. activarea INJ; crearea Departamentului de administrare judecătorească; implementarea Programului comun al CE privind sporirea independenței, transparenței și eficienței justiției; aprobarea Codului de etică al judecătorului; Regulamentul-model de ordine internă al judecătoriilor și curților de apel; lansarea portalului oficial al curților de apel ș.a.) încrederea populației în sistemul judecătoresc este redusă (în jur de 40 %) ¹⁶⁵. Sistemul judecătoresc continuă să fie perceput de populație mai mult ca o piedică în apărarea drepturilor cetățenilor din cauza nivelului ridicat al corupției, reputația profesională criticată, tergiversarea examinării cazurilor, calitatea hotărârilor judecătorești și neexecutarea acestora, precum și implicarea demnitarilor de rang înalt în cadrul unor procese judiciare.¹⁶⁶

Mai bine de 15 ani judecătorii practică aceleași metode de lucru și abordează aceleași maniere vechi. Mai mult, însuși ministrul justiției afirmă eșecul justiției moldovenești.

Cu părere de rău, multe din actele emise de instanțele de judecată sunt nemotivate, nu invocă temeiurile care există pentru a crede că persoanele ar fi comis vreo infracțiune, resping cererile fără să verifice capacitatea reclamantului de a achita taxa de stat, etc. Nici CSM nu motivează demersurile privind refuzul de sancționare și chestionarea judecătorilor. Există subiectivism și lipsă de transparență la promovarea magistraților.

Avem la fel restanțe la probleme precum ignorarea practicii și jurisprudenței CtEDO, motivarea insuficientă a hotărârilor, amânarea neîntemeiată a hotărârilor judecătorești, existența practicii diverse în examinarea cauzelor similare, completele de judecată pronunțate soluții diferite pe cauze identice.

Mai multe rapoarte întocmite de organizațiile internaționale, sunt alarmante de atitudinea judecătorilor și calitatea actului justiției. Un astfel de exemplu, care după părerea noastră este rușinos, a fost surprinderea de către un post de televiziune, care a înregistrat o discuție, prin care judecătorul sfătuiește ce acțiuni să întreprindă avocatul și pârâtul în continuare¹⁶⁷.

Deși puține, însă CSM a reacționat în anumite cazuri când instituții administrative au încercat de a submina puterea judecătorească prin imixtiunea directă în activitatea de desfășurare a justiției. Evident, CSM reacționează la cazurile de abuz în serviciu sau de implicare a judecătorilor în anumite infracțiuni, inclusiv de corupție, însă cetățenii nu realizează nici o schimbare. Aceasta se manifestă și prin încrederea redusă față de justiție.

Nefiind izolată, puterea judecătorească nu cooperează suficient cu justițiabilul. De ex. în

¹⁶⁴ *Justitie legata la ochi* - <http://dejure.md/index.php?go=news&n=4787>; *Instanțe cu ambulanțe* -

<http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5114>;

¹⁶⁵ Ținem să precizăm că în Barometrul Public de Opinia pentru luna aprilie 2008, cetățenii aveau încredere în Justiție în mărime de 24 %.

¹⁶⁶ La 24.12. 2007, avocatul Veaceslav Țurcan a cerut în cadrul Plenului CSJ emiterea unei încheieri interlocutorii în adresa Parlamentului, pentru inițierea procedurii de demitere a Președintelui RM, pe motiv că judecătorul instanței de fond în repetate rânduri, nemijlocit în ședința de judecată, în prezența mai multor persoane care erau prezente în sala de judecată, afirma că „dosarul se află la controlul Președintelui RM” și că „este chemat sistematic să raporteze despre mersul examinării cauzei penale”; *Implicarea deputatului PCRM V.Mișin, a ex-consilierului prezidențial S.Mocanu în cazul „Eugenia Duca”*, interviul din publicația „Jurnal de Chișinău”, 30.11.2007;

¹⁶⁷ <http://www.protv.md/stiri/social/judecatorii-sa-o-judece.html>;

http://ijc.md/Publicatii/coruptie/raport_august_rom.pdf; *În culisele Justiției*, Timpul, 11 August 2008, nr. 291;

România mulți judecători au și bloguri personale care comentează aplicarea corectă a dreptului. La noi, majoritatea site-urilor judecătorești conțin de regulă informație învechită și neactuală pentru avocați și oameni de rând, publicarea jurisprudenței se face într-un volum mic și de regulă doar pe suport material în Buletinul CSJ.

Grupul țintă

- Părțile în proces;
- Judecătorii;
- Organele de control.

Impactul

Președinții instanțelor judecătorești și toți judecătorii au fost atenționați asupra necesității organizării eficiente a activității de desfășurare a justiției în instanțe, prin neadmiterea cazurilor de întârziere și amânare nejustificată a proceselor de judecată; respectarea cu strictețe a prevederilor legii ce țin de vestimentația judecătorilor; abținerea în mod obligatoriu de la diferite remarcă în timpul proceselor, sub formă de glume, răspunsuri, întrebări sau comentarii arogante și nepoliticoase, orgolioase, prin care se denotă o vădită lipsă de respect față de participanții la proces; neadmiterea convorbirilor telefonice în timpul proceselor de judecată și a altor acțiuni ce derogă de la soluționarea propriu-zisă a cauzelor etc. Totuși, asemenea acțiuni, cu părere de rău, continuă să fie comise.

Dinamica

În cadrul Planului Preliminar de Țară, pentru reformarea sistemului judiciar este programat un buget de peste 10 milioane de dolari. Evident că aceste alocări de fonduri sunt destul de impunătoare, atât timp cât nu dotarea cu calculatoare performante, ci de existența unui sistem de remunerare adecvat poate influența calitatea actului de justiție.

Aproape 90% dintre avocați și peste 70% dintre procurori¹⁶⁸ au recunoscut că în sistemul judecătoresc fenomenul corupției persistă. Jumătate dintre avocații respondenți și 28% dintre procurori au menționat că știu despre situații în care s-au oferit bani și alte foloase pentru a soluționa cazul în favoarea părții interesate.

Factorii

- Nepedepsirea judecătorilor în abuzurile pe care le comit;
- Lipsa de responsabilitate în luarea soluțiilor colegiale;
- Creșterea volumului de dosare pe număr de judecător. Supraîncărcarea instanțelor de judecată;
- Accesul limitat la hotărârile instanțelor judecătorești;
- Modificarea frecvență a legislației și neuniformitatea practicii judiciare;
- Atitudinea formală a CSM, Parlamentului și a altor instituții față de adresările, recomandările și opiniile CpDOM;¹⁶⁹
- Lipsa măsurilor din partea legislativului și executivului pentru majorarea numărului de judecători (cu un număr 35) și asigurarea personalului auxiliar suficient;
- Inactivitatea Inspecției Judecătorești.

Anticipări

Deși sunt o putere separată în stat, puterea judecătorească de multe ori este influențată de puterea politică. Totuși, adoptarea în premieră în acest an a unui buget separat pentru necesitățile instanțelor judecătorești, denotă faptul că această putere începe a deveni independentă. Lansarea și menținerea site-urilor oficiale ale instanțelor judecătorești va facilita accesul cetățenilor nu doar la

¹⁶⁸ Care au completat chestionare în cadrul celui de-al treilea raport de monitorizare a activităților anti-corupție în cadrul Planul Preliminar de Țară (PPT) a corporației “Provocările Mileniului”;

¹⁶⁹ De exemplu, în anul 2007 Centrul pentru Drepturile Omului nu a înregistrat nici un răspuns parvenit de la organul de autoadministrare judecătorească, în care să se menționeze precum că faptele invocate de petiționari s-au confirmat, că s-au efectuat verificările solicitate de avocații parlamentari, că s-au stabilit încălcări ale disciplinei și eticii din partea judecătorilor sau că acestora le-au fost aplicate sancțiuni disciplinare etc.

legislația națională dar și la deciziile instanțelor judecătorești și actelor emise de alte instituții ce fac parte din puterea judecătorească (de ex. CSM, Inspecția Judiciară, Institutul Național al Justiției, etc.). Nivelul de credibilitate în justiție va rămâne la nivel scăzut. Iar neîncrederea în justiție poate afecta securitatea statului.

Întrebări

- De ce judecătorii sunt imparțiali și aplică standarde duble față de participanții la proces și reprezentării acestora?
- Care sunt motivele că instituțiile de stat nu comunică mai intens cu ONG-urile de profil și nu țin cont de sugestiile și rapoartele, elaborate de ei, în ceea ce privește starea drepturilor omului și calitatea justiției?
- De ce legislativul și executivul nu au luat măsuri suficiente pentru majorarea numărului de judecători și asigurarea personalului auxiliar suficient?
- Ar reprezenta neuniformitatea practicii judiciare unul din efectele neprofesionalismului judecătorilor?
- Care sunt motivele că CSM nu implică societatea civilă în evaluarea actului justiției?
- Ar reprezenta o discriminare faptul că judecătorii nu răspund civil și penal pentru daunele produse ca urmare a abuzurilor comise, în raport cu alte categorii de persoane?

P 26. Utilizarea forțelor de ordine și organelor de drept ca instrument politic

„... de parcă am fi în timpul inchiiziției...”¹⁷⁰

Subiectul

Deși există dosare care, de ani de zile își așteaptă rândul și nu se mișcă deoarece Procuratura nu are timp să se ocupe de ele, forțele de ordine și organele de drept intimidează cetățenii pe motive politice și nu numai.

Descrierea

Întâmplător sau nu, însă o dată cu apropierea alegerilor parlamentare din 2009 au crescut cazurile de intimidare în masă a cetățenilor, artiștilor, jurnaliștilor, educatorilor, funcționarilor publici și anumitor lideri politici.¹⁷¹ Nici avocații nu fac excepție de la astfel de intimidări.¹⁷²

Deși se întreprind anumite măsuri pentru a îmbunătăți calitatea dosarelor penale, organele de drept intenționează dosare penale în baza unor presupuse infracțiuni care au fost săvârșite cu ceva ani în urmă de către actuali lideri ai opoziției, oameni de afaceri și foști funcționari publici, mai ales că urmărirea penală s-a făcut recent ca urmare a interpelărilor unor parlamentari.

O serie de petiții menționează că CCCEC, procuraturile raionale (inclusiv cele anticorupție) și poliția audiază abuziv persoane pe motivul aderării acestora la formațiuni și alte momente legate de calitatea lor de membri ai PLDM. Astfel, este îngrijorător și în același timp bizar, când colaboratorii organelor de drept interoghează persoane referitor la motivul părăsirii unei formațiuni politice, sau adresând alte 12 întrebări din „chestionar” (De ex. în raionul Taraclia au fost audiate peste 45 de persoane, raionul Drochia - 183 persoane.). Luând atitudine față de o asemenea intimidare în masă a persoanelor, unii reprezentanți ai societății civile sunt alarmați de faptul că audierile sunt făcute selectiv, fiind citați doar membri ai acestei formațiuni. Anumite „citații” au fost făcute verbal inclusiv prin intimidare. Asemenea acțiuni au fost întreprinse și împotriva jurnaliștilor, referitor la organizarea dezbaterilor publice.

Cauza „Guja vs. Moldova” de fapt a demonstrat modul în care Procuratura Generală este apreciată ca o instituție dependentă de puterile politice¹⁷³. Nu deținem informații că PG s-ar fi autosesizat în rezultatul pronunțării Hotărârii CtEDO și că ar fi pornit o cauză penală, pentru a constatată în ce context au fost făcute acele scrisori, care au fost urmărirea acestora și de ce Procurorul General s-a conformat solicitării de a interveni în urmărirea penală pornită împotriva unor polițiști. Sau, să înțelegem oare că prin aceasta se încearcă de a trece cu vederea prevederile art. 303 al CP (*Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală*)?

¹⁷⁰ *Oamenii sunt interogați ca pe vremea inchiiziției*, Timpul, 3 iunie 2008, nr. 878

¹⁷¹ *Pericol de teroare. Membrii PLDM sunt interogați la serviciu de Procuratura anticorupție*, Timpul 10 aprilie 2008, nr. 848; Interviuul lui I.Burgudji publicației „Komersant plus”, 15.02.2008; Declarațiile avocatului S.Mișcoi, publicația „Flux”, nr.200830 din 21.02.2008; Poliție politică în Moldova! - <http://www.timpul.md/Article.asp?idIssue=910&idRubric=9365&idArticle=21009>; *Liderul PL, Mihai Ghimpu, acuză poliția că intimidează membrii formațiunii sale din teritoriu* - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=8516>;

¹⁷² *Un avocat a fost agresat de polițiști*, Timpul, 25 iunie 2008, nr. 895; Conferința de presă a Președintelui Baroului Avocaților din RM, 22.04.2008; Conferința de presă a avocatului Aureliu Scorțescu, Infotag, 25.06.2008;

¹⁷³ Dezbaterile din ședința Parlamentului asupra proiectul de lege privind anularea imunității judecătorilor (21.02.2008); Interviuul avocatului V.Gribincea, publicația „Flux”, Nr.200835 din 28.02.2008, comentariul avocatului privind cauza CtEDO „Guja vs Moldova”, în comunicatul Agenției IPN din 15.02.2008; Declarațiile lui Iacob Guja la conferința de presă din 15.02.2008, Agenția INFOTAG. Potrivit surselor citate, Iacob Guja a fost demis în 2003 pentru că a transmis publicației „Jurnal de Chișinău” două scrisori venite în adresa PG, una dintre care era semnată de vicepreședintele parlamentului, Vadim Mișin, în care acesta își arăta dezacordul față de urmărirea penală pornită împotriva unor polițiști pentru abuz în serviciu. Vadim Mișin solicita în scrisoare procurorului general să se implice personal în această cauză. A doua scrisoare era din partea viceministrului Afacerilor Interne de atunci, Alexandru Ursachi, prin care PG era informată că unul dintre polițiștii anchetați penal a fost condamnat anterior la privațiune de libertate, exces de putere însoțit de acte de violență și constrângere de a face depoziție, după care a fost restabilit în funcție în cadrul MAI. Dosarul penal împotriva polițiștilor a fost închis în câteva luni iar PG 8nu s-aautosesizat în rezultatul pronunțării deciziei CtEDO, nu a pornit nici un dosar penal, pentru a constata în ce context au fost făcute aceste scrisori, care au fost urmărirea acestora.

Intimidări ale jurnaliștilor au fost atestate și din partea pazei de corp a președintelui și poliției în timpul evenimentelor publice, la unele, chiar cu participarea oficialităților străine. Aplicarea forței față de acestea, la fel nu mai prezintă o noutate. Mai nou, după publicarea articolului „*Vară toridă la SIS*”, redacția „Ziarului de Gardă” a fost supusă unui lanț de presiuni și atacuri telefonice și electronice. Persoane neidentificate au sunat la telefoanele mobile ale reporterilor, de la numere ascunse, solicitând informații neadecvate, făcând presiuni și amenințări având conținutul „... veți avea probleme cu SIS-ul”. O dată cu apropierea alegerilor parlamentare, asemenea acțiuni sunt în creștere. De multe ori jurnaliștii au reclamat discriminarea lor în raport cu mass-media loială puterii, în ceea ce privește neadmiterea, interzicerea filmării și chiar impunerea de a șterge materialul filmat de către garda de corp a președintelui sau colaboratorilor serviciilor speciale.

Cât privește municipiul Chișinău, pe parcursul anului curent, organele de drept și-au intensificat eforturile pentru intimidarea Primăriei și a serviciilor subordonate acesteia. Punerea sub sechestru a conturilor bancare a fost făcută chiar dacă lipsea vreo hotărâre judecătorească executorie. Astfel, a fost pus în pericol desfășurarea hramului municipiului, inclusiv primirea delegațiilor oficiale și desfășurarea programelor cultural-artistice și achitarea salariilor funcționarilor publici. Astfel, trezesc dubii declarațiile Ministerului Justiției care afirmă că aceste acțiuni nu au un substrat politic, atât timp cât aplicarea sechestrului putea fi aplicată și după desfășurarea evenimentelor culturale din acea perioadă.

Este îngrijorător faptul implicării poliției din mun. Chișinău în disensiunile politice, dar mai ales atunci când protestatarii dețin acte legale pentru desfășurarea manifestațiilor programate. Demonstrarea mijloacelor speciale și a echipamentului performant aflat în dotarea poliției municipale pentru descurajarea manifestațiilor de a-și exercita dreptul constituțional la întrunire și exprimare liberă, nu are nici un temei legal atât timp cât acestea au fost pașnice.¹⁷⁴ Deși s-a declarat că MAI a sesizat procuratura, nici până în prezent nu deținem vreo informație de intentare a vreunei cauze penale pe faptul actelor de huliganism denunțate de reprezentanții PL și înregistrate de reporterii TV.

Grupul țintă

- Membrii/susținătorii unor partide din opoziție;
- Artiști, jurnaliști, educatori, avocați, funcționari publici;
- Organele de drept.

Impactul

Deși perioada preelectorală este una mai încordată, acțiunile și metodele utilizate de forțele de ordine în raport cu acțiunile manifestațiilor nu sunt proporționale. Prezența forțelor de ordine echipate „până în dinți” cu mijloace speciale nu sunt justificate atât timp cât manifestațiile nu poartă un caracter violent.

Atât societatea civilă cât și reprezentanții statelor UE și altor instituții internaționale acreditate la Chișinău sunt îngrijorați în continuare de numărul mare de dosare penale deschise de procuratură împotriva politicianilor din opoziție.¹⁷⁵

Până în prezent sechestrul aplicat asupra conturilor Primăriei nu a fost anulat. Astfel, sunt puse în pericol, inclusiv executarea proiectelor de dezvoltare a municipiului cu finanțare din exterior.

Dinamica

Nici o instituție națională nu a luat în serios declarațiile misiunilor diplomatice acreditate în Moldova referitor la intimidarea persoanelor de către organele de control. Astfel, numărul de intimidări ale membrilor/susținătorilor unor partide din opoziție și jurnaliștilor va continua să crească. Totuși, sperăm că detensionarea și micșorarea actelor de intimidare vor scădea mai devreme decât finisarea perioadei electorale.

Factorii

- Utilizarea resurselor administrative (de ex. organele de poliție, SIS, Procuratură, ș.a.)

¹⁷⁴ Înarmată cu bâte și cu câști pe cap, poliția a încercat să stopeze acțiunea de protest a Partidului Liberal privind retragerea trupelor ruse de pe teritoriul RM - <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=7709>;

¹⁷⁵ UE îngrijorată de numărul mare de dosare penale deschise de procuratură împotriva politicianilor din opoziție - <http://www.europalibera.org/news/ro/archives/2008/11/25.ASP?tag=#765343>

și mijloacelor ilegale pentru intimidarea populației;

- Vulnerabilitatea organelor de drept în fața puterii politice;
- Lipsa unui consens politic, inclusiv al partidelor din opoziție referitor la intimidările și ilegalitățile organelor de drept.

Anticipări

Fiind în perioada pre-electorală, organele de drept vor fi implicate în continuare în acțiuni care vor purta o tentă politică, astfel încât vor crește cheltuielile pentru întreținerea acestora în detrimentul numărului crescând al abuzurilor acestora.

Întrebări

- De ce organele de drept înmânează citații în care nu sunt indicate motivele din care sunt chemați, totodată indicând că, în cazul în care nu se prezintă, vor fi penalizați?
- De ce organele de drept nu respectă dreptul la apartenența politică?
- Care sunt motivele legale de aplicare a mijloacelor speciale disproporțional cu acțiunile manifestanților?
- Prin ce se motivează faptul că reprezentanții organelor de drept interzic filmarea și chiar impun ștergerea materialului filmat de jurnaliști?
- Cunoșc oare organele de stat că amestecul în desfășurarea justiției și în urmărirea penală constituie infracțiune stabilită de art. 303 al CP?

P 27. Practica polițienească

Subiectul

R. Moldova se confruntă cu abuzuri din partea polițiștilor, cu hărțuirea opoziției politice, cu o presă intimidată și corupție în sistemul judiciar și polițienesc. Conform Barometrului de Opinie Publică pentru Octombrie 2008, majoritatea populației (peste 50 %) nu se simte protejată de nici o instituție menită să mențină ordinea și pacea în societate. Astfel, 68% din populația chestionată nu se simte protejată de poliție, 59% - de judecătoria, 56% - de procuratură, 53% - de SIS și 51% - de armată.

Descrierea

PG este responsabilă de investigarea activității poliției iar reprezentanții acestei instituții declară că MAI deseori ignoră sau examinează superficial actele de violență a poliției.

Conform art. 1, 2 și 4 ale Legii cu privire la poliție, relevăm că sarcinile principale ale acesteia sunt apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor și averii cetățenilor de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime, prevenirea și curmarea crimelor și a altor infracțiuni, menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice, acțiuni desfășurate pe baza respectării stricte a legilor.

A devenit deja o rutină pentru poliție să oprească și să interogheze cetățenii, mai ales cei care din aparențe reiese că sunt străini. Documentele de identificare sunt frecvent solicitate spre verificare, de aceea trebuie tot timpul să le deții.¹⁷⁶ La fel, a devenit o normă [anormală] să mergi pe stradă sau cu mașina și să ai „marea fericire” de a fi oprit de agent al statului prin care să îți să ceară actele la control sub diferite motive, evident neîntemeiate. Asemenea comportament este aplicat și pentru ciobani, minori, reprezentanți ai instituțiilor de cult religios sau artiști.¹⁷⁷ Cu părere de rău, dacă te împotrivești asupra comportamentului lor, riști să fii amenințat, umilit, reținut amendat sau chiar expulzat.¹⁷⁸ Oricum, foarte puțini din colaboratorii poliției care își permit asemenea comportament sunt pedepsiți pentru abuzul de putere, abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, toate din ele pedepsite inclusiv prin legea penală.

Pe cauza *Victor Savițchi vs. Moldova*, CtEDO a constatat că poliția a supus reclamantul (și el fost inspector de poliție), unui tratament inuman și degradant în timpul unui arest sub acuzație de mită în anul 2000. Prin acest dosar CtEDO a obligat Guvernul RM să acorde reclamantului 6 mii de euro despăgubiri pentru prejudicii morale și 2 mii de euro pentru cheltuieli de judecată. Nimeni din cei care au aplicat tortura până în prezent nu au fost pedepsiți. În prezent, asemenea cazuri sunt mai multe.

Chiar dacă populația are o încredere de mai puțin de 20% în poliție, dacă ne referim la agenții de circulație, chiar șeful statului îi califică pe aceștia drept „creatură mafiotă”, care a fost formată pe parcursul a mai mulți ani. Mai mult, colaboratorii de poliție sunt în continuare implicați în cazurile de fabricare a probelor, a dosarelor, la interogarea persoanelor referitor la motivul părăsirii unei formațiuni politice, etc. De altfel, nu o dată presa a reclamat faptul că unii colaboratorii ai poliției impun anumite categorii de persoane la plata „taxelor de protecție”. S-au înregistrat mai multe acuzații privitoare la practici de corupție, potrivit cărora funcționari din poliție au cerut bani pentru a renunța la urmărirea împotriva persoanei arestate.

În continuare se înregistrează cauze când cetățenii sunt reținuți ilegal neexistând un mandat, fără prezentarea explicațiilor și nu sunt trecute în registrul de evidență a persoanelor. Deși unele

¹⁷⁶ Moldova 2008 Crime & Safety Report - <https://www.osac.gov/Reports/report.cfm?contentID=85977>;

¹⁷⁷ *Patru polițiști își bat joc de un cioban* - <http://www.jurnaltv.md/?mod=martor&id=72>; *Baroul de Avocați acuză MAI de abuz la adresa avocaților*, FLUX, Ediția de Vineri Nr.2008119 din 04 iulie 2008; *Filajul*, Timpul, 10 aprilie 2008, nr. 848; *Guvernul RM tratează preferențial Mitropolia Moldovei* - <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5317>; Comunicat de presa al Centrului Pentru Drepturile Omului - <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5823>;

¹⁷⁸ *Aganții de circulație „vânează” conducătorii auto cu cetățenie romană*; FLUX, Cotidian Național Nr.200810 din 24 ianuarie 2008; *Baroul de Avocați acuză MAI de abuz la adresa avocaților*, FLUX, Ediția de Vineri Nr.2008119 din 04 iulie 2008; *Trei din cele opt dosare intentate preoților români din raionul Cahul, expulzați de autoritățile comuniste, au fost clasate*, FLUX, Ediția de Vineri Nr.20086 din 18 ianuarie 2008;

formațiuni politice periodic solicită audierea în Plenul Parlamentului a conducerii PG și MAI pentru a da explicații referitor la anumite incidente, se mai întâmplă ca răspunsul să fie incomplet sau chiar contradictoriu cu faptele reale.

Subofițerii și vice-comisarii rețin și agresează operatorii și reporterii¹⁷⁹ și îi împiedică cetățenii să intre în sala de judecată¹⁸⁰. În ultimul caz, ziarista avea permisiunea președintelui instanței de judecată. Totuși, aceste practici însă, se înregistrează din ce în ce mai des. Tot reprezentanții poliției decid dacă are voie un jurnalist sau nu să filmeze în locurile publice, inclusiv în Piața Centrală.¹⁸¹

Grupul țintă

- Participanții la manifestațiile publice;
- Jurnaliștii;
- Agenții economici;
- Organele de drept.

Impactul

Consolidarea disciplinei și ordinii în cadrul MAI; sporirea încrederii populației în poliție prin epurarea angajaților implicați în afaceri dubioase și murdare; elaborarea măsurilor de profilaxie a crimelor; modificarea sistemului de evaluare a activității MAI sunt doar unele din acțiunile ineficiente care durează de aproape 20 de ani.

Deși pretinde a fi apolitică, deseori poliția este implicată scandaluri instigate de anumite partide politice, dând preferință ordinelor date și nicidecum executării doar a celor legale. Asemenea incidente au crescut mai ales după alegerea primarului mun. Chișinău și apropierea de alegerile parlamentare din 2009. Sau, prin aceste acțiuni ilegale și/sau de intimidare MAI demonstrează nivelul aplicării în practică a garanțiilor stabilite în legislația națională și obligațiilor prevăzute în capitolele dedicate drepturilor omului din PNADO, PAUE-RM, ș.a.

Nivelul scăzut al încrederii cetățenilor în MAI ar fi crescut în cazul în care colaboratorii tuturor subdiviziunilor ar avea studii superioare și un anumit nivel de cultură. Totuși, încrederea în poliție ar facilita descoperirea mai rapidă a infracțiunilor și respectul față de alte instituții purtătoare de uniformă.

Dinamica

Potrivit datelor MAI, în 2007, circa 600 de petiționari au adresat plângeri oficiale, contestând activitatea polițiștilor. În primele 3 luni 2008, numărul cererilor era de 100. Direcția de Securitate Internă a MAI informează că în 2007, în adresa polițiștilor au fost intentate 258 cauze penale, 216 polițiști fiind bănuți de comiterea a 272 infracțiuni. Cu părere de rău, nu se menționează nimic despre hotărârile irevocabile sau definitive ale instanțelor de judecată în aceste cazuri.

În anul 2007, 81% din cauzele penale intentate împotriva poliției, au ca subiect excesul de putere, coruperea pasivă, abuz în serviciu, tortură, constrângere în scopul depunerii de mărturii false, fals în acte publice, neglijență în serviciu, escrocherii, violarea domiciliului, vătămarea corporală. În aceeași perioadă, doar 32 de polițiști au fost disponibilizați în temeiul unor hotărâri de judecată.

Factorii

- Nesuspendarea din funcție a colaboratorului poliției pe perioada anchetei în temeiul ordonanței Procuraturii, care trebuie să fie acceptată de conducerea subdiviziunii sale.¹⁸²
- Controlul limitat al PG și ancheta superficială efectuată de MAI;
- Nivelul scăzut al cazurilor de aplicare a unei sentințe față de colaboratorii care au aplicat tortura sau alte acte ilegale;

¹⁷⁹ *LEGEA BÂTEI: Un operator Pro TV a fost reținut și bătut de către doi polițiști până și-a pierdut cunoștința, alți doi reporteri au fost agresați de către poliția din or. Orhei -*

<http://www.unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=7768>;

¹⁸⁰ *O ziarista a fost intimidată în incinta Judecatoriei Militare din Chișinău -*

<http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=5396>

¹⁸¹ *Piața Centrală- interzisă jurnaliștilor! -* <http://www.dejure.md/?go=news&n=4718>;

¹⁸² În marea majoritate a cazurilor, polițiștii își continuă activitatea, de unde, de obicei, influențează urmărirea penală.

- Profesionalism și cunoștințe limitate, necesare pentru luarea unei decizii legale, atunci când ordinul superiorilor este unul ilegal sau abuziv.

Anticipări

Organele de poliție vor fi implicate în cazuri de încălcare a drepturilor omului prin abuzuri și acte ilegale, atât timp cât va fi influențată și de puterea politică. Sperăm ca experiența instituirii poliției comunitare să fie preluată și de alte localități, inclusiv municipiile Chișinău, Bălți, Cahul, Comrat și Tighina, astfel încât cazurile de influențare politică se vor micșora.

Întrebări

- De ce MAI raportează că instituția se reformează și activitatea acestuia este mai calitativă, iar societatea civilă atenționează în continuare despre intimidări și acte de ilegalitate?
- Care sunt impedimentele legislative și/sau instituționale de control în aplicarea sancțiunilor poliției de către PG?
- Prin ce se motivează aplicarea excesivă a aresturilor preventive, inclusiv în cazul manifestațiilor pașnice?
- Cum se explică faptul că colaboratorii de poliție, având un salariu oficial de 2000 de lei, își permit să circule cu automobile proprii de mărci cum ar fi Audi, Mercedes sau BMW, multe din ele având numere transnistrene?

P 28. Starea penitenciarelor și instituțiilor de detenție preventivă

Subiectul

Nu putem afirma cu certitudine că starea din penitenciare este mai bună, atât timp cât rata deținuților în R. Moldova calculată la 100 mii locuitori, este considerată a fi una înaltă, iar cheltuielile pentru întreținerea penitenciarelor și costurile de întreținere a persoanelor condamnate nu se majorează nici măcar în condițiile inflației monedei naționale. Din numărul total,¹⁸³ peste 60 % din foștii deținuți revin în penitenciare, deoarece nu se pot reintegra în societate și comit noi infracțiuni.

Descrierea

Deși DIP întreprinde un șir de măsuri pentru a îmbunătăți condițiile de detenție din penitenciare, problemele principale din instituțiile penitenciare rămân aceleași: insuficiența de mijloace financiare, condițiile sanitaro-igienice, suprapopularea celulelor (unui deținut îi revine 2 m.p. de spațiu). Sunt în continuare înregistrate cazuri de decesuri a deținuților.

Condițiile din majoritatea instituțiilor penitenciare aflate în administrarea autorităților constituționale cât și cele din regiunea de est a R. Moldova sunt dure și în unele cazuri periculoase pentru viață. Cazurile de malnutriție, boli, tuberculoză, celule mici raportate la numărul de persoane aflate în ea, lipsa sistemului de ventilare a încăperilor încă mai persistă. Vizitele avocaților parlamentari, reprezentanților ONG-urilor și instituțiilor internaționale, constată prezența mai multor probleme în cadrul instituțiilor penitenciare: insuficiența mijloacelor financiare, suprapopularea, condițiile dezagreabile (sanitaro-igienice, iluminarea proastă și lipsa ventilației) și chiar periculoase pentru viață; atitudinea negativă față de deținuți, posibilitățile limitate de încadrare în muncă; alimentarea de calitate joasă; ș.a.

Din 2008, activitatea sistemului penitenciar este monitorizată de Comitetul European pentru prevenirea tratamentelor și a pedepselor inumane sau degradante, care a apreciat pozitiv eforturile administrației penitenciare în vederea asigurării drepturilor deținuților.¹⁸⁴ Potrivit Raportului special al ONU pentru Prevenirea Torturii, condițiile din instituțiile de detenție preventivă aflate în custodia poliției reprezintă o sursă de pericol, mai cu seamă cele din Bălți și Tiraspol, unde persoanele sunt ținute în celule mici, rău ventilate, suprapopulate și fără acces la lumina zilei. Mulți din aceștia se află în detenție preventivă fără a avea o hotărâre definitivă, ceea ce încalcă grav principiul nevinovăției.

S-a înregistrat și un caz când un deținut era cu regularitate supus unor presiuni psihologice și nu numai, din partea angajaților penitenciarului, fiind amenințat cu transferul în alt penitenciar, cu scopul de a o convinge pe mama sa să renunțe la protestele din fața parlamentului.¹⁸⁵

Deținuții nu au încredere în nimeni, deoarece au văzut că, deși s-au plâns anterior, petițiile lor nu sunt soluționate. Astfel, în condițiile în care deținuții nu au încrederea că pot să discute deschis despre problemele cu care se confruntă, iar problema torturii nu este abordată pe larg și detaliat, vizitele de monitorizare a penitenciarelor de reprezentanții ONG-urilor vor avea un rezultat nul și, prin urmare, rapoartele vor fi irelevante, atât pentru autoritățile centrale, cât și pentru organismele internaționale. În acest sens, s-a înregistrat caz când un deținut a fost obligat să-și mănânce petiția adresată președintelui parlamentului, succedat de aplicarea forței fizice.¹⁸⁶

Un alt exemplu în acest sens îl constituie munca din cadrul penitenciarului. Conform Codului de Executare al R. Moldova, deținuții din penitenciare “pot fi antrenați în câmpul muncii”. Astfel,

¹⁸³ La 01.04.2008, erau deținuți 7724 persoane condamnate și prevenți, față de 8400, la 01.04.2007;

¹⁸⁴ DIP susține că drepturile deținuților din Moldova sunt respectate - <http://www.civic.md/stiri/dip-sustine-ca-drepturile-detinutilor-din-moldova-sunt-respectate.html>;

¹⁸⁵ Drepturile “Omului” în Moldova - <http://svetlannamanole.wordpress.com/2008/12/10/drepturile-%E2%80%99Omului%E2%80%99D-in-moldova/>;

¹⁸⁶ Comitetul Helsinki: În R. Moldova se agravează situația privind protejarea drepturilor omului - <http://old.azi.md/news?ID=50037>;

deținuții nu odată au reclamat incorectitudinea calculării orelor de muncă prestate și cele nededuse conform sentinței iar ONG-urile de profil reclamă că deținuții sunt antrenați la muncă, atât în instituție, cât și în afara acesteia, însă nu sunt remunerați pentru toată munca prestată. Se mai întâmplă ca deținutul să repare din cont propriu celulele în fiecare din penitenciarele unde a fost transferat.¹⁸⁷ Totuși, odată eliberați din locurile de detenție, agenții economici și serviciile de plasare în câmpul muncii sunt reticente când aud despre angajarea persoanelor cu antecedente penale. Foștii condamnați întâlnesc aceeași problemă și când merg la consultație la medic ori când vor să-și perfecțeze actele de identitate.

Grupul țintă

- Persoanele aflate în custodia instituțiilor penitenciare / detenție preventivă;
- Rudele persoanelor aflate în custodia instituțiilor penitenciare / detenție preventivă;
- Organele de urmărire penală;
- Instituțiile penitenciare;
- Guvernul.

Impactul

Fiind construit în anii 1839-1864, penitenciarul nr. 13 din Chișinău dispune, potrivit specialiștilor, de cele mai proaste condiții de detenție din toate penitenciarele din Moldova. Izolatorul are o capacitate de 651 locuri de detenție, în timp ce actualmente aici sânt deținute 1076 de persoane.¹⁸⁸ În acest sens, îngrijorător este faptul majorării cazurilor de infracțiuni comise în penitenciare, inclusiv de către angajații acestor instituții.

Peste două mii de persoane sunt anual eliberate din locurile de detenție, iar 60 la sută dintre acestea revin în penitenciare. Potrivit DIP, în prezent, în penitenciarele din R. Moldova sunt deținute peste 7 mii de persoane, dintre acestea peste 5 mii sunt apte de muncă. Doar 36 % dintre deținuți sunt amplasați în câmpul muncii. Până acum, statul a fost condamnat în 18 cazuri la CtEDO pentru încălcarea art. 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, care interzice aplicarea torturii, pedepselor și tratamentelor inumane și degradante.

Dinamica

Pe parcursul a cinci ani și-au ispășit pedeapsa prin muncă neremunerată în folosul comunității circa trei mii persoane. Dacă în 2004, primul an de aplicarea a acestei alternative la detenție, au beneficiat numai 80 persoane, atunci cu fiecare an s-a observat o creștere a numărului acestor cazuri pe fondul descreșterii cazurilor aplicării pedepselor privative de libertate.¹⁸⁹

Conform raportului Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului, de la începutul anului până în prezent au fost semnalate 623 de petiții din penitenciarele R. Moldova. Dintre aceste reclamații, 12% se referă la cazuri de tortură și tratament inuman și degradant.

Factorii

- Lipsa măsurilor adecvate de protecție a deținuților;
- Lipsa fondurilor necesare pentru asigurarea persoanelor aflate în detenție;
- Mușamalizarea actelor de tortură sau altor tratamente inumane sau degradante de către administrația penitenciarelor.

Anticipări

În curând Executivul va anunța rezultatul concursului în baza căruia va fi selectat un investitor care va construi Penitenciarul nr. 13 (o cu capacitate de 1600 locuri de detenție). Investitorul va primi în schimb terenul, de cca 1,4 ha, pe care este amplasat actualul penitenciar din Chișinău.

¹⁸⁷ Comunicat de presa CHDOM -

<http://www.humanrights.md/rom/news/COMUNICAT%20DE%20PRESa%20torturaRO.htm>;

¹⁸⁸ Penitenciarul nr. 13 din Chisinau va fi redislocat in orasul Vatra - http://www.moldova-suverana.md/index.php?subaction=showcomments&id=1215081909&archive=1215434708&start_from=&ucat=9&

¹⁸⁹ Tot mai multe persoane isi ispasesc pedeapsa la libertate - http://www.irp.md/news.php?news_id=331;

Reprezentanții ONG-urilor vor controla respectarea drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor,¹⁹⁰ astfel încât vor scoate la iveală mai multe probleme cu care se confruntă atât colaboratorii instituțiilor penitenciare cât și persoanele din detenție inclusiv cele referitoare la actele de tortură și alte tratamente inumane sau degradante.

Întrebări

- Care sunt motivele care stau la baza mușamalizării cazurilor de tortură și altor tratamente inumane din locurile de detenție?
- Să fie considerate aplicarea relelor tratamente și starea proastă a penitenciarelor ca parte din acțiunile educative a persoanelor aflate în detenție?
- Prin ce se motivează faptul că deținuții nu sunt remunerați și nu le sunt calculate corect zilele de lucru raportate la cele deduse din sentință?

¹⁹⁰ Legea Nr. 235 din 13.11.2008 privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor;

P 29. Secretizarea declarațiilor pe avere a funcționarilor publici

Subiectul

Într-o societate civilizată, cei care dețin puterea în stat își declară averile, iar în presă se discută despre veniturile și cheltuielile făcute de funcționarii publici. Cu părere de rău, în R. Moldova acest subiect este tabu. Sau, făcând uz de prevederile alin. (3) art. 46 al Constituției, conform căruia caracterul legal al dobândirii bunurilor se prezintă, persoanele cu funcții de stat neglijează obligativitatea declarării bunurilor sale.

Descrierea

Legea¹⁹¹ obligă următorii demnitari să publice declarațiile sale pe venit în presă: Președintele Republicii Moldova, deputați, membrii Guvernului, Președintele Curții Constituționale, Președintele Curții Supreme de Justiție, Procurorul General, Președintele Curții de Conturi, Guvernatorul Băncii Naționale a Moldovei, Directorul Serviciului de Informații și Securitate, primarii din orașe, sate (comune) și președinții consiliilor raionale. Totuși, mulți dintre aceștia continuă să nu facă publice proprietățile.

Deși constituită prin lege, Comisia centrală de control al declarațiilor pe venit și proprietate nu deține și nu insistă ca funcționarii publici să prezinte informațiile referitoare la averile lor. Astfel, până la moment mai mulți deputați și membri ai cabinetului de miniștri, care de altfel au făcut parte și din componența guvernului precedent, nu au depus declarațiile pe venit.

Mai multe ONG-uri au testat transparența tuturor instituțiilor publice centrale și locale din republică în ce privește declarațiile pe venit ale conducătorilor instituțiilor. Acestea și-au propus să afle venitul demnitarilor și al altor persoane cu funcții de răspundere în 2005, 2006, 2007 și au expediat, în decembrie 2007, solicitări de informații la 1.325 de instituții centrale și locale: parlament, președinție, guvern, ministere, consilii raionale, judecătoria, procuraturi, subdiviziuni ale Poliției, primării etc. Majoritatea lor au neglijat cererea de acces la informații. Au răspuns mai puțin de un sfert din instituții - 276 - dintre care doar 46 au făcut publice veniturile obținute de conducătorii instituției în ultimii trei ani.

Chiar dacă o treime din deputați, membri ai Guvernului, Președinției, și altor instituții publice de stat nu au prezentat conform legii declarațiile pe avere, organele de drept nu au fost sesizate. Deși au fost operate modificări la Legea privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor, CSM încă nu a publicat pe Internet declarațiile judecătorilor. Alte instituții centrale (34 la număr) deși au dat curs solicitării de informații, nu au dat însă informația solicitată, răspunsul fiind "...funcționarii publici din prezintă datele cu privire la venituri...în strictă conformitate cu legislația în vigoare ... instituțiilor special constituite în acest sens", alte instituții și-au exprimat refuzul prin faptul că "...nu s-a argumentat scopul utilizării informației și temeiul legal de solicitare".¹⁹² Contrar legii, unele instituții clasifică averea funcționarilor ca fiind secrete de stat, astfel încât averile funcționarilor din cadrul Serviciului Vamal, a Agenției sportului și a Agenției rezerve materiale, achiziții publice și ajutoare umanitare reprezintă informații "confidențiale" și nu pot fi date publicității, iar celor din cadrul Ministerului Industriei și Infrastructurii - "caracter personal și accesibilitate limitată". Totuși, se califică ca ilegală solicitarea demnitarilor de stat ca Centrul de Investigații Jurnalistice să-și justifice interesul pentru informația solicitată, întrucât Articolul 10 al. 3 al Legii privind accesul la informație absolvă solicitantul de obligativitatea unei asemenea justificări.

Deși mulți funcționari continuă să declare averea pe care o dețin, apar dubii referitor la veridicitatea calculării costurilor bunurilor pe care le dețin. Spre exemplu, declarând că are câteva imobile, un garaj, două mașini și o motocicletă, președintele nu a declarat că deține în contul băncii "FinComBank" o sumă de aproximativ 7.000.000 lei.¹⁹³ Sau, aceste sume nu au fost declarate încă din start, adică au fost ascunse.

¹⁹¹ Legea privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere nr. 1264 din 19.07.2002;

¹⁹² *Ce ascund demnitarii moldoveni atunci când refuză să-și facă publice declarațiile pe avere?* - <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=4675>;

¹⁹³ *Fincombank" n-a făcut donații pentru Căpriană?* - <http://www.jurnal.md/article/8480/>;

Grupul țintă

- Judecătorii;
- Procurorii;
- Funcționarii publici și alte persoane cu funcții de stat;
- Organele cu funcții de control.

Impactul

Se întâlnesc foarte multe lacune în declarațiile pe venit și a proprietăților mai multor persoane cu funcție înaltă în stat. De ex., președintele parlamentului vinde un apartament cu 81,7 m.p. la un preț de numai 13 mii lei, vice-președintele parlamentului “a uitat” să declare un venit în mărime de 250.000 Euro și nu declară prețul real al proprietății pe care o deține, V. Tarlev diminuează considerabil prețul averii sale (o casă de locuit și un lot de pământ în Chișinău, un lot de pământ și o vilă în s. Hrușova, r. Criuleni, sunt estimate la 10 mii de euro), etc.¹⁹⁴ Astfel, dacă facem o evaluare a tuturor declarațiilor făcute de persoanele cu funcții de stat, se creează impresia că aceștia sunt cei mai săraci cetățeni, deși, în același timp mulți dintre aceștia sunt implicați în afaceri dubioase cu implicarea unor sume mari de bani.

Dinamica

Ca și în anii precedenți, parlamentarii și alți funcționari publici se vor eschiva în a face public multe din proprietățile pe care le dețin și valoarea acestora. Cu părere de rău, în R. Moldova nu există un mecanism eficient de obligare a declarării averii și veniturilor sau condiționării accederii la o funcție de stat anticipată de o evaluare reală a proprietății și veniturilor acestora.

Factorii

- Indiferența față de obligativitatea publicării averii;
- Necunoașterea cadrului legal privind obligativitatea publicării informației referitor la venituri și proprietăți;
- Ineficiența instituțiilor obligate prin lege de control al declarațiilor pe venit și proprietate;

Anticipări

Averea unor funcționari publici va deveni posibilă doar în legătură cu alegerile parlamentare din 2009. Evident, ca și în anii precedenți aceștia nu vor declara veniturile și proprietățile, astfel, acesta rămâne un subiect de analiză pentru organele de control și de investigație pentru jurnaliști.

Întrebări

- Care sunt impedimentele care stau la baza ineficienței activității Comisiei centrale de control al declarațiilor pe venit și proprietate?
- Care sunt motivele că organele de drept nu întreprind acțiuni în vederea obligării funcționarilor publici și altor categorii de persoane de a declara veniturile și proprietățile conform legii?
- Am putea prezuma că ascunderea averii de către funcționari și alte categorii de persoane este datorată în mare parte activității de incompatibilitate cu funcția de bază?
- Care sunt cauzele că organele de control nu au invocat niciodată prevederile art. 3301 al CP (Încălcarea regulilor privind declararea veniturilor și a proprietății de către demnitarii de stat, judecători, procurori, funcționarii publici și unele persoane cu funcție de conducere)?

¹⁹⁴ *Averile parlamentarilor moldoveni* - <http://www.jurnal.md/article/6314/>

P 30. Ignorarea continuă a Hotărârilor Curții de Conturi

Subiectul

Curtea de Conturi informează CCCEC, PG, MAI, Ministerul Justiției, SIS și alte instituții referitor la fraudele banilor publici în vederea stabilirii încălcărilor depistate, recuperarea prejudiciului material cauzat statului, precum și prevenirea pe viitor a unor asemenea încălcări grave. La moment, nu putem preciza cu certitudine dacă ar exista funcționari din cadrul instituțiilor publice cărora li s-ar fi aplicat careva sancțiuni sub forma recuperării banilor publici care au prejudiciat bugetul de stat.

Descrierea

Curtea de Conturi este posibil unica instituție care reflectă obiectiv în rapoartele sale situația despre neregulile, deficiențele și încălcările la gestionarea mijloacelor financiare și a patrimoniului public. Totuși, nu putem afirma cu certitudine că această instituție este eficientă atât timp cât există o discrepanță între mărimea prejudiciilor cauzate de funcționari în raport cu numărul de cauze penale inițiate de instituțiile abilitate. Sau, examinarea cauzelor de spălare a banilor publici, posibil, nu reprezintă o chestiune prioritară în activitatea acestora. În acest sens, inacțiunea poate fi apreciată drept protecționism sau incompetență a colaboratorilor acestor instituții de a încadra legal infracțiunile comise de funcționarii cu rang înalt.

Deși CC stabilește mărimea prejudiciului, persoana responsabilă de acesta precum și încălcarea, instituțiile vizate în raporturi (printre care Ministerul Justiției, MAI, CSM, CSJ, ș.a.) în fiecare an admit aceleași încălcări – utilizarea nereglementară a mijloacelor speciale, stabilirea categoriilor mai joase față de cele prevăzute în statele de personal, achiziționarea mărfurilor fără respectarea procedurii de achiziții publice, ș.a. La moment, nu se cunoaște despre începerea urmăririi penale împotriva înalților funcționari pentru abuzul în serviciu și delapidarea banilor publici, stabilite în hotărârile Curții. Sau, să considerăm ordinul președintelui prin care se motivează demiterea pentru „abuz în serviciu” ca fiind cea mai aspră pedeapsă pentru asemenea acțiuni?

Spre exemplu, în cazul fostului ministru al ecologiei și resurselor naturale, CC a stabilit că bugetul instituției respective a fost golit cu 13.000.000 lei pentru concedii medicale, deplasări de serviciu fără documente justificative, transferuri firmelor private în lipsa unor proiecte sau în baza unor contracte inexistente, ș.a.¹⁹⁵ Nu deținem vreo confirmare. Nimeni nu a fost tras la răspundere pentru aceste infracțiuni. Ținem să precizăm că CCCEC a pornit totuși o cauză penală împotriva unui contabil șef pentru sustragerea mijloacelor bănești în mărime de 7.521 lei. Evident, orice caz de utilizare ilegală este condamnat în însă, prin acțiunile organelor drept, intentarea precum și luarea soluției pe cauzele de utilizare a fondurilor de stat se face selectiv și în mod arbitrar. Deși multe din soluțiile date sunt formulate astfel: „... faptele lor nu întrunesc elementele infracțiunii”, apare următoarea întrebare „să fi indicat intenționat și greșit CC în raport despre încălcările depistate și prejudiciile cauzate?”

Grupul țintă

- Persoanele cu funcții de stat care gestionează banii publici;
- Curtea de Conturi;
- Alte organele cu funcții de control (Inspectoratul Fiscal, CCCEC, SIS, PG, ș.a.).

Impactul

Controlul asupra administrării unor fonduri speciale a demonstrat ineficiența utilizării banilor publici și existența unui grad înalt de fraudă. Deși au fost create unele organe colegiale de administrare a fondurilor, practic lipsește transparența în procesul de distribuire și utilizare a mijloacelor. Din motivul existenței mai multor beneficiari, este imposibil de creat un sistem eficient de control intern, precum și de capitalizare a mijloacelor alocate.

În ultimii șapte ani, peste 30 de miniștri au fost demși din funcție din diverse motive. Mulți au

¹⁹⁵ Raportul asupra modului de gestionare a resurselor financiare publiced în exercițiul bugetar 2007, Aprobare prin Hotărârea Curții de Conturi nr. 41 din 13 iunie 2008 - <http://www.ccrm.md/file/raport/Raport%202007.pdf>;

fost concediați cu mare scandal, fiind acuzați de corupție, incompetență, abuz în serviciu sau pentru trafic de influență. La scurt timp însă, marea majoritate a foștilor miniștri au obținut alte fotolii. Astfel, guvernul informează că nici unul dintre miniștrii demisi de la 2001 încoace nu i s-a deschis dosar penal, pe motiv că „nu a fost depistată implicarea acestora în activități infracționale.” Nu se știe dacă persoane cu funcții de stat, ambasadori sau directori de instituții de stat au fost cercetați penal pentru folosirea banilor publici contrar destinației inițiale.

Dinamica

Potrivit rapoartelor CC, în anul 2005 ministerele și alte instituții de stat au folosit banii publici contrar destinației inițiale, au făcut depășiri de cheltuieli de buget sau au utilizat fraudulos 68 mln de lei, în 2006 - 199 mln lei, iar în 2007 - 219 mln lei. În ultimii trei ani au fost intentate doar nouă dosare penale pe numele funcționarilor risipitori și numai unul a ajuns în instanța de judecată¹⁹⁶. Controlul CC asupra formării și utilizării resurselor bugetului de stat pe anul 2007 a stabilit gradul de îndeplinire a bugetului de 100,7% – la partea de venituri și de 98,6% – la partea de cheltuieli.

Factorii

- Vulnerabilitatea organelor cu funcții de control față funcționarii cu funcții de stat la cercetarea infracțiunilor descrise în raporturile CC privind gestionarea fondurilor publice;
- Neaplicarea normelor legale referitor la răspunderea ministerială sau sancționarea persoanelor cu funcții de răspundere care au comis abuzuri stabilite în raporturile CC, privind gestionarea fondurilor publice;
- Ineficiența organelor cu funcții de control în procesul de analiză a componentelor de infracțiuni referitor la gestionarea fondurilor publice.

Anticipări

Potrivit ultimului raport al CC privind gestionarea fondurilor publice în anul 2007, Ministerul Finanțelor, misiunile diplomatice, Ministerul Justiției și Ministerul Educației sunt în topul celor care au risipit cei mai mulți bani publici. Odată ce organele cu funcții de control nu au reacționat adecvat în multe din cazurile descrise în Raporturile CC referitor la utilizarea banilor publici contrar destinației lor, persoanele cu funcții de răspundere vor continua să cheltuie banii cu încălcarea prevederilor legale.

Întrebări

- Să înțelegem oare că delapidările banilor publici constatate în Raportul CC, nu constituie infracțiuni?
- De ce nu sunt trași la răspundere funcționarii și/sau conducătorii instituțiilor vizate în Hotărârile Curții de Conturi, referitor la delapidările banilor publici?
- De ce nu întreprind măsuri în vederea sancționării funcționarilor cu funcții de stat care au gestionat contrar destinației, banii publici?

¹⁹⁶ În 2005, au fost cercetați penal: primarul orașului Criuleni, „pentru cauzarea prejudiciului intereselor publice în sumă de 453.727 lei”; factorii de decizie ai Consiliului de Expertizare Medicală a Vitalității, „pentru acordarea ilicită a gradelor de invaliditate”; persoane cu funcții de răspundere de la Ministerul Finanțelor, „pentru încheierea unui contract de gaj fără a fi autentificat notarial”; contabilul-șef al Asociației interraionale de producție, reparație și exploatare din orașul Hâncești, „pentru sustragerea mijloacelor bănești în sumă de 7521 lei”; factorii de decizie ai Departamentului Agroindustrial „Moldova-Tutun”, „pentru cauzarea prejudiciului în sumă de 238.200 lei ca urmare a comercializării patrimoniului statului”; factorii de decizie ai fostului Departament al Privatizării și Administrare a Proprietății de Stat, „pentru cauzarea prejudiciului și intereselor publice la înregistrarea ÎM „Air Moldova”; persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul Școlii nr. 10 din mun. Chișinău, „pentru delapidarea mijloacelor bănești destinate achitării burselor”.

P 31. Nivelul înalt al corupției

Subiectul

Deși a existat tot timpul sub diferite forme și la diferite niveluri, la moment corupția în R. Moldova este la un nivel alarmant. Cu părere de rău, ea este prezentă la fiecare pas – grădiniță, instituții școlare de toate nivelurile, penitenciare, instituții militare, instanțe de judecată, vamă, poliție, etc. Și cei care trebuie să asigure respectarea legii sunt implicați direct în acte de corupție și trafic de influență.¹⁹⁷

Descrierea

Nu par optimiste și reale declarațiile Ministrului Justiției și Președintelui CSM că unele acțiuni precum crearea unui sistem informațional judiciar prin intermediul căruia se va asigura distribuirea aleatorie a dosarelor, publicarea în premieră a hotărârilor judecătorești, precum și înregistrarea audio și video a ședințelor judecătorești, sunt cele mai eficiente acțiuni pentru prevenirea și combaterea corupției în sistemul judecătoresc.

Cât privește poliția, aceasta este una din cele mai corupte instituții ale statului. Într-un studiu efectuat de “Transparency International” Moldova¹⁹⁸ se arată că 51,2% dintre cei chestionați achită plăți neoficiale la poliție, după care urmează vama – 45,4%, instituțiile medicale 42,5%, organele fiscal – 31,9%, instanțele de judecată – 18,0%, CCCEC – 16,1%. Deși nu are atribuții ce țin de politica de cadre a MAI, președintele R. Moldova a apreciat drept alarmantă situația creată la compartimentul răspândirea corupției în structurile poliției rutiere, menționând că acest fenomen s-a încetățenit în subdiviziunile poliției rutiere de ani de zile, dar că în prezent a căpătat amploare, reprezentând un pericol real pentru securitatea statului și a cetățenilor. Evident, multe din aceste percepții și declarații nu au suport legal, atât timp cât pentru acuzarea și pedepsirea lor sunt necesare prezența probelor și dovedirea vinovăției persoanei respective. Totuși, nu se poate nega despre falsificarea proceselor-verbale, achitarea taxelor de „protecție”, taxelor pentru încadrare la muncă și a altor plăți neoficiale percepute de unii reprezentanți ai organelor de drept și nu numai.

De multe ori în presă apar informații conform cărora au avut loc înregistrarea cazurilor de corupție. Puține din ele au fost soluționate prin atragerea la răspundere. Marea majoritate din ele sunt clasate sub motivele de “lipsă de probe” iar atunci când vreun dosar ajunge, totuși, în judecată, funcționarii sunt achitați “din lipsa componentelor infracțiunii”.¹⁹⁹

Cât privește corupția în mediul business-ului, este larg răspândit fenomenul „impozitelor neoficiale”. Aceste sume bănești, plătite de sectorul privat pentru diverse proiecte, mai mult sau mai puțin credibile, sunt bani care nu pot fi alocați în scopul reinvestirii în business și largirii afacerilor, în scopul importului de tehnologii moderne și creării locurilor de muncă.

Referitor la corupția din instituțiile superioare de învățământ, cele mai corupte facultăți sunt evident, cele mai solicitate - facultățile de drept, economie și informatică. Unii studenți plătesc sume între 50 - 100 lei pentru un colocviu și 100 USD pentru un examen, iar protecționismul rămâne și el unul dintre factorii care generează corupția. Totuși, cel mai îngrijorător nu este însăși coruperea ca sumă de bani transmisă, ci faptul că statul și societatea își asumă riscul de a avea absolvenți necalificați care pe viitor vor fi încadrați în câmpul muncii. De aici rezultă și nemulțumirea societății față de calitatea justiției, urmării penale, a serviciilor necalitative din domeniul medical, construcție, alimentară, nemulțumire față de calitatea actului guvernării, etc.

În sistemul de sănătate cele mai expuse riscului corupției sunt domeniile prestări servicii, achiziții publice și acordarea gradelor de invaliditate.

Grupul țintă

- Cetățenii;
- Persoanele cu funcții de stat;

¹⁹⁷ Această afirmație aparține șefului Direcției Securitate Internă a MAI, vezi *Corb la corb nu scoate ochii? Nici un șef din MAI printre polițiștii corupți*. Timpul, 15 mai 2008, nr. 865.

¹⁹⁸ http://www.transparency.md/Docs/2008/PR_sondaj_AED_2008.pdf

¹⁹⁹ *Polițiștii din afara legii*, Timpul, Nr. 181 (29 mai 2008);

- Organele cu funcții de control.

Impactul

Pe parcursul anului 2008 cele peste 30 de organizații membre ale Alianței Anticorupție și-au consolidat activitățile în domeniul prevenirii și combaterii corupției. Sperăm că monitorizarea de 14 luni a mai multor instituții, efectuată de Alianța Anticorupție, va reduce corupția din cadrul mai multor instituții, inclusiv din sistemul judecătoresc, Serviciul Vamal, Serviciul Fiscal, MAI și CCCEC.

Potrivit unor estimări, anual, sectorul privat achită “neoficial” circa 2 miliarde de lei sub formă de plăți pentru diverse scopuri indicate de autorități publice. De ex, R. Moldova are cel mai mare număr de sărbători oficiale din lume: 65 de sărbători marcate în calendar drept sărbători oficiale. La sărbătorile oficiale se adaugă și fenomenul meselor de caritate (pentru veterani, persoane în etate, copii săraci, etc.), dar și fenomenul proiectelor ideologice (monumente și mănăstiri ridicate la inițiativa autorităților, evenimente culturale, etc.). De cele mai multe ori, autoritățile publice nu au bani pentru a achita costurile acestor proiecte și atunci singura lor ieșire din situație este forțarea businessului privat să achite aceste costuri. Astfel, business-ul privat este forțat să participe cu contribuții financiare, de regulă, în numerar, fără nici o casierie, conturi de plată ori registre de cheltuieli, aproape lunar, dacă nu săptămânal, pierzând importante resurse necesare pentru dezvoltarea afacerilor sau reinvestirea în afaceri. Menționăm că la banii plătiți de antreprenori se adaugă volumul destul de mare de impozite oficiale stabilite de stat și contrazic flagrant politica oficială de simplificare și raționalizarea cadrului de reglementare a businessului.²⁰⁰

Dinamica

În perioada 11 luni ale anului 2008 de către procuratura și organele de urmărire penală ale MAI și CCCEC au fost pornite 22.944 cauze penale, inclusiv 1496 cauze penale privind infracțiunile de corupție și conexe acestora. Din numărul total al cauzelor penale privind infracțiunile de corupție și conexe acestora 665 cauze, în privința a 794 persoane, au fost expediate în instanța de judecată pentru examinare în fond. În 2007, CCCEC a trimis în instanță 315 dosare de corupție, dar în baza acestora nu a fost condamnată penal nici o persoană.

Factorii

- Toleranța cetățenilor față de corupție;
- Neîncrederea în autoritățile statului;
- Frica de denunțare a pretinselor cazuri de corupție;
- Ineficiența organelor cu funcții de control în examinarea obiectivă a cazurilor de corupție, inclusiv atunci când sunt implicate persoane cu funcții de stat.

Anticipări

Într-adevăr au fost elaborate un șir de acte cu caracter anticorupție și legislația va continua să fie perfecționată prin intermediul efectuării expertizei anticorupție, însă aceasta nu ne va ajuta să evităm cazurile de corupție, atât timp cât foarte puține persoane sunt trase la răspundere iar pagubele aduse sunt disproporțional de mici în raport cu pedeapsa aplicată. Instrumentele de monitorizare a corupției (de ex. interviurile, sondajele de opinie, analiza calitativă a documentelor instituțiilor publice, materialele reflectate de mass-media, alianțele societății civile etc.) vor evalua gradul de transparență și capacitățile instituțiilor de stat pentru a preveni și combate corupția, iar expertizele oferite de Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției vor fi analizate și aplicate de Parlament.

Întrebări

- Va avea oare un impact real și sesizabil reducerea nivelului corupției prin asigurarea cu computere a judecătorilor, instruirea judecătorilor în domeniul tehnologiilor informaționale și dotarea instanțelor cu echipament de înregistrare?
- Prin ce se explică numărul redus al infracțiunilor de corupție înregistrate în comparație cu numărul cauzelor deferite justiției?

²⁰⁰ *Impozitarea neoficială: un rău în plină ascensiune în Republica Moldova -*
<http://www.viitorul.org/viewinterviu.php?l=ro&idc=159&id=644>;

P 32. Finanțarea și utilizarea netransparentă a finanțelor publice

Subiectul

Organele de stat abilitate, nu răspund la întrebările adresate de jurnaliști și mult așteptate de cetățeni - cine cheltuie banii publici, pe ce, cum ocolește prevederile legii, cât cheltuie, de ce rămâne nepedepsit?

Descrierea

Netransparența finanțelor publice este una din modalitățile prin intermediul cărora unele instituții de stat pretind că folosesc mijloacele publice în conformitate cu necesitățile cetățenilor sau la implementarea planurilor sau strategiilor de stat. Înlăturarea consecințelor calamităților naturale, distribuirea ajutoarelor umanitare și campaniile electorale, de asemenea sunt folosite ca instrument pentru utilizarea finanțelor publice, dar nu după destinația lor, într-un mod inechitabil și, evident, cu prejudicierea bugetului de stat. Ultimele, cu părere de rău, sunt distribuite doar anumitor persoane, după “anumite criterii”. Alocarea de fonduri pentru diferite concursuri la nivel național, de asemenea are tentații politice. Și premiile din domeniul ecologic sunt destinate localităților în care guvernarea este comunistă sau PPCD-istă. Evident, folosirea resurselor publice prin prejudicierea bugetului de stat, sunt făcute și în alte localități, unde la putere sunt alte partide ale opoziției.

Reclamarea finanțării discriminatorie a administrației publice locale, în dependență de forțele politice aflate la putere, a fost negată de administrația centrală. Totuși, în analiza distribuirii finanțelor publice conform legii bugetelor pentru anul 2008 și 2009, observăm că banii sunt alocați localităților unde puterea o deține partidul de guvernământ și anumite forțe aliate. Acestea au primit mai multe alocații decât au solicitat.

Procesul decizional referitor la argumentarea necesității de a efectua anumite cheltuieli suplimentare sunt mai mult formale. De exemplu, în cazul procurării sediului pentru misiunea diplomatică a R. Moldova în Cehia au fost ignorate nivelul schimburilor nesemnificative cu statul respectiv, oferta imobiliară și necesitățile reale de procurare a unui asemenea sediu²⁰¹, sau chiar examinarea posibilității de închiriere a spațiului necesar. Milioane de lei se folosesc pe cadouri firmelor private, pe concedii medicale sau deplasări de serviciu, fără documente justificative.²⁰² Fiind găsiți vinovați de asemenea delapidări și sunt demși pentru „abuz în serviciu”,²⁰³ puțini dintre acești funcționari sunt trași la răspundere penală sau civilă și, respectiv, nu restituie contravaloarea daunelor aduse bugetului de stat.

Presa continuă să scrie referitor la gestionarea incorectă a fondurilor de stat, inclusiv despre irosirea banilor publici din Fondul de rezervă al Guvernului, cheltuirea nejustificată a surselor bugetare de unii deputați în Parlament, gestionarea ajutoarelor umanitare, ș.a. Este îngrijorător faptul că asemenea acte continuă să se repete, iar organele cu funcții de control nu se autosesizează. Totuși, în căutarea adevărului, jurnaliștii încă mai așteaptă răspunsuri, care să nu fie formale, referitor la sumele și argumentarea necesității alocării fondurilor destinate procurării ambasadei R. Moldova în Cehia, vilei prezidențiale din Holercani, necesitatea alocării suplimentare a peste 10 milioane lei pentru deplasările demnitarilor peste hotare, alocarea a 1,3 milioane lei pentru reparația drumului Rădenii Vechi – Rezervația “Plaiul Fagului” (un drum prin pădure, de fapt) etc.

Referitor la utilizarea eficientă a bugetului destinat cheltuielilor de transport a demnitarilor utilizând mașinile de serviciu cu numere speciale de stat (de ex. RM P, RM A, RM G, ș.a.), acestea, de nenumărate ori au fost luate în vizor de către jurnaliști și de Curtea de Conturi. De asemenea, apar dubii referitor la legalitatea procurării unei și aceiași mărci de mașini (“ŠKODA”) pentru administrația publică locală și centrală, mai ales atunci când majoritatea contractelor nu au fost

²⁰¹ *Ambasada de lux* – Jurnal de Chisinau - <http://www.jurnal.md/article/8662/>.

²⁰² *Delapidari de milioane la ecologie* - <http://dejure.md/index.php?go=news&n=4957>; Raportul asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice din exercițiul bugetar 2007, Aprobat prin Hotărârea Curții de Conturi nr. 41 din 13 iunie 2008 - <http://www.ccrm.md/file/raport/Raport%202007.pdf>.

²⁰³ Decret Nr. 1528 din 26.02.2008 privind revocarea domnului Constantin Mihailescu din funcția de ministru al ecologiei și resurselor naturale;

încheiate prin procedura de achiziții publice, ci prin negocieri directe cu aceleași agent economic, iar pe piață existând mai multe companii care ar putea propune alte mărci la prețuri mai rezonabile.²⁰⁴ Ținem să precizăm că o anumită companie (care este un holding), prestează mai multe servicii pentru instituțiile de stat (inclusiv livrarea echipamentului tehnic, computerelor, serviciilor de reparație a mașinilor, etc.) fără a fi aplicată în multe cazuri procedura de achiziții publice.

Cât privește construcția și reconstrucția diferitor obiective din banii publici, este suspect că de multe ori învinge aceeași întreprindere. Evident, totul pare a fi corect până în momentul în care în compania participantă câștigă aproximativ toate tenderele la construcția și reconstrucția mai multor clădiri guvernamentale, reședințe de stat, etc. În acest caz, ținem să precizăm că în cadrul acestor companii figurează fiul președintelui R. Moldova.

Banii publicii sunt cheltuiți ineficient și exagerat de scump inclusiv de CMC, astfel, la o dată neindicată în contract, Paza de Stat se obliga să asigure pentru paza a patru oficii mai mult decât Primăria achită pentru cele 60 de cabinete ale sale.²⁰⁵ Astfel de contracte cu prejudicierea bugetului municipal, a fost repetată și în cazul pazei Direcției Sănătate a mun. Chișinău. Până la acest moment, nu deținem vreo confirmare că Procuratura municipală sau Curtea de Conturi a verificat legalitatea contractului încheiat și argumentarea financiară disproporțională.

Grupul țintă

- Funcționarii publici;
- Organele cu funcții de control.

Impactul

Pentru organizarea și desfășurarea “Caravelei Culturii”, pentru anul 2007 i-au fost atribuite aproximativ 2 mln lei, iar în 2008 au fost acordate din bugetul de stat 1,817 mln lei. Pentru alte proiecte culturale, s-au acordat cu mult mai puțini bani. Spre exemplu, subvenția acordată pentru toate teatrele din Republica Moldova constituie 720 mii lei, iar cea pentru „Caravelă” este triplă.

Cheltuielile destinate pentru întreținerea Aparatului Guvernului sunt cheltuite ineficient și la costuri ridicate. De exemplu editarea unor broșuri ale Guvernului la o editură de stat este de peste trei ori mai mare decât la o tipografie privată.²⁰⁶ Astfel, nu este de mirare că Banca Mondială reduce finanțările din cauza procedurii de achiziții neconforme.²⁰⁷

Bugetul de stat pentru anul 2009 a majorat cheltuielile din fondurile de rezervă a Guvernului astfel, există riscul ca aceste sume de bani să fie o camuflare a cheltuielilor preconizate pentru alegerile din 2009.

Dinamica

La fel ca și în anii precedenți, finanțarea și utilizarea netransparentă a finanțelor publice este un subiect analizat de presă și trecut cu vederea de organele cu funcții de control.

Conform unor estimări efectuate în baza legilor bugetului de stat pentru anii 2005-2008, localitățile în care au fost aleși primari comuniști au beneficiat de investiții de 2,2 ori mai mari decât cele cu primari reprezentând alte partide politice, iar circa 98% din suma totală acordată primăriilor pentru reparații capitale au fost alocate localităților cu primari PCRM. Totuși, structura și mărimea bugetelor locale nu corespund necesităților localităților din cauza unui sistem preferențial pe care l-a instituit Guvernul R. Moldova. Astfel, în prezent, PCRM controlează circa 37 % din mandatele de aleși locali, cărora le revin aproximativ 75 % din totalul investițiilor capitale din țară.

Cu referință la Legea Bugetului pentru anul 2009, trebuie să menționăm că cea mai impunătoare creștere a cheltuielilor bugetare au fost atribuite suplinirii fondului de rezervă a Guvernului. Acesta a crescut cu peste 3 ori în raport cu anul trecut. În general, este necesar de remarcat că întregul buget pentru anul 2009 poartă o alură electorală, având, aparent, o pronunțată orientare socială. Cu toate acestea, la o analiză mai detaliată a veniturilor bugetare planificate pentru anul viitor, orientarea

²⁰⁴ Afacerile „Daac Group” cu Guvernul merg strună - <http://www.jurnal.md/article/10360/>;

²⁰⁵ Primarul Dorin Chirtoacă: Ocuparea abuzivă a patru oficii din cadrul primăriei este o infracțiune; Eduard Mușuc: Totul este legal - <http://www.unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=7627>

²⁰⁶ Zeci de mii de lei pentru un moft de-al lui Greceanăi - <http://www.jurnal.md/article/10721/>;

²⁰⁷ Banca Mondială a anulat o finanțare de 11 mln USD pentru Moldova - <http://economie.moldova.org/news/banca-mondiala-a-anulat-o-finanțare-de-11-mln-usd-pentru-moldova-173576-rom.html>;

Factorii

- Lipsa unui control și a unui mecanism de sancționare a persoanelor care dețin funcții de răspundere în caz de utilizare netransparentă a finanțelor publice cu prejudicierea bugetului local/de stat;
- Existența unei politici de finanțare discriminatorie, în dependență de apartenența la partidele politice;
- Vulnerabilitatea în procesul decizional al organelor cu funcții de răspundere, în vederea stabilirii și tragere la răspundere a persoanelor cu funcții de răspundere ce au dispus abuziv utilizarea finanțelor publice prin prejudicierea bugetului local/de stat;
- Lipsa argumentării alocării fondurilor publice pentru necesități personale, în detrimentul utilizării pentru domeniile sociale.

Anticipări

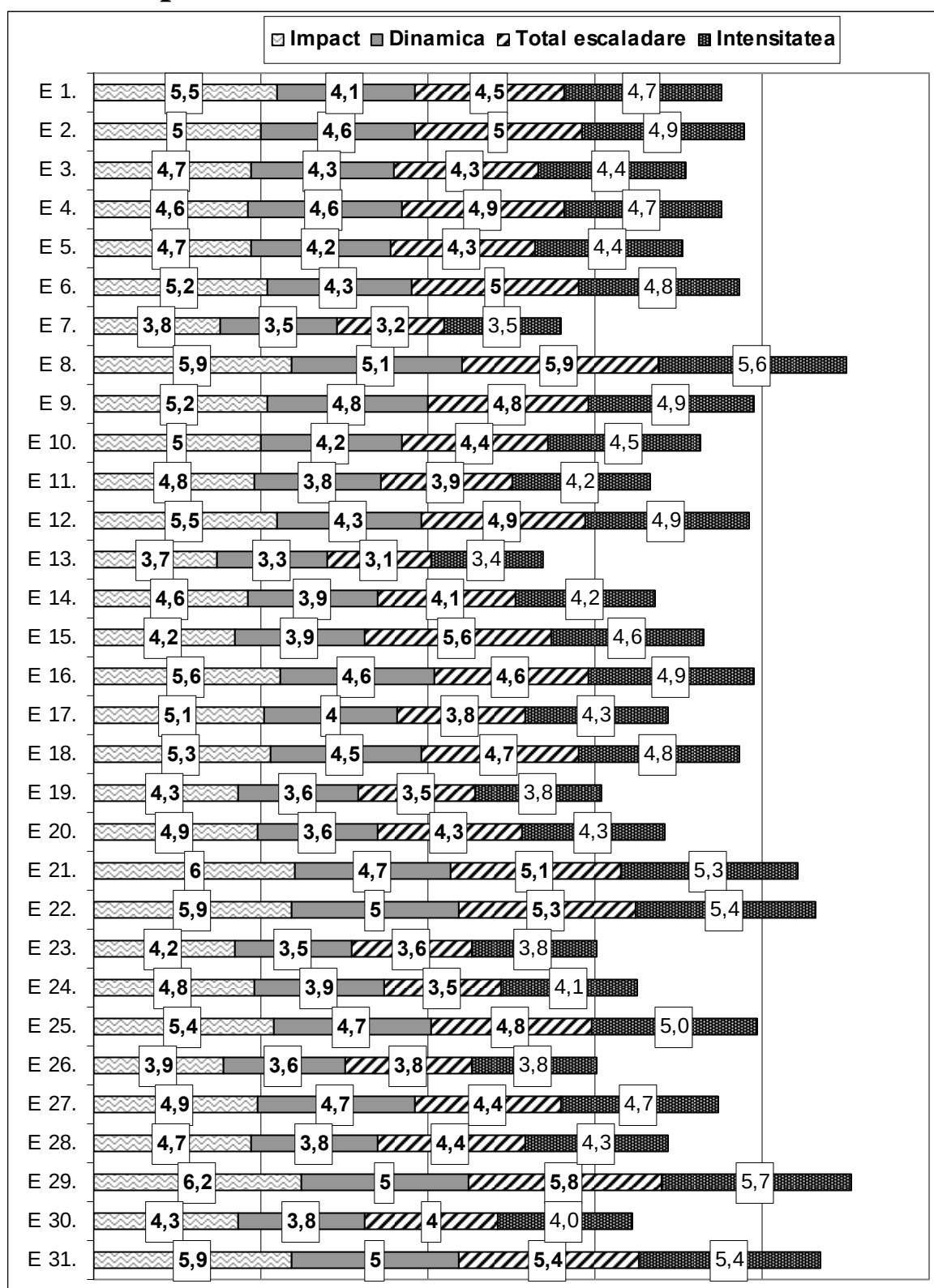
Fiind vulnerabile în fața puterii politice organele cu funcții de control, ca și în anii precedenți, nu vor efectua verificări și nu vor aplica sancțiuni față de persoanele cu responsabilitate pentru utilizarea contrar destinației a banilor publici. Fiind în perioada preelectorală, riscăm alocarea fondurilor de rezervă sau pentru alte activități în favoarea acțiunilor pentru campania electorală. Astfel, banii din fondul de rezervă a Guvernului ar putea fi folosiți în scopuri electorale.

Întrebări

- Care este principiul după care se conduce MAEIE când solicită și distribuie banii publici pentru a procura sedii pentru ambasade sau închirierea acestora?
- Care este mecanismul legal conform căreia aceleași companii și organizații beneficiază în fiecare an de finanțare publică, fără a fi aplicat un proces de concurs în baza necesităților statului?
- De ce organele cu funcții de control investighează selectiv cazurile de utilizare a finanțelor publice contrar destinației lor?

²⁰⁸ *Legea bugetului de stat pentru anul 2009 și necesitățile reale ale economiei moldovenești?* - http://lupusor.com/index.php?option=com_content&view=article&id=110:legea-bugetului-de-stat-pentru-anul-2009-i-necesitile-reale-ale-economiei-moldoveneti&catid=36:articole&Itemid=55

Indicatorii problemelor din domeniul Economic

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

E 1. Inflația VS cursul valutar

Subiectul

În ultimul timp tot mai des apare întrebarea următoare: ce este mai important pentru Republica Moldova – țintirea inflației sau țintirea cursului valutar²⁰⁹. Lupta Băncii Naționale a Moldovei contra inflației conduce la aprecierea valutei naționale, această contribuind la sărăcirea populației.

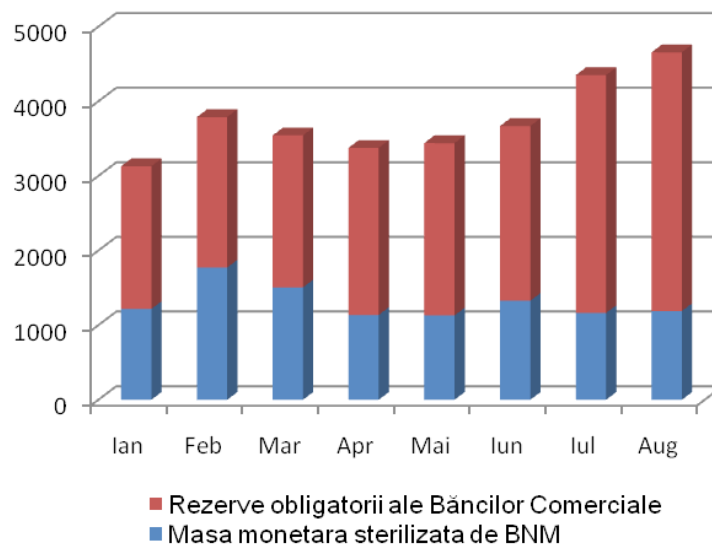
Descrierea

Influsul permanent de valută în țară creează un climat favorabil pentru apariția inflației exagerate dacă nu ar fi intervenția statului de reducere a lichidității în special în lei, care canalizează efectele fenomenului dat spre aprecierea nejustificată a leului. Efectiv inflația neînregistrată în lei este transferată de către guvern pe umerii gasterbaiterilor care amortizează reducerea inflației în lei prin pierderile de circa 14,5% pe care le-au înregistrat la Euro și dolari SUA în primele 8 luni ale anului 2008²¹⁰.

Astfel, BNM a transferat efectul inflaționist asupra puterii de cumpărare a valutei utilizate în țară, adică în primul rând asupra persoanelor ce lucrează peste hotare și efectuează transferuri de valută pentru întreținere membrilor familiei rămași în țară. În aceste condiții, dacă statul și cei care au activat în acest teritoriu au suportat o inflație de 6% pe parcursul ultimelor 8 luni, atunci cei care au muncit peste hotare au suportat o inflație de 20,5% în aceeași perioadă.

După ce rezervele bancare obligatorii au fost majorate de BNM până la 22%, rezervele obligatorii au crescut de la 1.9 mlrd. lei la începutul anului, până la 3.5 mlrd. lei la finele lunii august curent. În consecință, BNM s-a bucurat de un suport semnificativ la sterilizarea relativ gratuită a masei monetare în circulație efectuate prin intermediul băncilor comerciale. Ca rezultat, suma total sterilizată a atins valoarea de 4,7 mlrd. lei la finele lunii august. Pentru prima dată ponderea masei monetare sterilizate în Masa monetară M2 a depășit 21%.

Graficul masei monetare sterilizate:

Sursa: BNM, IDIS „Viitorul”

Grupul țintă

- Banca Națională a Moldovei;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Finanțelor;

²⁰⁹ Realitatea Economică Nr. 4, iunie 2008, Expert Grup.

²¹⁰ Monitorul Economic Nr.14, Q3 2008, IDIS “Viitorul”

- Populația;
- Exportatorii.

Impactul

Politicile BNM de țintire a inflației au mai multe efecte colaterale negative, influențând negativ încasările în bugetul de stat. Aceasta duce la deprecierea valutei naționale și înăsprirea politicii monetare ceea ce provoacă ratări de cel puțin 1,5 miliarde lei în bugetul de stat.²¹¹

Deprecierea valutei naționale are un impact negativ asupra exportatorilor. Astfel, apare imposibilitate de pătrundere pe piața nouă prin intermediul prețurilor joase. Exporturile moldovenești devin mai scumpe, ce se reflectă asupra competitivității produselor noastre. În afară de aceasta, BNM a transferat efectul inflaționist asupra puterii de cumpărare a valutei utilizate în țară, adică în primul rând asupra persoanelor care lucrează peste hotare și efectuează transferuri de valută pentru întreținere membrilor familiei rămași în țară.

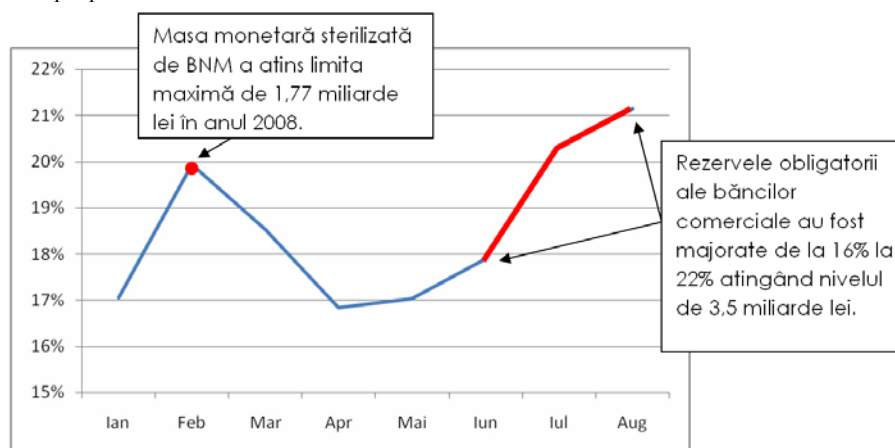
În pofida costului redus de doar 2% pe care le achită BNM pentru rezervele obligatorii ale băncilor comerciale, costul sterilizării date nu sunt de ignorat și au constituit 32 milioane de lei pentru primele 8 luni și se estimează cel puțin la 55 milioane de lei pentru tot anul. În condițiile insuficienței de lichidități și de diminuare a masei monetare, stagnează și volumul creditării economiei, înregistrând în ultimele luni reducerea activității creditare.

Dinamica

Presiuni puternice pe piața valutară pun și factori interni, în afară de pierderea poziției dolarului SUA față de EURO. În anul 2007, oferta netă de valută străină de la persoanele fizice s-a majorat cu 43,5% până la 1 mlrd. 712,3 mil. USD. Fluxul net de investiții directe, de portofoliu și credite contractate de la persoanele afiliate a crescut de 3,2 ori, până la 240,7 mil. USD, iar fluxul net de credite externe private, granturi și asistență tehnică s-a mărit de 2,6 ori, până la 287 mil. USD.

Aceste tendințe se mențin și în anul 2008. Numai în primele 8 luni ale anului 2008 în țara au intrat oficial peste un miliard de dolari, cu peste 50% mai mult ca anul trecut. Masa monetară a ajuns la limita de 31,7 mlrd. de lei la finele lunii august, înregistrând o creștere de 16% comparativ cu începutul anului. Sterilizarea lichidităților în circulație a continuat masiv până în septembrie 2008, în momentul în care BNM a rămas satisfăcută de rata inflației anuală calculată (11,9%). În perioada de sterilizare intensă BNM a ajuns să sterilizeze 1,3 mlrd. lei la sfârșitul trimestrului II, care a coborât lent la o medie de 1,2 mlrd lei pe parcursul lunii august 2008.

Odată atins obiectivul pe plan inflaționist, la 25 septembrie BNM reduce rata rezervelor obligatorii la 20,5% și rata de refinanțare la 17%. Mai jos este prezentată evoluția ratei de sterilizare a masei monetare M2 pe parcursul anului 2008.

Sursa: BNM, IDIS „Viitorul”

Factorii

- Volumul mare de remitențe (peste 1/3 din PIB), ceea ce provoacă perturbații în sistemul economic;
- Economia ineficientă, cu costuri de administrare și activitate ridicată. Pe lângă efectul

²¹¹ Monitorul Economic Nr.13, Q2 2008, IDIS “Viitorul”

inflației importate avem și efectul inflației costurilor;

- Lipsa oportunităților investiționale provoacă direcționarea fluxurilor financiare spre piața de consum, provocând inflația cererii;
- Creșterea investițiilor străine în Moldova;
- Creșterea asistenței financiare acordate de către instituțiile finanțatoare internaționale.

Anticipări

Datorită aprecierii valutei naționale în 2008 cu 22% față de coșul valutar (valutele țărilor partenere: Euro, USD, Grivna, Leul românesc, rubla rusească) și cu 17% față de dolar, bugetul de stat va rata în 2008 venituri în mărime de circa 1,4 miliarde lei. Cursul valutar pe parcursul următoareii jumătăți de an va fi relativ stabil, fluctuațiile interne fiind dictate în cea mai mare parte de fluctuațiile externe ale cursului USD/EURO. Aprecierea valutei naționale va contribui la reducerea inflației în 2008 cu cel puțin 10 p.p. Pentru anul 2009 este posibilă o rată a inflației la nivel de 10%.²¹²

Întrebări

- Ce este mai important pentru Republica Moldova, țintirea inflației sau țintirea cursului valutar?
- Oare vor fi măsurile întreprinse în 2008 suficiente pentru ca fenomenul ce are loc pe parcursul anului să nu se relanseze și în 2009?
- Ce trebuie de întreprins pentru a stăpâni aprecierea leului?
- Va găsi Guvernul soluții nonmonetariste de asimilare a influxului valutar?

²¹² “Sinteza anului 2008”, IDIS “Viitorul”, decembrie 2008

E 2. Deficitul balanței comerciale – recorduri noi

Subiectul

În primele zece luni ale anului 2008 deficitul comercial a depășit valoarea de 2746,8 mil. dolari SUA, iar la finele anului cu ușurință va depăși pragul psihologic de 3 miliarde USD.

Descrierea

Potrivit Biroului Național de Statistică, decalajului considerabil în evoluția exporturilor și importurilor a determinat acumularea în ianuarie-octombrie 2008 a unui deficit al balanței comerciale în valoare de 2746,8 mil. Astfel, deficitul comercial înregistrat în anul curent, timp de 10 luni este cu aproape 50 la sută (913 mln. dolari SUA) mai mare decât în aceeași perioadă a anului trecut.

În pofida faptului, că exporturile continuă să crească cu ritmuri alerte (+27%), până la peste 1350 mln. dolari SUA, avansul importurilor este mult mai rapid (+41,4%), până la 4100,6 mln. dolari SUA. Respectiv, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi în aceasta perioadă a fost de 33,0%, față de 36,8% în 2007, având tendință continuă de diminuare.

În mare parte, creșterea deficitului balanței comerciale a fost provocată de aprecierea leului față de dolar SUA și Euro, ceea ce a afectat grav exportatorii moldoveni. Tendința de creștere a deficitului balanței comerciale poate fi doar parțial explicată de șocurile exogene pe care le-a suferit Moldova în 2006-2007 (embargoul vinicol, scumpirea resurselor, secetă). Demontarea „embargoului vinicol” a avut efecte marginale asupra ritmurilor de agravare a deficitului comercial. O altă explicație este competitivitatea redusă a exporturilor moldovenești, chiar și pentru bunurile, la care producătorii dețineau avantaje competitive aparente²¹³.

Grupul țintă

- Exportatorii și importatorii;
- Banca Națională a Moldovei;
- Ministerul Economiei și Comerțului.

Impactul

În condițiile actuale, când deficitul balanței comerciale atinge un nivel de cca 55% din PIB (în ianuarie-iunie 2008), fiind compensat doar prin fluxul enorm de remitențe, economia națională riscă să fie în prag de colaps economic, în cazul unei eventuale încetiniri a fluxului de remitențe.

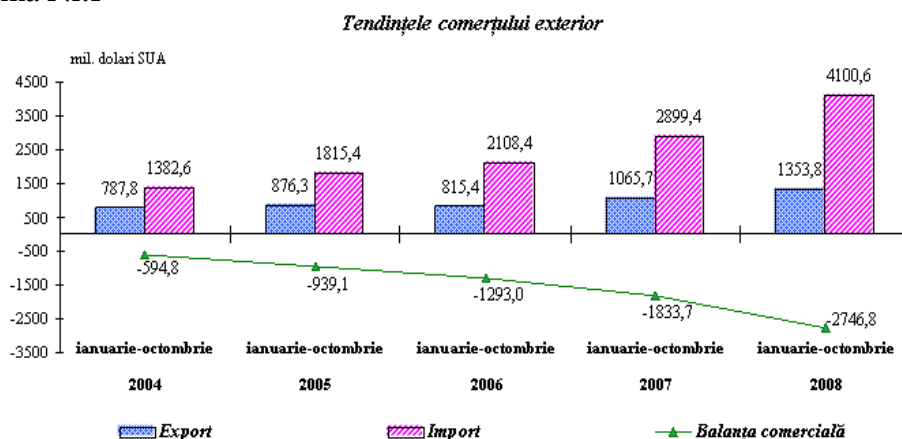
Dinamica

Datele statistice privind comerțul extern al Republicii Moldova pentru ultimii ani atestă o agravare continuă a deficitului comercial, datorită faptului că ritmul de creștere a importurilor este mult mai mare decât cel de creștere a exporturilor (Diagrama Nr.1).

Singurele tendințe pozitive care pot servi ca premise pentru a afirma că situația se va îmbunătăți sunt: reluarea exporturilor de vinuri în Rusia, creșterea și diversificarea direcțiilor de export.

²¹³ Realitatea Economică Nr. 3, aprilie 2008, Expert Grup.

Diagrama Nr.1

Sursa: Biroul Național de Statistică

Factorii

- Majorarea prețurilor la energie importată (gaz, electricitate);
- Aprecierea valutei naționale;
- Consecințele secetei din anul 2007 și a șocurilor externe;
- Competitivitatea scăzută a produselor autohtone;
- Fluxul excesiv de remitențe ce provoacă creșterea consumului;
- Consumul sporit ce provoacă creșterea importurilor;
- Infrastructura agricolă nedezvoltată.

Anticipări

La momentul actual nu există semne ca dinamica creșterii deficitului comerțului exterior să fie ranversat în viitorul apropiat, atâta timp, cât există surse pentru a finanța deficitul. Ca urmare a crizei economice mondiale se anticipează încetinirea fluxului de remitențe, și acest fapt se va răsfrânge negativ asupra finanțării deficitului comerțului exterior. Pe termen mai îndelungat aceasta poate afecta consumul gospodăriilor casnice, și respectiv, volumul importurilor.

O altă așteptare negativă vine din sectoarele industriei ușoare și industriei alimentare, care au intrat în recesiune. Aceste sectoare sunt motorul creșterii exporturilor, deși criza încă nu a afectat exportul textilelor. Pentru a evita repetarea situației din 1998, ministrul Economiei și Comerțului a atras atenția recent exportatorilor pentru a fi mai atenți la exporturile de producție agricolă și alimentară în direcția CSI, când în urma crizei din Rusia mulți exportatori moldoveni au rămas fără bani pentru producția livrată în această țară²¹⁴.

Întrebări

- Când va fi soluționată problema deficitului balanței comerciale?
- Din ce surse va fi acoperit deficitul balanței comerciale în cazul încetinerii fluxului de remitențe?
- Cum va afecta criza economica mondială exporturile din Moldova?
- Ce măsuri trebuie de întreprins pentru a spori competitivitatea produselor autohtone?

²¹⁴ „Eco”, 10 decembrie 2008, nr. 200

E 3. Piața imobiliară din Moldova, amenințată de criză

Subiectul

Piața de imobil din Moldova, piața cu cele mai paradoxale tendințe din ultimii ani și asupra căreia s-au făcut cele mai controversate prognoze, a început să prezinte primele simptome de „răcire” începând cu anul curent.²¹⁵

Descrierea

Piața de imobil din Moldova a început să înregistreze în anul 2008 primele simptome de stagnare. Astfel, prețurile pe parcursul lunilor august și septembrie au înregistrat scăderi cu circa 5,2%, iar din luna octombrie și până în prezent pe piața secundară ieftinirea a constituit 4,6%.

Paradoxul esențial ce a învăluit piața moldovenească de imobil constă în faptul că apartamentul sau casa, fiind bunuri de primă necesitate, s-au transformat în paralel și în bunuri de lux, care și le pot permite doar cei cu venituri înalte și stabile. Prin urmare, principalii cumpărători a bunurilor imobiliare au devenit cetățenii moldoveni aflați la muncă peste hotare sau membrii familiilor acestora, oameni de afaceri de succes, dar și speculanții care au investit masiv în imobilul locativ, anticipând o continuare a creșterii prețurilor. Însă, îndată ce prețurile la imobil au depășit pragul de 900 EURO per metru pătrat, iar prețurile pe piața secundară au trecut de pragul psihologic de 1000 EURO per metru pătrat, se pare că, chiar și pentru aceste categorii de populație, apartamentele au devenit practic inaccesibile, iar interesul speculativ s-a diminuat simțitor.

Un indicator destul de important la care trebuie să atragem atenție este volumul lucrărilor în antrepriză realizate de companiile de construcții. Acest indicator în ianuarie-septembrie 2008 a constituit doar 91,2% față de perioada respectivă a anului precedent. Potrivit Biroului Național de Statistică (BNS), în perioada dată, cel mai mult s-a diminuat volumul lucrărilor de construcții noi, cu circa 10,6%, ceea ce indică clar micșorarea activității antreprenoriale în sectorul imobiliar. Din cauza refuzului mai multor bănci comerciale de a finanța proiectele de construcție a imobilului, s-a redus semnificativ volumul complexelor rezidențiale, planificate pentru perioada 2009-2010. Numai în primul semestru a anului 2008 volumul creditelor bancare, acordate pentru imobil a scăzut cca 3,5 ori.

Grupul țintă

- Populația;
- Băncile comerciale;
- Agențiile imobiliare;
- Agențiile de ipotecă.

Impactul

În condițiile în care piața imobiliară arată semne clare de stagnare, în primul rând datorită problemelor ce țin de creditarea companiilor de construcții, această ar avea un impact negativ asupra ramurii, manifestat prin falimentarea companiilor de construcții și înghețarea lucrărilor pe șantiere. O asemenea situație va avea efecte nefaste atât asupra activității antreprenoriale, cât și asupra statutului investițiilor făcute de clienții companiilor de construcții, dar și a băncilor, care au finanțat aceste proiecte.

Dinamica

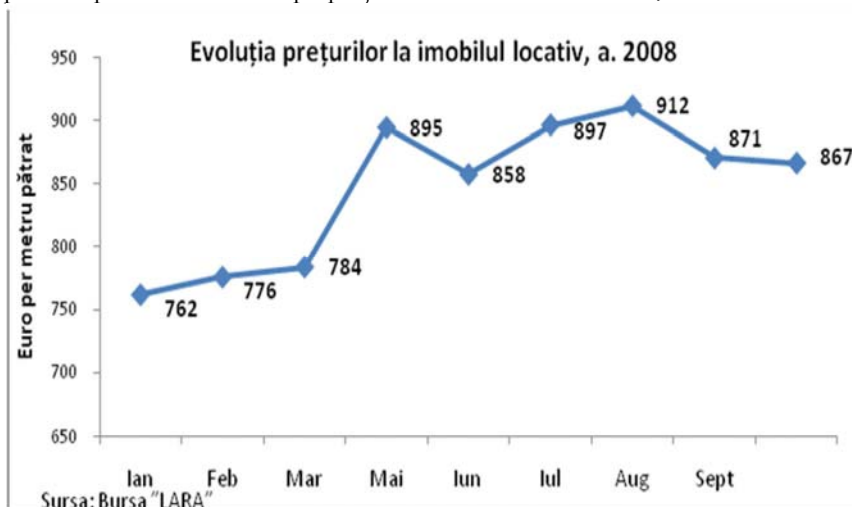
Începând din anul 2002 pe piața imobiliară s-a înregistrat o creștere spectaculoasă a prețurilor de la 150 USD/m², până la 1200 USD/ m² în 2008, pe fundalul cererii sporite pentru spațiile locative. Cererea a fost susținută de transferurile mijloacelor bănești din străinătate și sporirea numărului de tranzacții cu atragerea resurselor creditare.

După ce în 2007 prețurile la apartamente au cunoscut o creștere de până la 14% în comparație cu anul trecut, aceasta tendință a continuat și în anul curent, cel puțin până în prima jumătate a anului.

²¹⁵ Realitatea Economică Nr. 6, noiembrie 2008, Expert Grup

Din ianuarie și până în iulie prețurile la imobilul locativ au crescut cu 19,7%, iar pe piața secundară prețurile au continuat un trend ascendent până în septembrie, marcând o creștere de 29,7% de la începutul anului curent.

Pe parcursul lunii august și septembrie prețurile au început să scadă cu un ritm de 5,2%, iar din octombrie și până în prezent ieftinirea pe piața secundară a constituit 4,6%.

Factorii

- Refluxul de capital speculativ din sectorul imobiliar;
- Creșterea atractivității depozitelor bancare în raport cu piața imobiliară;
- Posibilitatea micșorării volumului de venituri remise de peste hotare;
- Micșorarea încrederii băncilor în companiile de construcție și limitarea creditării proiectelor imobiliare;
- Diminuarea volumului lucrărilor în antrepriză pentru construcțiile noi.

Anticipări

Există toate premisele pentru un eventual regres a pieții imobilului, începând cu anul viitor, și o posibilă scădere a prețurilor până la 10%-20%. Atractivitatea depozitelor bancare crește, și în 2009 putem aștepta sporirea refluxului de capital speculativ din sectorul imobiliar. În afară de această, există semne clare pentru încetinirea volumului remitențelor în 2009, ceea ce ar putea influența cererea pentru bunurile imobile, ținând cont de faptul, că investitorii principali în sectorul imobiliar până acum era anume această categorie de populație.

Întrebări

- Oare sunt tendințele de „răcire” a pieții imobilelor înregistrate în ultimele luni ale anului curent semnale clare ale crizei în acest sector al economiei?
- Care va fi o posibilă scădere a prețurilor în sectorul imobiliar în 2009?

E 4. Sectorul animalier în comă profundă

Subiectul

Sectorul animalier al Republicii Moldova în perioada tranziției spre economia de piață a cunoscut schimbări dramatice. După estimările Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, șeptelul de bovine (fără raioanele din stânga Nistrului) s-a redus în comparație cu sfârșitul anului 1980 de 3,4 de ori, de porcine – de 5,1 de ori, de ovine și caprine - cu 42 la sută.²¹⁶

Descrierea

În 2008 continuă procesul de diminuare drastică a efectivului de animale cu ritmuri galopante. În perioada anilor 2002-2008, efectivul de bovine s-a redus de la 410 mii unități până la 231,7 mii unități, „identificate” la 1 iulie 2008. O situație similară indică și datele statistice privitoare la efectivul de porcine: o regresie pentru aceeași perioadă a numărului de animale de la 508 mii de capete până la 271,3 mii.

Efectivul de animale în primul semestru al anului 2008

	La 1 iulie 2008		Ponderea (în %, față de total)
	Mii capete	În %, față de 1 iulie 2007	
Bovine; total	231,7	77,9	100
din care: întreprinderile agricole	14,5	78,3	6,2
gospodăriile persoanelor fizice și cele țăărănești (de fermier)	217,2	77,8	93,8
Porcine; total	271,3	50,4	100
din care: întreprinderile agricole	58,6	90,2	21,6
gospodăriile persoanelor fizice și cele țăărănești (de fermier)	212,7	44,9	78,4
Ovine și caprine; total	874,3	91,3	100
din care: întreprinderile agricole	34,8	86,7	4,0
gospodăriile persoanelor fizice și cele țăărănești (de fermier)	839,5	91,5	96,0
Păsări (întreprinderile agricole)	2668,8	95,0	×

Sursa: BNS

Din subvențiile alocate în anul 2007 sectorului animalier, numai 10 la sută au revenit micilor fermieri. În anul 2008, Guvernul sprijină în continuare întreprinderile zootehnice de talie mare, în pofida faptului, că acestea sunt în minoritate. În anul 2007, acestea au beneficiat de suport direct din partea statului prin intermediul fondului de subvenționare în sumă de 6794521 milioane de lei, ceea ce constituie 45,8% din valoarea resurselor alocate pentru sectorul animalier. Dacă mai luăm în calcul și faptul, că alte 45% sau 6680604,00 lei revin întreprinderilor de stat, atunci micii fermieri (întreprinderile țărănești de fermieri, întreprinderile individuale și persoanele fizice) au beneficiat numai de 1367660,00 lei sau de 10% din suma totală.

Un factor destabilizator mai vechi pentru acest sector a constituit situația precară în care se află comerțul exterior cu produse agricole și alimentare de origine agricolă. În comerțul exterior cu mărfurile din această categorie de produse, conform Sistemului Armonizat (SA), balanța comercială este profund negativă.

Grupul țintă

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Întreprinderile zootehnice;

²¹⁶ Monitorul Economic Nr.13, Q2 2008, IDIS “Viitorul”

- Întreprinderile țărănești;
- Ministerul Economiei și Comerțului.

Impactul

Diminuarea numărului de animale a provocat reducerea producției de lapte cu 18%, care a fost alimentată suplimentar și de reducerea productivității cu 7%. Totodată, s-a redus semnificativ, cu 16%, producția de ouă. Sacrificarea în masă a animalelor și păsărilor a ascuns gravitatea proceselor, care au cutremurat sectorul animalier, prin scoaterea pe prim plan a unor indici, care tocmai au crescut spectaculos din cauza pierderilor cantitative din zootehnie. Este vorba de creșterea volumului vânzării animalelor și păsărilor pentru sacrificare, care a crescut cu 17%, producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne cu 23,9%, tăbăcirea și prepararea pieilor cu 40,5%.

Dinamica

Fenomenul de diminuare drastică a efectivului de animale continuă până în prezent. În perioada anilor 2002-2008, efectivul de bovine s-a redus de la 410 mii unități până la 231,7 mii unități, „identificate” la 1 iulie 2008.

Efectivul de animale în perioada anilor 2002-2008, mii la finele anului

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bovine, total	410	373	331	311	299	251	231,7
din care vaci	279	256	231	217	207	181	171,7
Porcine	508	446	398	461	532	406	271,3
Ovine și caprine	956	938	942	938	947	846	874,3
Păsări	14995	15756	17522	22235	22531	-	-

Sursă: BNS

O excepție pentru sectorul animalier, constituie subsectorul avicol, în care efectivul de păsări în pofida dificultăților, datorate impactului factorilor interni și externi (psihoza generală legată de epidemia gripei aviare declanșate în statele vecine, acum câțiva ani în urmă, pierderea pozițiilor deținute anterior în comerțul exterior, lipsa nutrețurilor în anii 2003 și 2007, concurența acerbă pe piața internă cu produsele de import și cu cele de contrabandă) a reușit să evolueze pozitiv.

Factorii

- Consecințele secetei din anul 2007;
- Mecanismul imperfect al subvenționării întreprinderilor din sectorul agricol;
- Politicile incoerente promovate de autorități;
- Situația precară în care se află comerțul exterior cu produse animaliere;
- Vulnerabilitatea gospodăriilor țărănești, în care sunt concentrate mai mult de 90% din efectivul animalier.

Anticipări

În anul 2009, tendințele profilate în anul trecut de reducere a numărului de animale vor pierde din intensitate. Însă o recuperare rapidă a pozițiilor pierdute este problematică. Mijloacele financiare rezervate pentru sectorul animalier sunt destul de mici pentru a motiva agricultorii să depună eforturi suplimentare pentru revenirea la pozițiile ratate. Resursele financiare, prevăzute în fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli pentru sectorul zootehnic, în sumă de 23 milioane de lei, sunt destinate în mare măsură pentru fortificarea întreprinderilor mari.²¹⁷

Întrebări

- De ce statul susține financiar preponderent întreprinderile mari, deși cea mai mare parte a efectivului de animale este concentrată în gospodăriile țărănești?
- Când va avea loc modernizarea și restructurarea sectorului animalier?

²¹⁷ Monitorul Economic Nr.12, Q1 2008, IDIS “Viitorul”

E 5. Prețuri europene la gaze naturale

Subiectul

Din 2008, tarifele la gazele naturale livrate de către Rusia Republicii Moldova sunt revizuite o dată la trei luni în baza contractului încheiat între Gazprom și Guvernul Moldovei. În ianuarie anului trecut, s-a ajuns la nivelul de peste 350 Euro pentru o mie de metri cubi.

Descrierea

De la începutul anului 2008 a avut loc deja a treia majorare a prețului pentru gazul furnizat în Republica Moldova. La momentul actual prețul pentru gazele livrate de către Gazprom pentru țara noastră constituie 278,71 dolari SUA pentru o mie de metri cub. Gazprom-ul și Moldova-Gaz au semnat în decembrie 2006 contractul de livrare a gazelor pentru anii 2007-2011, în conformitate cu care prețul la gaze anual se calculează conform formulei bazată pe principiile de piață, cu aplicarea coeficienților de reducere.

Dacă atragem atenție la modul de armonizare a prețului la gazul importat, atunci avem: prețul în 2008 - 75 % din prețul mediu european, 85% în 2009, 90% în 2010. Către anul 2011 prețul gazului va atinge nivelul prețurilor medii europene la livrările de gaze rusești.

La moment, prețul mediu european la gazele naturale stabilit de Gazprom este de **401 – 402 USD pentru 1000 mc** în comparație cu **272 USD/1000 mc** din 2007. Observăm, deci, că în decursul unui an s-a produs un salt spectaculos al prețului cu aproximativ 40%. Noul preț își găsește explicația în scumpirea petrolului, ținând cont de faptul că în contractele Gazprom-ului cu partenerii săi, tariful la gazul exportat se calculează în funcție de cotațiile produselor petroliere vechi de șase-nouă luni.²¹⁸

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Consumatorii casnici;
- Moldovagaz;
- Termocom;
- ANRE.

Impactul

Prețul de 401-402 USD de acum, nu este o mare tragedie pentru țările UE, în condițiile în care în Europa, datorită intermediarilor, prețul care este plătit de consumatori se apropie de 1000 USD pentru o mie de metri cubi. Însă, pentru R. Moldova, această situație ar reprezenta o tragedie, dacă vor fi impuse în totalitate regulile pieței.

Majorarea prețului la gazele livrate în Republica Moldova de către Gazprom a dus la majorarea tarifului pentru consumatori casnici, tariful devenind unul extrem de mare, insuportabil pentru populația Republicii Moldova. De la începutul anului, tariful pentru achitarea consumului gazului natural de către consumatori casnici s-a majorat cu 27%, de la 2775 la 3523 lei pentru 1000 m³.

În condițiile în care ritmul de dezvoltare al economiei naționale rămâne în urmă față de ritmul creșterii prețului la gazele naturale, această afectează foarte mult bugetul de stat. Aici se mai adaugă datoriile Moldovei față de Gazprom, care au crescut în ultimii trei ani cu 60%. În afară de această se mărește considerabil și datoria Transnistriei pentru gaze naturale, care s-a majorat semnificativ de la începutul anului curent, care constituia la 1 ianuarie 2008 suma de 1,677 mlrd USD.²¹⁹

Dinamica

²¹⁸ Un pret mediu european pentru RM pentru gazul importat: la ce ne putem aștepta,
<http://blogs.unimedia.md/baltag/2008/08/13/un-pret-medi-european-pentru-rm-pentru-gazul-importat-la-ce-ne-putem-astepta/#more-79>

²¹⁹ Datoriile pentru gaze naturale ale Transnistriei pe „spatele” RM?
<http://blogs.unimedia.md/baltag/2008/11/12/datoriile-pentru-gaze-naturale-ale-transnistriei-pe-%E2%80%9Eesatele%E2%80%9D-rm/>

Pe parcursul anului 2008 prețul la gazele naturale pentru Moldova a parcurs următoarele etapele: 1 ianuarie - 1 aprilie 2008 am avut un preț de 191 USD/1000 m.c.; începând cu 1 aprilie prețul a crescut cu 10%, ajungând la 213 USD/1000 m.c.; de la 1 iulie tariful s-a majorat cu 18,8%, constituind, deja, 253 USD/1000 m.c., iar de la 1 octombrie curent, am asistat la o creștere a prețului cu încă 10,2%, care a ajuns la un nivel estimativ de 278,71 USD/1000 m.c. Deci, noul preț este cu circa 100 USD mai mare decât prețul de la începutul anului.

Factorii

- Creșterea prețurilor pentru produse petroliere și combustibil pe piețele internaționale;
- Armonizarea prețului pentru gazul rusesc pentru Moldova, în raport cu prețul stabilite în țărilor europene;
- Politică de expansiune a Gazpromului.

Anticipări

Monopolistul rusesc, Gazprom, preconizează să scadă prețul la gazele naturale exportate în UE, anunțând la mijlocul lui decembrie curent cifra de 280 - 300 USD/1000 m.c. pentru prima jumătate a anului 2009, în comparație cu 460 – 500 USD/1000 m. c. în ultimul trimestru al anului 2008. Dacă la începutul lui 2009, UE va plăti în mediu 280 - 300 USD/1000 m.c., atunci, conform Acordului între Moldova-Gaz și Gazprom, RM va trebui să plătească cca. 240 - 255 USD/1000 m.c. (la moment RM plătește 278 USD/1000 m.c.). Adică, tot atât cât am plătit în perioada 1 iulie – 1 octombrie 2008.

Întrebări

- Va scădea prețul pentru gazul importat în R. Moldova în anul 2009?
- Vor fi micșorate tarifele la gaze naturale și căldură pentru consumatorii casnici, în caz de ieftinire a gazului importat, și când va avea loc recalcularea tarifului?
- Când va fi majorat tariful de tranzit a gazului?
- Cine va achita datoriile Transnistriei față de Gazprom pentru gaze naturale?

E 6. Creșterea datoriei externe a Moldovei – un motiv de îngrijorare

Subiectul

Un alt motiv de îngrijorare pentru economia Republicii Moldova este creșterea datoriei externe a Moldovei, care s-a majorat în ultimii 5 ani cu peste 90 la sută.

Descrierea

La sfârșitul trimestrului 2 volumul datoriei externe a ajuns la maximum 3 mlrd 752 mln. USD. Deși la momentul dat datoria externă, raportată la Produsul Intern Brut și luând în considerare cheltuielile pentru plată serviciului de datorie în cheltuielile bugetare, este acceptabilă, un motiv de îngrijorare este rata creșterii datoriei externe²²⁰. Numai în ultimii 5 ani, aceasta au crescut cu peste 90 la sută. Creșterea semnificativă a datoriei externe a fost generată de sectorul privat, în timp ce sectorul public a redus nivelul îndatorării externe în 2003-2005 până la 773,75 mln USD, după care a urmat o urcare a stocului până la 986,27 mln USD. Datoria externă publică și public garantată a constituit la sfârșitul trimestrului doi 973,36 mil. USD, iar cea privată negarantată - 2 779,08 mil. USD. Ponderea datoriei private negarantate a constituit 74,1% din total, arată date ale BNM.

Stocul angajamentelor autorităților monetare a crescut până la 175,10 mil. USD, în urma valorificării unei noi tranșe din împrumutul de la FMI (18,88 mil. USD), Banca Națională a Moldovei rambursând în această perioadă 9,51 mil. USD.

Ceea ce ar trebui să îngrijeze este variația cursului de schimb al dolarului SUA față de alte valute care ar putea crește serios datoria. În primul trimestru 2008, stocul s-a majorat ca urmare a deprecierei monedei americane, care a cedat o poziție după alta, cu 58,81 mln USD.

Grupul țintă

- Banca Națională a Moldovei;
- Ministerul Finanțelor;
- Băncile comerciale;
- Sectorul privat al Republicii Moldova;
- Organismele financiare internaționale.

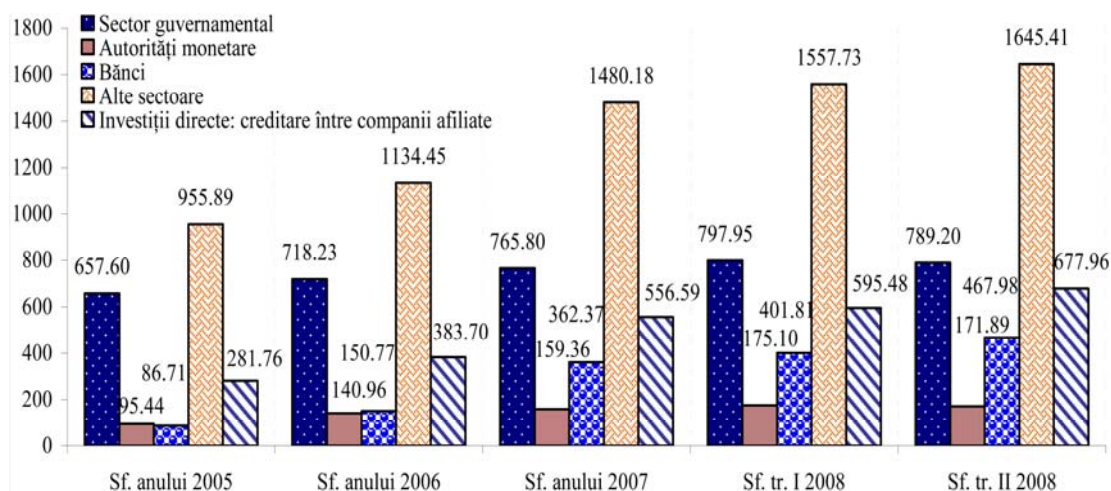
Impactul

În condițiile crizei financiare, impactul destul de grav poate fi asupra sectorul privat, care a crescut datoriile externe negarantate de stat până la un nivel foarte ridicat, de 2779,08 mil. USD. Și această datorie corporativă extrem de mare are consecințe foarte grave asupra economiei naționale, din cauza pieței financiare autohtone slab dezvoltate.

Dinamica

Dacă luăm dinamica datoriei externe pentru ultimele 4 ani, putem observa creșterea destul de considerabilă a datoriei externe.

²²⁰ Creșterea datoriei externe a Republicii Moldova: un motiv de îngrijorare?
<http://www.eco.md/article/5542/>

Sursa: BNM

Tot mai mult se împrumută băncile comerciale, a căror datorie totală a urcat rapid în ultimii ani. Astfel, la sfârșitul lunii iunie, băncile locale aveau datorii către străinătate de 468 mln USD, respectiv 12,5 la sută din soldul total, față de 57,59 mln USD în 2003. Bancherii au finanțat astfel creșterea rapidă a creditării, în condițiile în care a existat o cerere tot mai mare pentru împrumuturi.

Datoria guvernamentală directă s-a majorat cu 31,31 mil. USD, în special ca urmare a fluctuației ratei de schimb (26,68 mil. USD). Angajamentele sub garanția guvernului s-au majorat neesențial. Sectorul privat a beneficiat pe parcursul trimestrului întâi de noi împrumuturi în sumă de 160,81 mil. USD. Organismele internaționale au fost principalii creditori, cu o pondere de 31,8% în totalul datoriei externe sub formă de împrumuturi și titluri de angajamente.

Factorii

- Variația cursului de schimb USD față de alte valute;
- Împrumuturile sectorului public.

Anticipări

Datoria externă va fi și în continuare în creștere. Putem anticipa, că criza economică globală va afecta grav sectorul privat, care a acumulat datorii extrem de mari. Iar datoria externă publică și public garantată nu poartă nici un risc pentru economia țării, întrucât are o pondere în PIB destul de mică, și nu sunt premise pentru o creștere bruscă a acesteia. Totodată, Moldova a transferat doar 28,5 milioane USD pentru achitarea datoriei externe, ceea ce ar constitui circa 3 la sută din volumul total al datoriei. Dacă această sumă nu ar mai crește, achitarea datoriilor în acest ritm ar putea dura câteva sute de ani.

Întrebări

- Care va fi impactul crizei economice mondiale asupra datoriei externe a Moldovei?
- Cum se va schimba nivelul datoriei externe în anii următori?

E 7. “Criza cimentului” – un avertisment pentru viitor

Subiectul

În prima jumătate a anului 2008 a avut loc așa numită “criză a cimentului”, când pe piața moldovenească s-a resimțit un deficit de ciment. Producătorii nu au mai reușit să satisfacă integral cererile, chiar dacă au lucrat la capacitate maximă.²²¹

Descrierea

În primăvara anului curent s-a resimțit un deficit de ciment de 19 mii de tone, potrivit Ministerului Economiei și Comerțului, după ce combinatul de ciment din Râbnîța și-a reorientat vânzările spre piața rusă, reducându-le pe cele către malul drept al Nistrului de la 61 mii tone la 18 mii tone. Necesarul de ciment în primul trimestru a fost acoperit la nivel de 88,12%.

Ceea ce s-a întâmplat pe piața cimentului se înscrie perfect în tendințele regionale. Ca și în Republica Moldova, în România și Rusia, mai ales în regiunile de sud, s-a resimțit un deficit de ciment. Prețul cimentului în România a sărit cu 65%, în trimestrul doi, după o creștere de 15% în primele trei luni ale anului. Dacă în anul 2006 prețul în Rusia era de 75 de dolari pe tonă. În septembrie 2007 a ajuns până la 190 de dolari pentru o tonă, iar în unele regiuni cimentul era vândut consumatorului final la preț de 300 dolari. În Kazahstan o tonă de ciment costă 280 de dolari, în Europa - în medie 160-220 dolari. Prețul de 200 dolari pe tona de ciment în Republica Moldova este mult prea înalt, pentru o țară cu o capacitate de cumpărare scăzută. Însă mai devreme sau mai târziu costurile se vor alinia la cele din regiune, chiar dacă temporar ele au scăzut după „explozia” de la început de an. La producerea cimentului se consumă mult gaz, energie electrică, care continuă să se scumpească, ca urmare cresc puternic costurile, mâinate din urma și de majorarea salariului.

În aceste condiții Republica Moldova se va confrunta cu un deficit de ciment chiar în următorii ani, dacă oferta nu va reuși să meargă într-un pas cu cererea. Capacitatea proiectată a fabricii din Rezina a fost de 1150 mii de tone (la fel ca și în 1994), iar după reconstrucția cuptorului a crescut cu 200-300 mii tone, însă cea de-a doua linie a fost demontată în anul 2007, astfel ca, în final, capacitatea maximă s-a redus până la 850-900 mii tone. Cu aceste capacități fabrica abia poate să facă față cererii pieței.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Producători de ciment;
- Întreprinderile din sectorul construcțiilor;
- Populația Republicii Moldova.

Impactul

Speculatorii au profitat de stoparea livrărilor de către fabrica din Râbnîța și oprirea producției la combinatul din Rezina în legătura cu lucrările de profilaxie, dar și de gestionarea proasta a pieței ce trecea printr-un moment mai dificil. Companiile care încheiaseră contracte directe cu producătorul de ciment din Rezina nu au resimțit nici creșterea prețurilor, pentru că acestea erau fixate în contract, dar nici deficitul. Au avut de suferit în urma jocului speculanților doar companiile mici și particularii. Prețurile la ciment au coborât la 2000-2100 de lei/tona, deși nu au mai revenit la nivelul de la începutul anului, când o tonă de ciment se vindea pe 1557 lei.

Dinamica

De la 1557 lei, o tonă de ciment a ajuns să coste la mijlocul lunii aprilie 2400 și chiar 3000 de lei, după o creștere rapidă a prețului. Mitul despre Soci-2014 a fost demontat de presa rusă, care a scris că, în final, capacitățile de producție din regiune și contractele cu furnizori din Turcia pentru livrări de 2 milioane tone pe an sunt mai mult decât suficiente pentru a acoperi necesarul de ciment la

²²¹ "Criza" cimentului, un semnal de alarma, <http://www.economica.md/economie-si-business/criza-cimentului-un-semnal-de-alarma.html>

construcția obiectivelor olimpice.

Nu rezista nici presupusul boom-ul din construcții. Volumul lucrărilor de construcție-montaj a sporit în 2004-2006, în medie, cu 25,2 la sută pe an (2003 - 1526,8 mln lei, 2004 - 2548,1 mln lei, 2005 - 3502,5 mln lei, 2006 - 5849,0 mln lei), potrivit datelor Biroului Național de Statistică. Iar producția de ciment a avut o creștere anuală medie cu mult mai ridicată, de respectiv 46,9 la sută (2003 - 261 mii tone, 2004 - 430,0 mii, 2005 - 628,0 mii tone, 2006 - 821,0 mii tone). E adevărat că, după ce a atins capacitatea maximă, compania Lafarge Moldova nu mai reușește să susțină creșterea ofertei de ciment în același ritm cu cererea. Volumul lucrărilor de construcții-montaj continua să crească (2007 - cu 20,5%, tr. I 2008 - cu 13,9%), în pofida unei stagnări pe piața imobilului locativ.

Factorii

- Stoparea livrărilor de către fabrica din Râbnîța și oprirea producției la combinatul din Rezina în legătura cu lucrările de profilaxie;
- Gestionarea proastă a pieței.

Anticipări

Deficitul de ciment pe piața moldovenească din primăvara anului curent a fost mai curând un avertisment pentru viitor, decât o criza a cimentului, despre care se credea că ia amploare. Principalul furnizor a ajuns la limita capacităților și fără investiții în dezvoltarea producției ne putem aștepta la o criza adevărată în anii următori. Decalajul între cerere și oferta, ce se va adânci pe viitor, poate fi acoperit prin extinderea capacităților combinatului de la Rezina sau construcția unei noi fabrici, soluție spre care înclina Guvernul. Vicepremierul Igor Dodon, ministru al Economiei și Comerțului a și declarat că există un investitor dispus să construiască în Republica Moldova o nouă uzină de producere a cimentului. Și administrația Lafarge Ciment Moldova a anunțat că în acest an va fi pusă în funcțiune o nouă moară de ciment, ca urmare producția de ciment se va majora cu 20% pe parcursul următorilor doi ani. Capacitățile de producție s-ar putea ridica la 1,2 milioane sau chiar 1,4 milioane tone anual. Astfel, vânzările companiei ar atinge un indicator echivalent cu media din Franța, de 400 de kilograme de ciment anual pe cap de locuitor.

Întrebări

- Putem noi aștepta la o criză adevărată a cimentului în următorii ani?
- Ce trebuie de întreprins pentru a satisface cererea de ciment?

E 8. Moldova se transformă dintr-o țara exportatoare de produse agroalimentare în una net importatoare

Subiectul

Deși în structura exporturilor moldovenești predomină mărfurile agroalimentare, acestea sunt depășite de importurile produselor agroalimentare, Moldova devenind o țara net importatoare de aceste produse.²²²

Descrierea

Piața agricolă moldovenească este caracterizată prin nestabilitate, fluctuații puternice de prețuri, lipsă de echilibru între cererea și oferta de produse vegetale, amenințări frecvente a securității alimentare a țării.

În urma stagnării în dezvoltarea industriei și agriculturii autohtone, lipsa de politici adecvate, nivelul jos de competitivitate a produselor moldovenești atât pe piața internă, cât și pe cea externă, s-a creat o situație, potrivit căreia Moldova se transformă dintr-o țara exportatoare de produse agroalimentare în una net exportatoare. Acest fapt, pune în pericol producătorii autohtoni.

În special, importurile moldovenești prevalează asupra exporturilor în comerțul cu preparate din carne, din pește, și preparate din cacao, preparate din cereale, făină, amidon, lapte; produse de patiserie, preparate alimentare diverse, tutun și înlocuitori de tutun prelucrat. Totodată, cresc importurile de băuturi alcoolice, nealcoolice, oțeturi și cele din grupa preparatelor din cereale, făină, amidon, lapte, produse de patiserie - de la 3 mil. 575,5 mii dolari SUA și 774,5 mii dolari SUA în anul 1999 până la 47 mil. 790,7 mii dolari SUA și respectiv 21 mil. 415,4 mii dolari SUA în anul 2007.

Industria alimentară dispune de un potențial semnificativ de dezvoltare și de extindere datorat, în principal, diversității materiilor prime de origine vegetală și animală din agricultură, însă acest potențial nu este valorificat pe deplin.

Grupul țintă

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Producători agricoli.

Impactul

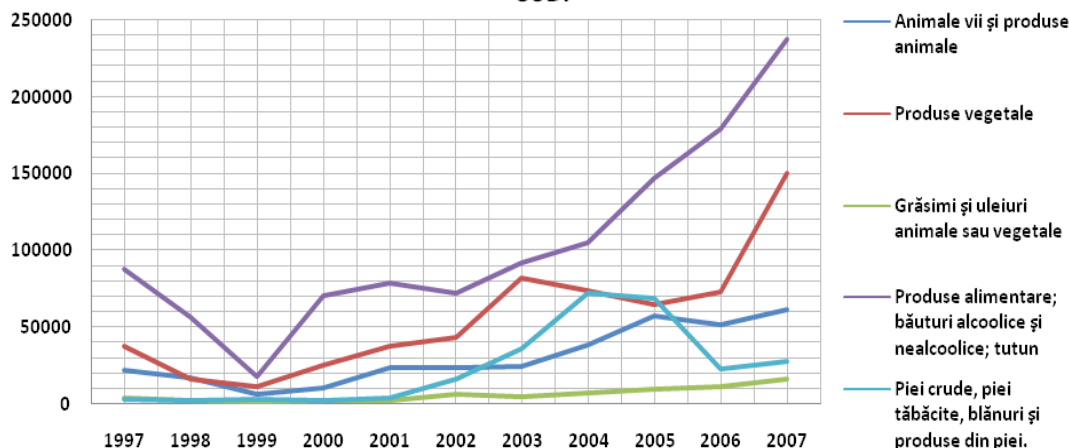
Importurile masive de produse agroalimentare în Moldova descurajează producătorii autohtoni, aceștia fiind nevoiți să-și abandoneze activitatea și să se lanseze în alte afaceri, consumând tot mai multe produse de import. Drept consecință, descrește volumul producției agroalimentare autohtone și exportul acesteia.

Dinamica

În ultimii ani, ponderea exporturilor de produse agroalimentare în totalul exporturilor moldovenești a scăzut vertiginos, de la 61% în anul 2004 până la 39,9% în anul 2007. Acest declin este o consecință a lipsei de flexibilitate atât în activitatea producătorilor și exportatorilor de produse agroalimentare, cât și în cea a autorităților. În prima jumătate a anului 2008 această tendință a continuat. Ritmul de creștere a importurilor de produse agroalimentare este mult mai mare decât ritmul de creștere a exporturilor. În ianuarie-iunie anului curent ritmul de creștere a exporturilor produselor vegetale a constituit 23,1%, fața de creștere a importurilor cu 33,2%, exportul produselor alimentare și băuturi a crescut cu 22%, iar importul acestora – cu 53,8%.

²²² “Potențialul de export al complexului agroindustrial”, Viorel Chivriga, IDIS “Viitorul”, 2008

Figura 2. Importul principalelor grupe de produse agroalimentare, mii USD.

Sursa: BNS, IDIS "Viitorul"

Exporturile moldovenești de animale vii și produse animale s-au diminuat de circa 6 ori în perioada anilor 1997-2007. Dacă în anul 1997 acestea constituiau 75 435,3 mii USD, atunci la finele anului 2007 înregistrau cel mai mic nivel din ultimii 10 ani – 13 579,5 mii USD. Trendul descendent al exporturilor de animale vii și produse animale s-a amplificat mai mult în perioada anilor 1997-2002 și 2003-2007.

Factorii

- Decapitalizarea puternică în sectorul agricol;
- Dotarea tehnică insuficientă;
- Accesul limitat la factorii sporitori de randamente;
- Fragilitatea pieții rurale;
- Nivelul jos de competitivitate a produselor moldovenești;
- Lipsa de politici adecvate.

Anticipări

În semestrul II al anului 2008, exporturile de produse vegetale vor cunoaște o creștere semnificativă, datorită suportului venit din sectorul vegetal din agricultură, care după doi ani de recesiune are toate șansele să-și recupereze pozițiile pierdute.²²³ Mai ales, în prima jumătate a anului, stagnări semnificative sunt înregistrate la exportul mărfurilor obținute în sectoarele cerealelor și oleaginoaselor, în care, în 2008 au fost înregistrate cele mai mari recolte globale din ultimul deceniu. Ca posibile piedici în realizarea acestui scenariu, pot fi remarcate unele posibile bariere administrative în calea exporturilor, după modelul celor introduse în anul 2004 prin Hotărârea Guvernului nr. 834 și nesoluționarea problemelor apărute pe piața internă a cerealelor, odată cu prăbușirea prețurilor la produsele cerealiere.

Întrebări

- Cum poate fi sporită competitivitatea produselor agroalimentare?
- Ce politici de subvenționare a producătorilor agricoli trebuie de implementat?

²²³ Monitorul Economic Nr.13, Q2 2008, IDIS "Viitorul"

E 9. Piața valutară “supraîncălzită” de banii veniți din exterior

Subiectul

Influxul enorm de valută în Republica Moldova pune mare presiune pe piața valutară, cursul monedei și inflație²²⁴.

Descrierea

Piața valutară în anul 2008 pare să fi fost la un pas de explozie. Numai în primele cinci luni rulajul s-a ridicat la o sumă echivalentă cu 3 miliarde 455,82 milioane de dolari SUA. În luna mai, volumele tranzacționate au crescut cu peste 10 mln USD în medie pe zi și au urcat la o medie zilnică de 50,58 milioane de dolari SUA, față de 25,56 mln USD, în luna ianuarie, potrivit datelor Băncii Naționale a Moldovei.

Și mai puternic – de 10,5 ori – au crescut tranzacțiile în ruble rusești pe piața valutară moldovenească, o evoluție la care se pare nu au o explicație tranșantă nici factorii bancari, nici economiștii. De la un rulaj echivalent cu suma de 21 mln USD în prima lună a anului, rublele rusești au ajuns la un nivel de 220,6 mln USD.

Cât privește creșterea de peste zece ori a rulajului cu ruble rusești pe piața valutară moldovenească, chiar dacă putem admite că această creștere a fost generată de majorarea exporturilor de vinuri pe piața rusă și a remitențelor din această țară, unde muncesc peste 50 la sută din moldovenii plecați la muncă peste hotare, mai rămân multe întrebări fără răspunsuri. Putem doar presupune că mulți agenți economici, care până mai ieri făceau comerț cu Rusia în dolari, au renunțat la aceasta valută și preferă rubla rusească în achitări. Sau cetățenii Republicii Moldova care muncesc în Federația Rusă au început să facă economii în ruble. Unii analiști nu exclud că este vorba despre legalizarea capitalului. Poate fi vorba și de capital speculativ.

În afară de aceasta, așteptările atât ale Băncii Naționale a Moldovei, cât și ale Fondului Monetar Internațional de la începutul anului 2008 privind stabilizarea volumului influxului de valută în țară nu s-au confirmat. În ianuarie-octombrie moldovenii care muncesc peste hotare au trimis acasă 1 mlrd. 399,16 mil. dolari.

Grupul țintă

- Banca Națională a Moldovei;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Băncile comerciale.

Impactul

Această evoluție explozivă a operațiunilor cu ruble rusești și repulsia relativă față de moneda americană obosită a dus la modificarea ierarhiei valutilor pe piață. Dacă în luna ianuarie ponderea dolarului în totalul tranzacțiilor pe piața valutară era de 61,96%, a monedei europene – de 32,34%, iar rubla rusească deținea o cotă de 4,57%, peste cinci luni dolarul a coborât la cota de 54,23%, euro – până la 22,32%, în timp ce rubla rusească a urcat la 22,95% și pentru prima dată a devansat moneda europeană. Banca Națională a Moldovei a fost nevoită să întreprindă măsuri urgente pentru a stopa supraîncălzirea pieței valutare. A fost majorată norma rezervelor obligatorii până la un nivel de 22%, iar rata de refinanțare pentru operațiunile interbancare până la 18,5% (cea mai ridicată din ultimii 10 ani).

Dinamica

Ritmul de creștere a pieței valutare aproape că s-a triplat. Dacă în anul 2007 valoarea tranzacțiilor a crescut cu 25 la sută față de 2006, în ianuarie-mai 2008 avansul a fost de 70,4 la sută. Rulajul pieței valutare s-a apropiat în luna mai de un miliard de dolari (961,1 mln USD) și a atins maximul istoric, care acum un an părea a fi de domeniul fantasticului.

Factorii

²²⁴ Piața valutară „supraîncălzită” de banii veniți din exterior, <http://www.eco.md/article/5478/>

- Transferurile de valută cresc foarte rapid, moldovenii care muncesc peste hotare au trimis acasă în zece luni 1 mlrd. 399,16 mil dolari;
- Sporesc investițiile de portofoliu; mijloacele financiare oferite de diferite instituții internaționale Banca Mondială, BERD, BEI etc. care au intrat pe contul băncilor locale;
- Intrările de investiții străine sunt impunătoare, aproape că s-au dublat;
- Tranzacțiile comerciale externe sunt în creștere au crescut semnificativ.

Anticipări

Ca urmare a crizei economice mondiale, în anul 2009 se așteaptă încetinirea transferurilor bănești din exterior. Și respectiv se anticipează micșorarea presiunii valutare asupra economiei naționale.

Întrebări

- Ce se întâmplă pe piața valutară?
- Cum se explică această creștere vertiginoasă a pieței valutare?
- Care ar putea fi efectele?

E 10. Agricultură Moldova – la nivelul celei din Europa anilor ‘70

Subiectul

Situația sectorului agroindustrial din Republica Moldova este comparabilă, la etapa actuală, cu cea din Europa anilor ‘70. Productivitatea sectorului agroindustrial autohton este de două-trei ori mai mică decât în Europa. Deși dispune de un potențial considerabil, agricultura Moldovei a devenit foarte anemică.²²⁵

Descrierea

Productivitatea sectorului agroindustrial autohton este de două-trei ori mai mică decât în Europa, este una din cele mai scăzute în regiune. De asemenea, în anii 2006 – 2007, în acest sector, producția agricolă a cunoscut o diminuare drastică. La fel, și potențialul de producere este unul sub orice critică. În plus, respectivul sector a fost puternic afectat în ultimii doi ani de embargoul impus de Federația Rusă la importul de produse vinicole, din carne și fitosanitare. Din această cauză, agricultura Moldovei a devenit foarte anemică, deși dispune de un potențial considerabil.

Procesul de privatizare s-a soldat cu o structură extrem de fragmentată a proprietății funciare. Problemele inițiale privind privatizarea terenurilor au fost soluționate și noile întreprinderi agricole bazate pe proprietatea privată corespund condițiilor economiei de piață. Or, consolidarea proprietăților private și a structurilor juridice de organizare va necesita timp și politici publice adecvate.

Totuși, mediul de afaceri în sectorul agrar al R. Moldova rămâne a fi unul dificil. Printre probleme majore ale agriculturii moldovenești se numără subvenționarea insuficientă a producătorilor. Totodată, în sectorul agricol sunt încă relativ puțini producători, ce pot implementa tehnologii noi, pot sădi noi livezi, procura tehnică și utilaje agricole moderne. Creșterea continuă a prețurilor la resursele necesare producerii agricole, deficitul mijloacelor financiare și dobânzile majorate la credite, în permanență sporesc riscurile agricultorilor și nu permit o dezvoltare durabilă.

Grupul țintă

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Guvernul;
- Producători agricoli.

Impactul

Problemele cu care se confruntă sectorul agroindustrial au dus la majorarea prețurilor la produsele alimentare. Producătorii autohtoni au devenit necompetitivi pe piața externă, chiar și cea internă, Moldova transformându-se dintr-o țară exportatoare de produse agroalimentare în una net importatoare. În urma declinului considerabil în agricultură, s-au redus locurile de muncă și salariul în sectorul agricol este unul foarte mic, ceea ce a cauzat migrația masivă din localitățile rurale.

Dinamica

Agricultura Moldovei a suferit un declin al producției și productivității. Conform statisticii oficiale, producția agricolă a scăzut cu circa 35% în prima jumătate a anilor 90 și cu 20% - în a doua jumătate, constituind actualmente mai puțin de 50% din nivelul anilor 1989 - 1991. Declinul a fost cauzat îndeosebi de scăderea productivității, deoarece suprafața totală a terenurilor agricole s-a schimbat neesențial. Roadă la hectar, în funcție de cultură, este în prezent, cu 20-60% mai joasă decât în anii 1989 - 1991. De asemenea, a scăzut și productivitatea muncii. Conform datelor statistice oficiale, pe parcursul ultimilor ani, valoarea adăugată brută pe un lucrător în agricultura a constituit

²²⁵ Viorel Chivriga “Agricultura Moldovei – la nivelul celei din Europa din anii ‘70”, <http://www.flux.md/editii/200867/articole/2889/>

circa 400 dolari SUA.

Factorii

- Lipsa resurselor financiare;
- Ineficiența politicilor agricole;
- Șocuri externe.

Anticipări

La momentul actual agricultura Republicii Moldova dispune de un potențial considerabil de dezvoltare și putem anticipa revenirea înceată a agriculturii la pozițiile pierdute în ultimele decenii, în cazul unor politici coerente de modernizare a agriculturii și subvenționarea producătorilor agricoli.

Întrebări

- Care este cauza declinului în agricultură?
- Ce politici agricole trebuie să fie elaborate pentru a stimula dezvoltare sectorului agricol?
- Ce trebuie de întreprins pentru a ridica productivitatea agriculturii autohtone?

E 11. Pagube enorme, provocate de inundațiile din vară

Subiectul

Inundațiile din vara curentă au provocat Moldovei pagube economice în valoare de 120 mln dolari SUA.

Descrierea

La finele lunii iulie Ucraina a evacuat, fără să anunțe autoritățile de la Chișinău, 4.000 de metri cubi de apă de la barajul de la Novodnestrovsk, în condițiile în care orice deversare de peste 2.500 de metri cubi trebuia să fie coordonată cu autoritățile moldovene.

Pe parcursul primei zile de inundații, au fost evacuați aproximativ 1.800 de copii din taberele amplasate în localitatea Vadul-lui-Vodă de pe malul Nistrului, precum și persoanele care se odihnesc în această zonă de agrement. Potrivit unor estimări ale autorităților, în zonă se aflau 3.500-4.000 persoane.

Numai în primele 2 zile ale inundațiilor debitul râului Nistru la nodul hidraulic de la Novodnestrovsk era de 4.000 de metri cubi pe secundă, la nodul hidraulic din Dubăsari de 2.100 metri cubi pe secundă, iar în Cernăuți de 3.000 metri cubi. Au fost inundate a 453 de case, dintre care 246 au fost complet distruse de ape. Din zonele afectate au fost evacuate peste 626 de persoane, fiind impuse restricții de circulație în regiunile inundate. Au fost distruse drumuri, terenuri agricole și porțiuni de cale ferată.

După rezultatele evaluării efectuate de grupurile de lucru, care au estimat daunele cauzate de inundațiile din vara anului curent, Moldovei au fost provocate pagube în valoare de 120 milioane de dolari SUA.

Conform evaluărilor efectuate, din suma totală de 120 mln dolari SUA, 20% constituie daunele aduse infrastructurii, fiind distruse drumuri, căi de acces etc., iar 15 % sunt pierderile provocate de inundarea terenurilor agricole. Din suma totală a pierderilor provocate de inundații, 65% revin imobilelor, care includ case, vile, magazine, tabere și baze de odihnă, zone de agrement, sanatorii ș.a.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Guvernul;
- Agenți economici și populația, afectată de inundații.

Impactul

În total au fost inundate 453 de case. Dintre acestea, 209 au necesitat reparație/consolidare, iar 246 de case au fost deteriorate, inclusiv 200 case în raionul Briceni, 32 - în r-nul Ștefan Vodă, 6 în r-nul Rîșcani, 3 - în r-nul Rezina ș.a. Evaluarea daunelor provocate de viituri în agricultură a vizat 3 318 ha de terenuri agricole ale agenților economici și 1.514 ha ale persoanelor fizice. Potrivit specialiștilor de la Biroul Național de Statistică, evoluțiile negative înregistrate în activitatea structurilor de cazare au fost determinate de inundațiile din luna august. Astfel, numărul de turiști cazați în structurile de cazare timp de 9 luni a scăzut cu până la 11,6% față de perioada similară a anului trecut, constituind 233 mii de turiști.

Dinamica

Sistemele acvatice ale râurilor Prut și Nistru sunt situate într-o regiune unde se activează procesele sinoptice, generând ploi torențiale intensive ce se soldează cu viituri catastrofale, însoțite de inundații. În ultimii 50-60 de ani, pe cursul râurilor nominalizate, au fost observate peste 8 inundații de proporții, cele mai distrugătoare fiind înregistrate în anii 1941, 1955, 1969, 1980 și ultima - 2008. După proporții și daunele aduse recenta inundație a depășit considerabil pe cele precedente.

Factorii

- Deversări controlate de la barajul de la Novodnestrovsk efectuate de către Ucraina fără a anunța autoritățile din Republica Moldova;

- Incapacitatea autorităților de a face față situațiilor excepționale.

Anticipări

În urma inundațiilor a fost deschis un cont în scopul acumulării mijloacelor financiare destinate asigurării cu locuințe a sinistraților, pe care au fost acumulate în jur de 2 milioane 643 mii de lei /cca 194 mii euro/. Aceste mijloace urmează a fi utilizate pentru procurarea de locuințe persoanelor ale căror case au fost distruse de inundații.

Întrebări

- Ce trebuie de întreprins pentru a diminua pierderile în astfel de situații în viitor?
- Care trebuie să fie procedurile de acordare a compensațiilor financiare persoanelor fizice care și-au pierdut roadă în urma inundațiilor?

E 12. Deficitul forței de muncă calificate – o problemă cât mai acută

Subiectul

Deficitul forței de muncă calificate devine una din cele mai acute probleme ale economiei naționale. Și Federația Rusă, și România, și Ucraina, la fel ca și Moldova, se confruntă cu un deficit acut de forță de muncă calificată, bine pregătită.

Descrierea

În același timp, calitatea instruirii oferită de respectivele instituții este departe de cerințele pieței și ale angajatorilor. Astfel, predomină neconcordanța între ceea ce oferă sistemul de învățământ și necesitățile și cerințele pieței muncii. Aceasta este explicația, pe de o parte, pentru surplusul de specialiști (drept, economie, limbi străine) și, pe de altă parte, pentru insuficiența altora (cusătorese, zugravi-tencuitori, sudori, electricieni etc.).

În trimestrul doi al anului 2008, populația economic activă a constituit 1399 mii de persoane, iar populația ocupată - 1357 mii. Numărul de șomeri, calculați conform metodologiei OIM (Organizația Internațională a Muncii), constituie 43 mii de persoane și este cel mai mic nivel față de anii precedenți susține viceministrul economiei, Sergiu Sainciuc²²⁶.

Se intensifică „scurgerea de creieri” și emigrarea forței de muncă calificate în țările vecine, ce concurează cu Moldova pe piața regională a factorilor de producție. Ca rezultat, în țară va crește deficitul de cadre calificate în sectoare ale economiei naționale cu cele mai dinamice tempouri de dezvoltare, în primul rând în industrie și construcții.

Concomitent, sectoarele economiei ce se dezvoltă cel mai dinamic (construcții, IT, comerț), semnalează tot mai mult creșterea cererii pentru forța de muncă. Totodată, din ce în ce mai multe ramuri ale economiei continuă să ducă lipsă de forță de muncă calificată, fiecare al treilea post vacant rămânând nesolicitat, ceea ce reflectă o orientare și dezvoltare slabă a serviciilor educaționale.

Autoritățile moldovenești deocamdată nu manifestă îngrijorări sesizabile în ceea ce privește deficitul de forță de muncă, deși semnalele venite din economie sunt destul de alarmante, mai ales în asemenea domenii cum sunt industria, construcțiile și energia. Pe fundalul emigrației intense a forței de muncă, politicile autorităților de îmbunătățire a calității educației și instruirii tinerilor specialiști, cât și cele de majorare a salarizării nu se materializează în rezultate concrete. În lipsa forței de muncă calificate, nu ne putem aștepta la fluxuri serioase de investiții străine. Dacă în primii ani emigrarea populației avea efecte preponderent pozitive, reducând din surplusul forței de muncă existent la acea vreme pe piață, atunci în prezent acest fenomen s-a transformat în exod masiv al creierilor. Conform unui studiu al OECD, migrații moldoveni au nivelul cel mai înalt de calificare și cele mai înalte capacități profesionale în comparație cu alte țări ale Europei de Est și țările CSI – 37% din diaspora moldovenilor sunt „de o calificare extrem de înaltă”.

Grupul țintă

- Instituțiile de învățământ superior și secundar profesional;
- Ministerul Educației și Tineretului;
- Agenții economici;
- Agențiile de angajare în câmpul muncii;
- Agențiile Teritoriale pentru Ocuparea Forței de Muncă;
- Șomerii.

Impactul

Lipsa cadrelor înalt calificate are două consecințe: din punct de vedere economic, scade competitivitatea întreprinderilor, dezvoltarea vertiginoasă a acestora; din punct de social, se mărește

²²⁶ Sergiu Sainciuc, ministrul adjunct al Economiei și Comerțului:
<http://www.businessexpert.md/index.php?r=10&s=1117>

numărul migraților. Posibilitățile de emigrare descurajează într-o oarecare măsură activitatea economică. În situația în care patronii nu sunt în stare sau nu doresc să asigure remunerarea solicitată, salariații potențiali preferă să rămână dependenți de transferurile bănești de peste hotare sau să emigreze și ei decât să se angajeze.

Dinamica

Golul existent pe piața muncii este demonstrat și de faptul că, la moment Moldova este o țară cu o rată de angajare relativ mare și o rată mică a șomajului. În pofida reducerii numărului populației economic active și a celei ocupate, rata șomajului oficial nu înregistrează creșteri semnificative, șomajul având un nivel mai mic decât în majoritatea țărilor europene. Insuficiența acută de cadre calificate în construcții, industria ușoară, industria prelucrătoare de metal, agricultura, învățământ, sănătate, sfera serviciilor, denotă ineficiența sistemului de învățământ secundar profesional. Numărul elevilor din instituțiile de învățământ secundar profesional a fost în scădere în ultimii ani, în anul de învățământ 2005-2006 fiind de 25 mii, iar în 2006-2007 de 23,7 mii, în pofida campaniei, lansată de Ministerul Educației la 21 iulie 2006 „Obține o specialitate – devin-o independent”. De menționat, că până la acel moment, această formă de învățământ nu a avut parte de nici o publicitate, nu i s-a creat nici o imagine atractivă și convingătoare.

Deși există o disproporție dintre absolvenții școlilor profesionale și ai universităților, o neconcordanță dintre ceea ce oferă sistemul de învățământ și ceea ce necesită piața muncii de mai mulți ani, Guvernul a hotărât în 2006, și a menținut în 2007, stabilirea numărului studenților cu finanțare bugetară și cu taxă pentru toate facultățile, atât la instituțiile superioare publice, cât și la cele private. Drept urmare s-au redus cotele de înmatriculare pentru locurile la facultățile „prestigioase”: economie, drept, limbi moderne, relații internaționale, în favoarea specialităților cu profil pedagogic și tehnic. Scopul hotărârii era să asigure un anumit echilibru, să stimuleze candidații la admitere să opteze pentru anumite specialități de care are nevoie piața muncii, dar a stârnit multe dezbateri și nemulțumiri în rândul abiturienților, părinților și a administrației universităților de stat, cât și private. A fost supusă criticii, în special, plafonarea numărului de studenți pentru universitățile private. În același timp, este clar că o creștere a ofertei de muncă fără o creștere corespunzătoare a cererii de forță de muncă nu ar duce la nimic altceva decât majorarea ratei șomajului.

Factorii

- Sistemul național de învățământ este rău adaptat la cererea de pe piața internă a muncii, din cauza nedevelopării sectorului secundar al serviciilor educaționale (învățământul post-universitar, cursuri și training-uri de calificare și recalificare);
- Lipsa colaborării dintre școlile profesionale și angajatorii;
- Lipsa unei analize profunde a proceselor pe piața muncii, care ar sta la baza elaborării politicilor de formare profesională și ocupare a forței de muncă.

Anticipări

În anii 2008-2009 se va intensifica încă una din particularitățile anilor precedenți, o atenție tot mai mare fiind acordată condițiilor de muncă. Menținerea dinamicilor demografice scăzute și emigrarea în continuare a forței de muncă va duce la micșorarea numărului populației, evident și a potențialei oferte de forță de muncă. Se așteaptă ca numărul persoanelor migrante aflate peste hotarele țării să se reîntoarcă, dar deja nu ar putea să stea mult în Moldova odată ce vor găsi aceleași condiții care i-a făcut să emigreze peste hotare. Percepția angajatorilor, conform căreia ar exista ofertă de muncă abundentă pare departe de realitate, deoarece din ce în ce mai multe firme se confruntă, și se vor confrunța și pe viitor, cu dificultăți în recrutarea personalului calificat.

Întrebări

- De ce muncitorii calificați preferă să plece peste hotare și caută de lucru?
- Ce se va întâmpla cu muncitorii care vor reveni în țară dar nu vor fi de acord cu remunerarea care li se propune?

E 13. Panică pe piața zahărului

Subiectul

După ce seceta din vara trecută “a aprins” prețurile la majoritatea produselor alimentare, ceea ce a afectat grav consumatorii mai ales că salariile au rămas cam la aceleași nivel, la sfârșitul lunii mai 2008 pe piața zahărului a început creșterea bruscă a prețurilor, ceea ce a provocat panica în rândul consumatorilor.

Descrierea

Prețurile la zahăr s-au ridicat brusc începând cu 31 mai, 1 iunie. Majorarea prețului a constituit până la 50%. Informația despre scumpirea acestuia a creat un deficit artificial. În acest context cererea consumatorilor la achiziționarea produsului a crescut peste noapte, iar, direct proporțional și prețurile. Un kilogram de zahăr a ajuns să fie vândut la prețuri ce variază între 13 și 18 lei, față de prețul de 10-11 lei, la care se vindea cu doar o săptămâna în urmă.

Prețul la zahăr s-a majorat, chiar dacă Uniunea Producătorilor de Zahăr din Moldova (UPZM) a infirmat înainte de aceste scumpiri o posibilă majorare a prețurilor la zahăr și sporirea cererii la acest produs pe piața locală. Potrivit UPZM, cele două companii-operatoare pe piață, Sudzucker-Moldova și Marr Sugar-Moldova, satisfac în deplină măsură necesitățile consumatorilor industriali și individuali. Ca urmare a controalelor Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, efectuate în comun cu Ministerul Afacerilor Interne, la peste 50 de agenți economici, s-a stabilit că la depozitele en-gros este suficient zahăr care să satisfacă necesitățile consumatorilor, iar presupusul deficit este creat artificial și are caracter vădit speculativ.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției;
- Agenția Națională pentru Protecția Concurenței;
- Producători de zahăr din Moldova;
- Agenți economici;
- Populația.

Impactul

În urma speculațiilor din partea mai multor depozite en gros, s-a creat un deficit artificial de zahăr, ce a provocat panică în rândul populației Republicii Moldova. Această panică a dus la creșterea cererii la zahăr, și majorarea bruscă și nejustificată a prețurilor, de la 11,3 lei până la 18 lei.

Începând cu luna iulie și până în prezent Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției a depistat 122 de cazuri de majorare excesivă a prețurilor la zahăr, în fiecare dată confiscând venitul obținut ilegal, adică, a celor obținute în urma stabilirii adaosului comercial de peste 20 la sută. De asemenea, agentul economic a fost supus să plătească o amendă, în mărimea venitului obținut ilegal. Astfel, în perioada dată din sancțiunile aplicate au fost încasate circa 519,6 mii de lei. Iar prețul la zahăr a revenit la nivelul de până la scumpirea, până la 12 lei pentru un kilogram.

Dinamica

Deja de câțiva ani piața zahărului din Moldova este protejată prin sistemul „saveguard”²²⁷, adică la importul de zahăr este aplicată o taxă de 115 euro pentru o tonă. Statul a exclus, în anul 2008, subvențiile pentru producătorii de sfeclă de zahăr. În anul 2006 acestea au constituit 25 de lei pentru o tonă, iar în 2007 – 70 de lei sub formă de restituire a TVA.

În sectorul de producere a zahărului sunt angajate peste 43 mii de persoane, inclusiv 3,5 mii la întreprinderile de producere a zahărului și circa 40 mii în sectorul agricol. R. Moldova exportă zahăr

²²⁷ Producătorii de zahăr anunță scumpiri cu 10-15%, <http://www.eco.md/article/4978/>

în Rusia, statele CEFTA (Serbia, Albania, Croația), iar în anul curent exportul urmează să fie lansat în țările UE. 80 la sută din zahărul produs în R. Moldova este vândut pe piața internă și doar 20 la sută este exportat.

Anul 2007 a fost unul extrem de dificil pentru sectorul de producere a zahărului, deoarece seceta a redus mult din volumul preconizat de materie primă. „Sudzucker Moldova” a fost nevoit chiar să stopeze activitatea uneia din cele patru fabrici pe care le deține.

Amintim că prin Hotărârea Guvernului nr. 547 din 4 august 1995 a fost adoptată o listă de mărfuri și produse de importanță socială, la comercializarea cărora se aplică un adaos comercial nu mai mare de 20 de procente, din aceste produse făcând parte și zahărul.

Factorii

- Acțiuni speculative a unor intermediari care au destabilizat piața;
- Măsurile de protecție a pieței interne de zahăr;
- Seceta din anul 2007.

Anticipări

Roadă foarte înaltă de sfeclă de zahăr în 2008, în comparație cu anul trecut va asigura piața internă de stocuri necesare de zahăr. De aceea nu există premise pentru un deficit de zahăr și creșterea prețurilor la acest product. Organele de resort vor ține la control prețurile la zahăr și nu vor permite speculații în acest sens.

Întrebări

- A fost oare o înțelegere de cartel pe piața zahărului?
- Ce trebuie de întreprins pentru a evita astfel de situații în viitor?

E 14. BNM înregistrează pierderi enorme

Subiectul

Banca Națională a Moldovei a anunțat pentru nouă luni 2008 pierderi în valoare de 862,6 milioane de lei, care au apărut din cauza diferenței de cursul valutar raportat la activele în valută ale BNM.

Descrierea

Potrivit BNM, la 30 iunie pierderile acestei instituții au constituit 862,6 milioane de lei. Aceste pierderi au fost cauzate de intrările masive de valută de peste hotare și de aprecierea leului față de alte valute.

La mijlocul lunii septembrie cursul de schimb al leului mai întâi a crescut de la 9,6 lei pentru un dolar la aproape 11 lei, iar apoi s-a stabilit la un nou nivel - 10,3 lei. Activele BNM pentru o luna au crescut cu 18,4%, ajungând până la 23,24 mlrd. lei (\$2,26 mlrd.) Conform calculului BNM, suma lichidităților și a depozitelor pe termen scurt în banca a crescut cu 25,7%, constituind 14,21 mlrd. lei. Volumul de cerințe către organizațiile internaționale financiare aproape că nu a suferit schimbări mari (1,99 mlrd. lei), precum și portofoliul hârtiilor de valoare al guvernului (2,3 mlrd. lei).

Surse din cadrul administrației BNM au menționat că aceasta creștere a surselor financiare ale guvernului ține de transferurile tuturor calculului și operațiilor de stat la BNM. Astfel, conform acordului cu guvernul, volumul hârtiilor de valoare pentru piața primară până la sfârșitul anului 2008 va fi micșorat cu 100 mil. lei. Volumul certificatelor proprii ale BNM a scăzut în pasive cu 70%, constituind 993,16 mil. lei.

Grupul țintă

- Banca Națională a Moldovei;
- Guvernul Republicii Moldova.

Impactul

Pierderile Băncii Naționale a Moldovei contribuie la micșorarea activelor în bilanțul contabil și rezervelor valutare. Astfel, se micșorează posibilitatea Băncii Naționale de a interveni pe piața valutară pentru a diminua fluctuațiile cursului valutar.

BNM a micșorat în luna septembrie, de asemenea, și portofoliul de credit al băncilor comerciale de la 35,26 mil. lei până la 22,78 mil. lei. Acestea sunt soldurile de credite oferite pentru cinci bănci comerciale până la 2000 pentru construcția Cooperativelor de construcții locale.

În prezent BNM nu eliberează credite pe termen lung. În calitate de serviciu special, băncile comerciale pot să ia de sine stătător de la BNM credite pe termen scurt (overnight). Pentru aceasta, banca comercială trimite la BNM o cerere și lista hârtiilor de valoare deținute cu un circuit de 98 de zile. Dacă volumul hârtiilor este suficient, cererea este aprobată automat.

Dinamica

În anul trecut Banca Națională a modificat modul de prezentare a informației în bilanțul contabil, în care a inclus la compartimentul „profit/pierdere net» pierderile nerealizate de la diferența de curs valutar²²⁸. Pierderile reale au apărut din diferența cursului valutar raportat la activele în valută ale Băncii Naționale, care sunt calculate zilnic în lei, la cursul oficial. În primele 3 luni anulului curent pierderile Băncii Naționale au constituit 440,597 mii de lei, iar la finele lunii iunie a ajuns la mărime de 1 mlrd. 070,5 mil. lei. În septembrie pierderile BNM s-au micșorat cu 19,4%, constituind 862,62 mln. lei.

Factorii

²²⁸ BNM înregistrează pierderi de aproximativ 900 mln. lei, rezervele valutare scad, <http://www.interlic.md/2008-11-03/bnm-inregistreaza-pierderi-de-aproximativ-900-mil-lei-rezervele-valutare-scad-7021.html>

- Aprecierea valutei naționale;
- Intrările masive de valută de peste hotare.

Anticipări

Cât privește pierderile anunțate de Banca Națională, riscul decapitalizării acesteia este minim. În condițiile crizei financiare se anticipează micșorarea intrărilor de valută în țară, ceea ce va micșora pierderile Băncii Naționale.

Întrebări

- Care va fi cursul valutei naționale în 2008 în raport cu alte valute, și cum va influența aceasta pierderile Băncii Naționale?
- Cum se va schimba fluxul capitalului în anul 2009?

E 15. Imaginea investițională a Moldovei

Subiectul

Pe parcursul anului 2008 s-a creat o situație când există mai multe factori care influențează negativ imaginea investițională a Republicii Moldova, ceea ce putem considera un motiv pentru îngrijorare.

Descrierea

Volumul investițiilor străine directe în economia națională continuă să fie modest, comparativ cu nivelul acestora în țările vecine, sau chiar la nivel regional. Aceste rezultate modeste sunt obținute datorită imaginii investiționale negative, care o are Moldova.

Această imagine este în mare parte rezultatul politicii Guvernului Republicii Moldova. Unul dintre cele mai relevante exemple este decizia din 25 august curent a Grupului Industrial-Financiar Ascom SA de ași retrage parțial staff-ul de bază din Republica Moldova²²⁹. Potrivit unui comunicat de presă difuzat de Ascom, decizia a fost luată ca urmare a „unor presiuni tot mai puternice la care este supusă compania” și care „au drept scop de a destabiliza activitatea sa în Republica Moldova”.

Totodată autoritățile moldovene nu au formulat niciodată vreo acuzație de evaziune fiscală sau de încălcare a legislației de către companiile controlate de familia Stati. Potrivit unor surse, de vină ar fi implicarea tot mai activă în politică a unor foști manageri din cadrul Ascom, dar și legăturile strânse ale președintelui grupului cu unii lideri politici din cadrul opoziției. Astfel autoritățile comuniste ar fi îngrijorate de faptul că grupul Ascom, pe care nu îl controlează, ar putea finanța campania electorală a unor partide din opoziție.

În afară de aceasta un impact negativ asupra climatului investițional în Moldova o are diferendul transnistrean. În iunie 2008, în cadrul unei emisiuni televizate Ambasadorul SUA în Moldova a declarat, că situația conflictului transnistrean nesoluționat determină nesiguranță și instabilitate, ce împiedică atragerea investițiilor în Moldova. Reprezentantul diplomației americane la Chișinău a menționat în acest sens că imaginea Moldovei peste hotare este influențată puternic de prezența acestui conflict, iar majoritatea dintre occidentali, atunci când li se vorbește de Moldova, se gândesc automat la Transnistria. „Investitorii străini sunt rezervați atunci când li se propune să investească în Moldova, deoarece se tem că, în orice clipă, se pot pomeni cu un glonț de peste Nistru”, a afirmat Michael Kirby.

Grupul țintă

- Guvernul Republicii Moldova;
- MIEPO;
- Investitorii străini și autohtoni;
- Organismele internaționale.

Impactul

Impactul retragerii parțiale a staff-ului companiei ASCOM este unul cât se poate de negativ pentru imaginea investițională a Moldovei. Or, grupul ASCOM are legături strânse cu o serie de companii de consultanță și bănci internaționale, care la sigur au fost sau vor fi informate despre presiunile statului exercitate asupra companiei. Lipsa investițiilor atât străine cât și autohtone afectează considerabil dezvoltarea economiei naționale.

Dinamica

Nivelul investițiilor străine directe în economia Republicii Moldova crește atingând nivele similare celor înregistrate în unele state la începutul procesului de tranziție spre UE. În nouă luni ale anului 2008, Republica Moldova a atras investiții străine directe în sumă de 489 milioane de dolari, cu 68% mai mult decât în perioada similară a anului precedent.

²²⁹ De ce grupul Ascom isi retrage staff-ul de baza din Moldova? <http://www.economica.md/economie-si-business/de-ce-grupul-ascom-isi-retrage-staff-ul-de-baza-din-moldova.html>

Deși volumul investițiilor străine directe pe cap de locuitor a atins nivelul altor state din CSI, respectiv 116,4 USD estimativ pentru 2007, în Republica Moldova acest indicator este mult mai mic decât în noile state-membre ale UE. De exemplu, în România și Bulgaria nivelul investițiilor străine pe cap de locuitor a constituit în anul 2006 respectiv 529,2 USD și 672,3 USD

Cartea Albă pentru 2006 elaborată de către FIA²³⁰ și care conține propuneri pentru îmbunătățirea climatului investițional în Moldova, prezintă drept concluzie generală faptul că majoritatea recomandărilor făcute în Cartea Albă din 2005 nu au fost implementate.

În anul 2007 activitatea investițională a înregistrat o creștere a fluxului investițional și a stocului de investiții străine directe care a atins cifra de 1.8 mil. USD. În același timp, investițiile străine directe atrase în economia națională au crescut cu 50% comparativ cu anul 2006.

Un indicator important al încrederii investitorilor este reflectat de venitul reinvestit, care a crescut în ultimii ani și își păstrează același curs pentru viitor. Cota venitului reinvestit din totalul investițiilor în economie a crescut de la 1.9% în 2000 până la 7.3% în 2007. Acest fapt reflectă credibilitatea pe termen lung a afacerilor care sunt dezvoltate în Moldova. Potrivit informației Camerei Înregistrării de Stat, la începutul anului 2008, în Republica Moldova erau înregistrate 6300 companii cu capital străin.

Stocul investițiilor străine pe țări investitoare, % 1994-2007

Țara	mil. lei	% of total
Olanda	2748,7	21,0
Rusia	1390,4	10,6
Italia	1329,5	10,2
Cipru	1309,2	10,0
Spania	1022,4	7,8
Marea Britanie	652,7	5,0
Germania	636,5	4,9
SUA	554,9	4,2
Franța	500,4	3,8
România	498,9	3,8
Ucraina	138,4	1,1

Sursa: Cartea Alba FIA

Factorii

- Presiunile din partea guvernării asupra companiilor din Moldova;
- Conflictul Transnistrean nesoluționat;
- Infrastructura slab dezvoltată;
- Nivelul înalt al corupției.

Anticipări

Investițiile străine directe vor fi în anul 2009, potrivit unui scenariu pesimist, în scădere „sau se vor reduce practic până la zero”, a declarat prim-vicepremierul Igor Dodon, ministrul Economiei și Comerțului. „Sunt anumite argumente în favoarea acestui scenariu, în special ținând cont de faptul că unele proiecte noi majore de investiții sunt suspendate”. Dar, în opinia ministrului, cele mai multe șanse le are scenariul moderat ce prevede investiții străine directe cel puțin la nivelul anului 2008, cu o mică creștere în anul viitor, până la 700 milioane de dolari SUA.

Întrebări

- De ce investitorii ezită să investească în economia Moldovei?
- Ce trebuie de întreprins pentru a spori imaginea investițională a Moldovei?
- Ce presupune o imagine investițională pozitivă?

²³⁰ <http://www.fia.md/wb/#t2>

E 16. Criza în sectorul industrial continuă

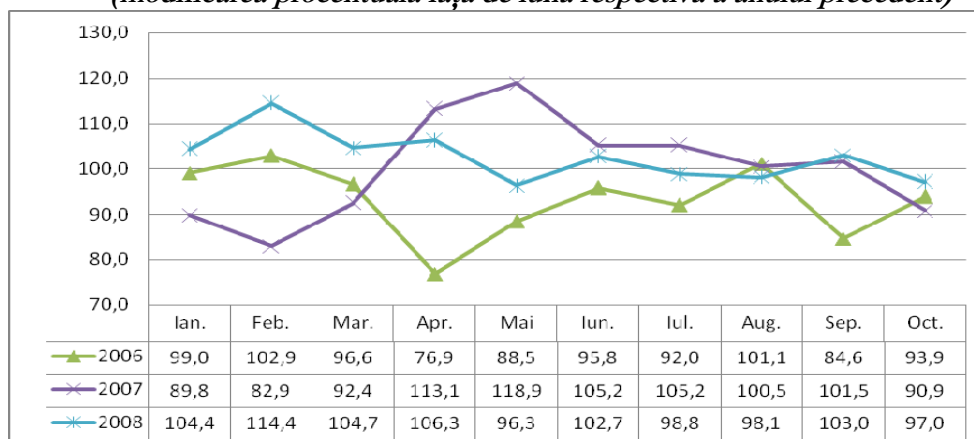
Subiectul

Datele Biroului Național de Statistică pe ianuarie-octombrie 2008 ne arată, că industria Republicii Moldova este departe de recuperarea pozițiilor pierdute în anii 2006-2007, nevorbind deja despre un salt al industriei preconizat la începutul anului curent ca rezultat a demontării embargoului vinicol și unui an agricol foarte favorabil pentru aceasta. Deși se prognoza o creștere de 9-13%, prognoza a dovedit să fie foarte optimistă, creștere reală în ianuarie-octombrie 2008 înregistrând numai 2.0% față de perioada similară a anului precedent.

Descrierea

Ultimele statistici cu privire la activitatea industriei Republicii Moldova din nou sunt sub semnul minus, în octombrie industria și-a luat o nouă pauză în cursa de recuperare a pozițiilor pierdute în ultimii ani, când s-a aflat în declin. Industria moldovenească a înregistrat o nouă scădere, de 3,0%, în luna octombrie față de perioada respectivă a anului 2007, astfel că avansul care după primul trimestru trecuse chiar peste 7 la sută în raport cu perioada similară a anului trecut, iar așteptările erau destul de optimiste, a coborât la cota 2,0%, de la un 2,7 la sută în luna precedentă.

Evoluția lunară a volumului producției industriale în prețuri comparabile (modificarea procentuală față de lună respectivă a anului precedent)

Sursă: Biroul Național de Statistică, IDIS "Viitorul"

În sectorul industriei ușoare deja se resimte influența crizei la nivel global. Industria prelucrătoare, care are o pondere de 88,3 la sută din totalul industriei, a crescut cu doar 1,6 la sută într-un an agricol favorabil pentru aceasta. Politica de prețuri joase la producția agricolă, stimulată și de către stat, a determinat producători să nu-și vândă produsele. Ca urmare, prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor s-a diminuat cu 9,6 la sută. Și creșterea de 36,1 la sută din industria vinurilor este sub nivelul scontat, dacă i-ai în considerare recolta înaltă de struguri din acest an.

Creșterea de 7,6 la sută în industria alimentară și a băuturilor, ce pare a fi un succes pe fondul anului trecut, când în zece luni s-a înregistrat o reducere a producției de 0.8%, a fost realizată în principal din contul industriei zahărului, a vinului, băuturilor alcoolice și parțial a produselor lactate. Continuă să se afle în declin sectorul care odinioară aducea mari venituri agriculturii și anume tutunăritul. Fabricarea produselor de tutun s-a redus cu 12,4%.

Situația de incertitudine pe piețele financiare Internaționale, în complex cu politicile anti-inflaționiste ale BNM creează riscuri suplimentare pentru întreprinderile industriale în Moldova, în special cel mic și mijlociu. În rezultatul aplicării de către BNM a instrumentelor de luptă cu inflația, au crescut vehement costurile creditelor la băncile comerciale, ceea ce face practic imposibilă orice activitate economică cu ciclu investițional lung.

În afară de aceasta, producătorii de vin locali se confruntă cu o problemă foarte semnificativă: nerambursarea plăților pentru vin exportat din partea partenerului principal – Rusia. Acest lucru

afectează mult și pe producătorii sticlei și cartonului.

Grupul țintă

- Producători autohtoni;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Investitori locali și străini.

Impactul

Criza în sectorul industrial și scădere continuă a producției industriale va avea impactul negativ asupra creșterii economice în 2008. Anii precedenți declinul industriei naționale a provocat scăderea creșterii PIB de la 7,5% până la 3%. Întreprinderile industriale în continuare rămân a fi slabe din punct de vedere al atractivității, nu doar pentru investitori străini, dar și pentru investitori locali. Ca urmare, deja 3 întreprinderi din cadrul Asociației Producătorilor din Moldova s-au închis.

Dinamica

Industria lasă impresia unui domeniu cuprins de convulsii²³¹. După creșterile impresionante de la început de an, care au atins un 11,4 la sută în februarie și menținerea ascensiunii de 4-6 la sută în următoarele trei luni, a urmat căderea de 3,7 la sută din luna mai și trei luni din patru în perioada iulie-octombrie sub semnul minus. Creșterea din primele luni ale anului a fost erodată de scăderile din ultimele luni.

În anul 2006, industria Republicii Moldova a înregistrat o scădere de 6,9%, iar în 2007 - de 2,7%. Sub semnul minus ar putea să încheie industria și anul 2008, dacă tendințele din ultimele luni vor continua. Lansarea unor programe de stat ce au ca țintă relansarea industriei nu-și ating scopul într-un domeniu cu mari restanțe la capitolul restructurare și modernizare, precum și aliniere la cerințele și standardele pieței externe.

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în ianuarie-octombrie anului curent întreprinderile industriale de toate formele de proprietate au produs mărfuri în valoarea de peste 24,5 miliarde de lei în prețuri curente. Creșterea reală a volumului producției industriale față de ianuarie-octombrie 2007 a constituit 2%.

Factorii

- Impactul crizei mondiale asupra industriei naționale;
- Politica de prețuri joase la producția agricolă;
- Acces limitat la credite și rate extrem de mari;
- Competitivitatea redusă a producției industriale autohtone;
- Investiții limitate în sectorul productiv.

Anticipări

În ceea ce privește anticipările pe sectorul industrial, evident că industria nu va putea realiza în acest an o creștere pe potruva așteptărilor. Dacă tendințele din ultimele luni se vor continua, anul ar putea să încheie sub semnul minus. Sursa principală pentru creștere posibilă ar putea fi industria alimentară, datorită rezultatelor obținute în domeniul agriculturii. Iar criza economică mondială va avea efecte negative asupra industriei și în 2009.

Întrebări

- Cum poate fi sporită competitivitatea produselor autohtone?
- Când va avea loc modernizarea și restructurarea industriei naționale după cerințele și standardele mondiale?
- Cum pot fi atrase investiții străine directe în sectorul productiv?

²³¹ <http://www.allmoldova.com/index.php?action=newsblock&rid=1070527162&id=1227510300&lng=rom>

E 17. Impactul crizei financiare asupra Republicii Moldova

Subiectul

Impactul crizei financiare asupra economiei reale a Republicii Moldova pare să fie cu mult mai mare decât s-a spus anterior. În pofida asigurărilor date de Guvern, precum că R. Moldova nu va fi afectată de criză, simptomele acesteia s-au făcut simțite.

Descrierea

Anul 2008 a devenit o adevărată provocare pentru economia mondială. Criza financiară a cuprins aproape toate țările, fiind o cauză a recesiunii în mai multe ramuri a economiei mondiale. Impactul crizei financiare asupra economiei reale a Republicii Moldova pare să fie cu mult mai mare decât s-a spus anterior. Impactul se face simțit prin reducerea cererii la exporturile moldovenești, a locurilor de muncă, a volumului remitențelor și, în special, prin reducerea investițiilor, inclusiv investițiilor străine directe în economie.

Deși sistemul bancar moldovenesc a demonstrat o relativă imunitate față de criza financiară²³², primele simptome ale crizei economice în R. Moldova sunt deja vizibile, aceasta afectând în mare parte sectorul real al economiei. Domeniile cele mai vulnerabile sunt exporturile, construcțiile și transportul de mărfuri. Astfel, în octombrie 2008 volumul exporturilor a scăzut cu 2,6% față de luna precedentă, după o ușoară stagnare în august-septembrie. Deși acest declin ar putea fi atribuit și unor factori sezonieri, sesizăm prezența riscurilor multiple legate de reducerea volumului de vânzări ale companiilor autohtone orientate spre export. Valoarea lucrărilor în antrepriză realizate de organizațiile de construcții în trimestrul III, 2008 a fost în scădere cu 7% față de perioada respectivă a anului precedent, iar întreprinderile de transport auto au transportat cu 3,3% mai puține mărfuri.

Lanțul cel slab al economiei moldovenești este industria. Și în primul rând trebuie să căutăm semne de criză aici. După datele Biroului Național de Statistica, în ianuarie-noiembrie creșterea industriei Republicii Moldova a constituit 1,2%, înregistrând în ultimele luni scăderi drastice. Numai în luna noiembrie anului curent, față de noiembrie 2007, industria a scăzut cu 5,1%. Reducerea producției industriale a fost cauzată de scăderi în fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, fabricarea cartonului și hârtiei, fabricarea berii, cimentului, etc.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Banca Națională a Moldovei;
- Băncile comerciale;
- Agenți economici;
- Populația.

Impactul

Criza financiară mondială a avut un impact negativ, în primul rând asupra economiei reale a Republicii Moldova. Impactul crizei deja se face simțit în domeniul întreprinderilor vinicole din Moldova, care exportă în Rusia – nu li se întorc banii de la exportul producției. În afara de această, primii, care simt impactul crizei financiare sunt cetățenii noștri care muncesc peste hotare. Criza afectează migranții moldoveni în 2 direcții: scade numărul total a emigranților și se diminuează volumul remitențelor de peste hotare. Acest fapt va avea un efect negativ asupra creșterii economice în Moldova, care este bazată la momentul actual pe consum.

Dinamica

În anul 2008 din cauza crizei economice globale a avut loc reducerea producției la întreprinderile cu următoarele activități principale: fabricarea articolelor de îmbrăcăminte – cu 16,4% (cauzând reducerea pe total industrie cu 1,7%); fabricarea hârtiei și a cartonului – cu 26,7% (cauzând

²³² Top 10 evenimente economice ale anului 2008 în viziunea EXPERT-GRUP, <http://www.expert-grup.org/?p=208>

o reducere cu 0,7 % pe industrie), fabricarea berii – cu 18,2% (cauzând o reducere cu 0,6 % pe industrie); fabricarea elementelor din beton, ipsos și ciment – cu 13,2% (cauzând o reducere cu 0,3 % pe industrie); prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor – cu 3,2% (cauzând reducerea pe total industrie cu 0,2%); fabricarea produselor de tutun – cu 14,3% (cauzând reducerea pe total industrie cu 0,2%); fabricarea produselor textile – cu 7,5% (cauzând reducerea pe total industrie cu 0,2%); fabricarea uleiurilor și grăsimilor – cu 1,6% (cauzând reducerea pe total industrie cu 0,1%); fabricarea sticlei și articolelor din sticlă – cu 3,4% (cauzând reducerea pe total industrie cu 0,1%); fabricarea de mașini agricole – cu 17,0% (cauzând reducerea pe total industrie cu 0,1%) etc.

Indicii valorii producției industriale pe principalele tipuri de activități conform datelor operative obținute de la întreprinderile industriale, incluse în cercetare statistică lunară, se reflectă în tabelul de mai jos:

	Valoarea producției industriale, în prețuri curente, mil. lei	Indicii valorii producției în ianuarie-noiembrie 2008 față de ianuarie-noiembrie 2007, în prețuri comparabile ³ , %	Ponderea în valoarea totală a producției de la începutul anului 2008, în prețuri comparabile, %	Gradul de influență a creșterii (descreșterii) valorii producției asupra indicelui general de producție, %	Informativ: ianuarie-noiembrie 2007 față de ianuarie-noiembrie 2006, în prețuri comparabile ⁴ , %
Industria – total	27023,0	101,2	100,0	+1,2	98,1
Industria extractivă	459,9	104,1	1,8	+0,1	102,1
Industria prelucrătoare	17640,9	101,3	88,2	+1,2	97,7
Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	936,6	96,8	4,9	-0,2	111,0
Fabricarea nutrețurilor gata pentru animale	23,7	82,7	0,1	-0,0	101,7
Fabricarea apei minerale și băuturilor răcoritoare	273,7	83,9	1,1	-0,2	131,3
Fabricarea produselor de tutun	307,3	85,7	1,4	-0,2	89,7
Fabricarea produselor textile	552,7	92,5	2,8	-0,2	111,3
Fabricarea de articole de îmbrăcăminte; prepararea și vopsirea blănurilor	572,4	83,6	8,7	-1,7	93,1
Fabricarea hârtiei și cartonului	361,2	73,3	1,9	-0,7	119,2

Producția altor produse din minerale nemetalifere	2976,9	98,5	12,3	-0,2	111,8
<i>Din ele fabricarea:</i>					
elementelor din beton, ipsos și ciment	435,2	86,8	1,8	-0,3	93,5

Sursa: BNS

Factorii

- Criza financiară mondială;
- Dependență R. Moldova de piețele externe.

Anticipări

Drept rezultat al crizei financiare mondiale, putem anticipa diminuarea fluxului de remitențe. Mulți dintre concetățenii noștri de peste hotare vor pierde lucrul sau vor primi venituri simțitor mai mici ca înainte. Desigur, nu-și vor mai putea permite să transfere bani în țară. S-ar putea ca mulți chiar să revină acasă peste câteva luni. Ca urmare, afluxul puternic de valută care în ultimii trei ani a fost un puternic factor macroeconomic și monetar se va diminua. În termen de jumătate de an - un an, putem să ne așteptăm la apariția tendinței de depreciere a leului comparativ cu alte valute. De asemenea, ca urmare a reducerii remitențelor putem să ne așteptăm la dispariția presiunilor în domeniile unde de obicei se fac investițiile (imobile), diminuarea fluxului de studenți pe contract și reducerea cererii la produse de lux (în special din partea copiilor de bani gata „de import”).

Mai multe companii exportatoare se vor ciocni de scăderea cererii din partea partenerilor din țările afectate de criză și de cazuri de insolvabilitate a lor. Aceste probleme „importate” de exportatori vor fi transmise prin lanț economiei noastre - cifre de afaceri mai mici, diminuări de salarii sau disponibilizări, achiziții mai mici în țară de la furnizorii locali, etc.

În plină criză, fiecare își numără banii cu grijă, și se gândește de zece ori, înainte de a-i cheltui. Toți sunt alertați cu privire la faptul cum trebuie păstrați banii, unde trebuie păstrați banii, trebuiesc ei păstrați sau e mai bine de cheltuit totul acum. Orice zvon generează mișcări masive pe piață, lumea panicată cumpără sau vinde dolari, închide sau deschide depozite, cumpără sau vinde apartamente. Sigur, aceasta destabilizează, în primul rând piața valutară și monetară, care sunt cele mai lichide, dar într-un răstimp foarte scurt, se va resimți și pe alte piețe.

Întrebări

- Cât de serios va afecta criza financiară Republica Moldova?
- Cât va dura criza?
- Ce trebuie de întreprins pentru a diminua consecințele grave ale crizei?

E 18. Moldovagaz pe post de sperietoare

Subiectul

Neachitarea de către întreprinderile Termocom, CET-1 și CET-2 a datoriilor față de SA Moldovagaz, pun în pericol aprovizionarea cu gaze naturale a acestor companii pe timp de iarnă. În aceste condiții, serviciul de presă al furnizorului de gaze naturale deseori a anunțat că Moldovagaz ar putea limita sau chiar sista livrarea gazelor naturale pentru aceste întreprinderi.²³³

Descrierea

Potrivit serviciului de presă al Moldovagaz, la 21 octombrie 2008, datoria întreprinderilor din sectorul termoelectric a constituit 1,36 mlrd. lei (circa 103 mil. euro), inclusiv: Termocom – 216,5 mil. lei, CET-1 - 293,3 mil. lei și CET-2 - 852,5 mil. lei. Furnizorul de gaze precizează că datoria CET-urilor este determinată de neachitarea de către SA Termocom a datoriilor pentru energia termică livrată.

Neachitarea de către întreprinderile Termocom, CET-1 și CET-2 a datoriilor față de SA Moldovagaz, pun în pericol aprovizionarea cu gaze naturale a acestor companii pe timp de iarnă. În aceste condiții, Moldovagaz ar putea limita sau chiar sista livrarea gazelor naturale pentru aceste întreprinderi.

Reacția la declarațiile Moldovagaz a fost una anemică. Doar Termocom s-a folosit de moment pentru a arăta iarăși în direcția primăriei Chișinău, lăsând să se înțeleagă că de vină, în situația creată, este administrația actuală a capitalei, care nu achită datoriile de 176 mil. lei la acoperirea diferenței de tarif. Un simplu calcul arată că chiar dacă primăria ar achita această sumă, problema datoriilor nu va dispărea. De altfel, Termocom recunoaște indirect acest lucru. Astfel, numai față de Moldovagaz, Termocom are datorii ce depășesc suma de 216 mil. lei, dintre care 36 mil. lei sunt datorii curente.

Datoriile Termocom față de CET-1 se cifrează la 368 mil. lei, dintre care datorii curente - 45 mil. lei, iar față de CET-2 – 1 114 mil. lei, dintre care curente - 112 mil. lei. Datoriile primăriei față de Termocom nu acoperă nici măcar 10 la sută din valoarea tuturor datoriilor acumulate de Termocom.

Grupul țintă

- Moldovagaz;
- Termocom;
- Guvernul;
- Primăria mun. Chișinău;
- Consumatori de agent termic.

Impactul

Situația ar putea ieși de sub control în cazul în care Moldovagaz va trece la acțiuni concrete și va sista livrarea de gaze către cei mai importanți consumatori. Acțiunea ar putea semnifica că cea mai mare parte a fondului locativ din Chișinău și instituțiile medicale și școlare vor rămâne fără căldură. Pentru a se încălzi, lumea va începe să utilizeze cămine electrice, ceea ce va majora consumul de energie electrică. În prezent, circa 70% din energie o importăm din Ucraina și la prețul actual am putea importa și mai mult. Or, energia din Ucraina este de două ori mai ieftină decât cea de producție locală. Însă, iarna liniile electrice de interconexiune cu Ucraina sunt supraîncărcate și apar probleme la asigurarea fiabilă cu energie electrică nu numai a Moldovei, ci și a regiunii Odessa, care primește energie prin linii electrice ce tranzitează teritoriul republicii. În acest caz, va avea de suferit întreaga republică. Autoritățile centrale de comun cu cele ale capitalei vor trebui să găsească o soluție.

Dinamica

Nu este pentru prima dată când Moldovagaz amenință cu reducerea sau sistarea livrărilor de gaze în prag de iarnă. Totodată, datoriile de 1,36 mlrd. lei au fost acumulate de cele trei întreprinderi nu în anul 2008, ci pe parcursul a șapte ani, respectiv Moldovagaz a avut timp berechet pentru a cere

²³³ Moldovagaz pe post de sperietoare, <http://www.eco.md/article/5914/>

achitarea lor sau să le recupereze într-un fel sau altul. Dacă a răbdat șapte ani ce iar împiedica să mai rabde câteva luni?

Factorii

- Datoriile Termocomului față de Moldovagaz;
- Probleme de ordin politic în relațiile între Termocom și Primăria mun. Chișinău.

Anticipări

Relațiile între Termocom și Primăria municipiului Chișinău vor rămâne și în viitor tensionate din cauza datoriei pentru agentul termic. Termocom va fi nevoit iarăși și iarăși să ceară în instanță ajustarea tarifelor și plata diferenței de tarif din conturile primăriei.

Întrebări

- Va sista Moldovagaz livrarea gazelor naturale pentru Termocom și CET-uri?
- Când va fi achitată datoria față de Moldovagaz pentru gaze livrate?

E 19. Declin la bursa de valori a Moldovei

Subiectul

La momentul actual putem asista în continuare la un declin al pieței interactive bursiere, căderi de prețuri la mai multe acțiuni, precum și un regres ce a afectat segmentul licitare cu strigare și licitațiile acțiunilor deținute de stat.²³⁴

Descrierea

Situația de la Bursa de Valori a Moldovei încetul cu încetul se aliniază, de fapt, la evenimentele ce predomină pe piețele internaționale de capital.

Asistăm în continuare la un declin al pieței interactive bursiere, căderi de prețuri la mai multe acțiuni, precum și un regres ce a afectat segmentul licitare cu strigare și licitațiile acțiunilor deținute de stat.

În perioada lunilor iunie-noiembrie a acestui an valoarea indicelui bursier EVM-COMPOSITE a scăzut cu doar 113.5965 puncte, în comparație cu creșterea de 815,9142 puncte din perioada similară a anului trecut. Prin urmare, stagnarea și regresul în anul curent a pieței moldovenești de capital e evidentă, cel puțin prin reducerea de prețuri și respectiv a valorii de piață a mai multor companii din Moldova.

Valoarea capitalizării bursiere, evaluată după metodologia Agenției de rating și estimare Estimator-VM, cifra la finele lunii noiembrie 2008 circa 15.28 miliarde lei sau mai puțin față de luna precedentă cu 14.25 milioane lei.

Clasamentul acțiunilor cu cea mai mare valoare de piață la BVM pentru luna noiembrie curent este condus de 2 clase de acțiuni emise de bănci comerciale, urmată de o clasă de acțiuni a unei companii de asigurări. Altele 7 acțiuni din acest top sunt emise de societăți ce activează în sectorul real al economiei naționale.

Grupul țintă

- Bursa de valori a Moldovei;
- Băncile comerciale și alte instituții financiare;
- Guvernul.

Impactul

În pofida acestui fapt, datorită unei lichidități reduse, precum și a unei penetrări înfime a capitalului speculativ și, în mod special, a celui străin pe piața valorilor mobiliare autohtone, nu putem vorbi astăzi despre un efect de amploare a acestei stagnări asupra pieței financiare în ansamblu. Cu alte cuvinte, nu asistăm la retrageri masive de capital de pe piață, capital care nici nu a intrat inițial în cantități mari pe acest segment de piață. În mediul financiar nu se manifestă o îngrijorare mare pentru acționariatul companiilor mari din Republica Moldova, în legătura cu faptul că anume cotația acțiunilor ce le dețin a scăzut și, respectiv, valoarea de piață a acțiunilor deținute s-a redus. Acest lucru e specific pentru Moldova, unde nu există o coeziune puternică dintre prețul de piață a acțiunii și valoarea companiei determinată după acest preț. În fine, au de suferit în urma acestei recesiuni doar unii investitori de portofoliu care au investit sume nu atât de mari în acțiuni care au manifestat creșteri stabile și mari în ultimele perioade până la demararea recesiunii. Dar nici în cazul acesta nu este atât de gravă situația, deoarece cotațiile acțiunilor nu au căzut atât de mult în comparație cu creșterea din perioadele anterioare.

Dinamica

În timp ce pe marele piețe asistăm la căderi dramatice a indicilor bursieri și nemijlocit a cotațiilor

²³⁴ Estimator-VM,

<http://www.evm.md/news/Ro/2008/12/08/Evenimentele%20de%20pe%20pietele%20internationale%20se%20precipiteaza,%20cate%20putin%20si%20asupra%20pietei%20de%20capital%20din%20Moldova.html>

la acțiuni, pe piața bursieră din Republica Moldova asistăm doar la o stagnare cu mici semnale de recesiune. Relevantă în acest sens este evoluția indicelui bursier EVM-COMPOSITE în perioada de când a început căderea valorilor acestui indice în anul curent în comparație cu evoluția din aceeași perioadă a anului 2007.

La finele lunii octombrie 2008, valoarea indicelui bursier EVM-COMPOSITE cifra valoarea de 2267.2570 puncte, în scădere cu 34.1335 puncte față de luna precedentă. Prin urmare, după ce pe parcursul a două luni anterioare valoarea indicelui scădea, iar spre sfârșitul lunii revenea practic la același nivel, în octombrie nu s-a mai întâmplat acest lucru. Astfel, căderea indicelui EVM-COMPOSITE e certă.

La finele lunii noiembrie 2008, valoarea indicelui bursier EVM-COMPOSITE se ridică la valoarea de 2262.4083 puncte, în scădere cu doar 4.8487 puncte față de luna precedentă. La începutul lunii noiembrie valorile indicelui au crescut, după care au urmat căderi pe parcursul a mai multor sesiuni bursiere, iar ulterior indicele și-a revenit la valori puțin mai mici față de începutul perioadei. În a doua jumătate a lunii nu s-au produs mari schimbări, cu excepția unei căderi din 20 noiembrie.

Căderile valorii indicelui în luna de referință s-au datorat preponderent reducerilor de preț la acțiunile emise de societățile pe acțiuni BC Banca de Economii (acțiuni ordinare), Franzeluța (acțiuni ordinare), Zorile, Fabrica de vinuri Sângerei, BTA-20 din Nisporeni, Nectar-Nord.

Un rulaj de peste 23 mln lei s-a înregistrat, în luna noiembrie, la BVM, față de circa 44.61 mln lei în luna anterioară, din care circa 63 % revine celui de pe segmentul licitațiilor cu strigare, 17.4 % - licitațiilor Agenției proprietății publice și 9.3 % - vânzare-cumpărare, regim interactiv. Media zilnică a schimburilor s-a ridicat la circa 1.285 mln lei. Numărul total de operațiuni bursiere au atins cifra de 169, față de 136 în luna anterioară, din care 116 au revenit tranzacțiilor interactive. În luna vizată pe toate porțiunile bursiere au fost tranzacționate 46 clase de acțiuni sau mai mult cu 3 față de luna precedentă.

Factorii

- Criza financiară mondială;
- Bursa de valori rudimentară.

Anticipări

Din cauza existenței unei piețe de capital nedezvoltate nu putem aștepta la scenarii atât de drastice, care au loc în alte țări. Nu putem vorbi despre retragerea masivă în viitor a capitalului de pe piața Moldovei. Putem aștepta la scăderea continuă indicelui la bursa de valori din Moldova.

Întrebări

- Cât va dura declinul pe piața de capital a Moldovei?
- La ce nivel vor scădea indicele bursei de valori a Moldovei?
- Care vor fi evoluțiile pe bursa de valori în anul 2009?

E 20. Costul gestiunii impozitelor

Subiectul

Companiile din Republica Moldova au nevoie de 234 ore anual pentru a achita cele 53 plăți fiscale, drept urmare, costul întregului sistem de gestiune a impozitelor și taxelor se ridică la 164 milioane de lei.²³⁵

Descrierea

Sistemul național de raportare este unul redundant, adică date de aceeași natură sunt colectate în paralel de diferite autorități și pot avea valori diferite. Ceea ce avem acum nu poate fi calificat drept un sistem eficient de raportare, ci câteva subsisteme total autonome. De exemplu, pentru a obține facturi fiscale, agentul economic trebuie să prezinte certificat de lipsă a datoriei față de Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS); pentru a obține certificat de rezidență fiscală, trebuie să prezinte la Serviciul Fiscal de Stat certificat de lipsă a datoriei față de CNAS, în baza căreia Serviciul Fiscal de Stat eliberează certificat de lipsă a datoriilor față de Buget, care ulterior va fi prezentat la Ministerul Finanțelor pentru obținerea certificatului de rezidență fiscală. Iată o mostră de lipsă de comunicare între instituții.

Companiile din Republica Moldova au nevoie de 234 ore anual pentru a achita cele 53 plăți fiscale, ca urmare costul întregului sistem de gestiune a impozitelor și taxelor se ridică la 164 milioane de lei.

Sistemul de raportare este atât de complex, încât unui antreprenor începător îi este dificil să se descurce singur cu rapoartele care trebuie completate și perfectate corect. Există o mare probabilitate ca, din ignoranță, agentul economic nou-creat să nu prezinte autorităților toate rapoartele, din cauza unei „banale neinformări” asupra sistemului complex de raportare existent în Republica Moldova.

O altă problemă a sistemului de raportare obligatorie existent în Republica Moldova este că mulți din funcționarii în atribuțiile de serviciu ale cărora intră proiectarea formularelor rapoartelor nu sunt suficient de pregătiți în acest sens. Se simte o lipsă de formare elementară în domeniul cercetării statistice a funcționarilor respectivi. Deseori, mai întâi se proiectează formularul raportului fără a se ține cont de calitatea informației rezultative obținute ca urmare a prelucrării datelor primare furnizate de agenții economici. Drept rezultat, deseori, rapoartele perfectate nu reflectă într-o manieră confortabilă și exactă situația raportată de agentul economic, astfel încât ele nu au o utilitate în analiza activității acestuia sau nu reflectă exact relația între agentul economic și sistemul fiscal național.

Pentru a face față sistemului complex de raportare obligatorie, agenții economici sunt puși în situația să investească resurse financiare substanțiale pentru automatizarea proceselor de raportare obligatorie tuturor autorităților competente sau să angajeze personal suplimentar pentru a față cerințelor crescânde ale autorităților statale.

Grupul țintă

- Biroul Național de Statistică;
- Inspectoratul Principal Fiscal de Stat;
- Guvernul;
- Agenți economici.

Impactul

Sistemul de raportare obligatorie este unul sofisticat și redundant, ceea ce dublează, și chiar triplează costurile suportate de stat. Agenții economici sunt nevoiți să stea la cozi interminabile pentru a prezenta rapoarte. Mai mult, ei sunt percepuți apriori în calitate de infractori, nu de parteneri ai statului.

Numărul mare de rapoarte, precum și complexitatea acestora îi descurajează pe agenții

²³⁵ “Analiza sistemului de raportare obligatorie existent în Republica Moldova”, Ion Amarfii, IDIS “Viitorul”

economici. Unele dintre ele ajung până la volumul de douăzeci de pagini. Sunt cazuri în care agenții economici sunt impuși să prezinte rapoarte vide, prezentarea raportului fiind considerată ca fiind dovadă a activității întreprinderii. De cele mai multe ori, trebuie să facă față cozilor interminabile. Astfel, lunile februarie-martie devin foarte încărcate pentru reprezentanții mediului de business. Formularele de rapoarte ale Serviciului Fiscal de Stat, de exemplu, nu conțin expres instrucțiuni de perfectare. Începătorilor le vine greu să facă față. În această perioadă, contabilii sunt nevoiți să perfecteze până la 150 de rapoarte anuale. Această presiune greu de suportat descurajează în mare parte deținătorii de patente de a-și schimba statutul în întreprinderi individuale sau societăți cu răspundere limitată. Totodată, diminuează elanul cetățenilor de a iniția o afacere.

Potrivit datelor Băncii Mondiale, o întreprindere din Republica Moldova consumă în mediu 234 ore pentru gestiunea a 53 de impozite și ocupă locul 123 din 178 de țări oglindite în raportul „*Plata taxelor 2009*”, pe când o întreprindere din Macedonia consumă doar 75 ore pentru 40 plăți, Luxemburgul – 59 ore pentru 22 plăți, Noua Zeelandă 70 ore pentru 8 plăți, Estonia 88 ore pentru 10 plăți, Franța 132 ore pentru 11 plăți.

Acest lucru se datorează, în mare parte, comodității procesului de raportare obligatorii (în special, folosirea tehnologiilor informatice moderne) și simplificării procesului de raportare (numărul redus de plăți și rapoarte livrate). Astfel, în comparație cu Estonia, pentru gestiunea celor 53 plăți fiscale o întreprindere din Republica Moldova consumă cu 146 ore (62%) mai mult. Ca rezultat, business-ul este mai puțin competitiv, iar afacerile se fac mai greu.

Dinamica

Deși Republica Moldova a fost recunoscută în calitatea sa stat independent în 1991, pe parcursul celor 17 ani de independență autoritățile statului și-au dezvoltat un sistem greoi și complex de raportare obligatorie a agenților economici, organizațiilor, instituțiilor și persoanelor fizice.

Drept urmare, din considerentele de a colecta cât mai multă informație de la contribuabili (sau pentru a demonstra cât de necesară este instituția statului și ce volum mare de informație gestionează și stăpânește) nu se întreprind măsuri energice de a efectua analize de ansamblu asupra întregului sistem național de raportare obligatorie, în vederea depistării informației redundante, colectate în paralel de diferite instituții ale statului. Cu toate că există deja inițiative de optimizare a legislației Republicii Moldova, în vederea simplificării activității de întreprinzător și raportare obligatorie a agenților economici, perfecționarea acesteia din urmă nu este sesizată de agenții economici.

Ceea ce avem la momentul de față este un sistem informațional național de raportare obligatorie unde se tolerează o colectare redundantă a informației de la agenții economici, în vederea confruntării ulterioare a datelor furnizate de aceștia instituțiilor de stat pentru verificarea coincidenței lor (se verifică, de exemplu, datele furnizate Serviciului Fiscal de Stat cu cele furnizate Biroului Național de Statistică). Cu toate acestea, informația similară existentă în cadrul diferitor structuri statale diferă (datele demografice existente în cadrul Biroului Național de Statistică sunt diferite de cele înregistrate în cadrul S.A. „Registru”, etc.).

Este inexplicabil acest fenomen, și anume de ce statul tolerează să suporte costuri duble (poate și chiar triple) pentru asigurarea proceselor de colectare, prelucrare și stocare în paralel a informației de aceeași natură în cadrul diferitor structuri ale sale, catalogând apriori agentul economic ca un subiect care ar putea furniza intenționat informație denaturată. Această strategie represivă ale autorităților statale se manifestă și în cazul în care agentul economic nu are ce raporta: odată fiind obligatorie o anumită formă de raportare, agentul economic e obligat să prezinte chiar și raportul vid. Această prezentare a rapoartelor vide este considerată de autoritățile statului drept o dovadă obiectivă că agentul economic activează.

Biroul Național de Statistică și Inspectoratul Principal Fiscal de Stat reprezintă organizațiile care colectează cea mai mare parte a rapoartelor obligatorii, circa 300. BNS recepționează 177 rapoarte și cercetări statistice pe diferite domenii (37 privind salariile, 22-transporturile, comunicațiile, informatica și turismul, 16 - ocrotirea sănătății...), dintre care 128 anuale. Serviciul Fiscal de Stat recepționează până la 125 rapoarte, pe opt domenii. Trimestrul întâi al anului este perioada cea mai dificilă a raportării.

Factorii

- Numărul impunător a rapoartelor obligatorii;
- Costurile mari întregului sistem de gestiune a impozitelor și taxelor.

Anticipări

Una din cauzele esențiale ale problemelor generate de sistemul de raportare obligatorie a agenților economici este faptul că acesta nu a fost privit și analizat, abordându-se o analiză sistemică a acestuia. Astfel, fiecare autoritate publică colectoare de rapoarte își dezvoltă într-o manieră independentă subsistemul propriu de raportare, fără a face o cercetare prealabilă asupra posibilității recepționării într-o manieră automatizată a datelor recepționate de alte autorități. Simplificarea și armonizarea sistemului de raportare obligatorie în Moldova va dura o perioadă de timp destul de îndelungată.

Întrebări

- Ce trebuie de întreprins pentru a diminua costurile gestionării impozitelor și taxelor?
- Cum se poate de simplificat sistemul de raportare obligatorie, pentru a evita dublarea costurilor?

E 21. Termocom vs Primăria - războiul tarifelor

Subiectul

Începutul conflictului dintre Primăria Chișinău și Termocom a început la 14 aprilie când Consiliul municipal Chișinău (CMC) a aprobat ajustarea tarifului pentru agentul termic la nivel de 456 lei pentru o Gcal. Acest conflict, între autoritatea locală și un serviciu aflat în subordine, continuă încă de anul trecut, punând în pericol începerea sezonului de iarnă în municipiul Chișinău.

Descrierea

Curtea de Apel Chișinău a anulat decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 6/1 din 14 aprilie 2008, prin care a fost aprobat tariful pentru energia termică livrată populației în mărime de 456 lei pentru 1 Gcal, pentru sezonul de încălzire 2008 – 2009. Potrivit Direcției Relații Publice a Primăriei instanța de judecată a admis integral cererea SA „Termocom”, fără a ține cont de argumentele aduse de reprezentanții autorităților publice locale.

La 1 noiembrie 2007, datoria bugetului municipal față de Termocom era de 91 mil. lei, iar pentru lunile noiembrie și decembrie s-ar mai fi adăugat spre plată alte 110 mil. lei. În total, în anul 2007, Termocom-ul urma să primească din fondurile Primăriei circa 330 mln. lei, ceea ce reprezintă 20-22% din toate cheltuielile bugetului municipal. Nici o altă întreprindere din republică nu primește direct de la buget asemenea sume. Pentru anul 2008, însă, sumele preconizate pentru subvenționarea furnizării de căldură urmau să crească la 550 mil. lei, dacă Consiliul Municipal ar fi acceptat cererea Termocom-ului de a majora tariful la căldură până la 715 lei/Gcal. Cea mai mare parte a acestor bani nu rămân, însă, la Termocom, ci se duc pentru plata gazelor naturale furnizate de Moldovagaz, a energiei termice primite de la CET-1 și CET-2 etc.

Guvernul nu a acceptat să aloce și sume pentru compensarea diferenței de tarif, autoritățile actuale ale capitalei susțin că au fost forțate să abroge decizia „buclușă”. Conflictul între Primărie și administrația Termocom a luat o alură personalizată. Dionisie Antocel, administratorul Termocom, a anunțat o serie de măsuri de răspuns, atât pentru a diminua cheltuielile, cât și contra Primăriei capitalei, inclusiv prin debranșarea acestora și a unor instituții subordonate de la rețeaua termică. Astfel, Termocom a sistat livrarea apei calde, după care va comanda agent termic la o temperatură mai mică. Cu toate acestea, Termocom oricum va continua să acumuleze noi datorii, față de furnizori. Furnizorul de energie termică a cerut Primăriei să achite urgent datoriile sale de 176 mln lei față de „Termocom”, pentru a soluționa situația.

Compania SWECO International AB a prezentat la 4 noiembrie 2008 raportul final privind evaluarea tarifului la energia termică livrată de SA „Termocom” pentru sezonul rece 2008 - 2009, precum și reflectarea acestuia în următorii opt ani. Potrivit raportului, tariful sezonier calculat pentru 2008-2009 constituie 817 lei/Gcal, iar tariful care include și plata datoriilor, totalizează 875 de lei pentru Gigacalorie. Conform experților, nivelul tarifului propus reflectă costul real pentru termificare, care acoperă datoriile și investițiile ulterioare. Guvernul a venit cu soluția miraculoasă: un memorandum între autoritățile capitalei și Societățile „Moldova-Gaz” și „Termocom” și un tarif de 740 lei pentru o gigacalorie.

Memorandumul convenit de către municipalitate, SA „Termocom” și SA „Moldovagaz” și aprobat de Consiliul municipal Chișinău (CMC) în ședința de marți, 11 noiembrie, prevede că municipalitatea trebuie să achite datoriile de 148 mln lei pe care le are la moment și alte 60 mln care se vor acumula până la sfârșitul anului. Dintre aceștia, 70 mln urmează să fie acordați de către Guvern sub formă de împrumut rambursabil până la sfârșitul anului. Tariful la energia termică în municipiul Chișinău să fie de 740 lei/Gcal. Din aceștia, populația urmează să achite 540 lei pentru o gigacalorie, restul fiind acoperiți din bugetul municipal. Mai mulți consilieri municipali din opoziție au contestat legalitatea memorandumului.

Grupul țintă

- Cetățenii municipiului Chișinău;
- Administrația municipală;
- Administrația Termocom;

- Guvernul R. Moldova.

Impactul

Din cauza conflictului de interese politice locuitorii Chișinăului aveau să rămână fără agent termic în perioada sezonului rece. Administrația Termocom a recurs la un șantaj politic, neacceptat de primarul urbei Dorin Chirtoacă. Indirect, Guvernul a preferat să nu se implice, deși locuitorii Chișinăului constituie cel mai mare și consistent plătitor de impozite. Părăsindu-i în această situație, deși administrațiile municipale anterioare beneficiau de susținerea statului, prezenta administrație s-a trezit nu doar ignorată, dar și împiedicată.

Dinamica

Acest conflict a început odată cu venirea noii administrații în fruntea primăriei. Conflictul a început încă în 2007, când Termocom a dorit modificarea tarifului. Anul acesta i-a reușit, însă într-o formă nu chiar potrivită.

Factorii

- Dorința autorităților centrale de a arăta cine este „cel mai tare” în R. Moldova;
- Datoriile primăriei față de Termocom pentru agentul termic;
- Presiuni din partea MoldovaGaz de a sista livrările de gaz.

Anticipări

Primăria capitalei va fi asaltată de propuneri de a modifica tariful și de a achita datoriile pentru agentul termic. Aceste propuneri ar putea veni până la alegerile parlamentare din 2009. După alegeri, spiritele urmează a se liniști.

Întrebări

- Pe cine să învinuiască cetățeanul de rând din cauză frigului din case deși nu are nici o datorie la agentul termic ?
- Care dintre părți este mai mult vinovată: Primăria capitalei sau Termocom?

E 22. Investiții insuficiente în infrastructura drumurilor

Subiectul

În ultimii 16 ani drumurile bune au degradat de 10 ori, iar drumurile rele s-au înmulțit de 3 ori. Deși suma impozitelor rutiere crește cu fiecare an, în prezent, în R. Moldova, avem mai puțin de 3 la sută drumuri calificate bune. Această problemă și-a găsit amplă reflectare în paginile ziarelor.

Descrierea

Starea drumurilor în R. Moldova e sub orice nivel. Acest lucru se menționează în Strategia infrastructurii transportului terestru pe anii 2008–2017, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 85 din 1 februarie 2008, cu referire la un studiu efectuat de Banca Mondială. Potrivit acesteia, dacă în 1992 circa 70 la sută din rețeaua rutiera era considerată ca fiind în stare bună sau satisfăcătoare, atunci la finele anului 2006, doar 7% s-a menținut în aceeași stare. În aceeași strategie se subliniază și faptul că doar 2% din drumurile locale sunt într-o stare bună sau satisfăcătoare.

O lovitură destul de serioasă asupra investițiilor în infrastructura Moldovei a devenit următoarea noutate: Banca Mondială a anunțat la 26 decembrie 2008 că anulează acordarea sumei de 11 mil. dolari SUA din creditul Asociației pentru Dezvoltare Internațională (ADI) de 16 milioane dolari SUA, acordat pentru Programul Guvernului în sectorul drumurilor. Cauza anulării parțiale a împrumutului este procedura de achiziții neconforme.

Grupul țintă

- Proprietarii de automobile;
- Guvernul R. Moldova;
- Poliția rutieră.

Impactul

Potrivit colaboratorilor poliției rutiere în 2006 au fost înregistrate 80 de sectoare cu frecvența sporită a accidentelor, acest lucru presupunând o porțiune de drum cu lungimea de 1 km, pe care se întâmplă anual cel puțin 2 accidente rutiere. Cât privește anul 2007, aceeași situație s-a repetat în 19 din cele 80 de sectoare, ceea ce presupune că ceva la porțiunea respectivă de drum, nu e în ordine de câțiva ani.

Accidentele rutiere se produc din cauza calității proaste a părții carosabile. Potrivit directorului executiv al Asociației Importatorilor de Automobile Autorizați (AIAA), Constantin Bereșteanu, 31 % din accidente se datorează anume acestui fapt, iar sistemul existent de depistare a cauzelor accidentelor rutiere pune accentul în cea mai mare parte pe șofer și mai puțin pe calitatea drumurilor.

La fel, din cauza situației drumurilor, afaceriștii care asigură călătoria pe teritoriul R. Moldova spun că sunt în prag de faliment, deoarece cheltuie foarte mult pe reparația mașinilor. Fondul Rutier, care a fost creat pentru întreținerea drumurilor, se duce în Bugetul de Stat, doar o parte mică fiind repartizat reparației drumurilor.

Dinamica

R. Moldova dispune de o rețea de drumuri cu lungimea de circa 9,5 mii kilometri, dintre care 3,3 mii - naționale și 6,1 mii km - locale. Circa 67% din drumurile naționale și peste 75% din drumurile locale sunt într-o stare precară. Peste 90% din rețeaua rutieră a R. Moldova are durata de serviciu depășită.

Dacă în 2004, în Republica Moldova se aflau la evidență aproape 430 000 de autovehicule, atunci în 2007 numărul acestora era de circa 485 000. Se pare însă, că anul acesta se produce un adevărat boom. Potrivit datelor publicate pe pagina web a Ministerului Dezvoltării Informaționale cu privire la componenta Registrului de stat al transporturilor (starea la 1 iunie 2008), în prezent, pe traseele din țară circula aproximativ 575 000 de autovehicule. Acest lucru înseamnă că, în jumătate de an, numărul de mijloace de transport a crescut cu circa 90 000.

Factorii

- Calitatea precară a drumurilor;
- Instabilitatea investițiilor;
- Lipsa unor măsuri concrete din partea Guvernului;
- Carența resurselor financiare necesare pentru investiții în infrastructură;
- Lipsa unei industrii în domeniul infrastructurii.

Anticipări

Investițiile în infrastructura drumurilor vor începe să crească odată ce R. Moldova este mai aproape de UE, iar Moldova beneficiază de preferințe la export. Guvernul va fi mult mai interesat în 2009 de acest aspect. De menționat că în discuțiile sale cu MCC (Corporația SUA Millenium Challenge), Moldova a propus să utilizeze finanțarea Programului Compact pentru reabilitarea a aproape 600 de kilometri din rețeaua națională de drumuri, inclusiv a două segmente de drum din regiunea transnistreană, reabilitarea multiplelor sisteme centralizate de irigare, alocarea de credite pentru fermieri pentru irigare la scara mică și investiții pentru perioada de după recoltare, precum și activități corespunzătoare de instruire.

Guvernul SUA va acorda Republicii Moldova 11,9 mln USD pentru realizarea unor studii de fezabilitate în vederea examinării situației în domeniul infrastructurii drumurilor și a sistemelor de irigare.²³⁶ Un memorandum de înțelegere în acest sens a fost semnat la 20 noiembrie, de vicepreședintele Corporației SUA Millenium Challenge (MCC) pentru Dezvoltarea Programului Compact, John Hewko și premierul Zinaida Greceanii.

Întrebări

- Cine este responsabil de calitatea drumurilor în R. Moldova?
- Cât costă reparația calitativă a unui drum?

²³⁶ SUA vor acorda Moldovei 11,9 mln USD pentru examinarea situației în domeniul infrastructurii drumurilor și sistemelor de irigare, <http://www.azi.md/ro/story/226>

E 23. Prețul motorinei – o nouă lovitură asupra agricultorilor

Subiectul

În martie anului curent pentru prima dată în Moldova s-a creat situație, când prețul benzinei scade, în timp ce al motorinei crește. Această scumpire a motorinei a fost o lovitură foarte dură asupra agricultorilor moldoveni.

Descrierea

În zilele de 6-7 martie, la începutul sezonului lucrărilor agricole, stațiile de alimentare cu produse petroliere din Moldova au majorat cu circa 5,9% prețul motorinei și l-au micșorat cu 2,3% pe cel al benzinei, după această prețul motorinei a mai cunoscut noi creșteri, ajungând să coste mai mult de 15 lei.

Producătorii agricoli și transportatorii și-au exprimat nemulțumirea și chiar revolta față de aceste scumpiri. Unii chiar au acuzat petroliștii că ar scumpi în mod intenționat motorina, în pragul lucrărilor agricole de primăvară. În același timp, companiile ce importă și comercializează produse petroliere deja de mai mult de o lună de zile vindeau motorina la un preț mai mic decât prețul real. Adică vindeau motorina fără a avea vre-un venit, iar uneori chiar în pagubă. E adevărat că pierderile de la comercializarea motorinei le acopereau din contul unui preț mai mare la benzină. Dar vânzările de benzină sunt de circa două ori mai mici decât cele de motorină. Și apoi o asemenea practică nu este un lucru normal într-o economie de piață și, desigur, nu mai putea dura.

Prețul de import al motorinei este cu 23% mai mare decât cel al benzinei. Prețul mare la petrol a dus la situația când motorina la poarta rafinăriilor a ajuns să coste peste 1080 USD/tona (circa 11650 lei), iar benzina A 95 – 880 USD/tona, adică cu circa 200 USD/tona mai puțin. Pentru comparație, la începutul luni martie, motorina costa la poarta rafinăriilor 900-910 USD/tona, iar benzina A 95 – 840-860 USD/tona.

Grupul țintă

- Producători agricoli din R. Moldova;
- Companiile de import și comercializare a produselor petroliere;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.

Impactul

Majorarea prețurilor la motorina a avut un impact negativ asupra producătorilor agricoli, care încă nu au revenit după secetă din anul trecut. Din cauza acestei scumpiri a avut de suferit competitivitatea produselor autohtone, care în ultimii ani devine tot mai scumpe.

Dinamica

Compania Lukoil Moldova (cel mai mare importator și comerciant de produse petroliere de pe piață) a motivat decizia de modificare a prețurilor prin faptul că din momentul ultimei majorări a prețurilor la produsele petroliere, ce a avut loc în noiembrie 2007, cotația PLATTS a motorinei pe piața internațională a crescut cu 9,5% (de la 835 USD la 915 USD), iar cotația la benzina de tip Premium - cu 3,4% (de la 830 la 860 USD). Pe lângă aceasta, la bursele internaționale au fost înregistrate cotații record la țițeiul de tip Brent, care la 29 februarie 2008 a atins maximum istoric de 103 USD/baril, comparativ cu 80-85 USD din luna noiembrie a anului 2007, susține Lukoil într-un comunicat de presă. La momentul actual prețurile pentru produse petroliere au scăzut semnificativ.

Factorii

- Creșterea prețurilor la produse petroliere;
- Creșterea cotațiilor pentru motorină pe piața internațională.

Anticipări

În urma crizei financiare, care a produs scăderea prețurilor la produse petroliere, prețul

comercializării motorinei în Moldova va continua să scadă. Se așteaptă o scădere de circa 10%-15%.

Întrebări

- A fost oare justificată creșterea bruscă a prețurilor la motorină?
- Cum a afectat acest lucru competitivitatea produselor autohtone?
- Cine a avut de câștigat în urma creșterii prețurilor la motorină?

E 24. Obscuritatea importurilor de energie electrică din Ucraina

Subiectul

De jumătate de an, R. Moldova importă energie electrică din Ucraina prin intermediul a două firme. Modificarea schemei de import a condus la creșterea semnificativă a prețurilor de import, dar și a tarifelor interne care au fost majorate, la 30 iulie, în medie cu 17 la sută. Cu toate acestea, Chișinăul nu oferă nici o informație privind volumul și prețul real de import al energiei ucrainene. Mai mult, autoritățile susțin că acestea ar fi confidențiale.

Descrierea

Ucraina a anunțat oficial că exportul de energie electrică în Republica Moldova este efectuat prin intermediul a doi operatori. Potrivit unei declarații pentru presă, făcută de ministrul adjunct al Combustibilului și Energeticii al Ucrainei, Oleg Bugaev, în afară de întreprinderea moldovenească Energocom, un contract de livrare a curentului electric a fost semnat și cu compania Energo-Partner.

În același timp, într-o investigație realizată de Centrul de Investigații Jurnalistice de la Chișinău, s-a anunțat despre includerea în schema de import a curentului electric din Ucraina a companiei Energo-Partner Kft din Ungaria, dar această informație a fost negată de autoritățile moldovene, inclusiv de premierul Zinaida Greceanîi și de prim-vicepremierul Igor Dodon. Ultimul a semnat, la finele lunii mai, la Kiev, un acord privind condițiile și prețul de import al energiei electrice din Ucraina, după care a anunțat că prețul de import a energiei electrice a fost majorat cu 10 la sută - de la 4,0 cenți SUA/kWh, la 4,4 cenți SUA/kWh. Potrivit Ministerul Economiei și Comerțului, înțelegerea privind livrările de energie electrică din Ucraina în Moldova ar fi cele mai favorabile pentru Republica Moldova, deoarece în prezent prețurile pe piața ucraineană angro de energie electrică constituie peste 6,2 cenți SUA/kWh, iar prețurile la care este exportată energia ucraineană în Ungaria, Slovacia și România depășesc 7 cenți SUA/kWh. Cu toate acestea, Chișinăul nu oferă nici o informație privind volumul și prețul real de import al energiei ucrainene.

Grupul țintă

- Cetățenii R. Moldova;
- Autoritățile Centrale ale R. Moldova;
- „Energo-Partner” Kft și „Ukrinterenergo”;
- ANRE.

Impactul

În ultima jumătate de an, populația Moldovei a plătit suplimentar circa 12 mln. USD pentru energia electrică din Ucraina. O asemenea diferență denotă existența unui comision de circa 10 la sută din valoarea energiei electrice livrate în Moldova, bani care, se pare, intră în conturile companiei „Energo-Partner” și ale persoanelor ce stau în spatele acestei firme. Un simplu calcul ne arată că în 10 luni - din ianuarie 2008, când prețul mediu de import al unui kilowatt era de 3,6 cenți SUA, și până în octombrie, când a ajuns la 5,5 cenți, - prețul de import al energiei electrice a crescut cu peste 52 la sută.

Dinamica

Astfel, potrivit datelor Ministerului ucrainean al Combustibilului și Energeticii, publicate pe pagina sa WEB (vezi http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=143081&cat_id=35109), în zece luni ale anului 2008, Ucraina a exportat în Moldova 2477,2 mln. kWh de energie electrică, sau circa 247,7 mln. kWh pe lună. Valoarea acestor exporturi a ajuns la 101,6 mln. USD. Un calcul elementar arată că prețul de export în Moldova al unui kWh de energie electrică ucraineană a fost de 4,1 cenți SUA.

Datele neoficiale din Moldova atestă, însă, în zece luni un preț de import cu cel puțin 10 la sută

mai mare - de 4,6 cenți SUA/kWh. Diferențele ar putea fi și mai semnificative, deoarece datele oficiale sunt tănuite de autorități asemeni unui adevărat secret de stat.

Factorii

- Interese comerciale ale unor grupuri acoperite de administrația de stat;
- Lipsa unui control riguros al statului asupra prețului energiei importante din Ucraina;
- Lipsa reacției din partea populației referitor la creșterea prețurilor energiei electrice.

Anticipări

În 2009 orice gafă de ordin comercial sau politic va fi taxată și va costa scump. De aceea, e foarte posibil ca urmele importului energiei electrice din Ucraina să fie șterse până la alegeri.

Întrebări

- Cu cât a crescut prețul energiei electrice pe parcursul anului 2008?
- De ce a fost admisă compania „Energo-Partner” Kft în schema de importuri ale energiei electrice din Ucraina?

E 25. Pierderi enorme a bugetului municipal din cauza deciziilor iresponsabile ale CMC

Subiectul

Din cauza a două decizii iresponsabile ale CMC municipalitatea va suferi pierderi de 200 de milioane de lei.

Descrierea

Pe data de 12 iulie a anului curent, SA „Termocom” a obținut câștig de cauză în procesul intentat împotriva Primăriei municipiului Chișinău cu privire la majorarea tarifelor serviciilor prestate de această întreprindere.

SA „Termocom” a atacat în judecată decizia CMC din 14 aprilie 2008, prin care municipalitatea a aprobat tariful de 456 de lei pentru o gigacalorie de energie termică. Reprezentanții SA „Termocom” au considerat că acest tarif nu corespunde cheltuielilor suportate de întreprindere și a solicitat în instanță ca prețul să fie de 656 de lei. Judecătorii au dat dreptate reprezentanților SA „Termocom” și a obligat Primăria capitalei să achite 71 de milioane de lei agentului termic în calitate de diferență de preț.

Grupul țintă

- Termocom;
- Primăria și Consiliul mun. Chișinău;
- Locuitorii mun. Chișinău.

Impactul

Totuși, din cauza a două decizii iresponsabile promovate de către CMC, bugetul capitalei a pierdut peste 200 de milioane de lei, bani care puteau fi investiți în alte probleme ale Chișinăului. Acest lucru ar fi putut fi evitat din simpla prismă a unui dialog de restructurare a datoriilor primăriei față de SA „Termocom”.

Dinamica

Când CMC a majorat pentru prima dată tariful la energie termică, în luna ianuarie 2007, Primăria a fost obligată în decurs de 7 luni să prezinte CMC un regulament de compensare nominativă a diferențelor de tarif între cel aprobat și cel destinat persoanelor cu o situație vulnerabilă. De fapt, pe cetățean îl interesează foarte puțin disputele tehnice asupra tarifului și a conflictelor care persistă în interiorul Administrației Publice Locale. Pe el îl interesează, în primul rând, ca acest serviciu să fie calitativ, pentru că acesta reprezintă un lucru primordial în viața fiecărui om. Conducerea municipalității trebuie să aibă grijă de calitatea acestui serviciu, ca acesta să fie distribuit la timp, iar cetățeanul să fie informat cât mai concret de consumul pe care îl face și nu să i se impună să consume atât cât dorește cineva. Aceasta este competența administrației și nu a SA „Termocom” sau a oricărei alte instituții.

Factorii

- Dominarea factorului politic în luarea deciziilor de către CMC;
- Nu au fost efectuate consultări juridice pe marginea acestor probleme.

Anticipări

În viitorul apropiat nu ne putem aștepta la îmbunătățirea relațiilor între Primărie și administrația Termocom, care ar duce la pierderile suportate de către locuitorii mun. Chișinău.

Întrebări

- Când va fi soluționată problema cu agent termic în mun. Chișinău?
- Cine este responsabil pentru aceste pierderi din bugetul municipal?

E 26. Efectele secetei din 2007 resimțite până în vara anului 2008

Subiectul

Efectele secetei din anul 2007 au fost resimțite și în anul 2008, având afecte asupra economiei noastre destul de considerabile.²³⁷

Descrierea

Seceta din anul 2007 a fost resimțită în Moldova până în vara anului curent din mai multe puncte de vedere. În primul rând, secetă din 2007 a cauzat prețuri mari la importurile agricole.

În anul 2008, prețul materialului semincer de grâu a crescut comparativ cu anul 2007 cu 59%, orz de primăvară de 2,35 ori, ovăz de 2,31 ori, mazăre de 2,9 ori, fasole de 2,4 ori, soia de 1,78 ori, lucernă de 2,41 ori, porumb de 3,13 ori și floarea soarelui de 3,1 ori.

În al doilea rând, au avut loc niște creșteri amăgitoare a unor indici din sectorul animalier. La începutul anului curent, procesul de diminuare a efectivului de animale a continuat în ritmuri galopante. Pierderile efectivului de animale la 1 ianuarie 2008 au constituit 126 mii capete de porcine, 101 mii capete de ovine și caprine, 49 mii capete de bovine, inclusiv 26 mii de vite¹. Diminuarea numărului de animale a provocat reducerea producției de lapte cu 18%, care a fost alimentată suplimentar și de reducerea productivității cu 7%. Totodată, s-a redus semnificativ, cu 16%, producția de ouă. Sacrificarea în masă a animalelor și păsărilor a ascuns gravitatea proceselor, care au cutremurat sectorul animalier, prin scoaterea pe prim plan a unor indici, care tocmai au crescut spectaculos din cauza pierderilor cantitative din zootehnie. Este vorba de creșterea volumului vânzării animalelor și păsărilor pentru sacrificare, care a crescut cu 17%, producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne cu 23,9%, tăbăcirea și prepararea pieilor cu 40,5%. În afară de aceasta, în prima jumătate a anului 2008 prețurile la majoritatea produselor alimentare se țineau la un nivel foarte ridicat.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Producători agricoli;
- Populația.

Impactul

Prețurile mari la materialul semincer au influențat negativ suprafața semănată și competitivitatea produselor agricultorilor moldoveni.

Dinamica

Calamitățile declanșate în anul curent au scos la suprafață o mulțime de probleme din domeniul agricol, aflate în stare de suspensie de mai mulți ani. Moldova este afectată de secetă, fie mai mică fie mai mare, fiecare al doilea sau al treilea an. Printre cele mai serioase a fost seceta din anul 2000, care s-a soldat cu pierderi de 2,1 miliarde lei și seceta din 2003. Din păcate, nu a fost trasă nici o concluzie din cele întâmplate și ar fi o mare greșală dacă nu s-ar învăța anumite lecții din cele întâmplate în anul curent. Un nou an 2003 sau 2007 ar fi fatal pentru o bună parte din producătorii agricoli.

În general, agricultura este un sector cu profitabilitate scăzută, afectat foarte ușor de schimbările climatice, care implică antrenarea unui volum mare de resurse umane.

În anul 2007 a lipsit mult un mecanism eficient de prevenire a crizelor, care ar fi limitat efectele riscurilor produse. S-a întârziat foarte mult cu informarea agricultorilor privitor la măsurile ce puteau fi întreprinse pentru diminuarea efectelor secetei. Pe lângă aceasta, a fost demonstrat încă o dată că, pentru a rezista în fața naturii este necesar de a avea mai multe terenuri irigabile, tehnică performantă

²³⁷ Monitorul Economic Nr.12, Q1 2008, IDIS “Viitorul”

în dotare și soiuri de culturi agricole rezistente la secetă. Totodată, necesitatea asigurării riscurilor de producție în activitățile agricole trebuia să fie conștientizată de toți, că nu este un capriciu al cuiva, dar este o necesitate stringent dictată de raționamente economice.

Factorii

- Secetă din anul 2007;
- Fondul de subvenționare în agricultură gestionat ineficient;
- Creșterea prețurilor pe plan mondial.

Anticipări

Efectele secetei încă vor fi resimțite pentru o perioadă de timp în sectorul animalier, care a suferit prin diminuarea drastică a șeptelului. Pentru viitor o susținere mare pentru ei ar fi ca statul să planifice în fondul de susținere a producătorilor agricoli resurse pentru compensarea parțială a cheltuielilor pe care le vor înregistra țăranii la procurarea materialului semincer și săditor de la agenții licențiați. Prin aceasta, statul ar stimula direct țăranii să utilizeze materii prime calitative și să realizeze lucrările agricole de primăvară în termene optimale. Suplimentar, ar fi stimulate indirect și întreprinderile producătoare de material semincer și săditor, dar și acei agenți economici, care sunt specializați în aprovizionarea sectorului agrar.

Întrebări

- Vor fi resimțite efectele secetei din anul 2007 și în anul 2009?
- Ce trebuie de întreprins pentru a diminua în viitor efectele calamităților naturale?

E 27. Piața creditelor – insuficiența de lichidități

Subiectul

Politica Băncii Naționale de majorare a rezervelor obligatorii până la nivelul de 22% a atins scopul ținerii inflației, dar a dus la situația, când băncile comerciale din Moldova au început să se ciocnească cu problema insuficienței de lichidități în sistemul bancar.

Descrierea

Intervențiile semnificative din luna mai ale Băncii Naționale, care s-a arătat hotărâtă în ceea ce privește reducerea ritmului de creșterea a prețurilor, au dat dureri de cap atât băncilor comerciale, care într-o perioadă relativ scurtă au fost nevoite să completeze rezervele depuse la Banca Națională, cât și consumatorilor, care au întâmpinat dificultăți majore în obținerea creditelor pe parcursul ultimilor luni.²³⁸

Pe parcursul anului 2008, masa monetară M1 (bani în circulație plus depozite la vedere) nu s-a majorat față de decembrie 2007. Pentru a suplini rezervele deținute la Banca Națională, băncile comerciale au fost nevoite să ofere condiții cât mai avantajoase pentru atragerea depozitelor. Pe parcursul a patru luni rata dobânzii la depozitele atrase în lei s-a majorat cu 17.9%, iar rata dobânzii la depozitele în valută străină a crescut cu 55.6%. În rezultat volumul depozitelor a crescut, mai semnificativ pentru depozitele în valută străină.

Condițiile atractive pentru plasarea banilor în bănci, care nu pot fi utilizați integral pentru creditare în condițiile actuale au cauzat diminuarea accesului la credite. Deși soldul creditelor continuă să crească cu un ritm mai lent, volumul creditelor acordate a fost în scădere două luni consecutiv, după care o majorare de doar 5% a avut loc în luna iunie. Iar ratele dobânzilor la creditele acordate de băncile comerciale au crescut cu ritmuri impresionante.

Au fost afectate serios băncile mari cu cele mai mari portofolii de credite, care au fost nevoite să-și restrângă activitatea de creditare pe parcursul ultimilor luni ale anului. Dacă în primul trimestru activitatea scăzută de creditare a fost cauzată și de programul redus de lucru al băncilor din cauza sărbătorilor de iarnă, reducerea creditului din trimestrul al doilea este rezultatul intervențiilor Băncii Naționale.

Ritmuri de creștere a volumului creditelor acordate de băncile comerciale (față de trimestrul precedent)

	Tr.I-07	Tr.II-07	Tr.III-07	Tr.IV-07	Tr.I-08	Tr.II-08
Moldova Agroindbank	100.06%	104.95%	112.80%	109.07%	86.08%	96.19%
VictoriaBank	205.91%	149.99%	75.73%	145.88%	45.92%	106.36%
Banca de Economii	28.88%	114.00%	113.26%	86.94%	101.16%	94.39%
Mobiasbanca	76.00%	108.14%	94.63%	145.73%	81.79%	-
Moldincombank	83.43%	132.08%	138.75%	106.02%	84.83%	-

Sursa: Informații financiare ale băncilor comerciale, Expert-Grup

Astfel, cota celor cinci bănci lideri în volumul creditelor acordate se diminuează. Băncile au continuat să crediteze cu preferință clienții corporativi siguri și fideli, iar creditele de consum au dispărut practic la unele bănci. Astfel, de exemplu, Moldova Agroindbank a redus volumul creditelor de consum cu 30% în trimestrul I al anului și cu 65% în trimestrul II față de trimestrul precedent. De asemenea, VictoriaBank a majorat volumul creditelor de consum în trimestrul II cu doar 3.75% după o scădere de circa 20% din trimestrul precedent.

Grupul țintă

- Banca Națională a Moldovei;
- Băncile comerciale;

²³⁸ Realitatea Economică Nr. 5, iulie 2008, Expert Grup.

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Mediu de business din R. Moldova;
- Populația.

Impactul

Este evident că intervenția Băncii Naționale a avut efect asupra masei monetare restrânse, dar acesta nu este neapărat unul de lungă durată, precum nici deflația din luna iunie nu poate fi considerată un fenomen datorat exclusiv politicilor BNM. Reducerea semnificativă a volumului de credite acordate de către băncile comerciale în această perioadă se datorează atât creșterii normei rezervelor obligatorii pentru depozitele viitoare, cât și completării rezervelor pentru depozitele deținute anterior; iar ultimul factor nu va mai exercita presiuni în perioadele după 5 august, stabilită pentru completarea rezervelor obligatorii.

Dinamica

Decizia Băncii Naționale a Moldovei din data de 25 septembrie de a diminua norma rezervelor obligatorii până la 20,5% și a ratei de baza aplicate la principalele operațiuni de politica monetară până la 17%, arată că în percepția Băncii riscurile inflaționiste sunt în scădere. Totodată, aceasta va reduce puțin din problema lichidităților bancare pe termen scurt. Or, constatăm că și sistemul bancar moldovenesc a fost afectat într-o anumită măsură de comportamentul deponenților influențați psihologic de criza financiară internațională. Aceasta a dus la diminuarea cu 14,1% a volumului depozitelor atrase de bănci în septembrie față de luna august. Diminuarea depozitelor a avut loc pe fundalul majorării ratei dobânzii pentru depozite care a crescut de la 18,41% pentru depozite în MDL și 10,24% - în valuta străină în iunie, până la 18,99% - în MDL și 10,93 - în valută străină în septembrie, ceea ce arată că băncile încearcă din răzputeri să facă mai atractive depozitele pentru populație. În mod firesc, creșterea ratelor dobânzilor la depozite a cauzat scumpirea creditelor bancare. Deși în ansamblu, aceasta nu a avut repercusiuni negative acute asupra soldului creditelor în economie care s-a majorat cu 6,2% din iunie până în septembrie a anului curent, băncile totuși au început să trieze mult mai atent solicitanții de credite.

Factorii

- Nivelul mare a rezervelor obligatorii ale Băncii Naționale a Moldovei;
- Incertitudinea în viitorul economiei Republicii Moldova și riscurile mari de creditare;
- Impactul crizei financiare mondiale.

Anticipări

Nu ne așteptăm la o diminuare constantă a volumului de credite acordate, cu excepția condiției că Banca Națională nu mai majorează norma rezervelor obligatorii, până la un nivel similar cu cel din România, unde rata rezervelor obligatorii pentru creditele atrase în valută este de 40%. Astfel, în condițiile în care băncile comerciale nu se împrumută de la Banca Centrală, rata de refinanțare nu are impact asupra masei monetare în circulație. Iar normele rezervelor obligatorii pentru mijloacele plasate în bănci reprezintă un instrument mai eficient pentru controlul asupra masei monetare. Totuși, efectul acestuia ar putea fi de scurtă durată dacă nu va fi susținut în continuare de acțiuni ale Băncii Naționale și politici guvernamentale corespunzătoare, orientate în special la deficitul bugetar minimal sau finanțarea non-inflaționistă a acestuia.

Întrebări

- Care va fi rata de refinanțare în anul 2009, și care vor fi rate medii la credite oferite și depozite atrase?
- Cum vor evolua rezervele obligatorii în anul 2009 și în ce măsură va afecta aceasta lichiditățile băncilor din Moldova?

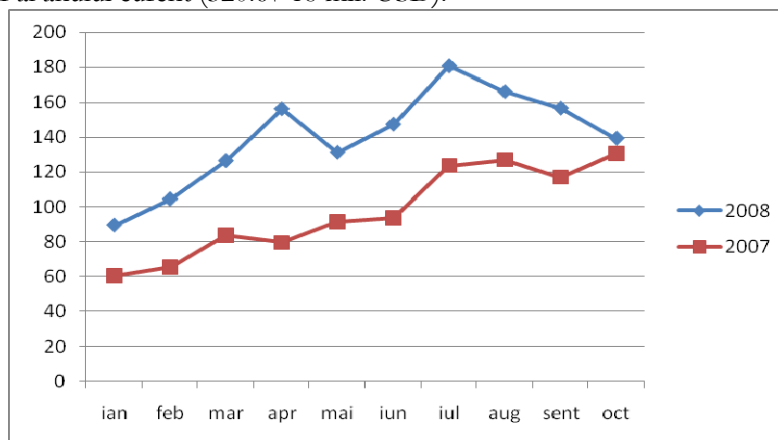
E 28. Remitențele – fără limită de creștere

Subiectul

Deși unii experți la finele anului 2007 au prognozat încetinirea fluxului de remitențe sau diminuarea volumul transferați de moldoveni, care muncesc peste hotare, în anul 2008 fluxul remitențelor s-a majorat substanțial, înregistrând o creștere cu circa 44% față de anul 2007. Apare senzația, că nu există limita de creștere a acestora.

Descrierea

Remitențele moldovenilor care muncesc peste hotare, în primele zece luni ale anului curent, prin intermediul băncilor comerciale, au constituit circa 1 mlrd 399 mln de dolari SUA. Cei mai mulți bani au fost transferați în Trimestrul III al anului curent, aproximativ 503.90 milioane USD, cu 86 milioane USD mai mult față de Trimestrul II (435.18 mil. USD) și cu 183 milioane USD mai mult față de Trimestrul I al anului curent (320.67 18 mil. USD).

Potrivit datelor Băncii Naționale a Moldovei, remitențele din primele 10 luni ale anului 2008, au înregistrat o creștere cu circa 44% fata de aceeași perioada a anului trecut, când valoarea transferurilor a constituit peste 973 mln USD.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Banca Națională a Moldovei;
- Populația Republicii Moldova.

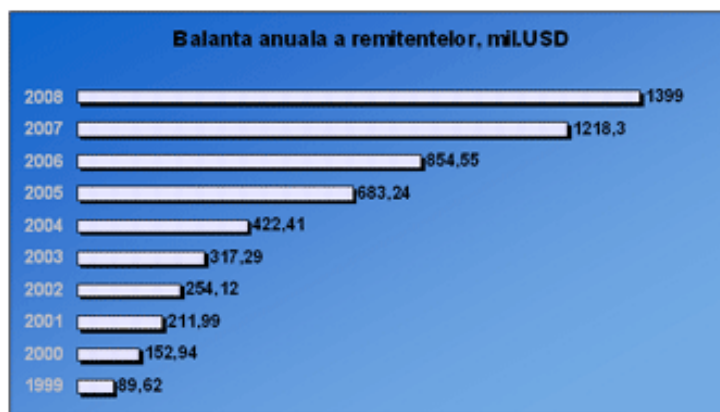
Impactul

Importanța remitențelor pentru economia Republicii Moldova nu mai este pusă sub semnul întrebării de nimeni.²³⁹ Mai mult decât atât, acest fenomen este plasat în ultimul timp printre procesele fundamentale, ce influențează direct evoluția economică a țării. În conformitate cu datele Băncii Mondiale, Moldova se află pe primele locuri în lume după mărimea remitențelor în raport cu Produsul Intern Brut, constituind peste 38% în anul 2007, iar datele recente prezentate de către Banca Națională a Moldovei atestă faptul că în primele opt luni ale anului curent migranții moldoveni au transmis în țară peste 1,4 mlrd de dolari.

Dinamica

Începând cu anul 1999, potrivit datelor BNM, volumul remitențelor au crescut de 15 ori. În anul 2007, volumul remitențelor a constituit 1,2 mlrd USD. Iar în primele zece luni 2008 volumul remitențelor a atins o cifră de 1 mlrd 399 mln de dolari SUA.

²³⁹ Moldova și procesul migrației în perioada de criză,
http://capital.market.md/index.php?option=com_content&task=view&id=1065&Itemid=32

Sursa: BNM

Factorii

- Situația economică curentă în Moldova;
- Criza financiară globală.

Anticipări

La momentul actual putem observa o mică scădere a creșterii volumului remitențelor și în anul viitor sunt premise clare, că fluxul remitențelor va scădea din cauza crizei economice, cu care se ciocnesc țările principale de destinație a migranților moldoveni, cum ar fi Rusia, Italia, Turcia. Această criză va afecta mai mult sectorul real, cum ar fi construcțiile în Rusia, unde la momentul dat lucrează circa 60% de migranți moldoveni.

Întrebări

- Se va reduce numărul moldovenilor, care lucrează în străinătate în anul 2009?
- Cum va fi afectat fluxul remitențelor în anii următori?
- Ce impact au remitențele asupra economiei naționale?

E 29. Saltă tarifele la gaze, lumina și căldură

Subiectul

Pe parcursul anului 2008 au avut loc 2 majorări considerabile a tarifelor la gaze naturale, energia electrică și căldură.

Descrierea

Începând din 1 august în Moldova au intrat în vigoare noile tarife pentru gazele naturale și energia electrică. Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) a aprobat majorarea în medie cu 27% a tarifelor la gazele naturale - de la 2775 la 3523 lei pentru 1000 m³ (fără TVA). Directorul ANRE, Vitalie Iurcu, a menționat că noile tarife pentru consumatorii interni au fost calculate ținând cont de creșterea prețului de import la gazul rusesc de la 217 la 253 USD pentru 1000 m³, începând cu 1 iulie 2008, dar și de o nouă scumpire, până la 287 USD, care se așteaptă în ultimul trimestru al anului.

Potrivit noilor tarife, consumatorii casnici trebuie să plătească: pentru primii 30 m³ de gaze - 3,414 lei per 1 m³, iar pentru cantitatea ce depășește acest volum - 3,813 lei pentru 1 m³ de gaze. Totodată, noul tarif pentru gazul natural livrat centralelor electrice cu termoficare (CET) și centralelor termice constituie 3232 de lei pentru 1000 m³.

În afară de această, ANRE a aprobat și tarife mai mari la energia electrică. Consumatorii deserviți de ÎS RED Nord și RED Nord-Vest vor plăti pentru energia electrică un tarif de 1,2 lei/kWh (+12-17%). Pentru consumatorii deserviți de întreprinderea spaniolă RED Union Fenosa tariful va crește până 1,10 lei/kWh (+17%). Excepție fac marii consumatori, conectați direct la liniile de 110 kV, pentru care a fost stabilit un tarif de 79 bani/kWh, cu 8 bani mai mare decât cel actual.

Totodată, tarifele la căldură au crescut cu 24-42%, până la 410-786 lei pentru o gigacalorie. Directorul ANRE a menționat că noile tarife vor rămâne neschimbate cel puțin până în aprilie 2009. Majorarea anterioară a tarifelor a avut loc în ianuarie 2008. Totodată, majorarea actuală a tarifelor la gaze nu este justificată din punct de vedere economic și are o explicație mai mult politică. Efectul compensatoriu creat de aprecierea substanțială a valutei naționale, în condițiile în care tariful la gaze fusese calculat reieșind din cursul de 12,2 lei pentru 1 USD, permite menținerea în continuare, cel puțin câteva luni încă, a tarifelor vechi. Majorarea este operată acum din considerente electorale, pentru a minimiza efectele negative ale unor creșteri de tarife înainte de alegeri, care ar fi fost în defavoarea partidului de guvernământ.

Grupul țintă

- ANRE;
- Guvernul;
- Populația.

Impactul

Toate majorările a prețurilor pentru servicii comunale afectează direct consumatorii. Creșterea salariului nu acoperă creșterea tarifelor pentru căldură și lumină.

Dinamica

Pe parcursul anului 2007, tarifele la serviciile comunale-locative au crescut cu circa 20%, iar prețul combustibilului a crescut cu peste 13%. Tendința de creștere a prețurilor la combustibili și a tarifelor la utilități s-au menținut și în anul 2008, iar evoluțiile au fost chiar mai spectaculoase. La calcularea tarifelor în anul 2008 s-a luat în calcul aprecierea monedei naționale de la 12,2 lei pentru 1 USD, inclus în tariful actual, până la cursul real, de 10,85 lei în semestrul I, având în vedere și cursul prognozat pentru perioada următoare - de 10,7 lei pentru 1 USD.

Factorii

- Creșterea prețurilor la gaze naturale și carburanți pe piața internațională;
- Factori politici.

Anticipări

În 2009 tarifele vor fi micșorate, ca urmare a micșorării prețurilor la carburanți pe piața mondială.

Întrebări

- Cărui fapt se datorează majorarea tarifelor?
- Este în stare cetățeanul simplu al R. Moldova să facă față creșterilor de tarife?

E 30. Regiunea transnistreană afectată de criza mondială

Subiectul

Din cauza crizei economico-financiară din prezent, o parte din întreprinderile din regiunea transnistreană se confruntă cu dificultăți, legate de faptul micșorării cererii la producția fabricată și evident și a realizării ei.

Descrierea

Din cauza crizei economico-financiară din prezent o parte din întreprinderile din regiunea transnistreană se confruntă cu dificultăți, legate de faptul scăderii cererii la producția fabricată și evident și a realizării ei. Astfel, în luna octombrie 2008, volumul exportului producției din regiunea transnistreană a constituit 56,7 mil. USD (cel mai mic indice lunar din anul curent) și s-a micșorat cu 16%, față de volumul exportului din luna octombrie 2007.

Potrivit datelor Ministerului Reintegrării din Moldova, în luna respectivă, Uzina Metalurgică Moldovenească și Combinatul de Ciment din Râbnîța au exportat respectiv 40 mii tone de produse siderurgice și 46 tone de ciment, ceea ce este cu mult mai puțin decât media lunară pe 9 luni ale anului curent (66 mii tone metal și 76 mii tone ciment).

Volumul exportului în 10 luni ale anului curent în comparație cu volumul exportului în perioada ianuarie–septembrie curent s-a micșorat aproape la toate categoriile de mărfuri, în afară de energia electrică. La același nivel a rămas exportul producției din industria ușoară, datorită volumului exportului efectuat în luna octombrie curent de către SA „Tirotex” care a constituit 6,5 mil. USD, sau 11, 5% din volumul total al exportului în luna respectivă. Volumul exportului producției agricole în perioada ianuarie–octombrie 2008 a atins indicii respectivi ai perioadei similare a anului 2007.

Grupul țintă

- Autoritățile rmn;
- Guvernul R. Moldova;
- Exportatori și importatori;
- Populația Transnistriei.

Impactul

Aceste dificultăți, cu care se confruntă regiunea transnistreană dăunează grav sectorului real al regiunii, afectând semnificativ situația economică.

Dinamica

Producția din regiunea transnistreană a fost exportată în 9 țări din CSI. Mai mult de 75% din producția exportată în țările CSI revine Federației Ruse (mai mult de 41% din volumul total al exportului din regiune, locul doi îi revine Ucrainei cu 8%, cota celorlalte țări este nesemnificativă. În structura exportului din regiunea transnistreană în țările CSI produsele siderurgice constituie – 64,4%, cimentul – 19,8% și producția din industria prelucrătoare de mașini și electrotehnice – 10,5%, care în sumă alcătuiesc aproximativ – 95%. La celelalte categorii de mărfuri le revine – 5%. În țările CSI se exportă aproximativ 90% din volumul total al exportului producției din industria prelucrătoare de mașini și electrotehnice, 98,9% din exportul cimentului și mai mult de jumătate (52,2%) din volumul exportului producției metalurgice.

În perioada de referință exportul producției din regiunea transnistreană s-a efectuat în 25 țări din Uniunea Europeană. Partenerii principali la care le revine partea esențială a exportului din regiune sunt: România - aproximativ 30% din volumul exportului în țările Uniunii Europene, Italia – 13%, Polonia – 12%, Germania – 7%. În perioada ianuarie – octombrie curent în structura exportului din regiunea transnistreană în țările Uniunii Europene produsele metalurgice constituie – 46,8%, producția din industria ușoară – 35,8% și energia electrică – 13,3%. Cota celorlalte categorii de mărfuri este de 4,1%. În țările Uniunii Europene se exportă aproape toată energia electrică (99,7%), 85,3% din volumul total al exportului producției din industria ușoară, și aproximativ 27,2% al

producției metalurgice.

Factorii

- Criza financiară internațională;
- Dependența regiunii de economia altor țări.

Anticipări

În următorii luni situația economică în Transnistria se va agrava. Putem aștepta la diminuări drastice, ce vor afecta considerabil sectorul real și cel financiar al regiunii.

Întrebări

- Care vor fi dimensiunile crizei în regiunea transnistreană?
- În ce măsura criza din regiunea transnistreană va afecta economia Republicii Moldova?

E 31. Agricultorii – salarii mai mici decât minimum de existență

Subiectul

Salariul mediu plătit pe parcursul ultimilor ani angajaților din agricultură nu permite supraviețuirea acestei categorii de persoane, în condițiile în care aceasta nu acoperă nici minimumul de existență.

Descrierea

În primul trimestru anului 2008 salariul mediu al agricultorilor a constituit 1129,3 lei, acoperind doar 81,2 la sută din minimumul de existență, care a constituit în medie 1315 lei pentru o persoană, fiind în creștere cu 15,2% față de trimestrul 4 2007. Situația acestei categorii de populației, destul de numeroasă în R. Moldova, poate fi și mai gravă, ținând cont de faptul, că fiecare angajat din agricultură poate avea în îngrijire câte un copil, pentru care minimumul de existență este de doar 1077,4 lei. Întreținerea unui copil presupune alocarea, în medie, a 1077,4 lei lunar, cu o diferențiere a acestui indicator, în funcție de vârsta copilului, de la 356,7 lei pentru un copil cu vârsta de până la un an, și până la 1343,2 lei, pentru un copil cu vârsta de 7-15 ani. În condițiile în care indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor de până la 1,5 ani constituie, în medie, 230,7 lei pentru persoanele asigurate și 100 de lei pentru cele neasigurate, aceste plăți sociale acoperă necesarul pentru copii cu vârsta de până la un an, în proporție de 58,5 la sută și 25,4 la sută.

Grupul țintă

- Ministerul Protecției Sociale;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Populația Republicii Moldova.

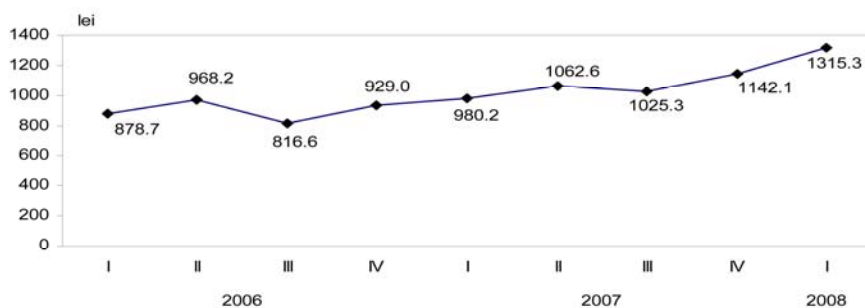
Impactul

Impactul acestei fenomene asupra economiei și protecției sociale a familiilor în Republica Moldova este foarte grav. Fiind incapabil a asigura un minimum de existență pentru sine și pentru familia sa, muncitorii din acest sector sunt nevoiți să plece peste hotare în căutarea unui loc de muncă bine plătit. Acest lucru are consecințe grave sociale asupra familiilor, dar și asupra economiei naționale, care în ultimii ani se confruntă cu deficitul brațelor de muncă în sectorul agricol.

Dinamica

În ianuarie-martie 2008 salariul mediu lunar al unui lucrător din economia națională a constituit 2286 lei, și s-a mărit față de perioada similară a anului precedent cu 28% (salariul real a crescut cu 12%), iar salariul mediu al agricultorilor e de numai 1129,3 lei. Minimum de existență pentru trimestrul I al anului curent a constituit 1315,3 lei, ceea ce ne arată că creșterea minimumului de existență nu este acoperită de creștere reală a salariilor.

Figura 1. Evoluția trimestrială a minimului de existență în 2006-2008

Sursa: BNS

Factorii

- Agricultura nemodernizată, cu productivitatea scăzută;
- Dependența de condițiile naturale;
- Costurile înalte în agricultură.

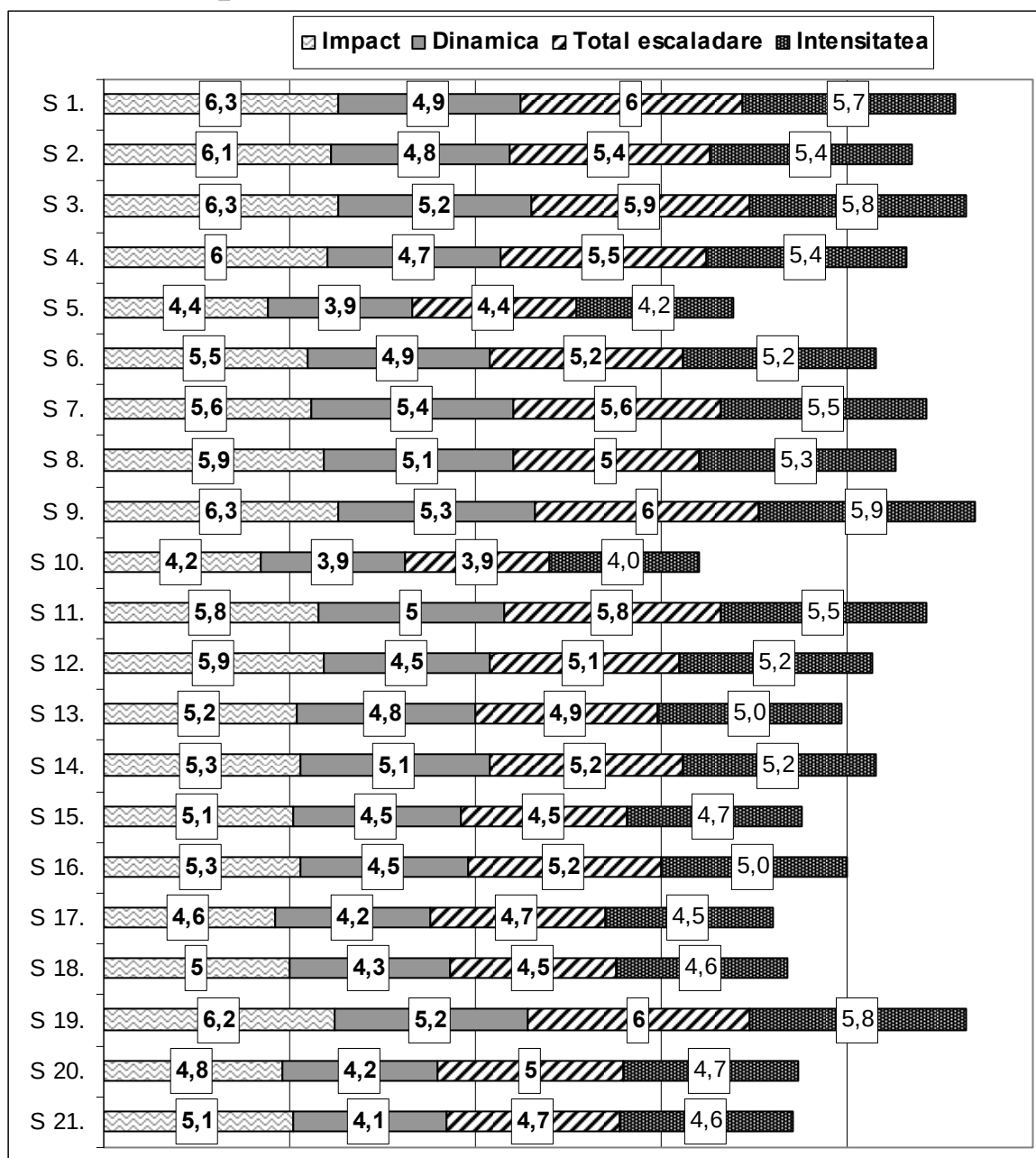
Anticipări

În viitorul apropiat nu ne putem aștepta la schimbarea radicală a situației. Fără modernizarea agriculturii nu ne putem aștepta la creșterea productivității și competitivității în agricultură, ceea ce ar permite majorarea salariilor angajaților.

Întrebări

- De ce în agricultură salariile sunt așa mici?
- Ce măsuri trebuie să întreprindă statul pentru a soluționa această problemă?
- Când putem aștepta egalarea minimului de existență și salariului mediu lunar?

Indicatorii problemelor din domeniul Social

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

S 1. Securitatea demografică în pericol

Subiectul

Republica Moldova se confruntă cu o criză demografică profundă care a determinat reducerea populației țării cu aproximativ 350 mii de oameni după declararea independenței.²⁴⁰ Declinul demografic se datorează micșorării natalității, menținerii unui nivel ridicat al mortalității, emigrării masive, accelerării fenomenului de îmbătrânire a populației.

Descrierea

Prin securitatea demografică se înțelege starea populației ce exprimă protecția de riscurile de orice natură, de prevenire a amenințărilor în scopul creării condițiilor demo-socio-economice de rezistență la depopulare, păstrare a structurii efectivului populației inclusiv a celui activ economic, asigurarea reproducerii pentru evoluția favorabilă a proceselor de mișcare a populației.

Conform datelor statisticii oficiale, numărul populației stabile la 01.01.2008 a constituit 3572,7 mii persoane, inclusiv 1476,1 mii (41,3%) o formează populația urbană și 2096,6 mii (58,7%) – cea rurală, 51,9% – femei și 48,1% – bărbați. Sporul natural este determinat preponderent de sporul natural negativ din mediul rural, care a scăzut față de anul 2000 aproape de 2 ori.

Îmbătrânirea populației se reflectă și în creșterea vârstei medii a populației - de la 32,9 ani în 1998 până la 35,6 ani în 2007. Structura populației pe vârste poartă amprenta unui proces de îmbătrânire demografică, datorat scăderii natalității, care a determinat reducerea populației tinere (0-14 ani). Comparativ cu 01.01.2000, în 2008 s-a redus ponderea acestei grupe de vârstă de la 23,8% la 17,6% (-238,0 mii persoane) și a crescut ponderea populației vârstnice de 65 ani și peste, de la 9,4% la 10,3% (+27,3 mii persoane). Coeficientul îmbătrânirii demografice deține valoarea de 13,7%, fiind mai accentuat în localitățile rurale, unde ponderea vârstnicilor de 60 ani și peste este mai mare, constituind 15,2%, față de 11,6% în mediul urban. Rata natalității este de 10,6 nașcuți-vii la 1000 locuitori, față de rata deceselor de 12,0 decedați la 1000 locuitori. Sporul mișcării naturale fiind negativ -1,4 la 1000 locuitori pentru anul 2007.

Migrațiunea populației, în calitate de a treia componentă demografică, conform înregistrărilor Ministerului Dezvoltării Informaționale, este reprezentată de statisticile privind emigrarea definitivă a cetățenilor, repatrierea conaționalilor și a imigrării cetățenilor din alte state. Pe parcursul anului 2007 din țară au plecat pentru a se stabili cu domiciliul permanent în străinătate 7172 persoane.

Rezultatele cercetării statistice prin Ancheta forței de muncă, efectuată de Biroul Național de Statistică, denotă că la 01.01.2008 au fost declarate plecate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru – 335,6 mii persoane, ceea ce reprezintă 25,8% din totalul populației active de 15 ani și peste. Ponderea cea mai însemnată o dețin persoanele cu vârsta cuprinsă între 25-34 ani (29,5%) și 35-44 ani (24,7%), care reprezintă cel mai valoros contingent în aspectele socio-demografice și economice. Migrația externă se caracterizează prin exodul masiv al persoanelor de vârstă reproductivă și economic activă.

În scopul gestionării priorităților și riscurilor demografice pentru Republica Moldova, în anul 2007 a fost aprobată componența nominală a Comisiei naționale pentru populație și dezvoltare și Regulamentul de funcționare a acesteia. Comisia nominalizată are menirea să evalueze situația înregistrată în plan demografic, urmărind tendințele proceselor de transformare structurală a populației și să recomande soluțiile în problemele prioritare ale populației. De asemenea, prin suportul Programului de asistență și cooperare între Guvernul Republicii Moldova și Fondul ONU pentru Populație în Moldova (UNFPA) au fost create condiții pentru fortificarea capacităților administrative și aprofundarea competențelor profesionale ale personalului instituțiilor de stat în elaborarea politicilor și gestionarea eficientă a proceselor de tranziție demografică.

Grupul țintă

- Ministerul Economiei și Comerțului în calitate de autoritate publică centrală abilitată să coordoneze elaborare politicilor privind dezvoltarea demografică și corelarea acestora;

²⁴⁰ Timpul, nr.945, 12.09.08.

- Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare;
- Organele centrale de specialitate ale administrației publice, alte autorități centrale, organizații și instituții;
- Fondul Organizației Națiunilor Unite în Moldova;
- Mass-media;
- ONG-uri;
- Populația Republicii Moldova.

Impactul

Din cauza deficiențelor la politici demografice naționale se accentuează mai multe fenomene: depopularea țării, îmbătrânirea rapidă a populației, dezechilibrul structurii pe vârste și sexe a populației, sporirea presiunii economice asupra populației economic active. După 2012 numărul și ponderea populației apte de muncă se va reduce. Erodarea valorilor familiale, manifestată prin: numărul tot mai redus de familii, familii cu un număr tot mai mic de membri, concomitent, rata înaltă a divorțurilor.

Dinamica

Proгноzele demografice până în anul 2030, bazate pe presupunerea menținerii valorilor indicatorilor demografici la nivelul actual, confirmă perpetuarea declinului demografic pentru Republica Moldova. Astfel, în cazul menținerii aceluiași indicatori demografici, numărul populației se va diminua cu 173 300 persoane. În cazul scăderii principalilor indicatori demografici actuali (ceea ce se întâmplă de fapt), populația Republicii Moldova va scădea cu 222 800 persoane.²⁴¹

Factorii

- Depopularea;
- Criza natalității și a mortalității;
- Procesele intense de emigrare;
- Starea de sănătate, ce ține de starea fizică, mintală, de stilul de viață, inclusiv cultura sexuală și pregătirea pentru evitarea riscurilor;
- Lipsa unor politici demografice ale statului destinate familiilor tinere, în special ce ar stimula natalitatea și ar controla fenomenul migrației.

Anticipări

Numărul populației va fi în scădere continuă, chiar dacă rata fertilității va fi în creștere. Scăderea mai accentuată a numărului populației se va înregistra după anul 2026.

Întrebări

- Când va intra în vigoare Strategia Națională în domeniul securității demografice în Republica Moldova?
- Care sunt principalele rezultate ale activității Comisiei Naționale pentru Populație și Dezvoltare în anul 2008?

²⁴¹ Cartea Verde a Republicii Moldova, Anexa 7.

S 2. Satele moldovenești depopulate

Subiectul

Localitățile rurale din Republica Moldova devin tot mai puțin populate. Populația rămasă în sate reprezintă, în mare parte, persoanele în vârstă de până la 16 ani și pensionarii. Depopularea localităților rurale este determinată de lipsa locurilor de muncă și spectrul îngust al ocupațiilor și meseriilor în mediul rural, infrastructura degradată și subdezvoltată care îi influențează pe tinerii plecați la studii în localitățile urbane să nu revină după absolvirea studiilor în satele de baștină.

Descrierea

Fenomenul depopulării în Republica Moldova a început în anul 1990. Estimările demografiilor indică că pe parcursul ultimilor 18 ani, Republica Moldova a pierdut 350 mii de oameni.²⁴² Depopularea este mai evidentă în raioanele de nord ale țării. Astfel, în regiunea de nord, în perioada dintre ultimele două recensăminte (1989-2004), fiecare unitate administrativ teritorială a înregistrat pierderi de aproximativ 12% din totalul populației. În topul depopulării la nivel național se află raionul Florești, cu o reducere de 17,2%, raionul Edineț – 15,5%, Soroca – 13,5%, Orhei – 13%.²⁴³

Criza depopulării rurale este cauzată de scăderea ratei natalității, dar și de exodul masiv al populației din cauza lipsei oportunităților de angajare în mediul rural. Problema ocupării forței de muncă în mediul rural este mult mai dificilă decât în mediul urban. Majoritatea populației ocupate din mediul rural desfășoară activități agricole care le permit cu greu să se mențină la limita existenței, ponderea celor ocupați în sectorul public (educație, ocrotirea sănătății, cultură, asistență socială) fiind mică.

Reformele promovate în sectorul agrar și încercările guvernului de a îmbunătăți situația prin programe pentru tinerii specialiști din domeniul învățământului, medicinei etc. nu au ameliorat situația privind îmbunătățirea condițiilor de trai și creșterea nivelului de ocupare al forței de muncă. Din contra, situația continuă să se agraveze. Practic, populația economic activă din mediul rural are de ales între două oportunități: să accepte munca care aduce un venit modest, în condiții precare, fiind sortită la o viață în sărăcie sau să emigreze în mediul urban pentru a găsi un loc de muncă mai atractiv și mai bine plătit, sau chiar să plece peste hotare.

Grupul țintă

- Tinerii;
- Populația din mediul rural;
- Antreprenori;
- Autoritățile publice locale și centrale.

Impactul

Fenomenul depopulării satelor amenință securitatea demografică a țării. Migrația tinerilor spre mediul urban determină îmbătrânirea populației din mediul rural. Reducerea numărului de copii pune sub semnul întrebării existența unor școli în mediul rural, fiind înaintată ideea creării unor școli de circumscripție. Odată cu închiderea școlilor, practic, se lichidează șansa de existență a satului. În martie 2005, a fost lansat Programul Național „Satul Moldovenesc”, care are drept scop ridicarea nivelului de trai în satele din R. Moldova până în 2015. La trei ani de la lansarea Programului, s-au cheltuit deja peste două milioane de lei, dar situația în satele moldovenești nu se ameliorează.

Dinamica

Evoluția demografică a Republicii Moldova are loc în condiții sub nivelul necesar de înlocuire a generațiilor, care trebuie să fie de cel puțin 2,1 copii per femeie. În prezent se nasc doar 1,2-1,3 copii per femeie. Respectiv, începând cu anul 1998 și până în prezent, în republică se înregistrează valori

²⁴² Timpul, nr.945, 12.09.08.

²⁴³ *Cartea verde a populației în Republica Moldova.* – Chișinău, 2008, p. 38-39.

negative ale sporului natural al populației, care a constituit în luna ianuarie 2008 minus 4,5.²⁴⁴

Populația scade în egală măsură în spațiul rural și cel urban. În același timp, subliniem că depopularea este mai devastatoare în satele republicii. Datele statistice indică o scădere a în ultimii 8 ani a numărului populației urbane cu 10,3 mii, iar a celei rurale - cu 33,3 mii.

Populația stabilă pe medii, anul 2000 și 2008

Anii	Numărul populației, mii locuitori			În % față de total	
	Total	Urban	Rural	Urban	Rural
2000	3644,1	1486,4	2129,9	41,5	58,5
2008	3572,7	1476,1	2096,6	41,3	58,7

Sursa: Biroul Național de Statistică

Subliniem că în mediul rural s-a redus considerabil populația economic activă. Ponderea populației economic active din mediul rural, în populația totală din mediul rural s-a micșorat - de la 45,4% în anul 2000, până la 34,9% în 2006. Aceleași tendințe se observă și pentru populația ocupată. Totodată, a crescut ponderea populației inactive, în totalul populației din mediul rural - de la 54,6% în 2000 până la 65,1% în 2006. În general, se poate constata că indicatorii pieței muncii din mediul rural păstrează, practic, aceleași tendințe ca și indicatorii pieței muncii pe republică, dar cu un efect negativ mai pronunțat.

Un rol semnificativ în depopularea satelor moldovenești îl are migrația forței de muncă atât peste hotarele republicii, cât și în localitățile urbane, în special în capitala țării. Migrează, în special, tinerii, care după absolvirea liceelor și a școlilor de cultură generală doresc să-și continue studiile în instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior și care după absolvirea acestora nu mai revin la locul de baștină. Tinerii migrează și peste hotarele republicii în căutarea unui loc de muncă.

Analiza ocupării forței de muncă din mediul rural în funcție de vârstă și sex reflectă o situație alarmantă, în special pentru cea mai tânără grupă de vârstă. Astfel, populația economic activă din mediul rural cuprinsă în grupa de vârstă de 15 – 24 ani constituie doar 22,2% din totalul populației din această grupă de vârstă. Aceasta se explică prin faptul că majoritatea persoanelor cuprinse în această grupă de vârstă își fac studiile la diferite instituții de învățământ, o parte își exercită serviciul militar în armata națională și doar o parte nesemnificativă din tineri este prezentă pe piața muncii.

Analizând populația inactivă din mediul rural în funcție de vârstă, se constată că cea mai mare pondere o ocupă populația inactivă în vârstă de 15-24 ani, fiind urmată de populația inactivă în vârstă de 25-34 ani și 50-64 ani. O parte din persoanele date, de regulă, desfășoară activități casnice, însă majoritatea din acestea sunt plecate peste hotare în căutarea unui loc de muncă.

Factorii

- Migrația la muncă peste hotare, dar și migrația spre mediul urban;
- Natalitatea și fertilitatea redusă;
- Îmbătrânirea populației;
- Lipsa locurilor de muncă și a investițiilor în mediul rural, infrastructura degradată și subdezvoltată.

Anticipări

Fenomenul depopulării satelor moldovenești va continua. El va fi intensificat de închiderea unor școli în mediul rural, unde va scădea numărul de copii din cauza natalității scăzute din ultimii ani. În localitățile rurale va crește proporția populației vârstnice.

Întrebări

- Ce măsuri și acțiuni se întreprind pentru a susține dezvoltarea antreprenorialului în satele moldovenești?
- Pe cât de fezabile sunt strategiile de dezvoltare a localităților rurale elaborate de APL în colaborare cu comunitatea în ceea ce privește stoparea fenomenului de depopulare a localității și păstrare a forței de muncă în localitate?

²⁴⁴ Buletin statistic, ianuarie-iunie 2008.

S 3. Supraviețuire imposibilă la bătrânețe

Subiectul

După o viață dedicată muncii în folosul societății, bătrâni ajung la odihna bine meritată. Aceasta însă îi impune să îndure foame, le aduce multiple nevoi, probleme, datorii. În Republica Moldova bătrânii nu au parte de o viață liniștită, ei încep o luptă de supraviețuire, fiind trădați de societate, deoarece pe parcursul vieții ei s-au asigurat pentru bătrânețe, achitând contribuții de asigurări sociale, dar pensia pe care o primesc este mizeră și nu le asigură minimul necesar de trai.

Descrierea

Ponderea persoanelor de peste 60 de ani în totalul populației în Republica Moldova în anul 2008 a fost de 13,7%.

Evoluția coeficientului de îmbătrânire a populației, anii 1970-2008, %²⁴⁵

1970	1980	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
9,7	10,7	12,8	13,6	13,6	13,9	13,9	13,8	13,6	13,5	13,9	13,7

Sursa: Biroul Național de Statistică

Sistemul de pensionare are la bază principiul solidarității generațiilor, conform căruia populația activă din punct de vedere economic asigură pensiile generațiilor anterioare. Respectiv, cu cât este mai mare numărul persoanelor angajate în câmpul muncii, iar numărul pensionarilor mai mic, cu atât este mai înaltă stabilitatea sistemului de pensionare. În prezent, raportul dintre pensionari și populația ocupată este de 1:2, ceea ce reprezintă un coeficient destul de mic.

La 1 ianuarie 2008 numărul persoanelor de 60 de ani constituia 488,4 mii, ceea ce înseamnă cu 2 600 mai puțin decât în anul 2007. Numărul total al pensionarilor la aceeași dată a constituit 619,4 mii, fiind de asemenea în descreștere față de anul 2007 cu 2 mii persoane. Cuantumul mediu al pensiei la 1 ianuarie 2008 a constituit 643,7 lei. Respectiv, pensia face posibilă acoperirea minimului de existență la nivel 56%.

Dinamica minimului de existență și pensiei medii pentru limita de vârstă, anii 2003-2008

	2003	2004	2005	2006	2007	2008 ²⁴⁶
Minimul de existență, total populație, lei	628,1	679,9	766,1	935,1	1099,4	1341,9
Minimul de existență, pensionari, lei	538,4	576,9	649,1	800,3	943,4	1149,9
Cuantumul mediu al pensiei pentru limita de vârstă, lei	217,98	336,75	397,18	457,51	565,83	643,7
Raportul dintre cuantumul mediu al pensiei pentru limita de vârstă și minimul de existență, %	40	58	61	57	60	56

Sursa: Biroul Național de Statistică

A fi bătrân în R. Moldova înseamnă a fi sărac. Costurile serviciilor de întreținere a locuințelor ating, iar frecvent depășesc suma primită ca pensie. Indexarea anuală a pensiilor nu aduce bucurii în casele oamenilor în etate, ci creează doar iluzii fiindcă cuantumul pensiilor crește, dar puterea de cumpărare scade.

Sistemul actual de pensii este unul imperfect și nedrept. El încalcă drepturile omului și cetățeanului la o viață și o bătrânețe asigurată, umilește demnitatea umană. Pe lângă funcția de asigurare financiară, pensia pe limită de vârstă, mai are funcția de a garanta viitorilor pensionari un viitor lipsit de grijă, cum ar fi: asigurarea cu hrană, accesul la servicii de sănătate, întreținerea locuinței etc. Însă, după 30 sau chiar mai mulți ani de muncă asiduă, pensionarul primește o pensie care nu-i va ajunge nici pentru întreținerea sa alimentară.

Sistemul de pensionare este unul discriminatoriu. Legislația Republicii Moldova are stabilite

²⁴⁵ Numărul persoanelor în vârstă de 60 ani și peste la 100 de locuitori.

²⁴⁶ Pentru trimestrul II, 2008.

condiții speciale de obținere a dreptului la pensie a unor categorii speciale de cetățeni: funcționari publici, deputați, membri de Guvern etc. Pensile acestor persoane sunt considerabil mai înalte decât pensiile generale de peste 10 ori (cuantumul mediu al pensiei pentru membrii guvernului la 01.01.2008 a fost de 5574.10 lei, pentru deputați de 5423.27 lei, funcționari publici – 1292.19 lei). În acest mod, sistemul de pensionare nu pune toate categoriile de angajați în condiții egale, fiind încălcat principiul echității sociale. Acest sistem cauzează lipsa de încredere a populației în stat și în faptul că va beneficia la vârsta de pensionare o pensie care să-i garanteze un minim de trai. Respectiv, acest fapt determină ca o parte din populația activă să muncească fără contract de muncă.

Dacă în trecut bătrânii erau venerați pentru înțelepciunea pe care o posedau, în prezent nimeni nu se mai interesează de experiența vastă de viață pe care o au, de experiența din care ar putea învăța generațiile tinere.

Grupul țintă

- Oamenii în etate;
- Casa Națională de Asigurări Sociale;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- Angajatori;
- Persoane apte de muncă;
- Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova.

Impactul

Din cauza pensiilor mizere, care le asigură în mediu 56% din minimul de existență, persoanele în etate trăiesc în sărăcie. Chiar dacă sănătatea nu le permite, o parte din pensionari continuă să activeze în câmpul muncii pentru a-și putea asigura minimumul de existență. Alimentația proastă, frigul pe care sunt nevoiți să-l îndure în perioada de iarnă, din cauză imposibilității de a plăti pentru încălzire, își pun amprenta asupra sănătății. Înrautățirea sănătății duce la limitarea sferei de comunicare, deci la izolarea bătrânilor care se simt inutili. Bătrânii trăiesc din amintiri. Ei nu mai au grijă de viața lor, de prezent, ci se mulțumesc doar cu trecutul. Ei sunt singuri în lupta pentru supraviețuire.

Dinamica

În Republica Moldova, în prezent, se atestă o micșorare a populației în grupele de vârstă de peste 60 ani. Această situație este o consecință a faptului că la această vârstă ajung generațiile născute după al doilea război mondial, afectate de foamete, caracterizate printr-un număr mic al populației. Anume acest fapt, a determinat creșterea nesemnificativă a populației vârstnice în totalul populației. Din cauza inflației, capacitatea de cumpărare a persoanelor în etate se micșorează, chiar dacă anul pensiile sunt indexate. La 13 iunie 2008 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea cu privire la ajutorul social care garantează posibilități egale pentru familiile defavorizate de a primi un ajutor social garantat de stat. Persoanele în etate care au atins vârsta de pensionare stabilită de legislație vor putea beneficia începând cu 1 iulie 2009 de un venit lunar minim garantat.

Factorii

- Nivel redus al pensiilor;
- Numărul scăzut al populației active ocupate;
- Incapacitatea de a munci a majorității bătrânilor;
- Număr redus de servicii sociale pentru persoanele în etate.

Anticipări

În următorii ani numărul persoanelor în etate și a pensionarilor va crește, pentru că vor ajunge la vârsta de pensionare generațiile mai numeroase. Asigurarea cu pensii a persoanelor vârstnice, cheltuielile legate de serviciile de sănătate și cele sociale vor fi cele mai dificile probleme sociale ale Republicii Moldova pe termen mediu și lung, dat fiind că după 2015 numărul persoanelor vârstnice va crește continuu. După 2020 la vârsta de pensionare vor ajunge persoanele care în prezent sunt încadrate în câmpul muncii, dar lucrează fără contract de muncă sau sunt plecate peste hotare.

Costurile serviciilor sociale minimale vor trebui suportate de fondurile sociale de stat. Persoanele care au atins vârsta de pensionare vor fi mai active în plan profesional decât predecesorii lor. Persoanele vârstnice vor fi nevoite să lucreze, atât din cauza pensilor mizere, dar și din cauză că populația activă nu le va putea întreține. Creșterea lipsei de încredere a populației în sistemul asigurărilor de stat de bătrânețe.

Întrebări

- Ce măsuri întreprinde statul pentru a micșora numărul persoanelor care activează neformal și nu achită contribuții de asigurări sociale?

S 4. Sfera serviciilor publice este afectată în continuare de corupție

Subiectul

Corupția este prezentă la toate nivelele și în toate sferile societății, dar cazurile care ajung în atenția presei, fiind descoperite de organele de ordine, se referă în special despre corupția mărunță, cei vizați fiind studenții, medicii, profesorii, polițiștii.

Descrierea

Indicele ce reflectă gradul de preocupare sau îngrijorare a respondenților față de problemele legate de corupție este într-o creștere lentă, dar stabilă, evoluând de la 17% în martie 2002 la 25,5% în octombrie 2008.²⁴⁷ În context, merită a fi evidențiat faptul că în octombrie 2008 respondenții au fost chiar mult mai îngrijorați de creșterea fenomenului corupției decât de cel al criminalității și infracțiunilor (10,3%), foamei (9,7%), răspândirii bolilor (15,9%) sau lipsei încălzirii în perioada rece a anului (5,9%). Respectiv, 73,3% din populația republicii sunt „deloc mulțumiți” și „nu prea mulțumiți” de ceea ce face conducerea țării în combaterea corupției. Experții consideră că persistă această părere deoarece 80 % dintre cei care luptă împotriva corupției sunt corupți²⁴⁸.

În anul 2008 s-a vorbit mult despre corupție, dar în special de cea minoră, specifică domeniul medicinei, învățământului etc. și nu despre corupția politică sau a funcționarilor de rang înalt. Spoturile TV care s-au difuzat în campaniile de luptă împotriva corupției au avut drept actori principali studenți și medici în calitate de chipuri ilustrative ale corupției. În același timp, fenomenul corupției este răspândit și în rândul funcționarilor de nivel înalt.

Conform datelor Barometrului de Opinie Publică din octombrie 2008, un funcționar corupt este asociat, de cele mai dese ori, cu o persoană care ia mită (opinia a 49% din respondenți), fură din banii publici (29%), pune mai presus interesele personale (23%) și face abuz de putere (18%).

Grupul țintă

- Angajații sistemului de stat (medici, profesori, educatori, polițiști etc.), cât și privat;
- Funcționari publici;
- Centrul de Combatere a Crimelor Economice și a Corupției;
- Elita politică;
- Societatea civilă.

Impactul

Corupția afectează Republica Moldova din punct de vedere economic (diminuează atractivitatea investițională), politic (dezechilibrează mecanismul exercitării puterii de stat), juridic (scade încrederea în justiție), educațional (copii, tineri care nu doresc să studieze). Corupția determină dezinteresul tinerilor de a învăța, de a munci, în rezultat scade nivelul de cunoștințe și de profesionalism. Percepția de inechitate, neîncredere descurajează inițiativele private. Societatea civilă acuză reprezentanții puterii de corupție, dar rămâne ea însăși dependentă de corupție. Autoritățile statului adoptă multiple programe anti-corupție, dar eșuează în încercările de a obține rezultate semnificative. Reprezentanții sectorului privat susțin comportamentul autocratic și coruptibil al oficialilor în sectorul public, chiar dacă se arată a fi nemulțumiți în permanență de starea instituțiilor de stat.

Dinamica

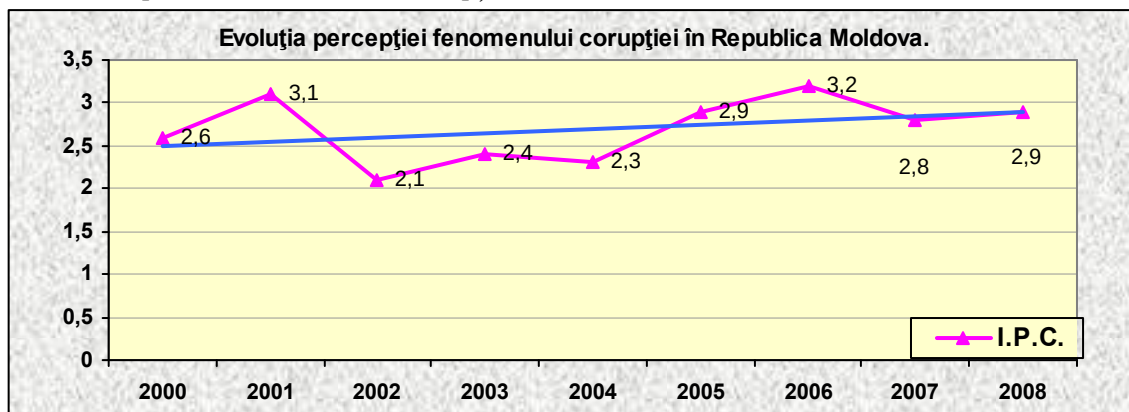
Republica Moldova este situată pe locul 112 din 180 de țări incluse în clasamentul unui sondaj cu privire la Indicele Perceperii Corupției (IPC) pentru anul 2008, realizat de Organizația Transparency International (TI).

Datele făcute publice de TI privind nivelul perceperii corupției în diferite state ale lumii, denotă că IPC pentru Republica Moldova în anul 2008 a înregistrat 2,9 puncte, plasând, față de 2,8 în anul 2007 („0” semnifică cel mai înalt nivel al perceperii corupției, iar „10” – cel mai scăzut nivel al

²⁴⁷ Datele Barometrului de Opinie Publică, 2002-2008, realizate la comanda Institutului de Politici Publice.

²⁴⁸ Ștefan Urătu, președintele Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului.

perceperii corupției). Astfel, în 2008 în țara noastră a fost înregistrată o ușoară îmbunătățire a situației în domeniul prevenirii și combaterii corupției.

Rezultatele înregistrate de Republica Moldova în IPC 2008 sunt destul de modeste, ținând cont de „investițiile” considerabile ale organizațiilor internaționale în prevenirea și combaterea corupției (Corporația Provocările Mileniului a oferit – 24,7 mln. dolari USD, Consiliul Europei – peste 3,5 mln. Euro, UNDP – 400 mii dolari USD).

La 22 februarie 2008, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la Codul de conduită a funcționarului public, care va intra în vigoare la 01.01.2009. Scopul major al acestui cod este să contribuie la prevenirea și eliminarea corupției din administrația publică, la crearea unui climat de încredere al cetățenilor în autoritatea publică etc. Codul de conduită stabilește normele de comportament al funcționarului public în contextul accesului la informație, utilizării resurselor publice, conduitei în cadrul relațiilor internaționale, situațiilor de conflicte de interese etc. Conform unor prevederi ale codului de conduită, funcționarul public nu are dreptul să influențeze alte persoane fizice sau juridice, alți funcționari publici, iar apartenența politică a funcționarului public nu trebuie să influențeze comportamentul și deciziile acestuia. În aceeași ordine de idei, codul de conduită îi interzice oricărui funcționar public să facă propagandă sau agitație în favoarea vreunui partid, să colecteze fonduri pentru formațiuni politice etc. De asemenea, funcționarului public îi este interzis să solicite sau să accepte cadouri, să beneficieze de servicii, favoruri sau de alte avantaje considerate drept recompensă pentru îndeplinirea atribuțiilor sale de serviciu, care îi sunt destinate personal, familiei, rudelor, prietenilor și îi pot influența corectitudinea în exercitarea funcției publice.

Mai multe organizații au implementat pe parcursul întregului an inițiative contra corupției, implicând tinerii și mai multe grupuri sociale.

Factorii

- Salariile mici ale lucrătorilor din sfera publică;
- Lipsa de interes pentru combaterea fenomenului corupției „mari”;
- Lipsa de transparență în ceea ce privește averile demnitarilor și modul în care au fost agonisite;
- Ineficiența acțiunilor de prevenire și combatere a corupției.

Anticipări

Sub presiunea donatorilor internaționali acțiunile anti-corupție vor continua. Va intra în vigoare Legea cu privire la Codul de conduită a funcționarului public. Pentru anul următor este planificată reorganizarea Centrului de Combatere a Crimelor Economice și a Corupției.

Întrebări

- De ce funcționarii de rang înalt nu sunt învinuiți de corupție? Cum se explică că lupta împotriva corupției este îndreptată numai împotriva celor care au salarii mizere (învățători, medici etc.)?
- Care este efectul mediatizării luptei împotriva corupției?
- De ce populația nu are încredere în organele de combatere a corupției?

S 5. Tinerii din Republica Moldova în Anul Tineretului

Subiectul

Anul 2008 a fost declarat Anul Tineretului în Republica Moldova. La 30 martie a fost aprobat Programul de acțiuni consacrate Anului Tineretului care cuprinde și programe care să susțină tinerii în încercările de integrare profesională și socială: Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAE), Programul Național de Susținere a Tinerilor Familii „Locuințe pentru tineri”, Programul Național de Susținere a Tinerilor Absolvenți la încadrarea în Câmpul Muncii. O parte semnificativă din tineri însă susțin că nu sunt înțeleși, susținuți și ajutați în măsură cuvenită de conducerea țării, fapt ce îi determină să manifeste neîncredere și să emigreze în străinătate

Descrierea

Tinerii reprezintă 1/3 din populația Republicii Moldova, iar acest fapt îi acordă Moldovei statutul de cea mai tânără țară din Europa, ceea ce implică mari responsabilități pentru a îndreptăți așteptările tinerilor. În același timp, tinerii reprezintă unul din segmentele cele mai vulnerabile ale societății moldovenești, deoarece ei se confruntă cu multiple probleme în începutul unei vieți independente: posibilități limitate de angajare în câmpul muncii datorită lipsei de experiență, salarii care nu acoperă minimul de trai, lipsa unui loc de trai etc. În aceste condiții, o parte semnificativă a tinerilor alege calea ca mai ușoară – emigrarea peste hotare la muncă.

Afirmarea tinerilor în Republica Moldova este un proces extrem de dificil. Opiniile tinerilor nu sunt luate în considerație de conducerea țării. Tinerii sunt slab implicați în organele de conducere, în luarea deciziilor: „Pe tineri nu-i aude nimeni, pentru ca nu se întreabă părerea lor,...conducătorii hotărăsc acolo între dâșii și în general puținii tineri au rămas în Moldova, mulți se duc peste hotare.”²⁴⁹

Programul de acțiuni consacrate Anului Tineretului și aprobat de Guvern la 30 martie 2008 cuprinde realizare și termenii de implementare fără însă a indica și resursele financiare în acest scop. Cele mai multe acțiuni au fost prevăzute la capitolul participare a tinerilor.

În sprijinirea inițiativelor tinerilor, inclusiv a celor de antreprenoriat, și-a continuat activitatea Proiectul „Abilitarea Socio-Economică a Tineretului” (PASET), finanțat de Banca Mondială și UNICEF și implementat de Ministerul Educației și Tineretului. Scopul urmărit în cadrul proiectului implicarea activă a tinerilor în viața socială din comunitățile rurale.

Grupul țintă

- Tinerii;
- Guvernul Republicii Moldova;
- Instituțiile guvernamentale și cele internaționale;
- Societatea civilă.

Impactul

În cadrul Programului Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAE) pentru anii 2008-2010 până la 25 noiembrie 2008 au fost inițiate 118 proiecte. Suma totală a creditelor acordate 34,1mln.lei, inclusiv 13,6 mln. lei sub formă de granturi. Beneficiarii acestui program sunt persoane din raioanele Șoldănești (20), Edineț (18), Râșcani (18), Briceni (7) etc. În același timp, în raioanele Ocnița, Dondușeni, Soroca, Florești, Călărași, Criuleni etc. Tinerii nu au inițiat nici câte un proiect.

Proiectul Abilitarea Socio-Economică a Tineretului (PASET) a susținut deschiderea a 25 de Centre de Resurse pentru Tineri, activitatea a 25 de ONG-uri și a 27 de Consilii Locale ale Tinerilor de serviciile cărora beneficiază, zilnic, aproximativ 3000-4000 de tineri.

Menționăm însă că implicarea și participarea tineretului este redusă. Printre factorii care determină situația dată: lipsa de informare a tinerilor, dar și lipsa de inițiativă a tinerilor.

Dinamica

²⁴⁹ Datele studiului calitativ din cadrul proiectului INTAS *Tranziții ale copilăriei și tinereții într-o societate în schimbare: cazul Republicii Moldova* realizat de Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova.

Programe pentru tineri au continuat să fie anunțate de guvernul republicii pe întreg parcursul anului 2008. Respectiv, la 25 noiembrie a fost lansat oficial programul de acordare a locuințelor pentru tinerii absolvenți care se vor angaja în mediul rural. Astfel, absolvenții instituțiilor de învățământ superior și a studiilor postuniversitare în domeniul învățământului, medicină, farmaciei, asistență socială și cei din domeniul culturii, angajați în câmpul muncii în instituțiile bugetare de la sate și comune pot depune cerere pentru a beneficia de locuințe gratuite din partea statului. Aceasta se referă la tinerii care au absolvit începând cu anul de studii 2007-2008.

Garantarea de către stat, a unui loc de muncă și a unui loc de trai în mediul rural oferă tinerilor specialiști în domeniul învățământului, medicinii, asistenței sociale și a culturii o bază pentru a-și întemeia o familie, însă Occidentul este mult mai atractiv prin salarii, care nu pot fi comparate cu cele din Republica Moldova. Astfel, inițiativele Guvernului republicii nu au priză la tineri și marea majoritate a acestora migrează la munci peste hotare.

Factorii

- Programele pentru tineret sunt adresate tuturor tinerilor (cu excepția tinerelor cadre didactice, medici și asistenți sociali din mediul rural), nefiind focusate pe categorii de tineri care ar permite o eficientizare a acțiunilor, rezultatelor, sporind impactul;
- Migrația tinerilor la muncă peste hotare;
- Migrația tinerilor spre localitățile urbane, în special municipiul Chișinău;
- Salariile mult mai atractive în Occident.

Anticipări

Programele inițiate de Guvern vor avea un efect moderat din cauza resurselor bugetare restrânse. Pentru implementarea politicii de tineret se cere un buget în corespundere cu Legea cu privire la Tineret (3% din bugetul statului) și în corespundere cu prioritățile strategice ale statului în domeniul tineretului. Puțini tineri sunt cointeresați să-și continue cariera profesională în Republica Moldova. În acest sens, sunt necesare studii care să evidențieze de ce tinerii nu beneficiază de programele și proiectele anunțate pentru a majora eficiența lor și a le racorda la necesitățile tinerilor.

Întrebări

- Care este totalul cheltuielilor financiare pentru acțiunile consacrate Anului Tineretului? Pentru ce activități concrete au fost prevăzute aceste cheltuieli?

S 6. Reducerea numărului de locuri la studii în instituțiile de învățământ superior

Subiectul

În anul 2008 a fost redus drastic numărul locurilor contra plată la specialitățile cele mai solicitate de studenți (economie, drept, medicină, limbi moderne etc.), fapt ce a creat o stare de tensiune nu numai în rândul candidaților, ci și în rândul părinților. Media de admitere la aceste specialități a fost mai mare de nota 9.00.

Descrierea

În întreaga lume studiile universitare sunt tratate drept o condiție indispensabilă pentru orice carieră profesională. Respectiv, extinderea studiilor universitare nu constituie nicidecum un fenomen negativ. Dimpotrivă, cu cât mai mulți oameni instruiți are o societate, cu atât mai mari sunt beneficiile ei și cu atât mai valoroasă este investiția în viitorul societății.

Guvernul Republicii Moldova încă de la 26 aprilie 2006 prin Hotărârea 434 a înaintat inițiativa de a reduce numărul specialiștilor cu studii superioare întrucât în anumite domenii piața este suprasaturată de specialiști, iar în altele numărul specialiștilor este extrem de redus. Pe de o parte, această hotărâre vine să reducă, în viziunea conducerii, numărul de șomeri cu studii superioare în unele domenii și soluționarea problemei lipsei de cadre în agricultură, construcții și alte domenii ce nu necesită neapărat studii universitare.

S-au redus și locurile la secția cu frecvență redusă la un șir de specialități, inclusiv cu profil pedagogic, care sunt cerute pe piața muncii. De obicei, la aceste studii vin absolvenții colegiilor și instituțiilor superioare deja angajați în câmpul muncii care doresc să-și aprofundeze cunoștințele profesionale să obțină o calificare mai înaltă și, corespunzător, un salariu mai mare.

În același timp, decizia de admitere numai pe baza notelor de la examenele de bacalaureat cu excluderea notelor din anexa diplomei în anul 2008 a provocat o adevărată suspiciune și revoltă în rândul liceenilor, pe motiv că munca lor de trei ani a fost trecută pur și simplu cu vederea. Mulți din candidații care au avut o reușită modestă pe parcursul anilor de liceu, prin diverse metode, inclusiv corupere, au primit note maxime la examenele de bacalaureat, ceea ce i-a avantajat în procesul de admitere.

Grupul țintă

- Absolvenții liceelor și școlilor de cultură generală ce doresc să-și continue studiile în instituțiile de învățământ superior;
- Instituțiile de învățământ superior;
- Cadrele didactice universitare;
- Ministerul Educației și Tineretului.

Impactul

Majoritatea tinerilor care nu au fost admiși la facultate în Republica Moldova au plecat peste hotare, fie la studii, fie la muncă. Reducerile locurilor contra plată în instituțiile superioare de învățământ afectează grav bugetul acestora și se va răsfrânge drastic asupra salarizării cadrelor universitare. S-a redus numărul cadrelor didactice universitare. Se reduce numărul persoanelor cu studii superioare în totalul populației.

Dinamica

Numărul studenților înmatriculați în instituțiile superioare de învățământ este în scădere încă din anul 2005/2006.

Înmatricularea studenților în instituțiile de învățământ superior, conform unor domenii generale de studii

	Domeniul general de studii	Total	Din aceștia în bază de contract
--	----------------------------	-------	---------------------------------

		2005/2006	2006/2007	2005/2006	2006/2007
1.	Științe ale educației	5531	4444	3300	2416
2.	Științe umanistice	780	889	617	534
3.	Științe politice	915	481	786	378
4.	Științe sociale	593	471	508	393
5.	Asistență socială	504	424	440	343
6.	Științe economice	10681	4688	9883	4020
7.	Drept	5006	2134	4549	1691
8.	Inginerie și activități ingineresti	3614	4252	2790	3197
9.	Medicină	709	725	281	85
10.	Tehnologii de fabricare și prelucrare	1156	1237	838	907

Sursa: Biroul Național de Statistică

Datele atestă că pentru marea majoritatea a domeniilor de studii numărul de locuri s-a micșorat, inclusiv, pentru unele specialități la care este o lipsă acută de specialiști pe piața muncii. De exemplu, domeniul asistență socială, în care statul a fost nevoit să pregătească specialiști la cursuri de scurtă durată.

Factorii

- Lipsa cadrelor la anumite specialități „nepopulare”;
- Saturația pieței muncii cu cadre în domeniul economiei, dreptului etc.;
- Numărul mic al absolvenților de învățământ superior care se angajează în câmpul muncii;
- Migrația forței de muncă a absolvenților instituțiilor superioare de învățământ la muncă peste hotare.

Anticipări

La finele anului 2008, conducerea țării a înaintat ideea de excludere în următorii 4 ani a formei de învățământ în bază de contract în instituțiile superioare de învățământ de stat. Astfel, învățământul contra plată va exista ca formă doar în instituțiile private. Instituțiile superioare de învățământ se vor confrunta cu probleme financiare. În baza experienței anilor precedenți, părinții vor utiliza atât mijloace legale, cât și ilegale pentru a obține note mai mari la bacalaureat, care ar asigura șanse mai mari pentru admiterea la instituțiile superioare de învățământ.

Întrebări

- Reducerea numărului de locuri în instituțiile superioare de învățământ va asigura o selecție a celor mai buni absolvenți de licee pentru continuarea studiilor?
- Limitarea numărului de studenți pentru unele specialități va determina oare tinerii să se orienteze spre specialitățile puțin întrebate sau spre studiile profesionale?

S 7. Lipsa locurilor de muncă bine plătite

Subiectul

Angajatorii din Republica Moldova continuă să plătească cele mai mici salarii din Europa, arată clasamentul realizat de Federația Angajatorilor Europeni (FedEE), realizat în 48 de state europene. Potrivit datelor acestuia, salariul minim brut lunar în Moldova a fost doar de 46,29 euro în anul 2007, de circa 34 ori mai mic decât cel al angajaților din Luxembourg, unde sunt cele mai mari salarii din Europa²⁵⁰.

Descrierea

Datele Biroului Național de Statistică atestă că salariul mediu lunar al unui salariat din economia națională în luna octombrie 2008 a constituit 2609 lei. Cele mai mici salarii au fost înregistrate în domeniul pisciculturii 1212 lei, agriculturii – 1688 lei și învățământului – 1713 lei, iar cele mai mari în domeniul activităților financiare – 5363 lei. În profil teritorial, cele mai mici salarii au fost înregistrate în raioanele Telenеști – 1471 lei, și Șoldănești – 1473, iar cele mai mari în municipiul Chișinău – 3191 lei. Constatăm astfel că, forța de muncă continuă să fie remunerată prost, iar salariile abia de ajuns să acopere minimumul de existență care în semestrul II al anului 2008 a constituit 1341,9 lei.

Capitalul uman este o resursă care ar putea impulsiona dezvoltarea Republicii Moldova, dar ea nu este valorificată. În prezent, tinerii specialiști, proaspeți absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior refuză să se angajeze în câmpul muncii. Doar a treia parte din ei se angajează la serviciu imediat după finalizarea studiilor și doar 4 % din cei angajați rezistă condițiilor angajatorului mai mult de 5 ani.²⁵¹

Aproape jumătate dintre cei care au plecat de la angajator au făcut acest lucru pentru că nu erau mulțumiți de salariul oferit, salariul unui tânăr angajat variind, de cele mai multe ori, între o mie și două mii de lei, mai rar peste 2 mii. Astfel, salariul mic determină o treime din tineri să nu activeze conform specialității.

Mai bine de 50% dintre tinerii care au o activitate pe cont propriu, spun că fac acest lucru din dorința de a obține un venit mai mare. Tot ei afirmă că au și simțit asta pe propria piele, venitul lor depășind cu mult salariile oferite pentru o eventuală angajare. De asemenea, 62,6% dintre antreprenorii individuali afirmă că au activități periodice peste hotare sau prestează diferite servicii.

Grupul țintă

- Tinerii;
- Angajații din sfera bugetară;
- Întreprinzătorii individuali și agenții economici;
- Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă și oficiile ei teritoriale.

Impactul

Salariile mici sunt puțin atractive pentru tineri, respectiv, ei își manifestă dorința de a pleca din țară. Destinația lor principală este Europa Occidentală, anume pentru că salariile sunt foarte mari în raport cu cât se câștigă în Republica Moldova. Emigrația mai generează o problemă serioasă de hazard moral care se manifestă la nivelul gospodăriilor casnice. Faptul că emigrația asigură fluxuri constante de venituri face ca membrii familiilor dependente de emigranți să devină mult mai inerte în căutarea unor locuri de muncă sau în deschiderea unor afaceri individuale. În Republica Moldova se formează astfel chiar o cultură a dependenței de remitențe.

Dinamica

²⁵⁰ La elaborarea clasamentului, FedEE a luat în calcul remunerarea persoanelor cu program de lucru complet în vârstă de peste 23 de ani. În cazul Republicii Moldova, FedEE operează cu o mărime de 766,1 lei salariu minim la 1 ianuarie 2007, care ulterior a fost modificat. Astfel, de la 1 iulie 2007 salariul tarifar pentru categoria I de calificare, cea mai joasă, a angajaților din unitățile cu autonomie financiară a fost majorat până la 900 lei, calculat pentru un program complet de lucru de 169 ore în medie pe lună. Salariul pe oră este de 5,33 lei. Însă și în cazul acesta, Republica Moldova rămâne printre ultimele trei țări, alături de Muntenegru și Ucraina, cu cel mai jos salariu minim.

²⁵¹ Studiul *Situația tinerilor pe piața muncii*. – ASEM, Chișinău, 2008

În perioada ianuarie-octombrie 2008 salariul mediu lunar al unui lucrător din economia națională a constituit 2474,9 lei și s-a mărit față de perioada similară a anului precedent cu 24%. Salariul real în aceeași perioadă de timp s-a majorat cu 9%. În sfera bugetară salariul mediu a constituit 1917,1 lei și a crescut față de aceeași perioadă a anului trecut cu 21%, în sectorul real al economiei – 2764,3 lei și a crescut cu 25 la sută față de perioada similară a anului precedent. Angajații din sfera bugetară vor beneficia, începând cu 1 ianuarie 2009, de salarii cu 21 la sută mai mari. Potrivit unei decizii de Guvern din 8 octombrie 2008, grilelor de salarii pe categoriile de salarizare ale Rețelei tarifare unice de salarizare (RTU) vor fi recalculate.

Factorii

- Productivitatea joasă a muncii;
- Lipsa unei politici de salarizare eficiente la nivel de stat;
- Costuri mari pentru lansarea în domeniul afacerilor.

Anticipări

Intenția Guvernului de creare până în 2009 a 300 mii de locuri noi de muncă și de majorare a salariului mediu lunar pe economie până la echivalentul a 300 USD este destul de ambițioasă. Observatorii fenomenului economic din Moldova au contrazis deja estimările optimiste ale oficialilor. În sectorul privat se vor înregistra cele mai importante creșteri salariale datorită investițiilor străine.

Întrebări

- De ce în Republica Moldova sunt cele mai mici salarii din Europa?
- Sunt sectoare întregi în gestiunea statului care duc o lipsă acută de cadre din cauză că se plătește puțin. De ce statul preferă să aibă pierderi de cadre în care a investit bani pentru instruire și nu majorează salariile?

S 8. Protecția migranților peste hotare

Subiectul

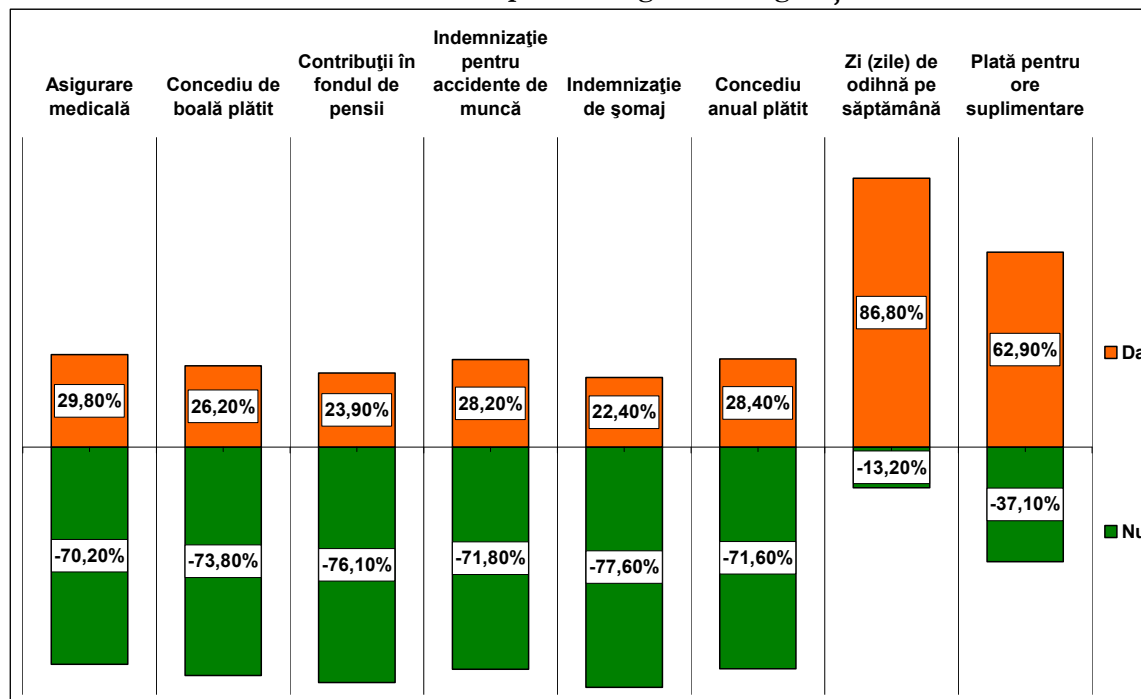
Imigranții din Republica Moldova aflați legal sau ilegal la muncă peste hotare sunt lipsiți de protecție în ceea ce privește condițiile de muncă, de sănătate, confruntându-se adesea cu probleme ce le pun viața în pericol.

Descrierea

Conform ultimelor estimări oficiale, în jur de 350 mii migranți moldoveni lucrează în permanență peste hotare, neoficial se vehiculează cifra de 1 milion. Cei mai mulți migranți muncesc în Rusia, Italia, Portugalia etc. O parte din ei au reușit să-și perfecțeze actele de ședere peste hotare și muncesc legal, o bună parte însă încă se află în ilegalitate. Spre exemplu, Dosarul Statistic al Migranților 2008, lansat la 30 octombrie și realizat de Caritas Italia, Fundația Migrantes și Centrul de Cercetări și studii IDOS în colaborare cu organizațiile internaționale, arată că la finele anului 2007 în Italia erau înregistrați 68591 rezidenți moldoveni (migranți care dețineau permise de ședere și dispuneau de un loc de trai într-o locuință proprie sau închiriată). Analiza dinamicii pentru anii 2006-2007 denotă o creștere de 12 788 persoane sau de 22,9 la sută a imigranților moldoveni în raport cu 16,8 la sută – media înregistrată în cazul străinilor aflați în Italia. Astfel, imigranții din Republica Moldova constituie 2 la sută din imigranții din Italia. Datele statistice denotă o creștere a acestei comunități. Creșterea însă nu se datorează doar imigranților moldoveni nou-veniți în Italia, ci este și efectul unei ieșiri din ilegalitate și clandestinitate a multor moldoveni. Ei au reușit să obțină un contract de muncă și un permis de ședere.

A munci peste hotare nu înseamnă însă a fi lipsit de probleme. Astfel, datele Anchetei Forței de Muncă atestă că 17,2 la sută din migranți sunt decepționați de condițiile de muncă peste hotare. Printre problemele cu care se confruntă cel mai frecvent muncind peste hotare, migranții au nominalizat: lipsa accesului la servicii medicale – 29,0%, probleme de cazare – 22,6%, necunoașterea limbii – 22,6%, condiții de muncă proaste – 19,3%.

Beneficierea de următoarele tipuri de asigurări a migranților moldoveni, 2008²⁵²

Chiar dacă Republica Moldova a încheiat acorduri și convenții de protecție socială a cetățenilor săi peste hotare cu Rusia (1993), Ucraina (1994), Belarus (1994), Italia (2004) etc., 77,6%

²⁵² Datele Anchetei Forței de Muncă, 2008.

din migranți nu beneficiază la locul de muncă de indemnizații de șomaj, 76,1% de contribuții la fondul de pensii, 73,8% de concediu de boală plătit, 71,8% de indemnizații pentru accidente de muncă, 71,6% de concediu anual plătit, 70,2% de asigurare medicală, 37,1% de plată pentru orele de muncă suplimentare.

Migranții moldoveni frecvent sunt exploatați, 39,6% au menționat că salariile pe care le primesc sunt mai mici decât cele ale persoanelor bășinașe, 20,4% că primesc salariile cu reținere, iar 16,8% că au fost impuși la ore/zile de muncă excesive. Astfel, 20,7 la sută au indicat că salariul pe care-l primeau la locul de muncă a fost mult mai mic decât cel promis inițial, iar 15,6% că condițiile de muncă au fost mult mai rele. Angajatorii muncitorilor moldoveni peste hotare, abuzează de ei aplicându-le mijloace precum salariu neplătit – 71,4%, amenințarea persoanelor – 22,0%, amenințarea prin deportare – 14,3%, limitarea libertății de comunicare și deplasare – 13,9%, violență fizică, psihică, sexuală – 9,6%.

Grupul țintă

- Migranți ilegali, dar și cei legali;
- Centre de informare în domeniul migrației;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului.

Impactul

Lipsa de protecție a migranților peste hotare cauzează efecte de scurtă și de lungă durată. În efectele de scurtă durată se includ cele referitoare la lipsa resurselor financiare, posibilităților de comunicare cu familia, iar în termen lung – deteriorarea stării de sănătate, lipsa pensiei la bătrânețe.

Dinamica

Cetățenii Republicii Moldova care doresc să plece la muncă peste hotare i-au această decizie în baza informațiilor neformale furnizate de rude, prieteni, cunoscuți aflați deja în străinătate. Pentru a pleca peste hotare, potențialii migranți apelează la serviciile intermediarilor. Costul unor asemenea servicii ajunge uneori la sume exorbitante de până la 4000 de euro. Cu toate acestea, serviciile oferite de intermediari nu garantează șederea și munca legală pe teritoriul statului de destinație și mulți dintre migranți riscă să fie exploatați sau chiar traficați atât în statele de tranzit, dar mai cu seamă în statele de destinație.

Migranții moldoveni nu au suficiente informații veridice despre procesul migrațional. Pentru a minimaliza efectele acestei cauze, în anul 2008 în Republica Moldova au fost întreprinse mai multe acțiuni care au scopul de a eficientiza protejarea cetățenilor moldoveni peste hotare. În acest sens, a fost aprobat Planul Național de Acțiuni pentru anul 2008 privind protejarea imigranților moldoveni peste hotare care prevede acțiuni de informare privind drepturile și obligațiunile cetățenilor în afara Republicii Moldova, deschiderea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în alte țări – Irlanda, Spania, Consulatului General în Turcia, Consulatelor Onorifice în Federația Rusă, Emiratele Arabe Unite, Slovacia, Canada, Ucraina, Negocierea Acordurilor interguvernamentale cu privire la activitatea de muncă și protecția socială, acordarea asistenței juridice cetățenilor aflați peste hotare, inclusiv acorduri privind procedura de repatriere și protecție a copiilor abandonati de părinți în afara țării.

Crearea centrelor de informare în domeniul migrației reprezintă o altă măsură de protecție a lucrătorilor și în special a celor migranți, menite să informeze pe larg despre procedurile administrative ale migrației, riscurile migrației și formele de protecție. Astfel, potențialii migranți vor avea acces atât la un pachet minim de informații referitor la migrație, cât și la informații de alternativă privind oportunitățile de angajare pe piața muncii din Moldova. În acest sens s-a deschis Centrul de informare în domeniul migrației la Cahul (14.11.2008), urmând să se deschidă două centre similare și în municipiile Chișinău și Bălți.

De asemenea, în anul 2008 s-a votat în primă lectură Legea cu privire la migrația de muncă. Conform legii, statul nu se obligă să angajeze cetățenii Republicii Moldova la muncă peste hotare. Angajarea se face de sinestătător, în baza contractului individual de muncă încheiat cu angajatorul înainte de ieșirea din Republica Moldova, prin intermediul agenților private de ocupare a forței de muncă. Pentru a-și proteja drepturile sale peste hotare, cetățenii Republicii Moldova trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să obțină un contract individual de muncă; să înregistreze contractul individual de muncă la Agenția Națională; să înregistreze contractul individual de muncă la

Casa Națională de Asigurări Sociale și să achite contribuțiile de asigurări sociale; să prezinte la Agenția Națională dovada emisă de organul competent de protecție a copiilor din raionul/sectorul de domiciliu al părinților din care să rezulte luarea la evidență a copiilor minori care rămân în țară. Aceste măsuri vor îmbunătăți informarea populației și vor asigura în termen lung o protecție socială a migranților.

Factorii

- Lipsa mecanismelor de informare eficiente;
- Lipsa unor acorduri de protecție socială a migranților;
- Numărul mare al migranților moldoveni aflați ilegal la muncă peste hotare.

Anticipări

În următorul an va fi primită în lectură finală Legea cu privire la migrația de muncă. Va spori gradul de informare a populației referitor la metodele de protecție în cazul încălcării drepturilor de către angajatori peste hotare. O parte din cetățenii Republicii Moldova care se află ilegal peste hotare, se vor legaliza.

Întrebări

- Care va fi impactul crizei economice globale asupra migranților moldoveni care muncesc legal peste hotare? Dar asupra celor aflați ilegal?
- Ce acțiuni întreprind autoritățile moldovenești pentru a cunoaște circumstanțele neclare în cazul deceselor violente a cetățenilor săi peste hotare?

S 9. Consecințele migrației de muncă a părinților asupra copiilor

Subiectul

Procesul de migrație continuă și nu există semne care să ateste că acest fenomen se va diminua în viitorul apropiat. Un număr semnificativ al migranților sunt părinți care își abandonează pentru o anumită perioadă copiii.

Descrierea

Studiul sociologic realizat la cererea Organizației Internaționale pentru Migrație în perioada iulie-august 2006 a estimat 177 000 de copii cu vârsta între 0-18 ani care au rămas fără îngrijire părintească, părinții fiind plecați la muncă peste hotare: 14,5% din copii aveau vârsta 0-4 ani, 18,5% - 5-9 ani, 36,5% - 10-15 ani și 30,5% - 16-18 ani.²⁵³

La conferința Națională privind migrația și drepturile copiilor din Republica Moldova, organizată de UNICEF și Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului la 15 noiembrie 2007 la Chișinău s-au evidențiat următoarele consecințe ale migrației părinților asupra copiilor: economice, de sănătate, de educație, de dezvoltare socială și emoțională și nu în ultimul rând de schimbare a structurii familiei.

Copiii susțin că situația financiară a familiei lor s-a îmbunătățit după emigrarea părinților la muncă: 90% au spus că îmbrăcămintea lor a devenit mai bună, 75% că situația locativă s-a ameliorat, iar 74% că au beneficiat de produse alimentare mai bune.²⁵⁴

Absența părinților afectează însă negativ sănătatea fizică și psihologică a copiilor. Copiii care locuiesc cu ambii părinți sunt mai sănătoși din punct de vedere fizic, sunt de părere 87% din familiile fără migranți și 69% din familiile cu migranți.²⁵⁵

Educația morală și reușita academică a copiilor, de asemenea, suferă din cauză migrației. În schimb, accesul copiilor la studii superioare este mai mare, în cazul copiilor care au părinți plecați la muncă peste hotare. 73% din familiile fără migranți sunt de părere că copii care au părinți plecați la muncă peste hotare au oportunități mai mari pentru studii universitare.

Copiii migranților sunt supuși unui risc mai mare de consum de droguri, abandon școlar, relații sexuale timpurii și comportament social nefavorabil, indică un alt studiu asupra copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației.²⁵⁶

Copiii cu părinți plecați la muncă peste hotare au relatat că calitatea relațiilor interumane s-a modificat. Mulți dintre ei s-au descris pe sine ca fiind singuratici, izolați și fără sprijin. Acești copii sunt nevoiți să ia din responsabilitățile părinților și au trebuit să ia decizii în mod independent și aveau nevoie de încredere în propria persoană, de abilități de management al timpului și de deprinderi de a-și controla emoțiile.

Divorțul este frecvent întâlnit în familiile migranților. Aproximativ 60% din familiile cu un membru plecat la muncă peste hotare au divorțat ulterior, afectând deja și sub altă formă viața copiilor.²⁵⁷

Grupul țintă

- Părinți;
- Buneii sau alte persoane care îngrijesc de copiii la care părinții au plecat la muncă peste hotare;
- Administrația publică locală,
- Instituțiile de învățământ și cele medicale;

²⁵³ Migrația și drepturile copiilor în Republica Moldova. – Chișinău, 2008, p.6.

²⁵⁴ CBS AXA, UNICEF, PNUD. Impactul migrației și remitențelor asupra comunităților, familiilor și copiilor – Chișinău, 2007.

²⁵⁵ Ibidem.

²⁵⁶ CIDDC, UNICEF. Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației. – Chișinău, 2006.

²⁵⁷ OIM. Modele și tendințe ale migrației și remitențelor în Republica Moldova. – Chișinău, 2007.

- Organele de protecție a drepturilor copilului;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului.

Impactul

Absența părinților are un impact negativ asupra educației morale și academice a copiilor, asupra sănătății fizice și psihologice a acestora. Migrația părinților implică un stres maxim pentru copiii în vârstă de 2-6 ani, stres care le cauzează întârziere în dezvoltarea lingvistică, dar și cea generală. Părinții joacă un rol primordial în toate aspectele dezvoltării emoționale a copiilor la această etapă, în special, în reglementarea și exprimarea proprie. Absența părinților constituie una din principalele cauze de comportament afectiv dezordonat și trezește semne de îngrijorare la această vârstă. În afară de aceasta, la 5-6 ani, părinții încep a pregăti copii pentru a merge la școală, începând a le forma unele deprinderi.

Migrația afectează și relațiile de comunicare a părinților cu copiii. Comunicarea copiilor cu părinții care muncesc peste hotare se face foarte rar. Mai mult decât atât, conform cercetărilor efectuate de Compania de cercetări sociologice și marketing, „CBS-Axa” doar 88% din migranți păstrează legătura cu membrii familiei.

Consecințele migrației asupra copiilor în termen mediu și lung sunt dificil de estimat la moment. În mod sigur însă, acești copii care nu au simțit dragostea părintească atunci când au avut nevoie de ea, care nu au înțeles esența familiei vor perpetua modele de viață pe care le-au cunoscut și le-au experimentat.

Dinamica

În Republica Moldova, fenomenul migrației la muncă peste hotare este analizat din perspectivă economică, demografică sau a relațiilor interguvernamentale și mai puțin din punctul de vedere al drepturilor copiilor la îngrijirea părintească, adică al impactului migrației asupra dezvoltării psihologice și emoționale a copiilor.

Remitențele contribuie la îmbunătățirea standardelor de viață în gospodăriile migranților, dar impactul migrației asupra bunăstării psihologice a copiilor, asupra dezvoltării generale a acestora, a educației și sănătății abia începe să fie simțit. Respectiv, preocuparea pentru copiii rămași fără îngrijire în rezultatul migrației părinților, deocamdată nu este inclusă în strategiile și politicile actuale din Republica Moldova.

Datorită proporțiilor din ce în ce mai mari ale migrației, Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova a dispus ca directorii școlilor, prin diriginții de clasă, să ducă o evidență anuală a copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației. Ministerul promovează educația copiilor în cadrul familiei, chiar dacă acestea nu sunt familii biologice. Respectiv, cererile părinților care migrează peste hotare de a-și plasa copiii în instituțiile rezidențiale sunt refuzate. Părinții sunt încurajați să stabilească un tutore la copiii lor. Dar aceste măsuri, nu pot soluționa problemele emoționale și psihologice cu care se confruntă copii.

Factorii

- Lipsa unor politici migraționiste eficiente;
- Abandonul copiilor;
- Lipsa unui suport din partea membrilor comunității;
- Lipsa suportului din partea unor instituții de stat;
- Servicii sociale insuficient dezvoltate pentru copii rămași fără îngrijirea părintească în urma migrației.

Anticipări

În prezent au loc schimbări la nivelul instituției familiei, care vor fi mai accentuate în următorii ani. Valorile familiale și modelele de comportament care trebuie preluate de la părinți sunt înlocuite cu cultul banului, iar aceasta se va răsfrânge asupra viitoarelor generații.

Întrebări

- Conștientizează părinții plecați la muncă peste hotare consecințele absenței lor asupra copiilor?

S 10. Summer Work and Travel – o formă de exod al creierelor tinere

Subiectul

Fiecare al zecelea student nu revine după finisarea programului Summer Work and Travel înapoi la studii, hotărând să rămână în SUA pentru o perioadă nedeterminată. Creșterea continuă a interesului față de acest program din partea studenților în primul rând, dar și a mass-media a scos la suprafață un șir de dificultăți: calitatea serviciilor, costul ridicat, atitudinea sceptică a mediului universitar, neclaritatea poziției oficiale ale statului, dar mai ales, imposibilitatea garantării întoarcerii tuturor celor plecați.

Descrierea

Un grup social economic cu înalt potențial de activitate a tinerilor este grupul studenților. O parte semnificativă din aceștia se încadrează în categoria migranților sezonieri care pleacă vara la muncă peste hotare prin intermediul programului Summer Work and Travel.

Programul de muncă sezonieră Summer Work and Travel se implementează în Republica Moldova de 5 ani. Pe parcursul acestor ani peste 12 000 participanți au beneficiat de serviciile programului.

Tinerii din Republica Moldova, în cea mai mare parte, văd acest program ca o posibilitate de a câștiga resurse financiare și mai puțin ca un program cultural ce le permite să cunoască tradițiile și obiceiurile altor popoare. Astfel, reprezentanții companiilor „Work & Travel” estimează că prin intermediul programului în această vară, au fost transferați în Republica Moldova peste 22 mln. de dolari.

În Republica Moldova activează peste 50 de companii care prestează servicii pentru studenții care doresc să plece în SUA pentru perioada de vară. Calitatea serviciilor oferite de aceste companii este diferită. Datorită abuzurilor și încălcărilor pe care le-au realizat în organizarea plecărilor, în luna ianuarie 2008, Ambasada SUA a făcut publică lista agenților pentru care nu vor elibera vize pentru studenții care doresc să participe la programul Work and Travel. La finele lunii februarie, ambasadorul SUA în Moldova a declarat că unele din agenții nu doar că nu respectau prevederile legale ale programului, ci au fost implicate în traficul de persoane.

O altă problemă ridicată de acest program este rata mare a studenților care nu revin după finisarea programului înapoi în țară. Nu există date oficiale la acest capitol, dar companiile care implementează programul în Republica Moldova au menționat că în anul 2008 de la 5-10% din studenții plecați în SUA nu au revenit în termenii stabiliți de program înapoi în patrie.

Pe de altă parte, instituțiile de învățământ superior acuză companiile care implementează programul că în goana după profit destabilizează procesul instructiv-educativ.

În scopul îmbunătățirii managementului programului în Republica Moldova în anul 2008, Ministerul Educației și Tineretului a recomandat instituțiilor superioare de învățământ să permită participarea studenților la program doar în perioada 18 mai -13 septembrie.

Grupul țintă

- Studenți;
- Companii care implementează programul în Republica Moldova;
- Instituții superioare de învățământ;
- Ministerul Educației și Tineretului.

Impactul

Studenții întâmpină dificultăți în selectarea companiilor, respectiv nu sunt siguri în privința respectării contractelor semnate. Ei își doresc un contract de muncă sigur, care să le garanteze un loc de muncă bine plătit care să le permită întoarcerea investițiilor de participare la program și să le asigure un venit financiar.

Programul Summer Work and Travel destabilizează procesul de studiu, întrucât studenții pleacă înainte de finisarea anului de învățământ și vin după începerea acestuia.

De asemenea, există un contingent semnificativ de persoane care rămân ilegal în SUA,

abandonând studiile universitare. Conform datelor făcute publice în anul 2007 din 5041 de studenți doar 36% s-au întors în termenii stabiliți. În rezultat, Republica Moldova pierde și prin cadrul acestui program forța de muncă tânără și capabilă. Universitățile de asemenea au de pierdut, inclusiv și în termeni financiari, în special prin faptul că studenții care studiază în bază de contract și nu mai revin în țară, nu mai achită taxele respective. În acest context, universitățile manifestă atitudine negativă față de acest program, fapt care creează dificultăți pentru studenți și influențează și asupra deciziei de a se întoarce sau nu în țară.

Costurile pe care le plătesc studenții sunt de cele mai multe ori suportate de părinți. Astfel, în 2007 aceste costuri erau de aproximativ 1200 USD, iar în acest an acesta însă, valoarea medie achitată de studenți care s-au înscris pentru anul 2008 a fost de 1025²⁵⁸. Aceste costuri sunt apreciate de studenți ca fiind exagerate.

Dinamica

Migrația sezonieră a studenților din Republicii Moldova peste hotare a fost în creștere între anii 2002-2008. Până în prezent, în cadrul programului „Work & Travel” au participat peste 12000 de studenți din Republica Moldova.

Numărul foarte mare a studenților în ultimii doi ani a fost determinat și de un număr mai mare a studenților eligibili: studenții anului II conform Procesului de la Bologna și studenții anilor 3 a programelor obișnuite. Pentru anul 2008 numărul studenților eligibili a fost mai mic, deoarece este mai mic și numărul studenților în universități. Cu toate acestea numărul studenților nu s-a micșorat, datorită creșterii gradului de informare al studenților și numărului doritorilor de a pleca. Astfel, numărul studenților care au participat la program în anul 2008 a atins cifra de 5500 studenți, din numărul total de 126,1 mii care își fac studiile în învățământul superior.

Factorii

- Lipsa unor modalități de control privește calitatea serviciilor prestate de companiile din Republica Moldova care implementează programul Work and Travel;
- Nerespectarea unor prevederi a contractului de către companiile moldovenești;
- Interesul tinerilor de a obține venituri și de a vizita orașele mari americane.

Anticipări

În contextul socio-economic actual, tendința de creștere a numărului de doritori de a participa la program va crește, însă nu substanțial. Chiar dacă micșorarea costului programului, în condițiile concurenței, va stimula dorința studenților de a participa, capacitățile ambasadei SUA nu permit de a procesa un număr cu mult mai ridicat de cereri decât în prezent. Cu atât mai mult că va fi necesară alegere mai riguroasă a persoanelor cărora li se va oferi viza, pentru a micșora rata celor care nu revin în țară.

Întrebări

- Care este numărul exact al tinerilor care decid să rămână ilegal în SUA și nu se întorc în termenii stabiliți în Republica Moldova?
- Care sunt efectele pozitive ale participării studenților la programul Work and Travel la nivel de instituții de învățământ?

²⁵⁸ OIM, Raport analitic Programul Summer Work and Travel: riscuri și modalități de prevenire a acestora,

S 11. Costul ridicat al vieții în Republica Moldova

Subiectul

În Republica Moldova se înregistrează cele mai mari creșteri la prețuri din sud-estul Europei²⁵⁹. Acest fenomen are consecințe sociale profunde, cel mai mult au de suferit păturile sărace, dar și clasa de mijloc, de fapt majoritatea populației Republicii Moldova, care resimt acut efectele creșterii prețurilor la alimente.

Descrierea

Datele statistice arată că în mediu, pe parcursul anului 2008 (septembrie 2008 față de septembrie 2007), prețurile au crescut cu 10,7%. În același timp, în anul precedent (septembrie 2007 față de septembrie 2006), această creștere a fost de 14%. Deși aparent mai mică, creșterea din 2008 este resimțită mai mult de populația Republicii Moldova, deoarece a avut loc paralel cu aprecierea leului față de valutele de circulație internațională²⁶⁰, astfel remitențele se devalorizează, transferurile primite peste hotare costând mai puțin în lei.

Majorarea prețurilor nu este însă uniformă, prețurile la serviciile prestate de populație au înregistrat o creștere de 30,5%. Tarifele la serviciile de transport au crescut cu 20%, cele comunale – cu 20%, alimentație publică – cu 14%, sănătate – aproape 10%.

Inflația anuală a alimentelor a avansat în luna mai la 24%, după ce prețurile la pâine, fructe și lapte au crescut cu 20%, 56% și, respectiv, 24%. Prețurile la unele produse alimentare esențiale s-au dublat în doar câteva zile. Agenții economici au mărit artificial prețurile, așteptând că situația se va ameliora, dar prețurile nu au mai revenit. Scumpirea produselor alimentare afectează mult mai grav persoanele sărace, pentru că acestea cheltuiesc o parte mai mare din venituri pe alimente și sunt mai dependente de veniturile din salarii și transferuri. Statistica oficială arată că cheltuielile pentru produse alimentare dețin peste 70% din bugetele gospodăriilor sărace.

Creșterea prețurilor în Republica Moldova, în special la alimente, este considerată a fi rezultatul impactului crizei mondiale alimentare asupra pieții și condițiilor sociale din Moldova. Prețurile mondiale la grâu, orez, lapte și carne aproape că s-au dublat, iar la porumb s-au triplat în ultimul an pe fondul unei creșteri puternice a consumului de alimente. În același timp, sunt resimțite consecințele secetei din 2007. Pierderile din sectorul agricol s-au ridicat la aproximativ un miliard dolari SUA, ducând la o criză a producției ce s-a extins și în sezonul agricol din 2008. Criza alimentară la nivel mondial a influențat completarea stocurilor de alimente prin importuri din piețele agricole regionale și mondiale, iar rezervele scăzute de alimente la nivel național au dus la creșterea prețurilor la produsele alimentare, ceea ce contribuie în prezent cel mai mult la inflația generală.

Grupul țintă

- Pensionarii și bătrânii instituționalizați;
- Familiile social dezavantajate, în special cele cu mulți copii;
- Bugetarii, în special pedagogii;
- Guvernul Republicii Moldova.

Impactul

Scumpirile în lanț sunt un fenomen care afectează fiecare cetățean al Republicii Moldova. Potrivit estimărilor preliminare, având o rată inflației prețurilor la produsele alimentare de 24%, Moldova s-ar putea confrunta cu o majorare cu 13% a numărului persoanelor sărace²⁶¹. Situația nu este ușoară nici pentru alte grupuri de populație, în special pentru cei din mediul rural, care mai resimt consecințele provocate de seceta din anul 2007 și de inundațiile din acest an.

Conform aprecierii experților, creșterea prețurilor afectează peste două treimi din populație²⁶², deoarece cheltuielile pentru produsele alimentare constituie 60% din bugetul gospodăriilor casnice.

²⁵⁹ Potrivit raportului „Global economic perspectives 2008”, elaborat de Banca Mondială,

²⁶⁰ De la începutul anului leul s-a apreciat față de dolarul american cu 14,55% și față de Euro cu 14,28%

²⁶¹ Potrivit datelor Oficiului Băncii Mondiale în Moldova

²⁶² Ziarul de Gardă, nr. 182 (5 iunie 2008)

Pentru comparație, europenii cheltuiesc pe produse alimentare nu mai mult de 10%. Din țările CSI, prețuri mai mari de consum decât în Moldova se atesta doar Ucraina. Astfel, o mai mare parte din venituri este cheltuită pe produse alimentare, dar populația mănâncă mai puțin, căci cu bani mai mulți cumpără produse mai puține.

Cel mai mult afectați sunt pensionarii, care au nevoie de cel puțin 1150 lei lunar. Pensia medie acoperă doar jumătate din suma pentru minimul necesar care include – hrană, mărfuri industriale și servicii strict necesare pentru viață. Astfel, ei ajung să nu se mai încadreze în limitele minimului necesar de existență. De menționat că majoritatea, sunt nevoiți să păstreze o parte din venituri pentru achitarea chiriei și energiei. Alături de pensionari, sunt puternic afectați de costul ridicat al vieții pedagogii și alte categorii de bugetari, care constituie 40% din toți angajații la muncă. Ei au nevoie de cei mai mulți bani pentru acoperirea strictului minim – peste 1400 lei lunar. Datele Ministerului Economiei și Comerțului arată că, în prezent, peste 100 mii bugetari primesc mai puțin decât minimul de existență. În categoria celor care resimt efectele scumpirii prețurilor sunt familiile cu copii, întreținerea unui copil fiind estimată la 1200 lei lunar.

Dinamica

Moldova are o tradiție de 17 ani de creștere a prețurilor, dar în acest an puterea de cumpărare a populației a scăzut foarte mult, fiind cauzată atât de scăderea veniturilor generată de aprecierea leului față de monedele internaționale, dar și de inflație. Creșterea salariilor, raportată de oficiali, nu ajunge la tempoul scumpirilor, astfel salariile nu țin competiția cu prețurile.

Chiar dacă în lunile de vară s-au redus unele prețuri la produse alimentare, din cauza prăbușirii prețurilor la produsele cerealiere pe piața internă, în aceste luni consumatorii nu au resimțit o scădere a prețurilor, ci doar au migrat de la o serie de produse la altele²⁶³.

În alte domenii însă, s-a înregistrat creșterea semnificativă a prețurilor. Încălzirea centralizată este un serviciu care consumă cea mai mare parte din veniturile păturilor sărace în mediul urban și s-a scumpit cu 33,3% comparativ cu noiembrie 2007. Plata pentru serviciile comunal-locative a crescut cu peste 15% comparativ cu aceeași perioadă. Este relevant că aceste servicii încep să devină o povară și pentru locuitorii din orașele mici din țară. Prețurile pentru energie electrică și termică în general constituiau în noiembrie 2008 143,2% din prețul din aceeași lună a anului 2007.

Factorii

- Dependența ridicată a Republicii Moldova de fluctuațiile prețurilor pe piața externă, 70% din produse fiind importate;
- Scăderea dramatică a cursului de schimb al leului față de monedele internaționale;
- Inundațiile din acest an, seceta din vara anului trecut;
- Competitivitatea redusă a produselor autohtone;
- Costurile înalte de producție în sectorul industrial, asociate cu faptul că multe întreprinderi locale dependente de materiile prime importate au fost silit să plătească mai mult pentru acestea;
- Cercul vicios: inflația, care mișcă înainte prețurile, crește consumul.

Anticipări

Organizațiile internaționale estimează că scumpirea produselor alimentare va continua la nivel mondial în următorii 10 ani. Acest fapt va influența cu siguranță și Republica Moldova, însă efectul va fi mai acut din cauza stării în care se află economia țării. Dacă în următorul deceniu, prețurile mondiale vor crește conform prognozelor de 2 ori, în Moldova acestea vor crește de 3–4 ori, sau poate și mai mult. Consecințele cele mai evidente ale majorării prețurilor la alimente se vor reflecta în creșterea nivelului de sărăcie. Ponderea produselor alimentare în consumul populației, destul de ridicată la moment, va crește și mai mult din contul celorlalte cheltuieli. Sporirea simultană a prețurilor la resursele energetice ar putea avea un impact mult mai devastator decât scumpirea alimentelor.

Întrebări

- De ce cresc prețurile la alimente și ce efecte sociale va avea această creștere

²⁶³ Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale, Numărul 14, IDIS „Viitorul” - 2008

continuă?

- Ce urmează să se mai întâmple cu prețurile din R. Moldova în anul viitor?
- Ce efecte are asupra sănătății populației economisirea permanentă din contul produselor necesare pentru dezvoltarea organismului?
- Ce vor face oamenii de rând în condițiile creșterii prețurilor și devalorizării salariilor?

S 12. Moldova rămâne cea mai săracă țară din Europa

Subiectul

Sărăcia este o problemă care afectează Republica Moldova începând cu primii ani ai constituirii sale și s-ar părea că a devenit un fenomen firesc, mai puțin prezent în paginile presei. Totuși, situația socio-economică și datele sondajelor bat alarma: mai mult de 60 la sută din populația adultă a Republicii Moldova consideră că sărăcia este problema care provoacă cea mai mare neliniște a populației²⁶⁴.

Descrierea

Sărăcia este un concept multidimensional, care este influențat de numeroși factori. În Republica Moldova, sărăcia este legată de fenomene precum șomajul, venituri reduse, lipsa calificărilor, discriminare, lipsa unui loc de trai, condiții proaste de locuire, izolare socială, etc. În prezent, sărăcia continuă să afecteze nu doar categoriile tradițional vulnerabile ale populației, cum sunt persoanele în etate, persoanele fără studii și aptitudini profesionale, șomerii de lungă durată și cei angajați în câmpul muncii doar ocazional, ea îi afectează și pe cei apti de muncă, calificați și sănătoși. Această situație este determinată de insuficiența locurilor de muncă bine plătite, productivitatea scăzută în sectorul agrar, remunerarea inadecvată, dificultatea obținerii resurselor creditare, lipsa serviciilor sociale adecvate.

Inegalitatea nivelului de consum pe ansamblul populației Republicii Moldova, în conformitate cu coeficientul Gini, a constituit 0,298 în 2007, ceea ce semnifică că s-a redus decalajul de venituri dintre cei bogați și cei săraci (0,315 în 2006). Comparând nivelul inegalității din Moldova cu nivelul inegalității din alte țări, se poate constata că acesta este mai înalt decât în Ucraina, Bulgaria și Ungaria, însă mai mic decât în Federația Rusă, Letonia, Lituania și Estonia.

Impactul sărăciei a fost foarte mult studiat, în special în perioada pregătirii și evaluării SCERS. În prezent sărăcia este estimată²⁶⁵ în baza datelor furnizate de Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC), realizată anual de Biroul Național de Statistică. La sfârșitul anului 2008 sunt disponibile datele pentru 2007. Astfel, analiza ratelor sărăciei după mediul de reședință pentru anul 2007 nu indică schimbări față de anii precedenți, mediul de reședință este unul dintre factorii cel mai puternic corelați cu sărăcia. Populația rurală constituie circa 59% din populația țării și circa 70% din populația săracă (cu 4% mai mult decât în 2006), cu diferențe esențiale între localitățile urbane și cele rurale. Populația orașelor mari continuă să aibă cel mai redus risc de a trăi în sărăcie absolută, nivelul acesteia constituind 14%. Ratele sărăciei în localitățile rurale sunt cele mai înalte (31,3%). Față de anul 2006, în mediul rural sărăcia a scăzut cu ritmuri mai lente decât în mediul urban. În comparație cu orașele mari, ratele sărăciei în localitățile rurale sunt de peste 2 ori mai mari, decalaj în creștere față de anul trecut. Comparativ cu orașele mici, sărăcia absolută în mediul rural este mai mare cu 7,5%. Incidența înaltă a sărăciei în localitățile rurale se datorează productivității agricole scăzute și oportunităților reduse de angajare în alte sfere decât sectorul agricol, cei mai săraci fiind salariații din sectorul agricol, fermierii și pensionarii. În același timp, creșterea economică înregistrată în ultimii ani nu a putut influența reducerea sărăciei în spațiul rural în măsura scontată, deoarece ponderea agriculturii, care este activitatea de bază în spațiul rural, este de doar aproximativ un sfert din PIB.

Nivelul sărăciei crește concomitent cu numărul membrilor gospodăriilor casnice – de la gospodăriile mai puțin numeroase la cele cu 5 și mai mulți membri. Ponderea persoanelor care locuiesc în gospodării numeroase în totalul gospodăriilor casnice sărace – 53% (față de 34% în 2006). Totodată, riscul sărăciei persistă și în gospodăriile formate dintr-o singură persoană (29,6%), deși ponderea acestora în totalul populației este doar de 7%.

Nivelul educației este un alt factor ce influențează nivelul sărăciei. Rata sărăciei evoluează într-o direcție invers proporțională cu nivelul de educație al capului gospodăriei și sunt puternic corelate. O gospodărie al cărui cap de familie nu are studii primare este de circa 5 ori mai predispusă să trăiască sub pragul sărăciei decât gospodăria unui absolvent de facultate.

²⁶⁴ Sondajul Centrului de investigații sociologice CBS AXA efectuat în cadrul programului Fundației Eurasia pentru pentru susținerea unor alegeri parlamentare libere și corecte în 2009.

²⁶⁵ Raport privind sărăcia și impactul politicilor-2007, Ministerul Economiei și Comerțului, noiembrie, 2008

Se deosebesc printr-un grad sporit de sărăcie, persoanele al căror venit de bază este obținut din transferuri sociale. Cea mai gravă situație este reflectată de rata sărăciei copiilor. În prezent, copiii din Republica Moldova sunt o categorie deosebit de vulnerabilă din punct de vedere al sărăciei, reprezentând aproape o treime din populația săracă și populația săracă din punct de vedere alimentar.

În perioada anilor 1999-2002 atât transferurile de la stat, cât și intrările valutare private provenite din activitatea cetățenilor moldoveni peste hotarele țării, au contribuit la reducerea rapidă a sărăciei, iar fluxul acestor intrări valutare din străinătate a continuat și în perioada anilor 2003-2005. Analiza datelor din anii 2002-2004²⁶⁶ releva că doar o proporție relativ mică a transferurilor publice și private ajunge la grupurile cele mai nevoiașe. Bugetul statului pentru asistența socială nu este axat pe grupurile de persoane cele mai nevoiașe, dar este repartizat universal pentru întreaga populație. Mai mult ca atât, adaosurile rapide recente provenite din transferurile private nu compensează declinul din alte surse de subzistență, în special veniturile din comercializarea produselor agricole.

Grupul țintă

- familiile cu mulți copii;
- persoanele în etate și invalizii;
- persoanele fără studii și aptitudini profesionale;
- șomerii de lungă durată și cei angajați în câmpul muncii doar ocazional;
- salariații din sectorul agricol.

Impactul

Datele Organizației Internaționale pentru Migrație relevă că absența unui loc de muncă, creșterea consumului și sărăcia erau principalii factori ce cauzau migrația. Astfel, gradul sever de sărăcie în care s-au pomenit majoritatea cetățenilor Republicii Moldova alimentează în continuare fenomenul migrației. Sărăcia lasă în egală măsură amprenta asupra nivelului de sănătate al categoriilor social vulnerabile. Indicatorii principali ce caracterizează starea sănătății populației fiind unii din cei mai inferiori din Europa. De asemenea, persoanele sărace sunt limitate la accesul la condiții locative și de trai adecvate, la oportunitățile de obținere a studiilor, determinând perpetuarea situației de sărăcie.

Dinamica

Începând cu anul 1998, sărăcia în Republica Moldova a cunoscut o creștere rapidă și a atins unul din cele mai înalte nivele (peste 70%) înregistrate în CSI. Din 2000, rata sărăciei a început să scadă semnificativ. Însă din 2005 ratele sărăciei au crescut moderat, chiar dacă ritmul creșterii economice a rămas pozitiv. Cauzele creșterii sărăciei în țară au fost extinderea acesteia în zonele rurale și creșterea nivelului inegalității sociale. În anul 2006, în Republica Moldova circa 1 milion de oameni (30,2%) se aflau în sărăcie absolută și circa 150 mii de persoane (4,5%) erau în sărăcie extremă. În 2007, rata sărăciei absolute a constituit 25,8%, ceea ce este mai puțin cu 4,4 la sută decât în anul 2006. Această reducere se referă însă în măsură mai mică la populația rurală și la cele mai vulnerabile pături sociale. Nivelul sărăciei extreme s-a diminuat cu 1,7%, constituind 2,8%²⁶⁷. Experții Ministerului Economiei și Comerțului prognozează o scădere continuă a ratei sărăciei extreme, astfel că în cazul păstrării ritmurilor actuale de dezvoltare social-economică a țării pentru următorii ani, problema sărăciei extreme ar deveni nerelevantă pentru Republica Moldova.

Factorii

- Ineficiența politicilor economice și sociale adoptate, precum și a instrumentelor aplicate pentru implementarea lor;
- Salariile mici și diferențe considerabile a salariilor în diferite sectoare ale economiei naționale;
- Sistemul de asigurare socială este fragmentat și ineficient direcționat spre cei săraci.
- Lipsa unor politici de susținere a agriculturii și de generare a veniturilor rurale;

²⁶⁶ Banca Mondială „Raport Moldova: Actualizare asupra sărăciei”, Moldova, 2006.

²⁶⁷ În Republica Moldova, indicatorii de măsurare a sărăciei se calculează în baza Cercetării bugetelor gospodăriilor casnice (CBGC), realizate de Biroul Național de Statistică. Datele pentru 2008 nu sunt disponibile.

- Consecințele secetei din vara anului 2007 și a inundațiilor din vara anului 2008;
- Beneficiile sociale și majoritatea asigurărilor sociale sunt cu mult mai mici decât minimul de existență.

Anticipări

Deoarece indicatorii sărăciei extreme sunt destul de reduși, iar Experții Ministerului Economiei și Comerțului estimează că problema sărăciei alimentare în scurt timp va fi mai puțin relevantă pentru Republica Moldova.

În același timp, potrivit raportului OIM²⁶⁸, în unele țări, prețurile la produsele alimentare vor fi atât de înalte încât vor lovi foarte puternic veniturile angajaților. În absența unor măsuri rapide în partea guvernelor, inflația la produsele alimentare ar putea conduce la reducerea nivelului de trai. Astfel, în 2008-2009 va crește ponderea din venituri alocată pentru produsele alimentare. În special, aceasta va fi mai mare pentru populația săracă și cu venituri scăzute din țările în curs de dezvoltare. Potrivit OIM, creșterea cheltuielilor pentru mâncare, în timp ce salariile nu vor crește prea mult, va reduce din cheltuielile familiilor pentru celelalte necesități, precum serviciile și alte bunuri necesare pentru un trai decent. Drept rezultat, OIM avertizează că s-ar putea înrăutăți starea sănătății copiilor, femeilor gravide și a celor care alăptează.

Este de menționat că Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008–2011 preconizează că pe termen mediu, până în anul 2011, Guvernul va depune eforturi pentru recuperarea a cel puțin 7% din decalajul de venituri față de media UE²⁶⁹ și reducerea ratei sărăciei absolute până la 24%.

Cheltuielile estimate pentru asigurările sociale de stat în anul 2009 se estimează la nivel de 6 mlrd 583,2 mln de lei, cu o creștere de cca 22,9% față de 2008. Deși este un fapt îmbucurător, trebuie luată în considerare rata inflației, respectiv cu acești bani se pot cumpăra mai puține decât în 2008 sau în anii precedenți.

Întrebări

- Când vor resimți păturile sărace ale populației efectele creșterii economice?
- Vor compensa beneficiile economice pe termen scurt ale migrației dezavantajele sociale pe care le provoacă?

²⁶⁸ Global Wage Report 2008 / 09.

²⁶⁹ Estimările efectuate s-au bazat pe analiza indicatorului PIB per capita la paritatea puterii de cumpărare. Simularea efectuată a demonstrat că reducerea decalajului de venituri față de media UE până în 2011 se poate obține la o rată anuală de creștere a PIB de 6%.

S 13. Criza din domeniul culturii se acutizează

Subiectul

Sfera culturii din Republica Moldova continuă să se confrunte cu lipsa unei politici culturale clar definite pe termen lung la nivel național și regional. Instituțiile ce au menirea de a promova valorile culturale activează datorită finanțărilor de la organizații donatoare, investițiile și contribuțiile statului în acest domeniu fiind umilitoare, în raport cu ceea ce se practică la acest capitol în alte țări.

Descrierea

Dacă Moldova nu a rămas izolată pe plan cultural de spațiul European, este numai datorită eforturilor unor instituții de cultură de a sincroniza procesul cultural din Moldova cu procesele artistice contemporane, eforturi care nu sunt sprijinite logistic sau financiar de către autoritățile statului. În orașele mari din țară se organizează festivaluri, concerte, însă în multe sate lipsesc bibliotecile publice, casele de cultură, instalațiile cinematografice, centrele de informare și documentare. Bibliotecile publice care încă încearcă să reziste sărăciei, acestea nu mai fac față cerințelor cititorilor, deoarece nu-și pot permite luxul de a reînnoi literatura, care de multe ori s-a păstrat încă din perioada sovietică.

Autoritățile centrale pun responsabilitatea de a menține obiectivele culturale pe umerii administrațiilor publice locale, care însă, decid, din motive lesne de înțeles, să se ocupe de reparația drumurilor și grădinițelor de copii, încălzirea școlilor și de alte probleme mai stringente. Primăriilor le revine sarcina decidă cum să organizeze timpul liber al tinerilor, să vegheze activitatea instituțiilor culturale, de a caute fonduri pentru organizarea spectacolelor de sărbători. Dar politică culturală responsabilă înseamnă mai mult decât finanțarea unor activități culturale sporadice, iar cei care gestionează cultura în Republica Moldova utilizează sintagma “nu sunt bani”, ceea ce înseamnă de fapt lipsa de prioritate a acestui domeniu. Viața culturală este în mare măsură susținută de către organizațiile neguvernamentale, asociațiile de schimb cultural, care promovează valorile culturale atât în țară, cât și peste hotare. Lipsa unei politici culturale clar definite pe termen lung la nivel național și regional este însoțită de absența dezbaterilor deschise pe teme importante, cum ar fi privatizarea culturii, legislație culturală, regionalizare. Lipsesc programe, de training pentru manageri și specialiști în domeniul politicilor culturale, centre de cercetare culturală regională. De exemplu, în bugetul Ministerului Culturii și Turismului (MCT) pentru anul 2008 majoritatea resurselor au fost planificate pentru salarizare (2775,2 lei), iar pentru dezvoltarea managementului resurselor umane doar 69,3 mii lei (tab.1)²⁷⁰ Aceste cifre nu includ bugetele APL alocate pentru necesitățile culturii și turismului în teritoriu, volumul investițiilor private sau proiectelor comerciale și de asistență tehnică internațională.

Tabelul 1: Activitățile planificate și finanțarea necesară, mii lei din bugetul MCT

#	Acțiuni prioritare	2008	2009	2010	2011	Suma total
1.1	Crearea și implementarea unui sistem integru de planificare strategică, monitorizare și evaluare în cadrul MCT și a instituțiilor subordonate	1	31,1	13,2	15,3	60,6
1.2	Dezvoltarea managementului resurselor umane și a abilităților angajaților în domeniul culturii și turismului	69,3	81	93	105	348,3
1.3	Optimizarea procesului organizațional și structural în domeniul culturii și turismului	0	25	28	30	83
1.4	Îmbunătățirea procesului bugetar (capacității de audit și planificare bugetară pe termen mediu și lung)	0	0	0	0	0

²⁷⁰ Planul de dezvoltare instituțională - 2009-2011, MCT

1.5	Elaborarea unui sistem eficient de comunicare instituțională (internă și externă) și de administrare a instituțiilor subordonate.	40	715	415	415	1585
1.6	Îmbunătățirea continuă a condițiilor de muncă și salarizare	2775,2	3061,6	3802,9	3851,4	13491,1
	Total	2885,5	3913,7	4352,1	4416,7	15568

Grupul țintă

- Oamenii de cultură;
- Ministerului Culturii și Turismului;
- Angajații în sfera culturii;
- Organizațiile neguvernamentale.

Impactul

Statul fără cultură devine oligarhie, o sumă de grupări de interese. Societatea „în afara culturii” devine o masă fără identitate. Consecințele acestui fenomen asupra generațiilor în creștere sunt multiple, atât de ordin cognitiv, cât și psiho-social.

În domeniul culturii problemele esențiale rezultă din faptul că, o dată cu încetarea controlului de stat, ideologic, a încetat și preocuparea statului. Atunci când încearcă să-și organizeze timpul liber într-un mod creativ, tinerii se confruntă cu un șir de dificultăți. Instituțiile publice din orașele mici și din sate nu le oferă posibilități pentru o activitate creativă. Chiar și în orașele mari aceste posibilități sunt limitate din cauza lipsei de fonduri și a suportului instituțional. Deși sportul se bucură în continuare de popularitate, diversitatea activităților sportive lasă de dorit. Pe întreg teritoriul Republicii Moldova activează numai 9 centre de cultură și întremare a sănătății care oferă servicii integrate tinerilor²⁷¹. Infrastructura culturală în teritoriu este gestionată de direcții/secții cultură/turism raionale, (unele sunt direcții, altele – secții, unele au contabilitate, transport, altele – nu, etc.). Din numărul total de 1225 a caselor și căminelor de cultură, 561 (49%) necesită reparație capitală, 84 (8%) se află în stare avariata. În perioada rece a anului se încălzesc doar 302 case și cămine de cultură (majoritatea din ele – parțial, cu sobe), iar 24 sunt deconectate de la curent electric. Infrastructura culturală și sportivă slab dezvoltată din mediul rural a afectat direct posibilitățile de afirmare a tinerilor, fapt care determină tinerii din sate și orașe mici să plece în orașele mai mari și în capitală pentru a beneficia de mai multe servicii în acest sens. Este mic numărul atelierelor de meșteșuguri populare și studiouri artistice, calitatea managementului și a activităților culturale este joasă, accesul tinerilor la serviciile oferite de unele instituții culturale, sportive și asociative este limitat. Mass-media locală și națională difuzează puține informații despre posibilitățile de petrecere a timpului liber, precum și despre șansele de realizare a intereselor și talentelor tinere.

Dinamica

Implicarea factorului politic în domeniul politicilor culturale din Republica Moldova este un handicap moștenit din sistemul centralizat sovietic, în care statul deținea toate mijloacele de producere și distribuție a produsului cultural, utilizându-l în scopuri propagandistice și control al maselor prin cultură. La etapa actuală Republica Moldova are un model de finanțare a culturii de către stat de „patron”²⁷², în care guvernul și Colegiul Ministerului Culturii și Turismului decide pentru ce, cât și cui vor fi alocate fondurile, după decizia politică a guvernului și a parlamentului a sumei alocate pentru cultură din bugetul național. Decizia cu privire la distribuirea fondurilor publice în raioane sau municipii aparține în ultimă instanță Consiliului raional sau municipal. În realitate însă administrația publică locală este dependentă totalmente de injectările financiare de la centru și nu este în stare să-și constituie propriul buget, iar lipsa specialiștilor și a cunoștințelor în domeniul colectării de fonduri lipsește APL de surse alternative în bugetul local. ONG-urile din domeniul culturii de asemenea sunt dependente financiar de donatori externi, iar afacerile din domeniul culturii sunt slab dezvoltate.

Deși mass media din Moldova a atras atenția în repetate rânduri asupra acestei stări de lucruri,

²⁷¹ Proiectul Strategiei naționale de tineret 2009 – 2015.

²⁷² Ghenadie Șonțu, *Dilemele Politicilor Culturale Contemporane ale R. Moldova*, Noiembrie, 2008

politica culturală a statului nu a fost în ultimii ani obiectul unor acte legislative serioase, al unor programe de strategie cultural. În acest an Parlamentul a votat câteva modificări la Legea activității editorial, care au fost contestate de societatea civilă. Astfel, toate edițiile de cultură susținute din bugetul de stat vor fi tipărite la Editurile de Stat subordonate MCT, inclusive cele din banii Fondului extrabugetar de manual, acumulați din cotizațiile părinților. Editurile private, dar și mai mulți oameni de cultură și-au exprimat îngrijorarea că va avea loc distrugerea sistemului de editare a manualelor și va degrada întregul sistem educațional.

Factorii

- Statul nu are elaborată o politică politici culturale clar definite pe termen lung la nivel național și regional;
- Lipsa finanțelor în sferei culturii;
- Infrastructura culturală este slab dezvoltată;
- Posibilitățile reduse ale organizațiilor nonguvernamentale din sectorul cultural de a acoperi toate necesitățile populației.

Anticipări

La 1 decembrie 2008 a fost demis Ministrul Culturii și Turismului, iar anul 2009 fiind un an electoral, putem anticipa că vor fi întreprinse o serie de măsuri culturale, dar care nu vor avea influență majoră asupra crizei cu care se confruntă sfera culturii. A se menționa că în proiectul Bugetului de Stat pentru anul 2009 pentru toate cele peste 1600 de instituții subordonate Ministerului Educației și Științei au fost prevăzute prevăd puțin peste 29 milioane lei, în timp ce pentru finanțarea Companiei „Teleradio-Moldova”, proiectul cere cu 80 % mai mult - 92,4 milioane lei. Iar pentru reconstrucția a două obiective din patrimoniul național arhitectural și cultural - Muzeul Național de Artă și Sala cu Orgă se prevăd doar 2 și, respectiv, 3 milioane.

Întrebări

- Există în Republica Moldova politică culturală?
- Ce va urma după Caravela Culturii?

S 14. Viciile sociale duc la degradarea națiunii

Subiectul

Deja al doilea an consecutiv, problema viciilor sociale apare frecvent în presa moldovenească. Pe an ce trece, fumatul, consumul excesiv de alcool și cel de droguri devin pentru R. Moldova o problemă socială din ce în ce mai stringentă. Tot mai multe persoane devin victime ale acestor vicii sociale.

Descrierea

Studiile arată că, în prezent 48 mii de persoane din Moldova suferă de alcoolism, dintre acestea 17% fiind femei. Pondere alcoolismului cronic la femei este mai mare în zonele urbane, în timp ce în sate de alcoolism suferă mai mult bărbați.

Conform studiilor²⁷³, în Moldova produsele alcoolice se consumă în 60% din toate gospodăriile casnice, cel mai înalt nivel al consumului de băuturi alcoolice fiind înregistrat în rândul populației de 20 – 44 ani, cu studii medii de specialitate și cu un nivel de venituri relativ înalt.

Este și mai îngrijorător că circa 4% din populație consumă produse alcoolice în fiecare zi. Băuturile alcoolice tari nu lipsesc de la nici o petrecere, iar vinul este băutura cea mai consumată în Moldova. Totodată, circa 28% din populație consideră că stresul poate fi depășit cu băuturi alcoolice.

Dacă dauna alcoolului este conștientizată de populație cel puțin parțial, atunci dauna fumatului este considerată a fi mai mică, prin urmare și amploarea acestui viciu este mai mare. Astfel, peste 65% din populația Republicii Moldova fumează, 40-45% din fumători fiind de gen masculin. Statisticile mondiale mai arată că, la nivel global, numărul tinerilor care fumează este în continuă creștere, această situație fiind caracteristică și pentru Republica Moldova. Imaginea adulților care fumează face acest viciu mai atractiv și pentru adolescenți, astfel 15% din elevii în vârstă de 13-15 ani fumează, 9% dintre aceștia fiind fete²⁷⁴. Marea majoritate a fumătorilor încep să consume tutun înainte de a ajunge la vârsta adultă. Printre tinerii care fumează, aproape un sfert au fumat prima țigară înainte de 10 ani.

Deși efectele cele mai grave ale consumului de tutun se fac simțite după câteva decenii, există și efecte negative imediate ale fumatului asupra tinerilor. Majoritatea tinerilor fumători devin dependenți de nicotină încă din adolescență. Cu cât inițierea fumatului are loc mai devreme, cu atât riscurile de apariție a unei boli corelate cu tabagismul sunt mai mari.

Consumul de droguri și traficul ilicit al substanțelor stupefiante pune în gardă întreaga comunitate internațională. Și în Republica Moldova această problemă ia proporții din ce în ce mai mari, devenind un factor serios ce influențează negativ dezvoltarea societății și sănătatea publică. În prezent, în Republica Moldova sunt înregistrați 9500 utilizatorilor de droguri, Consumul de droguri și traficul ilicit de substanțe stupefiante este considerată a fi una din cele mai grave probleme sociale. Statistica arată că tinerii rămân a fi cei mai vulnerabili față de consumul de droguri, 95% dintre persoanele afectate de narcomanie având vârsta de până la 30 de ani.

Totodată, în cazul adolescenților este cu atât mai dificil de a stabili consumul de droguri, cu cât un comportament anormal (nervozitate, negativism, izolare), caracteristic pentru consumatorii de droguri, este frecvent întâlnit la tinerii de vârsta adolescenței.

Grupul țintă

- Adolescenții și tinerii;
- Nefumătorii;
- Copii din familii defavorizate, cei cu părinți alcoolici cronici sau dependenți de droguri;
- Ministerele de resort;
- Organizațiile neguvernamentale.

²⁷³ Expert-Grup „Consumul și abuzul de alcool în Republica Moldova: evaluarea situației și impactului”, Octombrie 2008.

²⁷⁴ Conform unui studiu efectuat de Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă.

Impactul

Fumatul, consumul excesiv de alcool și consumul de droguri, determinate în mare măsură de nivelul sporit al stresului social în Republica Moldova, au contribuit la creșterea ratelor de îmbolnăvire și de deces prin intoxicații, traume și accidente, maladii cronice pulmonare și hepatice, tumori. Cirozele, cancerul ficatului și pancreatitele acute se numără printre cauzele majore ale mortalității asociate consumului de alcool. Valoarea nivelului mortalității din cauza consumului de alcool în Republica Moldova este de circa două ori mai mare comparativ cu nivelul mediu european.

Deosebit de mari sunt costurile sociale și economice ale consumului de alcool pe care le implică accidentele cauzate de conducerea automobilului în stare de ebrietate. Circa 13% din accidentele rutiere se produc anume din cauza consumului de alcool la volan. Între 2000-2007 circa 440 de persoane au decedat în Moldova în accidente rutiere cauzate de consumul de alcool, iar 3074 de persoane au fost traumatizate.

Totodată, tot consumul de alcool este cel mai important factor criminogen. Între 2000-2007, 488 de persoane au fost victime ale cazurilor de omor în care a fost implicat consumul de alcool, iar 788 de persoane au suferit de pe urma vătămării fizice intenționate în cazuri în care a fost implicat consumul de alcool.

Prevalența morbidității prin narcomanie în anul 2007 a constituit 216,1 cazuri la 100 mii populație, în comparație cu 205,9 la 100 mii populație, în anul 2006.

Rata mortalității atribuite fumatului în Moldova, de asemenea, prezintă o tendință de creștere, fiind de circa 2 ori mai mare comparativ cu nivelul mediu din Europa. Deși efectele cele mai grave ale consumului de tutun se fac simțite după câteva decenii, există și efecte negative imediate ale fumatului asupra tinerilor. Majoritatea tinerilor fumători devin dependenți de nicotină încă din adolescență. Cu cât inițierea fumatului are loc mai devreme, cu atât riscurile de apariție a unei boli corelate cu tabagismul sunt mai mari.

La nivel familial, efectele acestor vicii sociale sunt deosebit de acute. Astfel, într-o familie în care părinții sunt afectați de alcoolism sau, cu atât mai mult, de narcomanie lipsește suportul moral, copiii sunt neglijăți, iar peste 60% dintre aceștia continuă comportamentul asocial al părinților.

Dinamica

În ultimii 2 ani consumul de alcool de către adolescenți, tineri și femei tinere a crescut de aproape 2 ori. Numărul total de cazuri mortale asociate cu consumul de alcool sau de droguri a crescut în mod aproape constant din 1998 până în prezent.

La 7 martie 2008, în Republica Moldova a intrat în vigoare Legea cu privire la tutun și la articolele din tutun. Prezenta lege este primul act normativ național ce vizează domeniul tutunului și sănătatea publică (elaborat după ratificarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Convenției-cadru a Organizației Mondiale a Sănătății privind Controlul Tutunului) în baza prevederilor tratatelor internaționale. Conform acestuia se interzice publicitatea directă sau indirectă a articolelor din tutun la televiziune, la radio, în presa scrisă și cea electronică (prin intermediul internetului), în sălile de cinema. Se interzice, de asemenea, stimularea vânzărilor, promovarea produselor din tutun prin sponsorizare și comercializarea articolelor din tutun persoanelor sub vârsta de 18 ani. Dar implementarea în practică a acestora încă nu este eficient realizată și nu se știe dacă va da efectele dorite fără reunirea eforturilor tuturor membrilor societății, organizațiilor de toate nivelurile, a părinților, pedagogilor, medicilor, organizațiilor neguvernamentale.

Factorii

- Nerespectarea prevederilor legale de interzicere a comercializării produselor din tutun și alcool minorilor, precum și prețurile scăzute la aceste produse;
- Promovarea imaginilor pozitive a consumatorilor de tutun și alcool de către comercianți prin campanii publicitare;
- Influența imaginii adulților care fumează și consumă alcool, în special al părinților. Lipsa unei politici de control în importul, producerea, comercializarea alcoolului, țigărilor;
- Atitudinea indiferentă din partea instituțiilor de învățământ și educația defectuoasă în familie cu privire la efectele viciilor sociale;
- Șomajul, neîncrederea în ziua de mâine, stresul social;

- Promovarea excesivă în cadrul a evenimentelor publice și culturale a consumului de alcool (Festivalul Vinului, Hramul, Ziua Studentului etc.).

Anticipări

În prezent Parlamentul Republicii Moldova examinează Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope, care a fost ajustată la exigențele internaționale. În același timp industria tutunului și-a axat campaniile publicitare asupra tinerilor, mai ales prin sponsorizarea manifestărilor cultural-sportive. S-a estimat că, pentru a-și menține beneficiile la același nivel, această industrie are nevoie să recruteze anual 2,5 milioane de fumători noi - cea mai mare parte dintre ei sunt tinerii.

Întrebări

- Ce este mai important pentru Republica Moldova: veniturile provenite din industria tutunului sau sănătatea tinerei generații?
- Câți adolescenți își distrug viitorul căzând pradă viciilor sociale?
- Cât de mare este impactul viciilor sociale pentru sănătatea unei societăți?
- Cine este responsabil de asigurarea sănătății morale a cetățenilor R. Moldova?

S 15. Poluarea mediului ambiant

Subiectul

Tot mai multe articole din presa moldovenească bat alarma despre situația ecologică din țară. Peste 90% dintre populația care locuiește în mediul rural consideră că localitățile lor se confruntă cu grave probleme de ordin ecologic²⁷⁵.

Descrierea

Populația din mediul rural este afectată în special de acele probleme ecologice cauzate de imposibilitatea de a evacua deșeurile. Majoritatea apelor din fântânile de la sate sunt poluate, ceea ce determină apariția unor grave probleme de sănătate sau duce la declanșarea epidemiilor. Locuitorii din sate întâmpină dificultăți la evacuarea deșeurilor din curți, cum ar fi lipsa banilor pentru achitarea lucrărilor de evacuare, insuficiența sau lipsa tehnicii și a locurilor de depozitare.

În mediul urban concentrația gazelor nocive din aerul atmosferic determină creșterea îmbolnăvirilor prin maladii respiratorii, alergice, oncologice, preponderent din cauza termenului îndelungat de folosire a vehiculelor și a lipsei utilajului de neutralizare a gazelor de eșapament. De asemenea, starea șoselelor și străzilor în urbe, dar în special în localitățile rurale, este nesatisfăcătoare și corelează evident cu numărul și gravitatea traumatismelor rezultate în urma accidentelor rutiere.

Apa râului Nistru este foarte poluată din cauza stării deplorabile a stațiilor de pompare a apei din această regiune, care au fost construite încă la începutul anilor '80, iar acum necesită o renovare totală²⁷⁶. În aceeași situație se află și barajele de pe cursul acestui râu.

Zonele de agrement, în special parcurile municipiului Chișinău, sunt pline de mizerie și gunoi, din cauza indiferenței locuitorilor capitalei, care, în urma picnicurilor și plimbărilor lasă în urma lor gunoi.

Grupul țintă

- Întreaga populație a RM, în special populația din mediul rural și păturile sărace;
- Copiii și vârstnicii;
- Persoanele cu sănătate precară;
- Administrația publică centrală și locală;
- Societatea civilă.

Impactul

În cadrul interacțiunii între om și mediul înconjurător, acesta din urma exercită asupra omului influențe multiple, dintre care una din cele mai importante este acțiunea asupra sănătății. Principalele probleme în domeniul sănătății, în relație cu mediul, rezultă din impactul negativ al apelor contaminate, folosite în scopuri potabile, apelor de suprafață, aerului atmosferic și al solului poluat.

Atât în zonele urbane, cât și în cele rurale, bazinele acvatice neautorizate și zonele de agrement sunt un pericol pentru sănătatea publică. Temperaturile înalte facilitează poluarea microbiană a apei în bazinele acvatice, ceea ce poate provoca anumite maladii, inclusiv meningita enterovirală. Din cauza condițiilor antisănătare din zonele de odihnă ale republicii, se atestă, în special la copii, infecții parazitare.

O altă provocare pentru Republica Moldova au fost inundațiile de la sfârșitul lunii iulie 2008, care au provocat un risc sporit de infectare a populației. De asemenea, s-a constatat că în 3000 din cele peste 4500 de fântâni din republică apa nu este potabilă și necesită dezinfectată. Inundațiile au adus prejudicii enorme florei și faunei. O problemă nouă, dar care ia proporții este impactul procesului de schimbare a climei la nivel global, care afectează și populația țării noastre. Aceasta lărgeste spectrul riscurilor pentru sănătatea omului, cum ar fi sporirea concentrațiilor diferitor poluanți chimici drept urmare a poluării mediului înconjurător. De asemenea sporește prevalența cancerului pielii și a cataractei, drept urmare a diminuării stratului de ozon din stratosferă și creșterii

²⁷⁵ Studiu efectuat de Mișcarea Ecologistă din Republica Moldova (MEM)

²⁷⁶ „Eco-Tiras”

iradierii ultraviolete la suprafața pământului. Inundațiile sunt consecințe ale intervențiilor nesăbuite și lipsei de respect față de natură, care au determinat schimbări ale climei la nivel global. Populația, dar și autoritățile nu conștientizează impactul lipsei de respect față de natură asupra schimbării climei la nivel global și a riscurilor pentru sănătatea omului pe care aceasta le poate aduce la nivel local. Această problemă este încă foarte puțin prezentă pe agenda autorităților publice din Moldova.

Dinamica

Pe 16 ianuarie, satul Soloncenii, raionul Rezina, a fost «nins» cu o substanță de culoare cărămizie²⁷⁷. Praful depus în localitate a îngreunat respirația, oamenii au început să tușească, să aibă amețeli și grețuri. Acest incident nu a fost singurul produs la Soloncenii în acest an, asemenea fenomene se întâmplă frecvent, iarna devenind mai evidente datorită zăpezii. Rezultatele testărilor zăpezii și apei au arătat depășiri ale concentrațiilor maximal admisibile pentru piscicultură de 18.750 ori — la cupru, de 814 ori — la fier, de 918 ori - la substanțe suspendate, de 40 de ori — la produse petroliere și la alte substanțe chimice. Cazul Soloncenii nu este singular, asemenea fenomene au loc în s. Mateuți, precum și în or. Rezina. Medicii afirmă că o asemenea concentrație de metale grele și substanțe chimice în mediu reprezintă un atentat la sănătatea oamenilor și pot cauza infecții respiratorii acute, bronșite, afecțiuni endocrine. Potrivit ecologiștilor, depunerile de metale grele și alte substanțe chimice vor duce la degradarea florei și faunei sau chiar la dispariția unor specii de plante și vietăți acvatice. Cauza principală, potrivit autorităților, sunt uzina metalurgică și cele două uzine de ciment din zonă. Acestea însă își declină orice responsabilități, susținând că respectă normele privind cantitatea și calitatea emisiilor de gaze și praf.

În timpul verii Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă nu a eliberat autorizații sanitare de funcționare nici pentru o zonă de odihnă din țară, din cauza condițiilor necorespunzătoare. Însă, din lipsa altor alternative, populația nu respectă aceste interdicții, punându-și în pericol sănătatea, scăldându-se în bazine acvatice poluate.

În acest an Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale a finalizat etapa de evacuare și distrugere a deșeurilor chimice din sectoarele agricol și energetic. Astfel, 2226 tone de materiale toxice au fost transportate în Franța pe parcursul anilor 2006-2008 și distruse în incineratoare speciale. Până în prezent, aproximativ o treime din teritoriul țării a fost curățat de deșeuri contaminate cu poluanți organici persistenți²⁷⁸. Alte cca 2000 tone de pesticide, care se păstrează în depozite în celelalte raioane, necesită a fi eliminate.

Factorii

- Poluarea surselor de apă de băut, a locurilor de agrement;
- Gradul scăzut de educație ecologică a populației, insuficiența cunoștințelor igienice elementare a populației, inclusiv a copiilor, a părinților cu copii mici;
- Nerespectarea de către comercianți a igienei personale, a regimului igienic de comercializare și păstrare a produselor alimentare;
- Salubritatea insuficientă a localităților.

Anticipări

În anul electoral 2009 problema ecologică ar putea avea o importanță mai mare comparativ cu anii precedenți, partidele politice incluzând-o în lista de priorități. Însă după alegeri problema respectivă ar putea ieși din vizorul noului Guvern. În același timp, activizarea ONG-urilor de mediu, în special în contextul noilor relații cu UE ar putea păstra focusată atenția Guvernului.

Întrebări

- Care este sursa poluării din r-nul Rezina și ce întreprind autoritățile pentru evitarea consecințelor ei asupra mediului și a sănătății oamenilor?
- Cât de informată este populația despre influența poluării mediului ambiant asupra sănătății?
- Pană unde trebuie să degradeze mediul și cât de mult trebuie să fie afectată sănătatea populației pentru ca atât oamenii, cât și autoritățile să ia atitudine?

²⁷⁷ «În loc de oxigen, oamenii respiră gaze și metale grele», Ziarul de Gardă, nr. 168, 21 februarie 2008.

²⁷⁸ <http://www.moldovapops.md>

S 16. Sănătatea publică în pericol

Subiectul

Calitatea sănătății populației provoacă îngrijorare: maladiile, care au devenit cronice și creșterea invalidității generale și infantile, creșterea numărului de patologii congenitale și alți indicatori ce caracterizează dinamica negativă a dezvoltării populației. Aceste procese s-au amplificat în ultimii ani și au generat situația în care principalii indicatori, ce caracterizează starea sănătății populației în Moldova, sunt mult inferiori indicatorilor respectivi din Europa. Datele statistice confirmă chiar că următoarea generație va fi aptă de muncă doar la nivel de cel mult 30%²⁷⁹.

Descrierea

Starea sănătății populației Republicii Moldova se caracterizează, în prezent, printr-un tablou epidemiologic dublu - pe fundalul menținerii nivelului înalt al morbidității prin unele maladii infecțioase, așa ca tuberculoza, infecția HIV/SIDA, la momentul actual prevalează bolile cronice necontagioase. În acest sens, sunt pe primul loc bolile aparatului cardiovascular urmate de tumori, tulburări psiho-somatice, accidente și traumatisme, intoxicații și maladii ale sistemului nervos central. În prezent circa 300 mii de persoane sunt infectați sau sunt purtători de hepatitele B și C. Hepatitele virale reprezintă a cincea cauză de deces în țara noastră, cu circa 3000 de decese înregistrate pe an, iar rata mortalității din cauza acestor infecții este de șapte ori mai înaltă în Moldova decât în țările Uniunii Europene. În aceste condiții, numai 12 la sută din populația țării posedă cunoștințe corecte despre căile de transmitere a hepatitelor virale B și C. Doar 21 la sută din populația adultă a țării a făcut testul la hepatitele B și C și doar 28 la sută la HIV²⁸⁰.

Reformele petrecute în domeniul sănătății și în particular implementarea sistemului de asigurări obligatorii reprezintă o experiență nouă pentru Republica Moldova. Există opinii contradictorii despre oportunitatea și eficiența acestor reforme. În timp ce unii autori consideră, sau au considerat inițial că introducerea sistemului de asigurări obligatorii în sănătate constituie o metodă ineficientă a reformelor din sănătate, alții afirmă că modelul de finanțare aplicat a corespuns condițiilor socio-economice existente la moment și obiectivele de scurtă durată au fost atinse.

Nivelul înalt de morbiditate poate fi diminuat prin tratarea la etapa inițială de îmbolnăvire sau prin aplicarea metodelor de profilaxie. Un rol important în acest scop revine medicinei primare. Deoarece acest domeniu este subdezvoltat, în special în mediul rural, 59% din populație astfel nu are acces la cele mai elementare servicii medicale. În total, rețeaua de asistență medicală primară din țară include 1226 de instituții. Unele dintre acestea însă sunt mai mult închise, deoarece medicul de familie are ore de primire doar de câteva ori pe lună. Raza de deservire a centrelor de sănătate din localitățile rurale constituie, în medie, cinci km, în unele cazuri însă această distanță este de câteva ori mai mare²⁸¹. Potrivit unui studiu efectuat de Ministerul Sănătății (MS), în doar 73% din localitățile unde sunt amplasate centrele de sănătate și oficiile medicilor de familie există transport public. Potrivit unui studiu de fezabilitate, efectuat de MS în baza unei finanțări japoneze, foarte puține edificii medicale corespund cerințelor. Astfel, 74% dintre edificiile de asistență medicală primară sunt amplasate în clădiri adaptate. Majoritatea acestor clădiri - circa 80% - nu dispun de canalizare și apeduct, astfel că medicii și asistentele medicale sunt nevoiți să care apă de la fântână. Doar 15% dintre edificii sunt conectate la rețeaua de gaze, iar majoritatea se încălzesc cu sobe. Cel mai grav este că, potrivit studiului, 80% din edificii nu dispun de echipamentul medical necesar și nici de mobilier.

Remunerarea mică a lucrătorilor medicali aduce după sine un șir de alte probleme: calitatea proastă a serviciilor medicale, abandonarea profesiei de medic și, ca rezultat, insuficiența de cadre în instituțiile medicale. Potrivit statisticilor, în fiecare an se concediază din acest domeniu aproximativ 3 mii de specialiști, majoritatea pleacă peste hotare sau se orientează către alte specialități mai profitabile. În rezultat, peste 400 de localități rurale se confruntă cu problema lipsei lucrătorilor medicali.

În același timp, populația rurală se confruntă cu grave probleme de aprovizionare, inclusiv

²⁷⁹ Anuarele "Sănătatea publică în Moldova"

²⁸⁰ „Hepatitele fac victime”, FLUX, nr.200844 din 12 martie 2008

²⁸¹ Natalia Porubin "În Republica Moldova, poți să mori cu zile în așteptarea medicului", Centrul de Investigații Jurnalistice, August 2008.

centralizată, cu apă potabilă, ceea ce determină insuficiența apei pentru necesități menajere și pentru igiena personală - carență din care rezultă sporirea îmbolnăvirilor prin maladii infecțioase. În contextul deficiențelor sanitare se încadrează și asigurarea cu sisteme de canalizare a apelor reziduale și de prelucrare a acestora în stațiile de epurare a apelor reziduale, căci din cele 560 de stații de epurare doar o jumătate sunt în stare de funcționare..

Un impact marcant negativ asupra stării sănătății populației îl au factorii de risc prin comportament alimentar și fizic inadecvat. Astfel, în pofida faptului că Republica Moldova este o țară agrară, cantitatea medie de fructe și legume disponibilă pentru o persoană pe parcursul unui an de zile în Moldova este de circa 1,4 ori mai mică comparativ cu Europa, ceea ce determină și consumul redus al fructelor și al legumelor în rația alimentară a populației. La aceste carențe nutriționale se adaugă subalimentarea constantă a populației, care este determinată de nivelul redus al veniturilor, dar și abuzul alimentar în combinație cu hipodinamia populației din spațiul urban. Acești factori majorează riscul îmbolnăvirilor prin maladii digestive, cardiovasculare, metabolice și oncologice.

Repercușiuni negative asupra sănătății populației îl are și procesul de degradare a mediului ambiant. Astfel, în mediul urban este înaltă concentrația gazelor nocive din aerul atmosferic, preponderent din cauza termenului îndelungat de folosire a vehiculelor și a lipsei utilajului de neutralizare a gazelor de eșapament, ce a determinat creșterea îmbolnăvirilor prin maladii respiratorii, alergice, oncologice.

De asemenea, starea șoselelor și străzilor în urbe, dar în special în localitățile rurale, este nesatisfăcătoare și corelează evident cu numărul și gravitatea traumatismelor rezultate în urma accidentelor rutiere.

Grupul țintă

- Populația rurală a țării,
- Oamenii bolnavi;
- Grupurile social vulnerabile;
- Ministerul Sănătății, cadrele medicale;
- Mass-media.

Impactul

Sănătatea populației constituie un element de bază în dezvoltarea armonioasă a societății și un element cheie al securității umane în țară. Ea este în corelație directă cu posibilitățile economice ale statului și ale fiecărei familii. Nedispunând de mijloacele financiare pentru a acoperi costul tratamentului, mulți abandonează serviciile costisitoare ale instituțiilor medicale specializate și se auto-tratează în condiții casnice. Ca urmare circa 60% din numărul total de decedați și 30% din decesele copiilor sunt înregistrate acasă.

Efectul implicit al stării precare din sectorul asistenței medicale s-a răsfânt și asupra parametrilor demografici din Moldova. Pe lângă mortalitatea și morbiditatea înaltă, s-a accentuat tendința scăderii dramatice a natalității. Drept urmare, sporul natural al populației este negativ, în special, în spațiul rural. Speranța de viață la naștere a fost de în 2007 numai 68,8 ani (vârsta de pensionare fiind de 62 ani pentru bărbați și 57 ani – pentru femei), fiind mai mare pentru femei decât bărbați cu 7,6 ani. Acest decalaj se datorează nivelului mai înalt al mortalității premature a bărbaților. Datorită nivelului diferențiat al mortalității, durata medie a vieții a locuitorilor din mediul urban a fost mai mare decât a celor din mediul rural, respectiv cu 2,2 ani la bărbați și cu 2,8 ani la femei. Evident, declinul continuu al sănătății publice pune sub semnul întrebării doctrina securității naționale. Acest fenomen are un caracter de forță inerțială majoră, cu consecințe distructive, inclusiv pierderea imunității sociale (aparitia apatiei sociale), a instinctului de autoconservare și a celui de reproducție, acumularea neliniștii și deprimării sociale, a diverselor forme de tensiuni sociale, căderea credibilității autorităților publice. Astfel, personalul medical încadrat primește salarii foarte mici, fapt ce provoacă diminuarea aspectului moral, generalizarea procesului de mituire și o atitudine negativă a populației față de acesta. Astfel, conform sondajelor, nivelul corupției în sistemul medical este perceput în continuare de către populație ca fiind destul de înalt.

Nu este de neglijat impactul pe care îl are nivelul înalt de morbiditate asupra dezvoltării economiei țării. Statele dezvoltate care au avut drept prioritate modul sănătos de viață, conștientizând

impactul îmbolnăvirilor asupra economiei, au obținut rezultate pozitive - s-a ameliorat calitatea vieții și a crescut longevitatea populației.

Dinamica

Din punct de vedere al evoluției sănătății publice anul 2008 a fost marcat de o epidemie fără precedent de oreion. Dacă în anii precedenți, pe parcursul lunilor ianuarie – septembrie, lunar se înregistrau în mediu 25 cazuri de oreion, din octombrie 2007 morbiditatea prin oreion a căpătat o tendință de creștere, fiind înregistrați în decembrie 2007 un număr de 1045 bolnavi și în jur de 30 mii bolnavi în primele patru luni ale anului 2008. Dacă în anii precedenți cu oreion se îmbolnăveau copiii mici, în acest an parotidita epidemică a fost suportată de adolescenți și adulți. Epidemia în cauză s-a declanșat din cauza pierderii imunității contra oreionului a persoanelor care au primit o singură doză de vaccin parotiditic, conform calendarului existent până în 2002. Printre alte dificultăți pe care le întâmpină sistemul de sănătate, această epidemie a arătat că nu există în mecanism de creare a rezervelor de mijloace financiare disponibile pentru un răspuns prompt la epidemii, inclusiv pentru procurarea vaccinurilor.

De asemenea, a trezit îngrijorări numărul mare de îmbolnăviri de infecțiile enterovirale (meningită). Astfel, pe parcursul anului 2008 au fost înregistrate 185 cazuri de meningită, comparativ cu 131 cazuri în anul 2007. Din numărul total de îmbolnăviri 92,0% sunt copii cu vârsta până la 14 ani și adolescenți.

O altă provocare pentru situația sanitaro-epidemiologică din țară au fost inundațiile de la sfârșitul lunii iulie 2008. Potrivit reprezentanților MS, în urma inundării fântânilor și apeductelor, există un risc sporit de infectare a populației.

În același timp, au existat mai multe tulburări în cadrul instituțiilor medicale. Astfel, problema nivelului scăzut de remunerare a medicilor a fost cauza grevei angajaților de la Spitalul „Sfânta Treime” din municipiul Chișinău, care a rămas, practic, fără nici un ecou din partea atât a mass-media, cât și a sindicatelor din medicină²⁸².

Factorii

- Nivelul redus al veniturilor, lipsa locurilor de muncă, lipsa suportului social, marginalizarea socială, creșterea nivelului de stres social prin instabilitatea mediului familial din cauza emigrării populației în căutarea mijloacelor de existență - toți acești factori au determinat înrăutățirea stării de sănătate a cetățenilor;
- Mentalitatea populației care așteaptă să fie tratată pe gratis, ca în timpurile perioadei sovietice;
- Remunerarea proastă a medicilor din Republica Moldova influențează în mod negativ calitatea serviciilor medicale prestate în majoritatea instituțiilor din Republica Moldova;
- Lipsa lucrătorilor medicali în peste 400 de localități rurale;
- Ofertele mult mai atractive existente peste hotarele țării pentru medici și asistente medicale;
- Corupția din domeniul ocrotirii sănătății generează neîncrederea populației în serviciile medicale;
- Dotarea insuficientă cu echipament medical, transport sanitar, dar și starea nesatisfăcătoare a edificiilor centrelor de sănătate, lipsa infrastructurii necesare în mediul rural;
- Nivelul redus de informare a populației despre calitatea apei utilizate, precum și ignorarea obligațiunii de implicare activă în procesul de colectare a deșeurilor și de menajare a surselor acvatice din perimetrul localităților;
- Starea mediului înconjurător.

Anticipări

Conform aprecierilor experților în ultimii ani, Republica Moldova a obținut succese modeste în fortificarea sistemului de sănătate, medicii absolvenți nu acceptă să meargă să lucreze în sate, deși acum doi ani, Guvernul a aprobat o hotărâre conform căreia tinerii medici care merg să lucreze

²⁸² „Greva lucrătorilor medicali – un subiect tabu”, FLUX, nr.200814 din 30 ianuarie 2008

conform repartizării primesc o indemnizație unică de 30 de mii de lei. Decizia a fost adoptată ulterior și de parlament printr-o modificare la Legea privind ocrotirea sănătății. Acești bani fiind achitați în mai multe tranșe timp de trei ani, nu prezintă însă un stimul suficient pentru a redresa situația de lipsă a cadrelor medicale în mediul rural. De asemenea, orientarea socială a bugetului de stat pentru anul 2009 în special spre ocrotirea sănătății e contrazisă de cifre. Legislația în vigoare cere ca suma transferurilor din bugetul de stat în fondul asigurărilor obligatorii de asistență medicală să fie de minimum 12,1% din totalul cheltuielilor de bază aprobate. Ceea ce ar însemna pentru anul viitor 1 miliard 882 milioane 800 mii de lei, pe când proiectul bugetului de stat pe 2009 prevede cu 16 milioane de lei mai puțin.

Întrebări

- De ce populația din mediul rural nu are acces la cele mai elementare servicii medicale?
- Care este importanța pe care o acordă statul sistemului de sănătate, în condițiile în care salariul unui șef de secție este mai mic decât al unui șofer de troleibuz?
- Câți medici și lucrători medicali ar mai rămâne să lucreze dacă ar renunța la veniturile suplimentare care provin din „mulțumirile” pacienților?
- După epidemia de oreion din acest an, la ce epidemii să ne așteptăm în următorii ani?

S 17. Vulnerabilitatea autorităților în fața condițiilor climaterice nefavorabile

Subiectul

În ultimele zile ale lunii iulie și prima decadă a lunii august, Moldova s-a confruntat cu pericolul inundațiilor. Ucraina, România, Ungaria și Slovacia au fost în aceeași situație. Chiar dacă Moldova nu a avut pierderi umane, daunele cauzate de calamitate ar fi putut fi evitate, cu condiția ca instituțiile responsabile de gestionarea crizelor să fi fost mai bine informate și pregătite.

Descrierea

Anul trecut, Republica Moldova a fost afectată de secetă și a solicitat asistență internațională pentru a combate efectele acesteia. În acest an, ploile abundente din regiunea de nord a Moldovei și din Ucraina au condus la creșterea debitului în cele două fluvii majore ale țării: Prut și Nistru. În ultimii 70 de ani, pe cursul acestor râuri, au fost semnalate circa 10 inundații de proporții, cele mai distrugătoare fiind înregistrate în anii 1941, 1955, 1969, 1974, 1980 și ultima – cea din vara anului 2008.

La 6 mai, 22 iulie, 31 iulie–1 august și 22-24 august au avut loc ploi torențiale însoțite de descărcări electrice și grindină, care, asociate cu spălarea digurilor de protecție a cauzat inundații mai multe zile în șir, provocând pagube materiale în sumă de milioane de lei. Pe partea dreaptă a râului Nistru au fost inundate 1 813 case și sute de vile. Daunele în partea stângă, în regiunea separatistă sunt mult mai mari. În ciuda propunerii de ajutor, autoritățile nerecunoscute de la Tiraspol nu au acceptat ajutorul oferit de către oficialii de la Chișinău.

În cadrul ședinței executivului, Primul-ministrul a lansat un apel către partenerii externi să „examineze posibilitățile de acordare a asistenței urgente pentru atenuarea consecințelor inundațiilor și ajutorarea sinistraților”. Mass-media²⁸³ a remarcat însă că în ziua lansării apelului, pe ordinea de zi a ședinței Guvernului figurau câteva proiecte de hotărâri care stabilesc alocarea a peste 5,7 mln lei pentru reparația unui nou sediu al Consiliului Coordonator al Audiovizualului, precum și o hotărâre privind scoaterea din patrimoniul SA "Cercul din Chișinău" a unui imobil evaluat la circa 11 mln lei și transmiterea acestuia Ministerului Culturii și Turismului, iar Agenția Proprietății Publice trebuie să transmită societății respective acțiuni de stat în suma corespunzătoare valorii respectivului imobil.

Serviciile de asistență internațională consideră că Moldova a solicitat prea târziu ajutorul comunității internaționale²⁸⁴. Spre deosebire de autoritățile legale, regiunea separatistă a apelat inițial pentru ajutor la Parlamentul Federației Ruse și abia mai târziu a solicitat ajutorul comunității internaționale.

Pentru evaluarea pagubelor a fost creată o comisie specială. Președinția și Guvernul și-au asumat întreaga responsabilitate politică, fără a convoca o sesiune parlamentară extraordinară cum a solicitat partidele de opoziție. Un rol important în acordarea ajutorului populației l-a avut armata, mai ales la consolidarea și reconstruirea barajelor protectoare. Circa 400 de soldați au fost trimiși în diverse localități pentru a ajuta Poliția a fost implicată, mai ales în operațiuni de prevenire a furturilor. În perioada de după inundații, Ministerul Sănătății Publice a început o campanie de vaccinare împotriva maladiilor caracteristice pentru zonele inundate.

Mai multe ambasade și organizații internaționale au oferit asistență de urgență Moldovei. Au fost deschise două conturi bancare pentru primirea ajutorului financiar, la 28 august, erau depozitați 17,5 milioane lei. Cea mai mare parte a acestor bani va fi cheltuită pentru acordarea compensațiilor. Cele mai generoase au fost întreprinderile și instituțiile de stat, agenții, bănci private și guvernele străine. Populația și agenții economici au adunat 31, 4 tone de ajutor umanitar. În total, 2 650 de persoane și-au manifestat solidaritatea în mod direct și au făcut donații financiare sau materiale. Un al doilea cont bancar a fost deschis pentru a aduna fonduri destinate construcției de noi locuințe pentru familiile rămase fără adăpost de pe urma inundațiilor.

Ajutoarele umanitare, cât și resursele financiare acumulate, au fost îndreptate pentru pregătirea

²⁸³ *Guvernare și democrație în Moldova*, e-journal, an. VI, nr. 122, 16 iulie – 1 august 2008.

²⁸⁴ *Moldova inundată: o criză previzibilă* // Political and Security Statewatch, Nr.8 (15), August 2008, IDIS Viitorul

de școală a instituțiilor de învățământ din localitățile inundate; compensarea pierderilor în agricultură; procurarea locuințelor, precum și pentru necesitățile instituțiilor sociale amplasate în zonele ce au avut de suferit de pe urma cataclismelor naturale; au fost asigurate cu spațiu locativ, în marea majoritate a cazurilor pentru ele fiind procurate locuințe. Familiilor, locuințele cărora necesitau reparații, de asemenea, le-au fost distribuite materiale de construcție.

Deși a acordat distincții de stat unor miniștri, aleși locali, funcționari, polițiști, militari, muncitori - persoane care s-au implicat activ în acțiunile de combatere a efectelor provocate de apele revărsate, Președintele țării a subliniat necesitatea inițierii activităților de elaborare a unui mecanism sigur de prevenire pe viitor a efectelor negative ale acestora. A fost accentuată importanța definitivării proiectului de lege cu privire la securitatea construcțiilor hidrotehnice și a fost reiterată necesitatea creării condițiilor necesare în scopul activizării procesului de asigurare în agricultură.

Grupul țintă

- Populația din raioanele de pe malurile râurilor Nistru și Prut;
- Autoritățile publice centrale (în special Serviciul Meteorologic de Stat; Agenția pentru Rezerve Materiale Achiziții Publice și Ajutor Umanitar; Agenția Apele-Moldovei; Comisia Guvernamentală Specială pentru Evaluarea Pagubelor produse de inundații; Direcția pentru Protecție Civilă și Situații Excepționale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne; Forțele Armate)
- Autoritățile publice locale;
- Agenții economici;
- Organizațiile internaționale.

Impactul

Federația Internațională a Crucii Roșii a estimat că inundațiile care au lovit Ucraina și Moldova au fost cele mai severe în ultimele două secole. De asemenea, România, Ungaria și Slovacia au avut de suferit de pe urma timpului nefavorabil. Potrivit organizației citate mai sus, în Ucraina, Moldova și România inundațiile au cauzat 42 de victime și 40 000 de persoane au fost evacuate. Daunele totale în cele trei țări ating cifra de un miliard de Euro.

Potrivit evaluării finale a guvernului R. Moldova inundațiile au cauzat pagube de 120 milioane USD din care 20% au fost daune aduse infrastructurii, 15% sunt pierderile rezultate în urma inundării terenurilor agricole. Cea mai mare parte o reprezintă pagubele aduse caselor, vilelor, taberelor de vară, magazinelor, diverselor stațiuni de odihnă etc. Cele mai multe case distruse complet sunt în Briceni (186) și Ștefan-Vodă (34).

Guvernul a decis ca tuturor familiilor, casele cărora au fost demolate în urma inundațiilor, să le fie procurate locuințe. Din numărul total de 233 de locuințe ce necesitau a fi cumpărate pentru familiile ce au avut de suferit în urma inundațiilor, agenții economici au procurat 77 de case și apartamente pentru familiile care au rămas fără case,

Ministrul agriculturii anunța la 5 august că în întreaga țară au fost inundate 6900 de hectare de teren agricol din care 5500 cu roadă. O mare parte din roadă de struguri a fost afectată.

Poluarea apei potabile este o altă consecință a revărsării apelor. După inundații, 3000 de fântâni din cele 4500 de pe teritoriul țării aveau nevoie de curățire. Pentru curățirea acestora a fost inițiat un proiect național cu un buget total de 700 000 lei. Pagubele ecologice au fost și ele semnificative. Ministrul Ecologiei și Resurselor Naturale, Violeta Ivanov declara că apele au adus pagube semnificative florei și faunei locale.

Dinamica

În perioada 22-28 iulie 2008, în Ucraina de Vest unde sunt situate cursurile superioare ale râurilor Nistru și Prut, au căzut în fond 1-3 norme lunare de precipitații. În raioanele de nord, în unele centrale și de sud ale Republicii Moldova suma precipitațiilor a constituit 440-800% din norma decadală. Ca rezultat fenomenul din iulie – august 2008 pentru râurile Nistru și Prut a avut caracter de viitură istorică²⁸⁵.

Prima avertizare a venit la 28 iulie și într-o singură noapte autoritățile au fost nevoite să organizeze evacuarea populației. În total, circa 5700 de persoane au fost evacuate de autorități din

²⁸⁵ Serviciul Hidrometeorologic de Stat

regiunile inundate și adăpostite temporar în școli, cămine, corturi.

Raioanele din regiunea de nord a Moldovei, în special raioanele Briceni și Ocnița, au fost atinse primele de inundații. În Briceni a fost inundată școala, la Otaci zeci de familii au rămas fără gaz natural pentru câteva zile. Populația a fost avertizată în legătură cu posibilele inundații, totodată, fiind decisă evacuarea zonei de odihnă din orașul Vadul-lui-Vodă, numai în primele zile ale dezastrului, 1371 de copii au fost evacuați din diverse tabere de vară. Există riscul ca stația de pompare a apei care aprovizionează orașul Chișinău cu apă să fie avariata.

În prima decadă a lunii august a fost afectat și sudul țării. La 11 august datorită creșterii nivelului apei în râul Prut terenurile din preajma satului Leca (Cantemir) și unele zone ale rezervației naturale au fost inundate. De asemenea, a fost inundat punctul de trecere a frontierei Ungheni-Vale. La sud, cel mai afectat raion de apele Nistrului a fost Ștefan-Vodă.

Factorii

- Republica Moldova nu are o Strategie Națională și un Plan concret de Acțiuni privind Prevenirea și Atenuarea Impactului Hazardurilor Naturale Asupra Societății și Mediului.
- Slaba întărire a barajele de protecție în localitățile situate în apropierea Prutului și Nistrului.
- Dotarea insuficientă a Serviciului meteorologic de Stat și lipsa de investiții în capacitățile de prognozare de stat.
- Lipsa unei direcții guvernamentale, care ar avea drept scop prevenirea și reacția la calamitățile naturale, direcția din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nefiind suficient de bine echipată pentru a face față diverselor tipuri de calamități naturale.
- Cooperarea insuficientă dintre autoritățile naționale și cele locale, mai ales a celor de diferită apartenență politică.

Anticipări

Odată cu schimbările climei la nivel regional și global există probabilitatea ca în următorii ani fenomene meteo extreme să se manifeste din nou. Dacă statele din regiune nu învață cum să coopereze pentru a face față unor asemenea provocări regionale, am putea asista la situații similare în viitorul apropiat. Este dificil de demonstrat că seceta de anul trecut și inundațiile din acest an ar putea fi consecințele „încălzirii globale”, dar este sigur că după aceste inundații subiectului respectiv îi va fi acordată o atenție sporită.

Întrebări

- Pot fi prognozate cu succes în Republica Moldova fenomenele meteorologice extreme?
- Experiența a doi ani de calamități naturale îi va face pe producătorii agricoli să-și asigure culturile?
- Cât de transparent au fost și mai sunt gestionați banii din exterior veniți ca ajutor pentru lichidarea consecințelor nefaste inundațiilor?

S 18. Rata înaltă a infectării cu HIV/SIDA

Subiectul

Republica Moldova rămâne în continuare una dintre țările din CSI unde numărul persoanelor bolnave de SIDA este în creștere, alături de Azerbaidjan, Georgia, Kazahstan, Kirghistan, Tajikistan și Uzbekistan

Descrierea

Potrivit raportului „World Youth Report 2007”, elaborat de ONU, circa 1,1% din cetățenii moldoveni cu vârsta între 15 și 49 de ani sunt purtători ai virusului HIV. Datele ONU mai arată că, de fapt, rata infectării cu HIV/SIDA în Moldova este de circa zece ori mai mare decât cifrele oficiale.

În ultimii ani, procesul epidemic se caracterizează prin extinderea ariei geografice de răspândire a infecției HIV/SIDA, ponderea populației rurale în numărul cazurilor noi depistate depășind 25%. Sporește numărul persoanelor infectate pe cale heterosexuale până la 69% în anul 2007, comparativ cu 18,10% în 2001. Sunt afectate, în mare măsură, persoanele de vârstă fertilă, inclusiv 15-24 ani.

R. Moldova deține al optulea loc în lume după nivelul de răspândire a cunoștințelor despre SIDA în rândul femeilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani, între țările cu cel mai mic venit din lume. Anume această categorie deține mai puține cunoștințe necesare în acest domeniu, cercetătorii apreciază că în perioada anilor 2003-2006, 42% din totalul tinerelor din republică cunoșteau informații despre HIV/SIDA.

În prezent, nu se cunoaște numărul copiilor care trăiesc în familiile afectate de HIV. Conform unor analize preliminare ale experților externi și naționali, acest număr ar putea varia între 800 și 2.600.

Grupul țintă

- Părinți, directori de școli, medici și autoritățile locale și centrale, organizațiile neguvernamentale;
- Adolescenții, tinerii, copii născuți de la mame infectate; Migranții și populația mobilă;
- Persoanele beneficiare de transfuzii de sânge și componente ale sângelui;
- Utilizatorii de droguri injectabile;

Impactul

SIDA în mare măsură este o boală social condiționată și face parte din cele 5 maladii care au impactul cel mai înalt asupra mortalității, duratei și calității vieții, în plan social, economic, demografic, politic și este o problemă prioritară a sănătății publice.

Răspândirea HIV/SIDA este asemănătoare unei bombe cu ceas și tinerii sunt ținta principală a acesteia. Discriminarea celor infectați de HIV/SIDA le distruge viața și reduce la zero visele unui viitor împlinit. Societatea noastră este intolerantă și respinge dur persoanele infectate: părinții nu-și lasă copiii să se apropie de ei, și, uneori, sunt marginalizați chiar de persoanele chemate a-i proteja.

Dificultățile pe care le au de înfruntat persoanele infectate cu HIV/SIDA se referă și la faptul că angajatorii îi concediază imediat ce afla că sunt infectați. Aceste aspecte îi afectează în egală măsură și pe apropiații lor, dar își lasă amprenta și la nivelul întregii societăți

Dinamica

Potrivit datelor Ministerului Sănătății, numai în ianuarie-septembrie, în Moldova au fost înregistrate 602 cazuri de noi îmbolnăviri cu HIV/SIDA, în timp ce în perioada similară a anului trecut numărul acestora era de 560 de îmbolnăviri.

Numărul bolnavilor de SIDA crește nu numai în Moldova, cât și în lume. Aceste statistici sunt și mai alarmante în condițiile în care instituțiile internaționale din domeniu alocă milioane de dolari pentru combaterea bolii HIV/SIDA.

Începând cu anul 1987, când a fost înregistrat oficial primul caz de HIV în Republica Moldova, până în prezent au fost depistate 4 733 persoane infectate, inclusiv 1 457 persoane în teritoriile de est. Datele statistice privind infecția HIV/SIDA în teritoriile din stânga Nistrului (27,60 la 100.000 populație în 2003) nu reflectă situația reală din cauza că în ultimii patru ani nu se efectuează

investigațiile de confirmare. În total, în Republica Moldova, s-au îmbolnăvit de SIDA 593 persoane, dintre care 156 persoane au decedat.

În eforturile de prevenire a infecției HIV/SIDA, organizațiile neguvernamentale din țară, împreună cu Ministerul Sănătății sunt susținute de organizațiilor internaționale în implementarea programelor și proiectelor de profilaxie în rândul tinerilor, utilizatorilor de droguri, a persoanelor care practică sex comercial, minorităților sexuale, șoferilor de cursă lungă, grănicerilor, persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, deținuților; migranților, ostașilor, copiilor străzii.

În Republica Moldova funcționează serviciul de consiliere și testare voluntară la SIDA și hepatite virale B și C, ceea ce a sporit esențial accesibilitatea populației la serviciile date. Persoanele tinere, înainte de căsătorie, au acces la consiliere și testare benevolă și gratuită la HIV. Femeile gravide se testează de două ori pe parcursul sarcinii, acoperirea cu testare constituind 95,8%. Gravidele HIV pozitive sunt asigurate gratis cu tratament profilactic antiretroviral. Pe parcursul anului, dar și cu ocazia Zilei mondiale de combatere a HIV/SIDA, în republică sunt organizate diverse activități sociale, întâlniri, concerte de binefacere, concursuri, raliuri, precum și maratoane, acțiuni de donare.

Factorii

- Necunoașterea suficientă căilor de transmitere și metodele de prevenire a virusului HIV;
- Lipsa controlului medical a acelor persoane care pleacă și intră în țară
- Intensificarea proceselor migraționiste a persoanelor de vârstă reproductivă în țările cu indicatori înalți ai infecției HIV/SIDA;
- Subdezvoltarea serviciilor de consultanță necesară cu privire la HIV/SIDA care ar orienta persoanele infectate referitor la acțiunile necesare pentru a prelungi viața persoanelor cu această maladie;
- Descreșterea importanței valorilor morale, familiale etc.

Anticipări

În efectuarea activităților de prevenire și de susținere a persoanelor cu HIV/SIDA activează mai mult de 20 de organizații neguvernamentale și au sprijinul organismelor internaționale. În acest an finisează activitățile sprijinite financiar și tehnic de către grantul Fondului Global de combatere a SIDA, TBC și a malariei în valoare de aproape 12 milioane de dolari și cel oferit de Banca Mondială de circa 6 milioane. Cu toate acestea, numărul bolnavilor de SIDA crește alarmant atât în lume, cât și în Moldova așa că finanțările pentru diverse acțiuni și campanii de informare vor continua

Întrebări

- De ce numărul cazurilor de HIV/ SIDA este în creștere în condițiile în care instituțiile internaționale alocă resurse imense pentru combaterea acestei maladii?
- Este creșterea numărului de cazuri de îmbolnăviri cu virusul HIV legată cumva de lipsa orelor de educație sexuală în școală?

S 19. Absolvenții instituțiilor rezidențiale lăsați în voia sorții

Subiectul

Victime ale unui sistem imperfect de protecție a copilului, în care internatele erau unica soluție, absolvenții instituțiilor rezidențiale sunt în Republica Moldova o categorie de tineri cu necesități speciale, ei au nevoie de ajutorul statului și acceptarea societății pentru a se afirma. Actualul sistem al protecției sociale nu răspunde nevoilor acestui grup, serviciile existente tratează separat anumite grupuri, însă nu oferă un spectru de servicii sociale integrate.

Descrierea

După absolvirea unei instituții rezidențiale tinerii sunt obligați să-și înceapă viața de la zero: casă, familie, lucru. Condițiile social-economice actuale oferă prea puține soluții tânărului, educat într-o atmosferă izolată de comunitate, pentru a obține specialitatea dorită, a se angaja în câmpul muncii, a beneficia de locuință și de a nu deveni ispită pentru persoanele ce doresc să profite de naivitatea și incapacitatea de adaptare a acestuia. Sute de tineri care absolvec anual școlile internat din republică nu știu ce pot face în continuare pentru a se descurca în multitudinea de probleme și dificultăți, ce cad avalanșă peste ei. Susținerea pe care le-o oferă statul la această etapă este mai mult decât simbolică, o alocație unică și câte un set de haine de vară și unul de iarnă. Din considerente practice cei care decid să urmeze o cale cinstită în viață, aleg cel mai des să meargă la o școală profesională unde este posibil să aibă bursă, loc în cămin și mâncare. Astfel, ei practic sunt lipsiți, deși benevol, de șansa de a-și continua studiile la un colegiu sau la liceu, pentru a obține apoi studii superioare.

Deși, de cele mai multe ori, în cadrul instituției rezidențiale ei învață o specialitate, iar apoi încă două chiar, uneori – la școlile profesionale, acești tineri se confruntă cu problema angajării în câmpul muncii. Chiar dacă meseria pe care o au poate fi destul de solicitată pe piața muncii, este nevoie, însă, de specialiști cu o pregătire înaltă, ceea ce nu este întotdeauna valabil pentru absolvenții internatelor, care nu au avut posibilitatea să practice meseria. De asemenea, ei nu au aceleași abilități ca și tinerii care au crescut în familii. Unii nu au simțul responsabilității, alții nu reușesc să se încadreze în colectivele de muncă și, din acest motiv, lucrează perioade foarte scurte de timp. În această situație, pentru a supraviețui, ei sunt nevoiți să se angajeze în calitate de hamali, măturători etc. Este și mai grea situația persoanelor cu dezabilități, pe care angajatorii îi refuză, spre deosebire de situația din țările occidentale.

Locul de trai este una dintre principalele probleme cu care se confruntă absolvenții internatelor. Conform datelor Direcției municipale pentru Protecția Drepturilor Copilului, între 1997-2007, în Chișinău au fost luați la evidență 242 de tineri orfani, dintre care 61 locuiesc în familii tutelare. Alții 54 stau la rând pentru a obține o locuință socială. Până acum, doar o singură familie de tineri orfani a primit un apartament cu două odăi în sectorul Buiucani²⁸⁶.

Dacă statul va avea vreodată bani pentru a construi locuințe sociale, acești tineri ar trebui să fie incluși printre primii pe liste. Însă ei nu pot să aștepte până atunci, în fiecare seară ei au nevoie de un acoperiș deasupra capului. Conform art. 19 al Legii privind Drepturile Copilului, la ieșirea din internate copiii orfani ar trebui să revină în casa părinților decedați pe care statul trebuia să o păstreze. Dacă acest lucru nu este posibil, această categorie de tineri ar trebui să beneficieze, peste rând, de spațiu locativ. De cele mai multe ori, însă, ei ajung în stradă, pentru că la locul de naștere nu-i așteaptă nimeni sau rudele îi resping, iar ei nu au resurse să-și angajeze avocați.

Absolvenții internatelor se află într-un cer vicios. Pe de o parte ei nu lucrează pentru că nu au un loc stabil de trai. Pe de altă parte, le vine greu să închirieze o gazdă pentru că nu lucrează și, respectiv, nu au bani.

Grupul țintă

- Copii instituționalizați;
- Absolvenții școlilor de tip internat;
- Administrațiile instituțiilor rezidențiale;

²⁸⁶ „Generația pierdută”, Natalia PORUBIN, Centrul de Investigații Jurnalistice

- Tinerii și alte persoane care și-au ispășit pedeapsa și ies din locurile de detenție;
- Familiile social-dezavantajate;
- Rețeaua de asistenți sociali și ONG-urile prestatoare de servicii sociale;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- Ministerul Educației;
- Organizațiile donatoare.

Impactul

Conform unui raport UNICEF²⁸⁷, copii din internate încep să cunoască viața adevărată abia la 16 ani, atunci când părăsesc pentru totdeauna teritoriul instituției care i-a găzduit atâția ani. Abia atunci ei sunt puși în situația să se descurce pe cont propriu, într-un mediu care le este străin. Soarta absolvenților instituțiilor rezidențiale în acest mediu este urmărită numai în primii doi ani de către autorități pentru că sunt obligate să prezinte niște statistici despre încadrarea lor la studii. Ulterior, nimeni nu se interesează de faptul dacă devin victime ale traficului de ființe umane sau sunt implicați în activități criminale. Fiind vulnerabili la viciile sociale, absolvenții de internate sunt atrași deseori în rețelele de traficanți, narcomani și alte categorii periculoase. Mulți dintre angajatori profită de faptul că ei sunt orfani și nu are cine le apăra drepturile, propunându-le munci necalificate sau îi angajează la negru, fără a le plăti.

Din cauza insuficienței de informații despre serviciile de protecție a drepturilor minorilor și tinerilor, deseori absolvenții instituțiilor se confruntă cu dificultăți în obținerea consultațiilor necesare, adreselor, recomandărilor privind continuarea studiilor, redobândirea patrimoniului etc.

Ceea ce pot miza tinerii orfani la momentul absolvirii instituțiilor este doar sprijinul material sporadic din partea unor organizații neguvernamentale sau religioase. Statul nu are un program de susținere a lor, cel puțin în primii ani după absolvire, iar drept rezultat sunt sute de tineri care nu-și găsesc rostul în viață. Din păcate, multora aflați în această situație le este mai ușor să-și câștige pâinea prin metode ilegale, tentațiile în persoana traficantilor de droguri și chiar ființe umane, reușesc să intervină mai repede decât o face statul sau societatea. Nu putem vorbi despre o integrare socială reușită a acestor tineri în societate atât timp cât ei nu sunt susținuți din punct de vedere financiar în primii ani cel puțin.

Dinamica

Reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului, începută în 2007 a adus schimbări esențiale, numărul noilor plasări în instituțiile rezidențiale fiind redus în jumătate. Scopul reformei este de a reduce până în anul 2012 cu 50% numărul copiilor ce cresc și se dezvoltă separat de familie, prin reintegrarea în familia naturală sau extinsă a majorității copiilor care se află în internate sau case de copii și prin prevenirea instituționalizării copiilor. Începută anul trecut în șase raioane ale republicii în cadrul unui proiect sprijinit de UNICEF și Uniunea Europeană, în 2008 reforma s-a extins pe parcursul anului 2008 în alte șase regiuni. Potrivit datelor Ministerului Educației și Tineretului, în cadrul reformei au fost reintegrați cu succes în familiile biologice sau extinse 264 copii. Reintegrarea a 40 copii a fost facilitată prin crearea unui Centru de zi în cadrul gimnaziului-internat din Cărpineni, Hâncești, prima instituție de tip rezidențial din Moldova în proces de transformare. De asemenea, a fost prevenită instituționalizarea a 469 copii. Numărul Caselor de copii de tip familial s-a dublat, ajungând la 57.

Rezultatele atinse până la acest moment sunt îmbucurătoare, dar ele nu se referă și la absolvenții instituțiilor rezidențiale, care nu au putut fi reintegrați în familiile biologice sau extinse.

Potrivit ultimei evaluări a instituțiilor rezidențiale, realizate de proiectul UNICEF-UE, în 2006 în cele 67 de instituții rezidențiale din Moldova creșteau 11,5 mii de copii. 10 mii dintre aceștia aveau unul sau ambii părinți în viață. Cei mai mulți dintre copiii aflați în grija statului – 5,3 mii – se aflau în cele 19 internate din republică.

Factorii

²⁸⁷ „Strada – „casa părintească” pentru mulți absolvenți de internat”, Daniela Borodache, Centrul de Investigatii Jurnalistice

- Condițiile social-economice actuale oferă puține posibilități de supraviețuire absolvenților instituțiilor rezidențiale;
- Întreținerea sistemului rezidențial pentru un număr mare atât de mare de copii, majoritatea dintre care au părinți solicită cea mai mare parte a bugetului alocat sistemului rezidențial, astfel nu mai rămân resurse pentru susținerea lor când ies din instituții.
- Salariile mici și neposedaarea unor profesii solicitate pe piața muncii pentru absolvenții instituțiilor rezidențiale;
- Lipsa unor facilități la procurarea/închirierea unei locuințe pentru absolvenții instituțiilor rezidențiale;
- Lipsa serviciilor sociale destinate acestei categorii socio-vulnerabile.

Anticipări

La moment autoritățile naționale, având suportul organizațiilor internaționale, se orientează spre dezinstituționalizarea copiilor. Această inițiativă este salutară și cu siguranță va contribui în următorii ani la reducerea numărului de tineri în instituțiile rezidențiale. La moment, reforma decurge doar în unele raioane, dar absolvenții acestor instituții nu pot aștepta până autoritățile învață cum să reorganizeze sistemul rezidențial și nici până în anul 2012 când, conform planului, vor fi cu 50% mai puțini. Planul strategic de cheltuieli în domeniul asigurării și asistenței sociale pentru anii 2009-2011 nu rezervă nici un fel de resurse pentru această categorie. Dar între timp absolvenții instituțiilor rezidențiale vor continua să iasă în fiecare an în lumea pe care nu o cunosc și în care nu au nici un sprijin.

Întrebări

- De ce soarta absolvenților instituțiilor rezidențiale este urmărită doar în primii doi ani după absolvire, perioadă în care autoritățile sunt obligate să prezinte niște statistici despre încadrarea absolvenților din internate la studii, dar nu și în următorii ani?
- În ce măsură sunt administrațiile internatelor interesați să participe la crearea serviciilor de alternativă instituționalizării?

S 20. Tensiunile sociale iau amploare

Subiectul

Tot mai multe grupuri sociale, profesionale sau politice din Republica Moldova au ales în 2008 să-și exprime revolta în mod public și organizat, considerând că protestele și grevele sunt singura posibilitate de a atrage atenția asupra nedreptății, abuzurilor și încălcărilor grave pe care le suferă.

Descrierea

Situația social-economică din Republica Moldova, starea de sărăcie în care trăiește o bună parte a societății, dar și abuzurile asupra drepturilor la libera exprimare și intimidarea presei independente au determinat mai multe grupuri să recurgă la proteste, greve, mitinguri și flash-moburi.

Cetățenii și organizațiile au posibilitatea să organizeze nestingherit diferite acțiuni publice după intrarea în vigoare a noii Legi cu privire la întruniri. Conform actului, pentru întruniri publice nu mai e nevoie de autorizarea autorităților locale, pe care organizatorii, pur și simplu, le pun la curent cu intenția de organizare a întrunirilor. În realitate însă acest drept nu le este respectat pe deplin. În mod tradițional grupurile care reacționează prin proteste sunt de obicei tinerii, precum și susținătorii unor partide, acest fapt fiind motivat inclusiv prin posibilitățile mai ridicate de coordonare și organizare a acestor grupuri. Recurgerea la aceste modalități de exprimare este datorită faptului că alte căi nu dau roade, Procuratura și organele de drept nu se autosesizează când în presă apar materiale care dezvăluie anumite legalități, iar autoritățile se fac a nu auzi că pensionarii și bugetarii au venituri mai mici decât minimul de existență

Este adevărat că marșuri de protest, asociate sărbătorilor cum ar fi Zilele Libertății Presei, a persoanelor cu dezabilități au mai fost și continuă să fie organizate, ca o modalitate de a grupurilor vulnerabile de a-și face auzită vocea. Ceea ce ne îngrijorează este faptul că în ultimul timp cresc tensiunile sociale, care iau forma unor conflicte deschise nu numai între protestatari și forțele de ordine, dar și între grupurile sociale. Se recurge la fanatism chiar, sunt improșcate cu ouă redacțiile ziarelor, sunt întrerupte spectacole considerate a fi imorale, se protestează pentru ca alte organizații să fie închise etc.

Grupul țintă

- Factorii interesați (Jurnaliștii, Pensionarii, Pedagogii, Medicii, Tinerii, Minoritățile sexuale, Comunitățile religioase)
- Partidele politice
- Guvernul Republicii Moldova
- Societatea civilă.

Impactul

Dintre toate acțiunile de acest fel, protestele deținătorilor de patente au fost auzite și acceptate și Guvernul a acceptat, cel puțin parțial, revendicările acestora. Însă acțiunile de protest ale altor grupuri nu s-au soldat cu aceleași rezultate. Chiar dacă de multe ori nici participanții nu cred că protestele lor vor avea vreun impact direct, este relevant că aceasta este o modalitate de a-și exprima punctul de vedere în condițiile în care alte instrumente pașnice nu dau roade. Mai grav este că, deși legislația permite întrunirile, protestatarii sunt de cele mai multe ori împiedicați să-și exprime opiniile acolo unde doresc și sunt alungați din fața Președinției sau Guvernului. De asemenea, ei sunt agresați, arestați, deținuți ilegal, chemați în judecată, amendați etc.²⁸⁸ Am putea spune că impactul acestor abuzuri și limitări a dreptului la libera exprimare asupra degradării democrației în Republica Moldova este maxim și are ca efect limitarea doar pe termen scurt a exploziei tensiunilor sociale existente în societate.

Apar însă tot mai multe situații de conflict, cum ar fi cele între reprezentanți și susținători ai bisericii creștine și minoritățile sexuale și organizațiile care le apară drepturile. Aceste cazuri descoperă conflictele latente existente la nivelul societății, demonstrând că societatea moldovenească

²⁸⁸ <http://www.curaj.net>

este polarizată.

Dinamica

Dacă cele mai sonore proteste în anul 2007 au fost cele ale deținătorilor de patente pentru că li s-a interzis activitatea de a comercializa în baza patentelor, acestea au continuat și la începutul anului 2008 până în aprilie, când Guvernul Republicii Moldova a aprobat amendamentele la legea cu privire la patenta de întreprinzător. Însă în scurt timp, protestele au fost reluate de către vânzătorii de carne de la diferite piețe din republică, care își desfășurau activitatea în bază de patent și au fost obligați prin lege să deschidă întreprinderi individuale.

După mai mulți ani de „suferință în tăcere” din cauza salariilor mici, pedagogii din Republica Moldova s-au decis să picheteze sediul Guvernului chiar în prima zi a anului școlar 2008, cerând majorarea salariilor cu cel puțin, 37%. Conform datelor statistice, mai mult de jumătate din angajații din învățământ au un salariu mai mic decât minimul de existență. Ei au recurs la această măsură după ce au purtat negocieri cu guvernul pe parcursul a trei luni de vară și au anulat protestele din respect pentru situația cretă din cauza inundațiilor de la sfârșitul lunii iulie 2008. Dacă în cazul deținătorilor de patente Guvernul a acceptat, cel puțin parțial revendicările, atunci acțiuni de protest ale profesorilor nu s-au soldat cu aceleași rezultate, Guvernul anunțând că nu dispune de fonduri, din cauza daunelor provocate de inundații.

Pensionari de asemenea au fost un grup social care a decis să-și revendice drepturile prin intermediul protestelor, susținuți de reprezentanții organizației „Salvgardare”. De mai multe ori au încercat să ia cu asalt clădirea în care se află Executivul, însă au fost opriți de polițiști. De replici violente și altercații cu polițiștii au avut parte bătrânii, invalizii și persoanele social-vulnerabile care își doresc salarii și pensii majorate, precum și prețuri mai mici la produsele de primă necesitate.

Un caz răsunător care a polarizat societatea moldovenească și a stârnit violențe a fost protestul mai multor grupuri, inclusiv a comunității creștine care au boicotat și blocat desfășurarea „Paradei minorităților sexuale”, care urma să aibă loc în centrul Chișinăului și în alte localități din Republica Moldova. Marșul homosexualilor și lesbienele este acceptat în multe țări occidentale, minoritățile sexuale manifestându-și astfel public prezența în societate. Aceste proteste însă nu au avut un caracter unic, ele au fost reluate când deja un grup mai mare de organizații au cerut prin proteste repetate Parlamentului să respingă proiectul de lege privind prevenirea și combaterea discriminării. Nemulțumirea a fost provocată de termenul „discriminarea pe criteriul orientare sexuală”, prezent în proiectul de lege.

În afară de cele expuse mai sus, ar mai fi de menționat protestele micilor comercianți de la Bălți împotriva majorării tarifelor la servicii comunale, solicitând tarife mai mici pentru serviciile comunale în general, tarife și mai mici pentru pensionari și angajații instituțiilor bugetare, dar și limitarea funcționării așa numitelor „cazinouri de cartier”, a sălilor cu jocuri electronice de noroc. Ultimele revendicări apar pentru prima dată, dar cu siguranță indică asupra unei probleme persistente la nivelul societății.

Un alt grup care a protestat pentru prima dată a fost cel al romilor, care, cu ocazia Zilei lor internaționale, au protestat împotriva discriminării și a încălcării drepturilor omului.

Agricultorii, dar și tinerii, jurnaliștii și partidele politice au ales de asemenea de nenumărate ori să recurgă la proteste pentru a fi siguri că vor fi auziți. De cele mai multe ori, revendicările lor au rămas fără răspuns, funcționarii publici nebinevoind nici măcar să se întâlnească cu ei. De asemenea, de multe ori în cadrul acestor proteste au avut altercații cu forțele de ordine.

Factorii

- Situația social-economică precară;
- Lipsa de răspuns a guvernării la solicitările grupurilor protestatare;
- Manipularea unor grupuri ușor influențabile de către terțe persoane cu interese personale.

Anticipări

Anul 2009 este un an electoral și în această perioadă mai multe grupuri vor alege să-și expună prin proteste problemele, în speranța că vor fi plasate pe agenda electorală a principalilor actori politici. Este posibil că, pentru a nu destabiliza situația politică din țară înainte de alegeri, forțele de ordine vor încerca să țină situația sub control pentru mima în fața organizațiilor internaționale că

situația din țară este stabilă. Acest fapt ar putea însă crește mai tare nemulțumirea cetățenilor și tensiunile sociale.

Întrebări

- De ce ies în stradă cetățenii moldoveni?
- Care sunt rezultatele protestelor populației?

S 21. Integrarea în societate a persoanelor cu dezabilități se face cu dificultate

Subiectul

Deși persoanele cu dezabilități beneficiază în prezent de mai mult sprijin decât în trecut, acestea se confruntă în continuare cu obstacole în ceea ce privește accesul la educație, la un loc de muncă și la o locuință.

Descrierea

Datele Organizației Națiunilor Unite (ONU) arată că la moment în lume sunt mai mult de 650 milioane de persoane cu dezabilități, dintre care aproximativ 80% locuiesc în țările subdezvoltate. În Republica Moldova sunt peste 170 mii persoane cu dezabilități, inclusiv 17 mii de minori, număr aflat într-o continuă creștere cu circa 1000 copii pe an. Numărul studenților cu dezabilități din țară se estimează a fi peste 600 de tineri²⁸⁹, aceste cifre fiind foarte relative, deoarece o statistică detaliată nu este efectuată nici de Ministerul Educației și Tineretului, nici de instituțiile de învățământ superior. De fapt, în Republica Moldova cadrul legal cu privire la învățământ este destul de bun, dar numărul mic de studenți cu dezabilități este explicat prin problemele apărute în momentul implementării prevederilor legislației.

Alături de accesul la educație, una dintre problemele cu care se confruntă persoanele cu dezabilități este nivelul scăzut al calității vieții, determinat de pensiile de invaliditate mici și de posibilitățile reduse de angajare a acestor oameni în câmpul muncii. Chiar dacă prestațiile sociale au fost majorate acestea nu satisfac, deocamdată, necesitățile speciale ale acestor oameni, iar analiza evoluției salariilor și pensiilor de invaliditate în ultimii 5 ani denotă faptul că pensiile de invaliditate au crescut mai încet decât salariile. Deși legea prevede un mecanism de asigurare cu locuri de muncă a invalizilor și delimitează responsabilitatea diferitor instituții la implementarea acestuia, până în prezent lipsește o politică socială coerentă de incluziune a acestora pe piața muncii sau pentru asigurarea cu servicii de orientare și instruire profesională.

Potrivit cercetărilor Asociației "GAUDEAMUS", principala problemă a persoanelor cu dezabilități rămâne atitudinea discriminatorie a societății. Persoanele fără dezabilități consideră că aceștia trebuie să fie izolați în instituții speciale, ignorându-i sau tratându-i cu milă.

Actualmente serviciile sociale sunt orientate preponderent spre satisfacerea necesităților primare (alimentare, cazare, îmbrăcăminte etc.), prestate de regulă în instituții rezidențiale. Serviciile alternative îngrijirii rezidențiale orientate spre reabilitare și incluziune socială rămân a fi prestate, în mare parte, de administrația publică locală în parteneriat cu sectorul asociativ.

Grupul țintă

- Persoanele cu dezabilități și familiile acestora;
- ONG-le ce prestează servicii pentru persoanele cu dezabilități;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- Autoritățile publice locale.

Impactul

Prin accesul limitat al persoanelor cu dezabilități la serviciile educaționale, angajare în câmpul muncii, deplasare în transport public și acces limitat în instituții publice, nu se respectă drepturile acestor persoane. Astfel, persoanele cu dezabilități sunt excluse din societate, iar un capitalul uman al acestora nu este utilizat. Mulți copii cu dezabilități nu sunt incluși nici în procesul educațional special, și nici în cel general, inclusiv din cauza unor impedimente fizice – locurile publice nu sunt amenajate corespunzător. În ultimii ani se observă o tendință din partea părinților de a-și înscrie copilul cu dezabilități într-o instituție de învățământ de cultură generală, însă acest lucru nu este posibil peste

²⁸⁹ În urma cercetărilor efectuate de Asociația "GAUDEAMUS"

tot, astfel că părinții acestora suportă cheltuieli și fac eforturi mai mari. Familiile care au în îngrijire persoane cu dezabilități se confruntă de asemenea cu probleme financiare, care cauzează de multe ori instituționalizarea persoanelor sau chiar destrămarea familiei.

Dinamica

Analiza datelor statistice pentru ultimii ani remarcă tendința de creștere permanentă a numărului persoanelor cu dezabilități. Dacă în 2002 numărul total al persoanelor cu dezabilități constituia 141,4 mii, la 1 ianuarie 2008 acest număr constituia 170,295 mii persoane²⁹⁰. Ponderea persoanelor cu dezabilități de sex masculin este mai mare în totalul populației - 56,8%. Aproximativ 60% din numărul total al persoanelor cu dezabilități locuiesc în zona rurală. Printre persoanele cu dezabilități prevalează cei cu vârsta între 40 și 59 de ani, peste 2/3 din cazurile de invaliditate.

Republica Moldova dispune de practici pozitive în acest domeniu, acestea fiind susținute de cele mai dese ori de sectorul asociativ și/sau în parteneriat cu APL și poartă un caracter sporadic.

Cadrul politicilor existente în Republica Moldova cu privire la persoanele cu dezabilități se bazează pe câteva documente în domeniul protecției și incluziunii sociale, care nu sunt deplin coordonate între ele și prezintă de multe ori o acoperire financiară slabă.

Până în prezent Republica Moldova nu a ratificat Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dezabilități, deși a semnat-o în 2007. Convenția arată în ce mod persoana cu dezabilități poate să fie membru activ al societății: să studieze în aceeași școală cu toți copiii, să meargă la același cinematograf, să meargă pe aceeași stradă, dar unde există nu doar borduri, dar și pante etc.

Factorii

- Lipsa unei politici unificate și a cadrului legal în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dezabilități;
- Nivelul scăzut al pensiilor de invaliditate și al prestațiilor sociale, care sporesc riscul de sărăcie în familiile persoanelor cu dezabilități;
- Predominarea formelor rezidențiale de protecție socială a copiilor cu dezabilități, fapt ce afectează relațiile de familie și nu permite incluziunea acestora în societate;
- Nu este instituit la nivel național și teritorial serviciul de intervenție timpurie, sistemul de incluziune educațională a persoanelor cu dezabilități este slab dezvoltat;
- Creșterea competitivității pe piața muncii, coordonarea insuficientă între domeniile ocupării forței de muncă și protecției sociale a persoanelor cu dezabilități;
- Neadaptarea mediului fizic din punct de vedere al accesului ca rezultat accesul limitat al persoanelor cu dezabilități la infrastructura socială;
- Lipsa de toleranță a societății față de problemele persoanelor cu dezabilități.

Anticipări

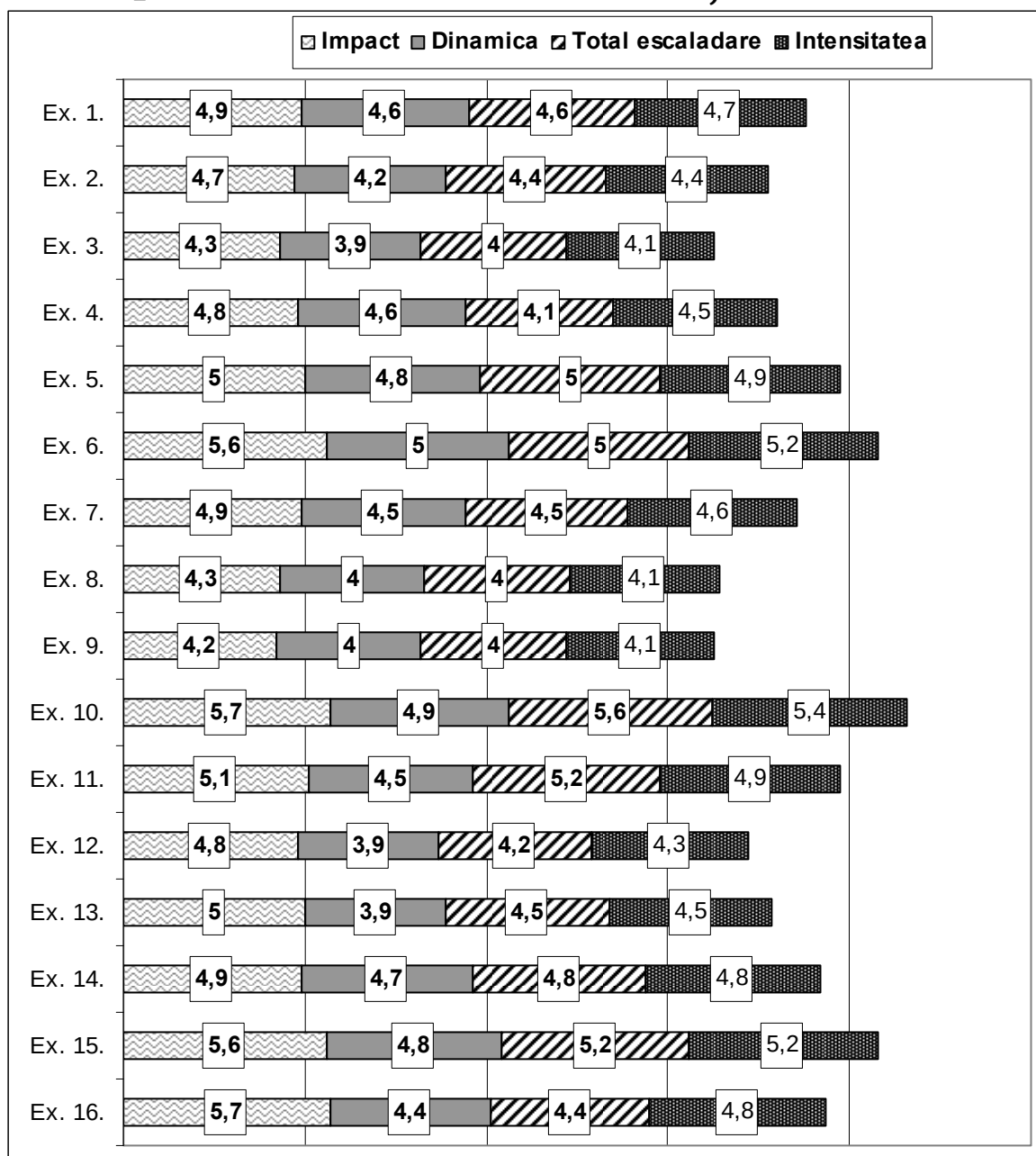
Sistemul de servicii sociale adresate persoanelor cu dezabilități va continua să se dezvolte, în special datorită eforturilor societății civile. Va crește lent numărul copiilor cu dezabilități integrați în sistemul educațional general. Un aspect optimist în acest sens este elaborarea proiectului Strategiei privind incluziunea socială a persoanelor cu dezabilități, care își propune să reglementeze accesul persoanelor cu dezabilități la serviciile de educație și de infrastructură socială, de încadrare în câmpul muncii, procesul de stabilire a invalidității, precum și incluziunea socială a persoanelor cu dezabilități.

Întrebări

- Când vor fi respectate drepturile persoanelor cu dezabilități nu numai de jure, dar și de facto?

²⁹⁰ Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale.

Indicatorii problemelor din domeniul Relații Externe

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

Ex. 1. Imaginea negativă a RM în presa străină

Subiectul

Mass media este a patra putere în stat. În acest context, nici o țară nu trebuie să fie indiferentă față de modul în care este percepută în afara hotarelor sale. Calitatea imaginii pe care o poate crea, și pe care trebuie să o creeze Guvernul unei țări, atât în interiorul cât și în exteriorul acesteia, reprezintă un punct important în favoarea sau în defavoarea imaginii țării. Republica Moldova nu se poate bucura de o imagine pozitivă în afara hotarelor țării. Din păcate, pentru presa străină suntem fie țara cea mai săracă din Europa, fie o țintă pentru femei traficate, gaura neagră a Europei din cauza contrabandei necontrolate din Transnistria sau a cazurilor pierdute la CEDO.

Descrierea

Problema imaginii de țară constituie unul dintre elementele de bază ale politicii externe a oricărui stat. Importanța pe care o acordă fiecare guvern acestui aspect al existenței statului ca subiect de drept internațional, diferă în dependență de ponderea pe care o are pe arena internațională, interese naționale, mărime, bogăție, recunoaștere, situație internă și internațională, etc. Republica Moldova, deși există de jure și de facto de aproape două decenii, este un stat pentru care imaginea de țară peste hotare constituie o preocupare recentă și încă destul de slab formulată, conturată, argumentată, dar, mai ales, susținută.

În acest context, topul tematicilor cu referire la Republica Moldova în presa străină, în anul 2008, întrunesc diverse subiecte: aspectele economice ale RM, nivelul sărăciei, traficul de ființe umane și de organe, integrarea europeană precum și conflictul transnistrean.

Ca urmare a intervenției Rusiei în Georgia au apărut mai multe articole în presa străină care au amintit de conflictul înghețat pe Nistru.²⁹¹ Prezența masivă a referințelor privind regiunea transnistreană contribuie de asemenea la profilarea unei imagini de țară negative a Republicii Moldova, îndeosebi menționându-se imposibilitatea Republicii Moldova de a găsi o soluție pentru rezolvarea acestui conflict.

Presa străină atenționează și despre încălcarea drepturilor omului, irosirea banilor primiți din partea UE, precum și lipsa reformelor în Republica Moldova. În același context de imagine negativă, ediția americană a revistei Marie Claire într-un articol despre cele mai rele locuri pentru femei, publică o informație potrivit căreia 750 000 de femei din Republica Moldova practică prostituția în străinătate²⁹². Deci, pe lângă faptul că se vorbește sporadic, negativ, imaginea Republicii Moldova mai este creată și prin dezinformare, care are repercusiuni negative asupra imaginii țării noastre. În țara noastră nu există, deocamdată, suporturi teoretice și practice solide și utile pentru crearea imaginii pozitive a Republicii Moldova. Iar situația din interior alimentează în continuare această imagine negativă a RM în presa străină.

Grupul țintă

- Statele partenere ale R. Moldova;
- Mass-media.

Impactul

Impactul direct al imaginii negative a RM în presa străină întreține o atitudine, negativă, eronată a populației de pe mapamond despre noi. O țară nu poate vorbi despre procesul de integrare europeană și despre o etichetare pozitivă din partea mass-media europene, în lipsa unor eforturi interne vizibile. În procesul declarat de integrare europeană, imaginea de țară constituie un element foarte important pentru țara noastră, iar continuarea ignorării acestuia reprezintă un risc pe care Republica Moldova trebuie să și-l asume și să întreprindă toate măsurile pentru contracararea lui. Imaginea negativă împiedică crearea unor oportunități reale de investiții în Republica Moldova și nu contribuie la

²⁹¹ Russie Tensions aux marches de l'empire, Le Monde, 31 Août 2008, http://www.lemonde.fr/cgi-bin/ACHATS/acheter.cgi?offre=ARCHIVES&type_item=ART_ARCH_30J&objet_id=1049213; Bucarest soutient l'intégrité de la Moldavie face aux séparatistes de Transnistrie, 29 august 2008 http://www.lemonde.fr/web/recherche_breve/1,13-0,37-1049034,0.html

²⁹² <http://www.marieclaire.com/world/articles/worst-countries-for-women>

dezvoltarea și consolidarea turismului, care ar constitui o sursă esențială pentru bugetul de stat.

Dinamica

Imaginea unei țări pe arena internațională rezultă a fi un fenomen complex, dar în același timp sensibil și delicat. Prima sursă în realizarea percepției și reflectării imaginii Republicii Moldova este dinamica succeselor și eșecurilor ei. În 2006 Organizația de Promovare a Exportului din Moldova (MEPO) a cheltuit 70 mil. lei pentru crearea brandului Republicii Moldova, cu toate acestea, în ultimii cinci ani, în ziarul britanic „The Sun”, numele Moldovei a apărut în 5 materiale, majoritatea legate de imigranții ilegali veniți în Marea Britanie. În aceeași perioadă, în „Financial Times”, Republica Moldova a fost nominalizată în 15 articole, de cele mai multe ori în contextul conflictului transnistrean²⁹³. Articolele în care se tratează direct sau indirect Republica Moldova sunt scrise la intervale de timp condiționate de anumite evenimente singulare, sporadice care au avut loc fie în interiorul statului sau pe arena internațională (de exemplu: conflictul transnistrean, conflictul din Caucaz, viitoarele alegeri, întrevederile reprezentanților de stat în cadrul diferitor reuniuni etc.). Această imagine dispersată, fragmentară, unilaterală, episodică, conjuncturală, profilată de mass-media străină este de cele mai dese ori abordată prin prisma negativismului.

Factorii

- Dezvoltarea economică a țării, caracteristicile sociale, politice și geografice;
- Ignoranța care poate veni din indiferență sau din necunoaștere;
- Lipsa experienței;
- „Conflictul înghețat” din stânga Nistrului.

Anticipări

În 2009, numărul materialelor de presă despre R. Moldova ar putea să se mărească odată ce vor avea loc alegerile parlamentare, plus urmează a fi semnat un acord între UE și R. Moldova. Aceste subiecte ar putea fi dominante în materialele de presă.

Întrebări

- Care este rolului și importanței factorului mediatic în procesul de creare și promovare a imaginii unei țări pe arena internațională?
- Care sunt practicile și politicile de valorificare a mediilor naționale și europene pentru profilarea imaginii Republicii Moldova?
- Cum promovează mass-media, Ambasadele Republicii Moldova, toate misiunile diplomatice ale Republicii Moldova acreditate peste hotare imaginea țării?

²⁹³ Moldova văzută prin prisma jurnaliștilor englezi, 2008-11-03, <http://www.info-prim.md/?x=&y=18871>

Ex. 2. Conflictul armat ruso-georgian și impactul lui asupra Republicii Moldova

Subiectul

Conflictul ruso-georgian a fost catalogat de mulți comentatori occidentali drept o etapă a confruntării dintre Washington și Moscova pentru supremație, care ar putea rescrie schița marilor jocuri geopolitice din zona Orientului Apropiat și Mijlociu, cheia fiind Caucazul. Indiferent de jocurile geostrategice ale marilor puteri, acest conflict a avut repercusiuni asupra populației civile, a fost în afara dreptului internațional și a generat o criză politico-militară de proporții în măsură să provoace transformări profunde în sistemul relațiilor internaționale. Acest conflict a făcut să se înțeleagă despre posibilitățile, intențiile și modalitățile la care poate să recurgă Federația Rusă și ce impact poate să aibă asupra statelor din regiune.

Descrierea

Conflictul armat ruso-georgian, care s-a produs în august 2008 a distorsionat securitatea, liniștea și stabilitatea țărilor de pe arena internațională. Federația Rusă promovează o politică externă orientată spre restabilirea și afirmarea influenței sale pe arena internațională în raport cu fostele republici sovietice. Utilizarea forței de către Federația Rusă vine a demonstra fermitatea acesteia de ași pune l-a punct vecinii „neascultători” și a contracara orice aspirații de integrare euro-atlantică ale Georgiei și, indirect, a oricărui stat din regiune. Un grup de experți din Republica Moldova în cadrul declarației comune, din 26 august 2008 au menționat că: „Rusia ar putea folosi precedentul creat în Caucazul de Sud același scenariu pentru a împiedica accesarea Republicii Moldova la UE și intensificarea cooperării cu NATO”²⁹⁴. Războiul din Georgia a avut un impact indirect asupra perspectivelor de soluționare a conflictului transnistrean fapt menționat și de alți analiști politici. Ajutorul acordat de Rusia separatiștilor osetini a întărit pozițiile administrației ilegale de la Tiraspol. Analiștii politici menționează că relațiile dintre Chișinău și Tiraspol se vor schimba esențial în urma războiului din Georgia, liderii separatiști fiind mai rigizi în declarații și acțiuni, fiind convinși că au în spate o armată rusească în măsură să ocupe Moldova în mai puțin de 2 ore²⁹⁵. Totodată, sondajele de opinie din țară ne demonstrează percepția pozitivă a cetățenilor față de manevrele armatei ruse în Georgia, ca urmare a influenței spațiului mediatic din R. Moldova.

Grupul țintă

- Federația Rusă, Georgia;
- Cetățenii R. Moldova.

Impactul

Prin acțiunile sale, Rusia și-a compromis definitiv poziția de pacificator și mediator în soluționarea conflictelor înghețate, confirmând rolul său de parte în conflict și caracterul inter-statal al diferendului ruso-georgian în Abhazia și Osetia de Sud. Implicarea Rusiei în conflictul transnistrean este similară situației din Georgia și poate avea consecințe negative pentru soluționarea acestuia. Ca urmare a conflictului militar ruso-georgian, Uniunea Europeană manifestă o disponibilitate mai mare de a se angaja activ în soluționarea conflictelor înghețate și de a transmite semnale mai clare de încurajare a aspirațiilor de integrare europeană pentru statele din vecinătatea sa estică. Evoluția respectivă reprezintă o oportunitate majoră și pentru șansele de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană. Un impact negativ îl are implicarea în afacerile interne ale unui stat independent, ceea ce contravine cu principiile și normele Dreptului Internațional. La nivel regional efectele politicii duse de Federația Rusă devin o amenințare directă asupra stabilității și securității, destabilizând ordinea regională și internațională.

²⁹⁴ Moldova nu trebuie să se lase prinsă în capcanele întinse de Rusia, Ediția de Vineri Nr.2008167 din 12 septembrie 2008, <http://www.flux.md/articole/4548/>

²⁹⁵ Călugăreanu V., Războiul ruso-georgian reaprinde vrajba interetnică în Moldova, 19.08.2008, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,3577621,00.html>

Dinamica

Până la evenimentele din august 2008, politica Rusiei în raport cu conflictele „înghețate” din Georgia și Moldova s-a încadrat în conceptul de „anexiune tacită”. Evoluția situației pe parcursul a mai multor ani de zile a demonstrat că lipsa progresului în soluționarea conflictelor, în mare parte, a fost determinată de formatele „unice” ale trupelor de menținere a păcii, impuse de Rusia imediat după stoparea conflictelor armate, și de formatul procesului de negocieri, în cadrul căruia Rusia deține statutul de „mediator”. La finele lui august 2008, un grup de experți din Moldova a emis o declarație cu referire la conflictul din Georgia conținând și diferite recomandări destinate guvernului de la Chișinău²⁹⁶.

Factorii

- Dorința Federației Ruse de a-și menține influența sa în statele din spațiul post sovietic și a promova interesele sale în regiune;
- Dorința de a obține controlul asupra resurselor de hidrocarburi ale Mării Caspice, dar și a traseelor de transport ale acestora către piețele de desfacere;
- Confruntarea geostrategică dintre Washington și Moscova pentru supremație geostrategică.

Anticipări

Suprapunerea factorilor respectivi ne face să credem că, într-un interval de timp apropiat, repetarea evenimentelor de tipul celor din Georgia este puțin probabilă în cazul R. Moldova. Pe fundalul războiului din Georgia, Moscova dorește de ași demonstra capacitatea sa de reglementare pașnică a conflictelor din spațiul CSI, propunând Moldovei o soluție pentru reglementarea conflictului transnistrean.

Întrebări

- Care au fost scopurile urmărite de Federația Rusă în instigarea acestui conflict?
- Poate Federația Rusă să repete acest scenariu și pentru alte state?
- Este oare posibil ca într-un interval de câteva zile să fie mobilizate câteva mii de trupe, aviația, artileria grea și flota sau intervenția a fost pregătită din timp de către Federația Rusă?

²⁹⁶ Pozitia unui grup de experti cu privire la impactul crizei din Georgia asupra intereselor Republicii Moldova
http://www.viitorul.org/public/1307/ro/Pozitia_Experti_Georgia.pdf

Ex. 3. Cooperarea regională a Republicii Moldova în Sud-Estul Europei: lipsa coerenței și eficienței

Subiectul

Cooperarea regională în Sud-Estul Europei este un mecanism complementar de avansare a Republicii Moldova pe drumul integrării europene. Urmărind să convingă partenerii săi occidentali, în special UE, să privească Republica Moldova separat de spațiul ex-sovietic, Chișinăul decide să amplifice prezența sa la inițiativele regionale din Europa de Sud-Est (deținând chiar în anul 2008 președinția în câteva inițiative regionale). Cu toate acestea RM nu încetează să colaboreze cu alte structuri (cum ar fi de exemplu CSI) și nu sunt înregistrate evoluții palpabile atât în interiorul statului (carențe înregistrate în domeniul securității, stabilității, democrației, libertății mass-mediei, implementarea legislației etc.), cât și în exteriorul său (de exemplu un nivel mai avansat în relațiile cu UE). Toate acestea se datorează lipsei coerenței și eficienței politicii promovate de Republica Moldova.

Descrierea

Republica Moldova participă timp de aproape zece ani la procesele de cooperare regională care constituie o parte componentă a aspirațiilor europene ale țării noastre și un obiectiv concret al Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană. Cooperarea regională este un fel de interacțiune particulară între diferite grupe de state, economii și culturi, care au obiective și interese comune, pe baza solidarității, de asistență și acord mutual, și prin intermediul compromisului, fondate pe principiul egalității. Dezvoltarea economică și socială, infrastructura, justiția și afacerile interne, cooperarea în domeniul securității, consolidarea capitalului uman, precum și cooperarea parlamentară reprezintă domeniile prioritare de cooperare în regiunea Europei de Sud-Est.

În acest context, a fost edificat pe parcursul anilor un cadru instituțional de cooperare regională, care ar facilita dezvoltarea și stabilizarea regiunii și care valorifică obiectivul de aliniere a țării noastre la valorile, principiile și standardele europene. Acest cadru cuprinde: procesul Royaumont, Inițiativa privind Cooperarea în Sud-Estul Europei (SECI), Inițiativa Central Europeană (ICE), Procesul de Cooperare Sud-Est Europeană (SEEC), Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), Procesul de Stabilizare și Asociere (PSA), Procesul Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est (SEDM), Inițiativa NATO pentru Europa de Sud-Est (SEEI), Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE), mai există și cooperarea în cadrul unor structuri europene mai largi - OSCE, PpP, EAPC, etc.

Aderarea Republicii Moldova la Acordul de Liber Schimb din Europa Centrală (CEFTA), la fel se înscrie în șirul acțiunilor întreprinse pentru a substanția dezideratul său de a fi considerată stat sud-est european ce merită și trebuie să fie inclus în „Pachetul Balcanilor de Vest” de integrare în UE.

În acest context ar fi oportun de a menționa că pe parcursul anului 2008, Republica Moldova a deținut președinția a cinci organizații regionale: Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEEC), Inițiativa Central-Europeană (ICE), Grupul Multinațional Consultativ al RACVIAC (MAG RACVIAC), Rețeaua de Sănătate în Europa de Sud-Est (SEEHI), Acordul de Liber Schimb (CEFTA)

Fără a diminua din impactul pozitiv și avantajele pe care le oferă politica de cooperare regională în Sud-Estul Europei în eforturile apropiierii Republicii Moldova de UE, totuși, politica Chișinăului de amplificare a prestației țării noastre de stat sud-est european nu a convins UE să o includă în Procesul de Stabilizare și Asociere al Balcanilor de Vest.

La toate acestea ar trebui menționate și lungul șir al inițiativelor care au fost create și dizolvate pe parcursul anilor dar și rezultatele lor modeste, care din cauze obiective n-au înregistrat un impact de anvergură în interiorul statelor promovate (idee care va fi dezvoltată puțin mai jos, cu privire la impactul acestei probleme).

Grupul țintă

- Uniunea Europeană;
- Ministerul Afacerilor Interne și Integrării Europene;
- Inițiativele regionale.

Impactul

Din cauza lipsei de coerență și eficiență a cooperării Republicii Moldova în Sud Estul Europei țara noastră poate diminua unele procese esențiale pentru viitorul său precum:

- asigurarea progresului de construcție și consolidare a păcii;
- procesul de democratizare și securitate, menținerea stabilității macroeconomice și reformelor structurale;
- stimularea integrării regionale, comerțului, investițiile străine directe și dezvoltarea sectorului privat;
- recompensa, într-o oarecare măsură, din cauza slabei participări a țărilor din această regiune în economia globală, lărgind piața lor înainte de a face față concurenței internaționale;
- punerea în aplicare a dialogului politic stabil între țările din regiune și alte țări europene și non europene, precum și organizații internaționale;
- asigurarea transferului de know-how și asigurarea dezvoltării economiei, infrastructurii;
- facilitarea dezvoltării proiectelor transfrontaliere și atragerea resurselor financiare exterioare;
- inițiativele pot reprezenta un pas important și decisiv în drumul lung spre integrarea țărilor din Europa de Sud Est în structurile UE, doar dacă în interiorul statelor sunt întreprinse măsurile de rigoare și dacă efortul acestora este îndreptat în valorificarea oportunităților ce li se oferă. Cu părere de rău autoritățile de la Chișinău nu au valorificat în de ajuns această oportunitate pentru ca populația să simtă schimbări considerabile în interiorul țării.

Dinamica

Evoluția Republicii Moldova din perioada 1998 – 2008, precum și atitudinea autorităților față de unele angajamente europene demonstrează seriozitatea Moldovei față de procesul de integrare europeană.²⁹⁷ O parte din inițiativele regionale cum ar fi Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud Est și-a sistat activitatea, iar responsabilitățile au fost transferate către un nou cadru regional – Consiliul Regional de Cooperare (CRC). Moldova a devenit membră a inițiativelor din regiune însă fără o perspectivă strategică și cu obiective clare față de aceste instituții. În pofida unor apariții editoriale favorabile acestor procese regionale, politica externă ne costă, iar autoritățile ar trebui să conștientizeze acest lucru. Anul acesta, Moldova în calitate de președinte a mai multor inițiative regionale, a organizat la Chișinău diferite întruniri și conferințe.

Factorii

Consiliul Uniunii Europene menționează, că mai sunt necesare eforturi continue pentru a întări democrația și statul de drept, respectul drepturilor omului și libertăților fundamentale, inclusiv libertatea mass-media, mai ales la următoarele alegeri parlamentare. UE mai recomandă Moldovei să înăsprească lupta cu corupția, climatul investițional și, în special, transparența și previzibilitatea cadrului regulatoriu²⁹⁸.

Inițiativele au rezultate modeste, ceea ce se poate explica prin câteva cauze:

- Existența unei discrepanțe vizibile între mesajul de integrare europeană al Republicii Moldova și eforturile autorităților de la Chișinău de a substația acest mesaj cu un proces continuu, coerent și credibil de implementare a reformelor politice, economice și sociale obligatorii pentru avansarea pe calea integrării europene - susținerea politică insuficientă;
- Promovarea unei politici externe cu vectori oscilanți, ce are ca efect diminuarea credibilității mesajului și eforturilor de integrare europeană ale Republicii Moldova;
- Slaba capacitate instituțională destinată capitalizării oportunităților, avantajelor și perspectivelor oferite de cooperarea regională;
- Experiența administrativă limitată, condiții pentru activitatea politică și economică insuficiente și lipsa resurselor financiare;
- Necesitatea digerării noilor state aderente la UE (cele zece state care au aderat în 2004 și a României și Bulgariei în 2007);
- Lipsa obiectivelor și a viziunilor clare;

²⁹⁷ Chirilă V., Cooperarea Regională a Republicii Moldova în Sud-Estul Europei: Obiective, Realizări Eșecuri și Perspective. <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=303>

²⁹⁸ Burciu I., Uniunea Europeană temperează optimismul autorităților: Întâi reforme și pe urmă noi acorduri cu Moldova, Cotidian Național Nr.200828 din 19 februarie 2008

- Un decalaj între inițiative și realitatea politică și economică;
- Participarea și influența nesatisfăcătoare a țărilor din regiune în procesul de elaborare și organizare a inițiativelor și ideilor;
- Tendința de a organiza reuniuni în loc de a reacționa direct în cadrul proiectelor;
- Mecanisme foarte vaste dar uneori vagi;
- Numeroase structuri care nu găsesc maniera optimă de a reacționa în domenii comune;
- Lipsa transparenței a rezultatelor obținute;
- Programe similare, acoperind aceleași domenii.

Fără depășirea deficiențelor din interiorul statului, și înlăturarea tuturor factorilor menționați mai sus randamentul eforturilor de integrare europeană întreprinse de Chișinău prin intermediul filierei sud-est europene a politicii sale de cooperare regională riscă să rămână și mai departe unul scăzut și în disonanță evidentă cu ambițiile europene ale Chișinăului.

Anticipări

Republica Moldova va exercita pentru prima dată timp de un an, în 2008—2009 Președinția Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est. Potrivit ministrului de externe, Andrei Stratan, “Moldova își va concentra eforturile asupra obiectivului comun de integrare europeană al țărilor din regiune și va continua implementarea deciziilor relevante edificării noului cadru regional în Europa de Sud-est. În realizarea acestor obiective, ne vom baza pe acțiuni rezultative și susținerea partenerilor regionali și europeni”²⁹⁹. În acest context se preconizează Reuniunea Informală a Miniștrilor Afacerilor Externe (30.01.2009), Reuniunea Speakeri-lor Parlamentelor (februarie 2009), Conferința privind transportarea aeriană în ESE (martie 2009), Eveniment în domeniul Consolidării Capitalului Uman (martie 2009) etc.

Întrebări

- De ce succesele realizate în domeniul politicii de cooperare regionale în Sud-Estul Europei (menționate de oficialii de la Chișinău) nu s-au materializat cu includerea Republicii Moldova în pachetul statelor din Balcanii de Vest cu perspective clar definite de integrare în UE?
- Care sunt beneficiile și costurile pentru cetățenii țării noastre ca urmare a deținerii președinției Republicii Moldova în cinci organizații regionale (în termeni actuali și prospective)?

²⁹⁹ Președinția Republicii Moldova la SEECp, <http://www.chairmanship.mfa.md/seecp/>

Ex. 4. Monitorizarea RM de către Consiliul Europei

Subiectul

Politicieni și experți de la Chișinău se arată sceptici față de scoaterea Republicii Moldova de sub monitorizarea Consiliului Europei (CoE) în viitorul apropiat. Înregistrând un șir de curențe în domenii cheie precum democrația și respectarea drepturilor și libertăților omului, reforma sistemului judiciar și a administrației publice locale, pluralismul de opinie, reglementarea conflictului transnistrean etc. Consiliul Europei a continuat monitorizarea situației din Republica Moldova.

Descrierea

Republica Moldova se află sub monitorizarea CoE din 1995, când a devenit membru al Consiliului și astăzi la finele anului 2008, după 13 ani de monitorizare țara noastră continuă să fie supravegheată pentru a înregistra evaluări pozitive. Pentru unii o monitorizare atât de lungă înseamnă un lucru dezonorabil. Monitorizarea continuă, pe de o parte, este un lucru negativ pentru că demonstrează că în Republica Moldova procesele democratice nu evoluează foarte mult. Pe de altă parte, monitorizarea este benefică menționează Vitalie Nagacevschi deoarece este „o influență din afară pentru a împiedica un derapaj total spre o tiranie similară regimului Hussein”³⁰⁰ Directorul Biroului de Informare al Consiliului Europei (CoE) în Moldova, Lilia Snegureac, a declarat că “monitorizarea va dura atâta timp cât R. Moldova va mima reformele”³⁰¹.

Consiliul Europei pe parcursul monitorizării a depistat mai multe deficiențe:

- reforma sistemului judiciar – “Deși se atestă o anumită sporire a transparenței înfăptuirii justiției, rămân valabile îngrijorările privind tergiversarea examinării cauzelor, existența corupției, limitarea independenței judecătorești, imixtiunea politică”³⁰²;

- democrația și respectarea drepturilor și libertăților omului;

- pluralismul de opinii în mass-media și respectarea libertății mediilor de informare;

- amendarea Codului Electoral și coborârea pragului pentru partide – de la 6% la 4%, prezintă o îmbunătățire, dar nu corespunde întru totul recomandărilor Comisiei de la Veneția și ODIHR (Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului din cadrul OSCE), care recomandă un singur prag de 3-4%, atât pentru partide, cât și coaliții³⁰³. A fost păstrat și pragul de 3% pentru candidații independenți, ceea ce face imposibilă intrarea lor în Parlament;

- absenței unei separări clare a responsabilităților autorităților centrale și locale;

- lipsa autonomiei financiare a unităților teritoriale locale, precum și capacitatea sistemului de transferare a fondurilor către administrația locală le permit raioanelor să distribuie fondurile în baza simpatiilor politice, aceasta devenind o formă de presiune a Statului și președinților de raioane. Din păcate, una din problemele cruciale ale autoadministrării locale – autonomia financiară, nu a fost abordată în proiectul noii legi privind finanțele locale, ignorându-se recomandările CE.

De asemenea putem aici adnota că conflictul transnistrean nu trebuie să servească drept scuză sistematică pentru ne-realizarea reformelor și continuarea monitorizării de către Consiliul Europei.

Grupul țintă

- RM, Consiliul Europei
- Cetățenii RM.

Impactul

Monitorizarea Republicii Moldova până la momentul actual constituie o dovadă a lipsei de

³⁰⁰ Politicieni și experți de la Chișinău se arată sceptici față de scoaterea R. Moldova de sub monitorizarea CoE în viitorul apropiat, 2008-09-05, <http://www.info-prim.md/?x=102&y=17375>

³⁰¹ Politicieni și experți de la Chișinău se arată sceptici față de scoaterea R. Moldova de sub monitorizarea CoE în viitorul apropiat <http://www.info-prim.md/?x=102&y=17375>

³⁰² Euromonitor, Numărul 3 (12), Ediția III, Implementarea reformelor inițiate conform Planului de Acțiuni UE-RM, Evaluarea progresului în perioada iulie-septembrie 2008

³⁰³ Negru N., Alb și negru: O bomboană, apoi o pilulă amară, <http://www.jurnal.md/article/4258/>

încredere a experților Consiliului Europei în desfășurarea reformelor democratice în Republica Moldova precum și căutarea, aplicarea unor soluții viabile pentru problemele cu care se confruntă societatea noastră. Consiliul Europei are o contribuție importantă la promovarea democrației și drepturilor omului în Europa, aici depinde doar de eforturile Republicii Moldova de a promova reformele interne, astfel putând să-și promoveze interesele și imaginea pe arena internațională. Credibilitatea scăzută a autorităților naționale în fața cetățenilor săi face să crească importanța imaginii Consiliului Europei în Moldova.

Dinamica

În cele patru rezoluții ale APCE cu privire la R. Moldova din 2002-2007, în principiu, sunt menționate aceleași angajamente neîndeplinite. În rezoluțiile din 2005 și din 2007 sunt menționate carențe la capitolul procesul electoral. De asemenea, la ședințele din aprilie și din iulie 2008, APCE și-a manifestat îngrijorarea față de ultimele modificări ale legislației electorale – majorarea pragului electoral, interdicția de a forma blocuri electorale și interdicția posesorilor de dublă cetățenie de a accede în funcții publice.

Astfel, la 5 februarie 2008, la Strasbourg, în incinta Palatului Europei, delegația Republicii Moldova a participat la reuniunea de programare a activităților viitoare cu țările din Caucazul de Sud, Ucraina și Moldova, în cadrul Programelor comune de cooperare între Consiliul Europei și Uniunea Europeană pentru anii 2008-2009, semnate în luna decembrie 2007.

În timpul reuniunii, șeful delegației moldovenești, Valeriu Ostalep, a reiterat cursul ireversibil de integrare a țării noastre în Uniunea Europeană. A evidențiat importanța programelor de asistență ale CoE și UE pentru dezvoltarea instituțiilor democratice din Republica Moldova și a prezentat prioritățile părții moldovenești în cele mai diverse domenii de cooperare cu Consiliul Europei, în particular activitățile considerate primordiale pentru următorii doi ani, în scopul realizării eficiente a următoarelor Programe comune: Susținerea procesului de alegeri libere și echitabile; Libertatea expresiei și informării și libertatea mas-media; Instituirea și dezvoltarea Rețelei Liderilor Societății Civile; Crearea unei rețele active a structurilor independente nejudiciare în domeniul drepturilor omului în statele membre ale CoE, care nu sunt participante la proiectul EU'/HRC-Peer; Consolidarea capacității interne de a elabora, implementa, monitoriza și comunica despre planurile de acțiuni naționale destinate comunității romilor (cu accentul pe educație și sănătate) și combaterea stereotipului negativ cu care se confrunta etnicia romi³⁰⁴. Moldova a cerut, de asemenea, trecerea de la etapa de monitorizare la dialogul de postmonitorizare în cadrul Adunării Parlamentare a CoE.

În cadrul sesiunii de vară a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), "la 25 iunie, a fost adoptată Rezoluția nr. 1619 privind funcționarea instituțiilor democratice în Europa, care face referințe exprese și la starea de lucruri din Moldova". Președintele APCE a ținut să sublinieze că reformele promise la momentul aderării trebuie accelerate, pentru că monitorizarea respectării angajamentelor de aderare a Moldovei durează 13 ani! Consiliul Europei, în special APCE, recunoaște, desigur, progresele realizate prin adoptarea unor acte legislative, dar este nevoit să spună că esența lucrurilor nu s-a schimbat spre o stabilitate democratică. Adică, R. Moldova este încă departe de îndeplinirea angajamentelor asumate³⁰⁵.

Iar la 9 iulie 2008, Luis Maria de Puig, președintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, a ținut un discurs în plenul Parlamentului Republicii Moldova și a atras atenția deputaților moldoveni referitor la necesitatea de a consulta Comisia de la Veneția în privința majorării pragului electoral, interzicerii creării alianțelor electorale și interzicerii deținerii funcțiilor publice de către persoanele cu dubla cetățenie în contextul asigurării unui scrutin liber și corect în cadrul alegerilor parlamentare din 2009. Coraportorul Consiliului Europei, Josette Durrieu, aflată într-o vizită de documentare la Chișinău în perioada 8-9 septembrie, a declarat „după întâlnirea de azi cu premierul Zinaida Greceanîi că "alegerile parlamentare din 2009 vor fi testul maturității politice pentru Republica Moldova". Oficialul de la Consiliul Europei l-a informat și pe spicherul Marian Lupu în cadrul întrevederii de ieri, 8 septembrie, că "de acum încolo, până în 2009, vom veni foarte des în Moldova", deoarece "a început

³⁰⁴ <http://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/moldova-cere-sa-fie-scoasa-de-sub-monitorizarea-consiliului-europei-911/>
06.02.2008

³⁰⁵ Revenco E., Mesaj univoc adresat de CoE Republicii Moldova, 2008-07-17, <http://info-prim.md/?x=22&y=16259>

monitorizarea organizării alegerilor parlamentare din 2009"³⁰⁶.

Factorii

Republica Moldova rămâne sub monitorizare Consiliului Europei deoarece legilor adoptate își au o implementare defectuoasă și persistă lipsa de durabilitate a acestora. La acestea se poate de menționat și lipsa de hotărâre a autorităților centrale în aprobarea și implementare unor legi ce țin de libertatea întrunirilor, libertatea personală și a cuvântului. Durabilitatea redusă a reformelor democratice și consecvența în vederea redresării situației interne face ca în continuare țara noastră să fie monitorizată de Consiliul Europei.

Anticipări

Examenul cel mai serios ne așteaptă în perioada electorală, care va demonstra dacă putem sau nu trece la post-monitorizare. Pregătirea către alegeri va fi urmărită pe parcursul anului și nu numai în ziua alegerilor. În acest sens, “cu referire expresă la R. Moldova, Rezoluția 1619, la p. 5.3 prevede că reformele și procesele electorale trebuie să fie angajate având ca obiectiv minimal:

- micșorarea pragului electoral (APCE “regreta recentă decizie a legislativului moldovenesc care ridică pragul electoral la 6% pentru listele de partid”);
- crearea unei proceduri eficiente de plângeri și apel legate de alegeri;
- crearea de condiții egale pentru toate partidele în cursă, inclusiv în ceea ce privește acoperirea mediatică a campaniei, care trebuie să fie justă și nepărtinitoare”³⁰⁷.

Întrebări

- De ce recomandările și eforturile întreprinse în RM își găsesc atât de greu aplicabilitatea?
- În ce circumstanțe va fi posibilă trecerea la post monitorizarea CoE?

³⁰⁶ Co-raportorul Consiliului Europei: Alegerile parlamentare din 2009 vor fi testul maturității politice a Republicii Moldova, 09.09.2008, UNIMEDIA, www.unimedia.md

³⁰⁷ Revenco E., Mesaj univoc adresat de CoE Republicii Moldova, 17 iulie 2008, <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&id=255&idc=152>

Ex. 5. Tergivisarea semnării Convenției moldo-române privind micul trafic de frontieră

Subiectul

După aderarea la spațiul Schengen a nouă state europene (finele anului 2007), pentru a nu crea o nouă linie de demarcație, “asemenea cortinei de fier”, UE a profilat o nouă tactică - semnarea convențiilor cu privire la micul trafic, care ar dilua și ar liberaliza regimul de trecere a frontierei. Autoritățile Republicii Moldova tergiversează procesul semnării Convenției moldo-române cu privire la micul trafic la frontieră ceea ce constituie un dezavantaj pentru cetățenii țării.

Descrierea

Membrii UE, în care intră și România, au dreptul de a încheia acorduri bilaterale cu statele care nu sunt membre UE pentru a facilita intrarea în comunitatea europeană a locuitorilor din zonele de frontieră. Ucraina a semnat recent acorduri similare cu Ungaria și Slovacia. Statul român poate încheia astfel de acorduri cu Moldova, Ucraina și Serbia. Locuitorii acestor țări au posibilitatea de a veni în România în baza unui permis special ce are valabilitatea de 1 an. În acest context, autoritățile române au propus R. Moldova (ca și altor țări vecine) semnarea Convenției pentru micul trafic de frontieră. Republica Moldova tergiversează semnarea convenției moldo-române privind micul trafic la frontieră, motivând că e nevoie, înainte de toate, de semnarea unui tratat privind regimul frontierei, fapt care nu a fost îndeplinit nici în anul 2008.

Perspectiva semnării tratatului privind micul trafic de frontieră a apărut după ce a avut loc extinderea spațiului european, cu aderarea României și Bulgariei în 2007, care a stabilit hotarele inclusiv până la RM. Acest document reprezintă o abordare europeană față de necesitatea consolidării cadrului legal a frontierelor externe ale statelor UE. “Acest imperativ a fost prevăzut în contextul eventualei intensificări a circulației transfrontaliere la granițele UE, precum și în scopul ridicării oricăror obstacole pentru schimburile comerciale, sociale, interetnice sau cooperare regională”³⁰⁸.

Republica Moldova nu valorifică statutul de vecin al Uniunii Europene și nu poate astfel să inițieze mai multe proiecte transfrontaliere, pentru a beneficia de această ipostază în perspectiva aderării la UE. Situația în jurul Convenției privind micul trafic de frontieră între România și Republica Moldova continuă să sufere de lipsă de coerență, claritate și perspectivă.

Grupul țintă

- cetățenii RM;
- autoritățile decidente ale RM și României.

Impactul

Unii primari (din Sculeni, Bălănești etc.) au declarat că “după intrarea României în UE și introducerea regimului de vize pentru cetățenii R. Moldova, numărul șomerilor și a celor care pleacă să muncească „la negru” în străinătate a crescut, pentru că acești oameni au rămas fără o sursă de existență, iar proiectele de cooperare transfrontalieră sunt în impas și nu pot continua în lipsa acestei Convenții”³⁰⁹. Deci, impactul direct al nesemnării convenției se răsfârge direct asupra populației Republicii Moldova. Negocierea și semnarea acestei convenții ar contribui la mărirea comerțului la frontieră, precum și la ridicarea calitatea vieții cetățenilor din aceasta zonă.

De asemenea, nesemnarea convenției poate avea urmări negative atât pentru perspectivele de îmbunătățire a relațiilor moldo-române, a consolidării încrederii reciproce și relațiile prietenești cât și pentru sustenabilitatea și coerența dialogului cu UE și au un impact negativ asupra imaginii Republicii Moldova pe plan European.

³⁰⁸ Regulation (EC) No 1931/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006, laying down rules on local border traffic at the external land borders of the Member States and amending the provisions of the Schengen Convention

³⁰⁹ La Clubul de presa s-a discutat despre Conventia moldo-romana privind micul trafic de frontiera, 06.06.08, http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=348&Itemid=1

Dinamica

Cazul Convenției arată că deseori bunăstarea cetățenilor depinde de deciziile și voința autorităților politice. Semnarea acestui document era posibilă încă în 2007, imediat după intrarea în vigoare a Acordului de Readmisie. Acest caz a fost subiectul de discuție a mai multor runde de negocieri dintre diplomații din R. Moldova și România.

Dintre statele incluse în Politica Europeană de Vecinătate, Ucraina a semnat un acord de acest tip cu Ungaria, care a aderat la spațiul Schengen. “Acordul simplifică regulile de circulație pentru persoanele din 384 localități ucrainene și 244 localități maghiare. Consulatul maghiar din Beregovo (Maramureșul Istoric) deja eliberase, până la 1 februarie 2008, 2341 de permise pentru trecerea frontierei, iar cel din Ujgorod - 1416. În total, consulatul din Ujgorod planifica să elibereze 25.000 de permise în 2008”³¹⁰. De asemenea Ucraina a semnat sau este în proces de negociere și cu alte state vecine, deoarece în comparație cu Republica Moldova conștientizează oportunitățile și beneficiile pe care le poate avea.

În luna mai a anului 2008 mai multe partide politice din Republica Moldova au colectat semnături și au făcut demersuri către la Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE), pentru semnarea convenției moldo-române privind micul trafic de frontieră, în care menționau că “dreptul la libera circulație nu trebuie politizat, iar realizarea acestui drept va stimula dezvoltarea social-economică în zonă și va face mai prosperă viața oamenilor. Este o acțiune în interesul poporului”³¹¹. Iar la 5 iunie 2008, Centrul Independent de Jurnalism și Comitetul pentru Libertatea Presei au organizat o nouă sedință a Clubului de presă din Chișinău, în cadrul căreia s-au discutat despre Convenția privind micul trafic la frontiera dintre R. Moldova și România, în special, dar și despre proiectul Tratatului moldo-român privind frontiera de stat și situația care s-a creat după introducerea regimului de vize pentru România.

Factorii

- Republica Moldova a cerut mai întâi semnarea Tratatului de frontieră și a Tratatului politic de bază dintre România și Republica Moldova, înaintea semnării Acordului privind micul trafic de frontieră. Însă păstrarea punctelor problematice (nesemnarea Tratatului de bază și a celui de frontieră) denotă lipsa de progres real în raporturilor moldo-române.
- Chișinăul a propus Bucureștiului includerea întregului teritoriu al Republicii Moldova, inclusiv Transnistria, în zona de mic trafic la frontieră, în condițiile în care uzanțele interne ale UE stabilesc o zonă de 30/50km de km pentru micul trafic la frontieră.
- Lipsa dorinței politice a Republicii Moldova de a discuta și semna această convenție (Un grup de experți moldoveni s-au aflat la București la mijlocul lunii mai, dar potrivit declarațiilor oficiale nu a fost discutat Acordul privind micul trafic de frontieră);
- Interese politice.

Anticipări

Se vehiculează că documentul ar putea fi semnat până la alegerile parlamentare din 2009, pentru că acest fapt ar putea fi folosit de partidul de guvernământ pentru a-și maximiza rolul său politic în rândul electoratului, cât și datorită intervenției latente a României/UE, care va insista asupra depolitizării, deblocării și finalizării negocierilor ce țin de acest subiect. De asemenea, teritoriului frontalier moldo-român ca reprezentând un spațiu de cooperare transfrontalier ar putea să fie ținta unor proiecte infrastructurale comune finanțate din fondurile UE.

Întrebări

- Ar trebui Republica Moldova și România să contribuie la îmbunătățirea expertizei comune în domeniul dezvoltării relațiilor bilaterale?
- Ar fi necesară instituirea unui Centru comun de studii strategice ce ar oferi consultanță echidistantă a ambelor guverne?
- Ce oferă Republicii Moldova Convenția moldo-română privind micul trafic de frontieră?

³¹⁰ Zece adevăruri despre Convenția privind micul trafic, Timpul, 23 mai 2008, Nr.871

³¹¹ Nicolae Roibu, 5702 semnături pentru acces liber în România, Timpul, Nr.865, 14 mai 2008.

Ex. 6. Politica de Vecinătate și lipsa unui acord între Republicii Moldova cu UE

Subiectul

Rezultatele înregistrate ca urmare a implementării Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC) și Planului de Acțiune RM-UE, la expirarea termenului în 2008, demonstrează faptul că Republica Moldova n-a făcut față tuturor exigențelor UE urmând ca până la alegerile din 2009 să realizeze restanțele din Planul de Acțiuni. De asemenea, Moldova a insistat zadarnic asupra lansării unor negocieri pe marginea unui cadru juridic mai avansat în relațiile cu Uniunea Europeană.

Descrierea

Procesul de cooperare cu Uniunea Europeană n-a demarat decât în 1994 când UE și Republica Moldova au semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare, intrat în vigoare abia în 1998 (pe o perioadă de zece ani), care substituia printr-o manieră elegantă vidul de cooperare reală. APC n-a lăsat niciodată să se înțeleagă faptul că Republica Moldova va putea să se încadreze în marea familie a UE prin intermediul său. Politica Europeană de Vecinătate, de asemenea nu oferea în mod expres o aderare a RM la UE sau semnarea unui Acord de Asociere și Stabilizare.

Raportul de progres, după finisarea implementării Planului de Acțiuni UE-RM (PAUERM), făcut public la 3 aprilie 2008, evidențiază aplicarea defectuoasă a legislației adaptate la cerințele Planului, la care se adaugă restanțele cronice la un șir de capitole de maximă sensibilitate, precum: reforma sistemului judiciar și asigurarea independenței justiției; asigurarea adecvată a drepturilor omului (dreptul copilului, angajaților și deținuților, dreptul la libera exprimare, dreptul de a fi informat, dreptul la un proces echitabil, dreptul proprietății etc.); libertatea mass-media, mai ales a audiovizualului public; autonomia și eficiența administrației publice locale; climatul investițional, dezvoltarea dialogului autorităților cu societatea civilă și CoE, intrarea în vigoare a noii Legi privind întrunirile, etc. În plus, comunitatea europeană este îngrijorată de ultimele modificări ale Codului Electoral care măresc pragul electoral, interzic blocurile electorale, precum și alegerea persoanelor cu cetățenie dublă în funcții publice.

Pe 17 iulie 2008, 9 ambasadori ai statelor membre UE (Austria, Cehia, Franța, Germania, Lituania, Polonia, România, Marea Britanie) împreună cu Delegația Comisiei Europene și Reprezentatul special al UE în Republica Moldova au făcut publică o declarație comună privind starea democrației și a libertății de exprimare în Republica Moldova. În declarația a fost exprimată îngrijorarea ambasadurilor față de ultimele evoluții politice și în domeniul mass-media din Republica Moldova.

Rezultatele înregistrate la sfârșitul implementării Planului de Acțiuni RM-UE conturează un șir de probleme cu care se confruntă Republica Moldova, unii specialiști intitulând studiile lor „Planul de Acțiuni UE-RM: restanțe sau eșec total”³¹². Implementarea efectivă a reformelor rămâne o provocare și o problemă serioasă pentru autoritățile Moldovei, iar insuficiența capacităților administrative, politizarea administrației și potențialul redus al sectorului public periclitează posibilitățile de identificare a obiectivelor și realizare a politicilor prioritare.

Începând cu Summit-ul Extraordinar al UE din 1 septembrie 2008, dedicat în întregime războiului ruso-georgian și posibilelor sale implicații geopolitice, statele membre ale UE au luat, prin consens, o serie de decizii ce denotă determinarea UE de a aprofunda cooperarea sa cu statele ex-sovietice din Europa de Est – Ucraina, Moldova, Georgia, Azerbaidjan, Armenia și, chiar, Belarus. Astfel în acest context a fost lansat la 3 decembrie 2008 Parteneriatul Estic, dar care ca și APC sau PEV nu oferă o perspectivă clară de integrare în UE.

Grupul țintă

- Republica Moldova, Ministerul Afacerilor Externe și al Integrării Europene;
- Uniunea Europeană, Comisia Europeană;
- Corpul diplomatic al Republicii Moldova.

³¹² Mînzărari D., Planul de Acțiuni RM-UE: restanțe sau eșec total?, Discussion Paper, 2 ianuarie 2008.

Impactul

Autorii studiului „Evoluția libertăților mass-media în contextul implementării PAUEM”, lansat la 17 noiembrie 2008, la Chișinău, au ajuns la concluzia că: “implementarea Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Moldova (PAUEM) nu a avut practic nici o influență pozitivă asupra situației mass-media din R. Moldova”³¹³, asemenea situație poate fi trasată în marea majoritate a domeniilor în care sunt înregistrate curențe. Lipsa unei perspective clare de integrare europeană, ca urmare a reanșelor din interiorul țării, instigă o mare parte a populației să fie sceptică cu privire la viitoarea perspectivă de aderare. În acest context, cei 71% din populație (conform Barometrului de Opinie Publică din octombrie 2008) pot fi dezamăgiți și pot opta în favoarea migrației, căci conform aceluiași BOP, imboldul principal pentru aderarea la UE se rezumă la o eventuală îmbunătățire a condițiilor de trai ale populației, fapt confirmat de 70% din respondenți. Pe de altă parte, mimarea reformelor incluse în PAUEM, discreditează Republica Moldova în fața Uniunii Europene.

Dinamica

Încă de la inițierea relațiilor cu Uniunea Europeană, Republica Moldova speră la avansarea relațiilor și semnarea unui document ce ar oferi o perspectivă clară de aderare. Însă oficialii UE sunt de altă părere, de exemplu, Benita Ferrero-Waldner, comisar al Uniunii Europene pentru Relații Externe și Politică de Vecinătate, aflată într-o vizită oficială la Chișinău, a declarat, în cadrul unei întrevederi cu premierul moldovean Vasile Tarlev, că “UE va aproba un cadru juridic mai avansat al relațiilor cu Moldova doar după ce administrația de la Chișinău va îndeplini toate prevederile reformatoare ale Planului de Acțiuni Moldova-Uniunea Europeană”³¹⁴. Iar Alexander De Jager a menționat că: “Planul de Acțiuni este un document important pentru Moldova. Desigur se observă un mare progres în ultimii ani, dar cred că toți sunt de acord că Moldova are nevoie de mai mult timp pentru realizarea acestuia”³¹⁵.

Propunerea Comisiei Europene (3 decembrie 2008) de a institui un nou Parteneriat estic reprezintă o nouă etapă în relațiile UE cu Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina. Acest parteneriat ambițios prevede “adâncirea semnificativă a nivelului de angajare politică, inclusiv perspectiva tranziției la o nouă generație de acorduri de asociere, integrarea extinsă în economia UE, facilitarea călătoriilor cetățenilor din această regiune către UE cu condiția îndeplinirii anumitor cerințe de securitate, stabilirea de modalități mai concrete de asigurare a securității energetice care să fie avantajoase pentru toate părțile implicate și creșterea nivelului de asistență financiară. UE propune să sprijine într-o mai mare măsură, prin activitatea sa de zi cu zi, eforturile de reformă ale partenerilor săi, prin intermediul unui nou program global de consolidare instituțională și a unei noi dimensiuni multilaterale, care va permite formularea unui răspuns solidar în cadrul parteneriatului la provocările comune”³¹⁶. S-ar menționa de asemenea că Parteneriatul ar stabili un acord de asociere, care este diferit de Acordul de Stabilizare și Asociere și ar fi mai mult o continuare a cooperării, o adâncire a relațiilor bilaterale în diferite domenii care ar duce la instaurarea stabilității și securității.

O altă problemă cu care se confruntă autoritățile Republicii Moldova în dinamica evoluțiilor dintre RM și UE se materializează în „criză de timp pentru pregătirea negociatorilor, ele nu au reușit, până în prezent, să structureze o strategie clară, coerentă și credibilă de atingere a obiectivelor fixate în domeniul integrării europene. Actuala viziune, formulată la 17 iulie 2008, în cadrul Comisiei Naționale de Integrare Europeană, de către ministrul Andrei Stratan, este mai curând o listă de solicitări și propuneri prezentate Comisiei Europene.”³¹⁷

Factorii

- Lipsa voinței politice de a eficientiza politicile promovate în vederea integrării

³¹³ Implementarea PAUEM nu a influențat pozitiv situația mass-media din Moldova, 17.11.2008, <http://www.info-prim.md/?x=102&y=19253>

³¹⁴ Benita Ferrero-Waldner : Uniunea Europeană așteaptă ca Moldova să se reformeze, Cotidian Național Nr.200828 din 19 februarie 2008

³¹⁵ Alexander De Jager: Noi dorim să vedem Moldova, Cotidian Național Nr.200833 din 26 februarie 2008

³¹⁶ *Parteneriatul estic – un nou capitol ambițios în relațiile UE cu partenerii săi răsăriteni. Comisia Europeană.* <http://www.interlic.md/2008-12-03/parteneriatul-estic-un-nou-capitol-ambitios-in-relatiile-ue-cu-partenerii-sai-rasariteni-comisia-e-7558.html>

³¹⁷ Câteva întrebări cu privire la viitorul cadru juridic Moldova-UE, <http://europa.timpul.md/Article.asp?idIssue=183&idRubric=2185&idArticle=5565> 21 noiembrie 2008

europene;

- Nivelul ridicat al corupției și necredibilitatea justiției;
- PAUERM a fost perceput ca obligație și ca „ceva ce trebuie raportat” și nu ca o etapă în consolidarea țării și a relațiilor cu Uniunea Europeană;
- Lipsa experienței în promovarea reformelor;
- Lipsa de voință, competență și capacitate administrativă;
- Lipsa aplicării efectivă a legilor elaborate.

Anticipări

Așteptările Chișinăului vizavi de viitorul acord cu Bruxellesul sunt foarte mari și, prin urmare, obiectivele urmărite sunt formulate în termeni maximaliști și cam ireal de îndeplinit. Dar totuși, autoritățile moldovene speră că noul acord cu UE va fi unul de asociere, va conține o perspectivă ferm definită de aderare la UE și va oferi Moldovei acces liber la cele patru libertăți comunitare: libera circulație a persoanelor, mărfurilor, serviciilor și capitalului din interiorul pieței comune a UE. Chișinăul va insista ca mandatul de începere a negocierilor privind noul acord juridic R. Moldova-Uniunea Europeană să fie acordat până la viitoarele alegeri parlamentare, în timp ce Comisia Europeană a dat de înțeles că acest lucru se va produce după scrutinul din 2009.

Întrebări

- Ce avantaje ar presupune Parteneriatul Estic al UE și va face față RM la noile perspective ce se profilează?
- După alegerile parlamentare din 2009, reformele din Republica Moldova și cursul pro-european vor cunoaște o altă dinamică?

Ex. 7. Problema contrabandei la frontiera moldo-ucraineană

Subiectul

Lipsa controlului autorităților Republicii Moldova asupra frontierei de est a țării instigă și susține contrabanda la frontiera moldo-ucraineană. Această problemă contribuie la instabilitatea, insecuritatea precum și denaturarea imaginii atât a Republicii Moldova cât și a întregii regiuni. În contextul în care cele două țări: Ucraina și Republica Moldova se află la hotarele UE și si-au declarat opțiunea de integrare europeană, acest subiect sensibil poate constitui un obstacol care ar târăgăna acest deziderat.

Descrierea

Problema contrabandei la frontiera moldo-ucraineană este una din cele mai complexe probleme cu care se confruntă cele două state în raporturile lor bilaterale și care au un impact negativ asupra securității statelor și regiunii.

Contrabanda, estimată la sute de milioane de dolari anual, în special cea cu produse din tutun, produse petroliere și băuturi alcoolice, traficul ilegal de arme, droguri și persoane au devenit cei mai importanți și cei mai negativi factori de influență asupra securității și economiei Republicii Moldova.

„Înghetarea” conflictului din stânga Nistrului și nesoluționarea acestuia nu permite autorităților constituționale să controleze un segment de 450 km, iar această situație contribuie la dezvoltarea crimei organizate. Ca urmare a înregistrării problemelor la frontiera moldo-ucraineană, experții EUBAM în colaborare cu autoritățile Republicii Moldova și a Ucrainei continuă să lucreze la punctele de trecere a frontierei, de-a lungul celor 1.222 km a frontierei moldo-ucrainene în scopul facilitării comerțului și a circulației legale a persoanelor, ajutând în același timp la combaterea criminalității și a corupției.

Republica Moldova și Ucraina prin conlucrare cu Misiunea Uniunii Europene „EUBAM” au realizat operațiunea „Focus - 2” care este a cincea operațiune comună de control la frontieră. Comparativ cu operațiunile precedente, inovația principală a constat în formarea a cinci grupuri de lucru pentru desfășurarea și efectuarea operațiunilor comune cu participarea diferitor servicii. Scopul operațiunii a fost combaterea deplasării ilegale a mărfurilor peste frontiera moldo-ucraineană, traficul de persoane și migrarea nelegitimă, precum și îmbunătățirea analizei riscurilor. În mod deosebit, operațiunea a fost orientată la întărirea colaborării între serviciile de grăniceri și organele de drept ale Moldovei și Ucrainei.

Cu toate acestea pe parcursul anului 2008 au fost depistate un șir de acțiuni frauduloase care periclitează securitatea frontierelor și a statelor. „Poliștii din Austria au oferit informații, referitoare la unele presupuneri, că are loc vânzarea copiilor din Moldova prin Ucraina în Austria și în alte țări ale Uniunii Europene. În timpul operațiunii serviciile moldovenești și ucrainene au depistat 293 cazuri de contrabandă cu mărfuri în punctele de trecere și pe sectoarele frontierei verzi. Valoarea totală a mărfurilor reținute pe parcursul a două faze ale operațiunii a constituit peste 1 milion euro”³¹⁸.

Grupul țintă

- Populația de pe ambele maluri ale Nistrului;
- Serviciile vamale ale Ucrainei și Moldovei;
- Infrastructura.

Impactul

Conform Șefului misiunii europene, Ferenc Banfi, „teritoriile Moldovei și Ucrainei au devenit, în ultimul timp, țări de tranzit pentru substanțele narcotice grele, care sunt importate din America Latină și Afganistan”. În cadrul operațiunii FOCUS-II, în portul Iliciiovsk din Ucraina au fost depistate 40 de kilograme de cocaină, în valoare de 8 milioane de euro, care urmau să ajungă pe piața tenebră din Uniunea Europeană. Alte, 6 kilograme de cocaină în valoare de 1,2 milioane de Euro, care făceau parte din aceeași partidă au fost reținute pe teritoriul Republicii Moldova.³¹⁹

³¹⁸Operațiunea comună combate criminalitatea la frontiera moldo-ucraineană, 9 octombrie 2008

<http://www.customs.md/index.php?id=1435>

³¹⁹Moldova și Ucraina solicită prelungirea mandatului misiunii EUBAM la frontiera comună, 14 octombrie 2008

<http://omg.md/Content.aspx?id=353&lang=1>

Contrabanda la frontiera moldo-ucraineană au un impact asupra:

- bugetului de stat ca urmare a eschivării de la plata impozitelor
- imaginii celor două state
- pune în pericol securitatea și stabilitatea statului și a întregii regiuni
- susținerii economiei tenebre.

Dinamica

Problema contrabandei la frontiera moldo-ucraineană a fost tratată pe parcursul anilor în multiple contexte. Am vrea să atenționăm asupra faptului că deși s-au realizat unele progrese în acest domeniu, totuși în anul 2008 continuă să mai persiste infracțiuni legate de contrabandă, tranzit de droguri, migrație ilegală etc.

Numeroasele cazuri de depistare de carne, țigări, valută, pastile psihotrope, legume, precum și declarații parțiale sau lipsa lor cu privire la bunuri au continuat a fi în vizorul Misiunii ca un domeniu al responsabilității sale. Spre exemplu, în luna aprilie 2008 EUBAM a raportat despre capturarea a circa 3 milioane țigări pe arealul responsabilității sale. Cantități mari de carne continuă a fi importate în Moldova, în special în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Cazurile de capturare a cărnii fără acte corespunzătoare au devenit tot mai frecvente.

Continuă a fi descoperite cazurile de subevaluare a bunurilor importate. Autoritățile descoperă permanent autoturisme și motociclete de lux subevaluate sau dezasamblate.

Misiunea Uniunii Europene de asistență la frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM) a prezentat un raport al Operațiunii de control mixt FOCUS 2, care a avut loc între 7 și 23 aprilie 2008, în care se menționa că: “Operațiunea Focus 2 a fost implementată de serviciile partenere și agențiile de respectare a legii din Moldova și Ucraina și EUBAM în comun cu agențiile de drept ale UE FRONTEX, OLAF și Centrul SECI. Operațiunea comună a rezultat în descoperirea a sute de activități nelegitime, inclusiv contrabandă, migrație ilegală și fraude vamale. În această perioadă, s-au efectuat 174 de rețineri de marfă la un cost total de 409.000 euro. În timpul acestei operații au fost identificate câteva rețele și scheme de migrație”³²⁰.

În contextul acestei dinamici către sfârșitul anului 2008, Misiunea EUBAM va oferi serviciilor partenere training în 16 domenii (spre exemplu, evaluarea vamală, documente contrafăcute, relațiile cu publicul și analiza riscurilor) și 13 experți în diverse domenii (spre exemplu, combaterea crimei organizate transfrontaliere, anti-corupție, facilitarea comerțului și consultanță pentru nivelul superior).³²¹

În cadrul celei de-a 11-a ședințe a Consiliului Consultativ al Misiunii EUBAM, Reprezentanții Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) au menționat că nu au fost atins toate scopurile propuse în activitatea sa la frontiera moldo-ucraineană, de aceea mandatul misiunii trebuie să fie prelungit și după 1 ianuarie 2009.

Factorii

- Nesoluționarea conflictului transnistrean;
- Imposibilității gestionării acestui segment de frontieră de către autoritățile moldovenești;
- Implementarea inefficientă a legislației;
- Carențele managementului de control la frontieră;
- Existența unor grupări criminale, de contrabandiști și ineficiența contracarării lor.

Anticipări

În contextul cunoașterii intențiilor și dorinței R. Moldova și Ucrainei de a se integra în UE aceste țări vor fi nevoite să armonizeze legislația lor la standardele UE. În același context se poate constata că UE nu este cointerесată să aibă la frontiera sa o zonă caracterizată de trafic, corupție, contrabandă, de aceea va depune eforturi pentru a ajuta la contracararea acestor fenomene.

³²⁰ Comunicat de presă, Misiunea Uniunii Europene de asistență la frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), *Odessa, 27 iunie 2008*

³²¹ Cea de a 10-a întrunire a Consiliului Consultativ al Misiunii Uniunii Europene de asistență la frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM) – sumarul rapoartelor SUMARUL RAPOARTELOR *Odessa, 27 iunie 2008*

Întrebări

- Ce trebuie perfecționat în activitatea serviciilor de frontieră pentru a fi mai eficiente?
- Cine este interesat de menținerea contrabandei la frontiera moldo-ucraineană?
- Ce scheme de trecere ilegală peste frontiere s-au depistat?

Ex. 8. Republica Moldova –CSI: model de duplicitate a diplomației moldovenești

Subiectul

Cu toate că Republica Moldova și-a declarat obiectivul strategic de integrare europeană, pe parcursul anului 2008 rămâne încă membră a Comunității Statelor Independente (CSI) și optează pentru conlucrarea cu ambele structuri. Această opțiune este de cele mai dese ori catalogată ca o politică duplicitară sau o politică care nu are un vector foarte bine determinat. Republica Moldova colaborează în cadrul CSI mai mult pe segmentul economic, care se dovedește a fi inefficient în această componență.

Descrierea

Până în prezent, Republica Moldova încă mai este în așteptarea avantajelor economice, comerciale și politice promise de CSI. La ora actuală statele CSI acordă o mai mare atribuție relațiilor bilaterale, decât cooperării multilaterale în cadrul Comunității. În formula actuală organizația nu mai este atractivă pentru majoritatea membrilor ei. Plus la aceasta CSI și UE reprezintă două procese integraționiste distincte, chiar contradictorii, și, în consecință, Republica Moldova va fi nevoită să opteze în favoarea uneia dintre ele.

În perioada 13–14 noiembrie 2008 la Chișinău și-a desfășurat lucrările Summit-ul șefilor de guverne din țările CSI. La acest Summit s-a încercat să se pună bazele relansării și modernizării CSI și să se producă o schimbare de accente atât în cadrul Comunității, cât și în ceea ce ține de rolul Federației Ruse în regiune. Aceste schimbări au fost determinate de războiul din Georgia, de actuala criză financiară internațională, dar și de schimbarea rolului Rusiei în plan regional și internațional. Chișinăul spera că vizita lui Putin va contribui la soluționarea problemei transnistrene, fapt care nici nu a fost discutat.

Ca urmare a evenimentelor din august, Georgia a inițiat procedura de retragere din CSI; Ucraina, deși nu a făcut acest lucru, nu și-a ascuns simpatiile față de acțiunile conducerii de la Tbilisi; este un semnal și faptul că Uzbekistanul și-a sistat activitatea în organizația EURASEC, iar Chișinăul nu numai că nu a făcut nici cea mai mică aluzie la o posibilă plecare din CSI, dar, din contra a organizat Summitului în Moldova și a preluat președinția CSI, a dat de înțeles că actuala guvernare este un susținător al acestei Comunități. Mai mult ca atât, Chișinăul a acceptat ajutorul „generos” al Rusiei în exercitarea actului președinției în CSI în 2009. Cu alte cuvinte, Moldova și-a dat deschis acordul de a fi folosită de către Rusia pentru consolidarea CSI.

Am mai putea menționa că întrunirea de la Chișinău, care a fost foarte mediatizată, nu s-a deosebit prin nimic de alte întruniri anterioare. Discuțiile despre adoptarea unor strategii și documente epocale, evident întru binele cetățenilor, despre bugetul CSI, etc., fără ca textele proiectelor acestora să fie publicate, vorbește de la sine despre această organizație. Trebuie să constatăm că, spre regret, activitatea în CSI pentru Republica Moldova practic nu a avut nici un efect pozitiv de-a lungul anilor, cu toate acestea ea continuă să facă parte din această organizație chiar cu acel risc de a pierde credibilitatea europenilor cu privire la obiectivul de integrare europeană a Republicii Moldova.

Grupul țintă

- Republica Moldova (cetățenii și decidenții);
- Statele membre CSI;
- Statele membre UE.

Impactul

Scopul aderării R. Moldova la CSI a rămas până acum nemotivat. Multe dintre documentele semnate n-au fost ratificate și implementate. Unele au fost ratificate de un număr mic de state, ceea ce a făcut imposibilă realizarea lor. Fiind determinate de ineficiența Comunității, statele-membre au găsit alternativă în colaborarea cu statele din aceeași regiune, creând acorduri bilaterale sau diferite structuri subregionale. Oscilarea Republicii Moldova între Occident (UE) și Federația Rusă (CSI) are repercusiuni asupra cetățenilor Republicii Moldova, asupra stabilității și securității. Plus la aceasta, în

acest context se pune la îndoială consecvența politicii externe a Republicii Moldova care aduce prejudicii imaginii țării.

Dinamica

În anul 2008, comparativ cu Summit-urile și activitățile din anii precedenți, întrevăderea șefilor de guverne de la Chișinău a adăugat trăsături noi pentru CSI precum: părăsirea organizației de către Georgia ca urmare a războiului ruso-georgian (un stat CSI care a intervenit în treburile interne a unui stat independent și suveran, de asemenea membru al aceleiași organizații); desfășurarea în ultimii ani a unui război informațional de către Rusia împotriva Ucrainei și amenințările permanente din partea unor oficiali ruși la adresa integrității teritoriale a acesteia toate acestea schimbă din imaginea și credibilitatea CSI.

Cu toate acestea se poate de menționat ca ani de-a rândul se discută, practic, aceleași probleme, însă care nu înregistrează efecte benefice asupra țărilor membre. De fapt, cu excepția summit-urilor CSI din 2004, când a fost întreprinsă o acțiune împotriva OSCE și a summit-ului din 2005 de la Kazani, când Rusia a anunțat monetizarea relațiilor cu partenerii din CSI, toate celelalte summit-uri par foarte asemănătoare. Discuții în cadrul întrevederilor sunt axate pe spațiul informațional comun, asigurat prin intermediul telecompaniei "MIR", zona de comerț liber, despre probleme umanitare etc., toate acestea migrează de pe o agendă pe alta. Numai că de la o reuniune la alta lucrurile se complică. Spre exemplu, spațiul informațional comun din CSI își pierde în mare măsură sensul după ce Georgia, care a avut o contribuție deosebită la trezoreria culturală comună a fostelor republici sovietice, a părăsit CSI.

La Summit-ul din 2008, statele din CSI și-au pus în fața sa o sarcină destul de ambițioasă - să adopte Strategia dezvoltării economice a CSI până în 2020. Potrivit strategiei, membrii CSI urmează să facă în următorii 12 ani ceea ce nu au făcut pe parcursul ultimilor 17 ani.

Referitor la aspectul economic al relațiilor ruso-moldovenești, restricțiile impuse de Rusia cu doi ani în urmă la circulația producției vinicole moldovenești au avut la bază interese politice și putem să menționăm că și până astăzi are repercusiuni asupra Republicii Moldova.

Participarea lui V. Putin la Summitul CSI de la Chișinău i-a conferit întâlnirii o semnificație majoră și care a constituit prima vizită a înaltului demnitar a Federației Ruse, după eșuarea „Memorandumului Kozak” (în anul 2003). Cu toate acestea, la acest Summit nu s-a discutat despre perspectiva reglementării conflictului transnistrean.

Factorii

- Presiuni din partea Federației Ruse;
- Dependența de resurse energetice a Federației Ruse;
- Nesoluționarea conflictului transnistrean;
- Indecizia autorităților RM cu privire la politica promovată;
- Acțiunile incoerente și bine definite împiedică de a înregistra progrese vizibile;
- Tendința Rusiei de a utiliza CSI-ul în scopuri geo/politice;

Anticipări

Summit CSI, din toamna anului 2008, care a avut loc la Chișinău a pus bazele formale pentru impulsivitatea proceselor integraționiste în cadrul Comunității Statelor Independente, cu toate acestea suntem foarte sceptici cu privire la perspectivele acestui for, căci este lungul șir al obiectivelor declarate și evenimentelor desfășurate care nu au un rezultat palpabil și viabil. Iar viitoarea președinție a Republicii Moldova în toate organele statutare ale CSI pe lângă faptul că nu vor înregistra progrese pentru viitorul țării va semna o dată în plus indecizia Republicii Moldova cu privire la obiectivului de integrare europeană.

Întrebări

- Este Comunitatea Statelor Independente compatibilă cu Uniunea Europeană?
- Cât de insistenți suntem noi în promovarea politicii noastre, care este cel puțin declarată, de apropiere de UE și de integrare în Uniunea Europeană
- În ce domenii cooperează RM în cadrul CSI și care sunt rezultatele?

Ex. 9. Neutralitatea Republicii Moldova

Subiectul

Statutul de neutralitate a Republicii Moldova nu reprezintă în sine o garanție de securitate și nu oferă avantaje în asigurarea stabilității interne și externe a statului. În ce privește acțiunile întreprinse pentru promovarea statutului de neutralitate, putem constata că conceptul aplicat unui astfel de stat cum este Republica Moldova, suferă anumite limitări în aplicarea sa. Se are în vedere faptul că statul care adoptă un astfel de statut trebuie să dispună de resurse reale pentru a le realiza, adică de un potențial economic, politic și militar avansat. În ce privește Republica Moldova, ea nu corespunde pe deplin parametrilor respectivi, fapt care face statutul său de neutralitate vulnerabil. Totuși și în anul 2008 conducerea Republicii Moldova a insistat asupra păstrării și consolidării statutului de neutralitate a RM.

Descrierea

Republica Moldova este un stat neutru din momentul adoptării Constituției, care prin art. 11³²² proclamă „neutralitatea sa permanentă și menționează că Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său”. Autoritățile Republicii Moldova insistă asupra conceptului de neutralitate cu toate că mass-media și analiștii politici au publicat diferite materiale aducând argumente plauzibile pentru a contrazice acest fapt și menționează faptul că neutralitatea este un lucru destul de scump, pe care Republica Moldova nu și-l poate permite. Pe parcursul acestor ani, am avut un statut de neutralitate care s-a dovedit a fi „gol de conținut”, deoarece pe teritoriul nostru se află trupele și armamentul unui stat străin. În acest context, statutul de neutralitate reprezintă un moment sensibil în procesul decizional al Republicii Moldova.

“Pseudo-argumentele, pe care le promovează promotorii neutralității se reduc la compararea Republicii Moldova cu situația geopolitică și geostrategică a altor state neutre din Europa. Falsitatea acestuia este evidentă, deoarece nici unul din statele neutre din Europa nu se confrunta cu problema secesionismului, a instabilității politice, economice și puternicii presiuni rusești. Amplasarea geopolitică a fiecăruia din cele cinci state-neutre este total diferită, dar cu mult mai avantajoasă celei a Republicii Moldova. Proclamarea neutralității lor a avut loc în contexte istorice diferite, urmărind scopuri politice clare și beneficiind de garanții externe pentru realizarea acestora. Nivelul lor de dezvoltare economică și puternica atractivitate investițională a acestor state se datorează prezenței lor UE și în imediata vecinătate a NATO”³²³.

Statutul de neutralitate a R. Moldova este unul auto-proclamat și nu este recunoscut pe plan internațional. Moldova nu are propriile mijloace pentru a impune respectarea statutului de neutralitate. În comparație cu alte țări, cum ar fi de exemplu Suedia și Elveția, care au la fel statutul neutralității, dar sunt recunoscute în mod neoficial, prin consens, pe plan internațional și plus la toate dispun de mijloace pentru a-și permite acest lux. Suedia, Elveția, Finlanda au forțe armate foarte impunătoare, care ar interzice orice agresiune din exterior. Forțele armate finlandeze și suedeze costă foarte mult, iar bugetul militar este foarte ridicat. “Neutralitatea impusă a R. Moldova nu are nimic de-a face cu cea negociată a Elveției, Austriei sau Finlanda, cu care se fac adesea – aberante – comparații”³²⁴.

Una din condițiile principale a neutralității constă în asigurarea inviolabilității teritoriului statului. În situația Republicii Moldova, nu putem vorbi despre inviolabilitate, fiind prezentă problema existenței formațiunii secesioniste pe teritoriul din stânga Nistrului – autoproclamată Republică Moldovenească Nistreană, problemă cu care statul nostru se confruntă și în anul 2008.

R. Moldova, în pofida faptului că are trupe străine pe teritoriul ei, nu are o garanție internațională și nu dispune de finanțe necesare. “Nici NATO, nici Uniunea Europeană, nici Statele Unite ale Americii nu s-ar alătura niciodată unui asemenea sistem de garanții. Numai Federația Rusă ar fi doritoare să garanteze, „chipurile”, neutralitatea, pentru că aceasta ar deveni un instrument pentru

³²² Monitorul Oficial al R. Moldova nr.1 din 12.08.1994

³²³ Gorincioi R., Argumente pro și anti-NATO în Moldova, 30.06.2008, După Unimedia

³²⁴ Dungaci D., De ce nu poate fi garantată permanent neutralitatea R. Moldova? Flux, Nr.200851, 21 martie 2008

intervenție permanentă în afacerile interne ale Republicii Moldova”³²⁵.

Grupul țintă

- Autoritățile publice centrale (Parlamentul, Președinția, Guvernul);
- cetățenii Republicii Moldova;
- NATO.

Impactul

Statutul de neutralitate a RM, invocat prea des fără de motiv real, are o consecință asupra veridicității competențelor decidenților țării, asupra funcționării statului de drept în țară, afectează și imaginea Republicii Moldova. Neutralitatea Republicii Moldova nu reprezintă o garanție de securitate și nu oferă avantaje în asigurarea stabilității interne și externe a statului. Plus la care statutul de neutralitate n-a reușit să contribuie la soluționarea conflictului transnistrean.

Un alt impact care poate fi detectat ca urmare a statutului de neutralitate și care din ce în ce mai des este invocat în presa autohtonă, este ca nu va putea fi realizat obiectivul țării de integrare europeană în corelație cu păstrarea statutului de neutralitate și fără o integrare prealabilă (sau paralelă) în structurile euro-atlantice. Este deseori menționat faptul că atât timp cât RM nu se va integra în structurile NATO, ea nu va putea să se integreze nici în cadrul UE (aducându-se exemplul statelor care au aderat incipient la NATO și apoi la UE). Plus la toate se menționează că: “între Uniunea Europeană și NATO există o interacțiune foarte strânsă la multiple niveluri, deoarece statele-membre ale UE nu doresc să cheltuiască pentru apărare mai mult de 2 la sută din PIB, împrumutând forțele NATO și SUA în cadrul politicii europene de apărare”³²⁶.

Deci în concluzie, am putea menționa că RM păstrându-și statutul de neutralitate periclitează stabilitatea și securitatea proprie, contribuie la crearea unei bariere în calea dezvoltării, constituie un impediment în transformarea și posibila integrare în unele structuri internaționale.

Dinamica

În art.11 al Constituției R. Moldova este specificat expres statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova. Același moment este evidențiat în cadrul Concepției de Securitate a Republicii Moldova adoptată la 15 mai 1995, precum și în noua Concepție de Securitate, adoptată la 22 mai 2008.

Statutul de neutralitate permanentă presupune că țara noastră nu este parte și nici nu va intra în blocuri militare, nu va participa la acțiuni militare și nu va admite prezența pe teritoriul său a unor trupe militare și armamente străine. Contingentul militar al Republicii Moldova va fi limitat la angajați în bază de contract, care vor avea doar prerogative de apărare și de participare în operațiuni pacifitoare. Republica Moldova va consolida relațiile de parteneriat și cooperare cu țările neutre membre ale UE, precum și va depune eforturi pentru recunoașterea expresă a neutralității permanente de către principalii actori internaționali.

Statutul de neutralitate permanentă este principiul de bază a conceptului securității naționale, astfel tot sistemul de securitate națională și toate acțiunile Republicii Moldova îndreptate spre asigurarea securității naționale sunt bazate pe acest principiu. Cooperarea cu Organizația Tratatului Nord-Atlantic este văzută în această concepție tot prin prisma „statutului de neutralitate permanentă”. De fapt, despre cooperarea Republicii Moldova cu NATO în concepție sunt trecute doar 2 rânduri: „Ținând cont că țara noastră nu are ca scop aderarea la NATO, cooperarea RM-NATO este bazată pe principiul unei relații pragmatice, care are ca obiectiv sprijinirea eforturilor R. Moldova de edificare a unui sistem funcțional al securității naționale al Republicii Moldova, precum și trecerea țării de la calitatea de consumator la cea de generator al securității regionale”³²⁷. Concepția nu conține nici un cuvânt despre Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP).

Țara noastră are nevoie de recunoașterea internațională a neutralității ei, de relații deschise și respectuoase față de alegerea constituțională a poporului moldovenesc, a declarat la Munchen Președintele R. Moldova Vladimir Voronin, în cadrul lucrărilor celei de-a 44-a Conferințe Naționale

³²⁵ Iosip G., Vladimir Socor: Agenda legislativă europeană a avansat rapid în Parlament datorită vicepreședintelui Parlamentului, Iurie Roșca, Flux, Nr.2008109 din 20 iunie 2008

³²⁶ Strelciuc I., Statutul de neutralitate va împiedica Moldova să decidă asupra aderării la UE, Flux, Cotidian Național Nr.2008120 din 07 iulie 2008

³²⁷ “Concepția securității naționale”, sub așteptările societății civile, Ediția de Vineri Nr.200894 din 30 mai 2008

pentru politica securității, comunică agenția Novosti-Moldova cu referire la serviciul de presă al șefului statului.³²⁸

Reiterăm faptul că Republica Moldova, înscriind în Constituția sa statutul de neutralitate permanentă, n-a cerut însă confirmarea lui în cadrul ONU. Astfel, neasigurând recunoașterea și garantarea statutului de neutralitate permanentă pe plan internațional nu produce efecte juridice. Până în prezent Republicii Moldova nu a încheiat acorduri cu alte state prin care acest statut să fie recunoscut și garantat, ceea ce înseamnă că nu este efectiv.

Factorii

- Adoptarea statutului de neutralitate, care era și este incompatibilă cu starea reală a lucrurilor din R. Moldova;
- Staționarea trupelor străine pe teritoriul R. Moldova;
- Imposibilitatea asigurării neutralității (din punct de vedere economic și militar);
- Aflarea la interferența dintre UE, NATO și Federația Rusă;
- Nedorința schimbării acestui statut și neconștientizarea de către decidenții R. Moldova a dezavantajelor neutralității.

Anticipări

Este puțin probabil ca în 2009, Republica Moldova să cunoască un avânt economic și să poată să-și asigure stabilitatea, întrucât acesta este un proces de durată. Cum am arătat și în textul de mai sus în cadrul societății civile se simte lipsa unui consens asupra unor valori și idei comune, iar acțiunile civice sunt încă percepute ca acțiuni politice și nu neapărat ca niște acțiuni cetățenești.

Exaltarea conceptului de neutralitate permanentă este o dovadă a faptului că această chestiune este extrem de importantă pentru stabilizarea republicii, cu toate acestea până la alegerile parlamentare din 2009 nu se prevăd schimbări în acest sens. În opinia unor analiști, după alegerile din 2009 va exista un puternic imbold pentru autoritățile de la Chișinău să urmeze exemplul celor de la Kiev și Tbilisi, de a merge pe opțiunea euro-atlantică și în acest context ar presupune o revizuire a statutului de neutralitate.

Întrebări

- În ce măsură amenințările la adresa securității naționale, identificate în Concepția de securitate a RM, pot fi soluționate în baza principiului de neutralitate?
- De ce nu poate fi garantată neutralitatea RM?
- Este compatibil statutul de neutralitate a RM și vectorul său de integrare în Uniunea Europeană?
- Prezența unei forțe militare străine pe teritoriul R. Moldova nu constituie o sfidare a principiului de neutralitate?

³²⁸ Președintele RM: "Moldova are nevoie de recunoașterea internațională a neutralității sale", 11.02.2008, http://newsmoldova.md/news.html?nws_id=677659&date=2008-02-11

Ex. 10. Problema transnistreană și ineficiența negocierilor

Subiectul

De aproape două decenii conflictul transnistrean nu poate fi soluționat, iar negocierile, în diferite formate, pe parcursul anilor demonstrează ineficiența actorilor care negociază. Nesoluționarea conflictului și ineficiența negocierilor au repercusiuni asupra integrității și securității Republicii Moldova. Soluționarea problemei transnistrene are o importanță deosebită nu doar pentru viitorul Republicii Moldova (integrarea în UE, controlul întregului teritoriu, suprimarea contrabandei la frontieră etc.), ci și pentru securitatea din întreaga Europă.

Descrierea

Suspendarea continuă a procesului de negocieri și menținerea conflictului în starea „înghețată” reprezintă o problemă cu care s-a confruntat Republica Moldova și pe parcursul anului 2008. Mass media din Republica Moldova a monitorizat cu atenție evenimentele și acțiunile care au fost întreprinse pe parcursul acestui an, printre care putem menționa întâlnirea din 11 aprilie 2008 a președintelui V. Voronin și Igor Smirnov (după o pauză de 7 ani), unde s-a dorit consolidarea încrederii între cele două maluri ale Nistrului. Fapt ce nu s-a realizat și a fost urmat de un șir de alte evenimente, care subminează poziția Republicii Moldova. În acest context se înscrie seminarul „Dialoguri transnistrene” din 28 iunie 2008, unde ministrul moldovean al reintegrării V. Șova, a afirmat “dispunerea autorităților de la Chișinău de a recunoaște statutul de republică Transnistriei, dar fără recunoașterea dreptului de veto, inclusiv și garantarea dreptului la proprietate, statutul de neutralitate a Republicii Moldova”³²⁹, etc. Aceste oferte se înscriu în logica permanentelor cedări ale Chișinăului în fața autorităților separatiste, care încurajează Tiraspolul în urmărirea obiectivului independenței, ceea ce bine înțeles este în detrimentul interesului Republicii Moldova.

La 22 iulie 2008, Președintele Vladimir Voronin a avut o întâlnire cu mediatorii și în formatul “5+2”. Întâlnirea urma să deschidă perspective pentru reluarea procesului de negocieri. Eforturile îndreptate spre reluarea procesului de negocieri în format “5+2” nu s-au soldat cu vreun rezultat și în pofida iluziei „dezghețării” conflictului reuniunea informală s-a finalizat cu unele constatări și afirmații de ordin general, iar relațiile între părți au dat dovadă de profunde divergențe rămânând destul de complexe.

În lungul șir al evenimentelor care au contribuit la crearea unei stări tensionate au servit întrevederile de la 25 august 2008, a Președintele Rusiei, Dmitri Medvedev, cu Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, la Soci și apoi a întrevederii Președintele Rusiei cu liderul transnistrean Igor Smirnov.

După războiul ruso-georgian din august 2008 Federația Rusă a întreprins inițiative de a reduce importanța formatului de negocieri “5+2”. Rusia a insistat asupra faptului că soluția urmează să fie găsită la masa de negocieri dintre Chișinău și Tiraspol. În aceste circumstanțe, Rusia dorea să-și afișeze imaginea de „mediator”, care depune eforturi pentru reluarea procesului de negocieri în formatul 2+1. Implicarea personală în procesul de negocieri al Președintelui unei țări cum este Rusia, în special după comportamentul acesteia în Georgia și care s-a declarat singurul pol al puterii în CSI, demonstrează că Rusia are un scop bine definit, totalmente diferit de așteptările conducerii și cetățenilor Republicii Moldova. Poziția ei reală, însă, putea fi vociferată de Igor Smirnov. Tot așa cum (se presupune că la indicația Moscovei), la 12 august 2008, Tiraspolul a pus în fața Chișinăului ultimatumul în care cerea acuzarea univocă a „agresiunii Georgiei”, pentru ca după aceasta să declare moratoriu asupra contactelor cu oficialii de la Chișinău.

La 12 septembrie 2008, Andrei Stratan, Ministrului Afacerilor Externe și al Integrării Europene, în cadrul întrevederii la Bruxelles cu Benita Ferrero-Waldner, Comisarul European pentru Relații Externe și Politica Europeană de Vecinătate, a declarat că “negocierile pentru soluționarea conflictului transnistrean în baza “înțelegerii în pachet” vor fi reluate numai în formatul “5+2”³³⁰. Această declarație a constituit un mesaj clar în ceea ce privește renunțarea Chișinăului la scenariul de atingere a

³²⁹ Grosu V., Îndelunga căutare a „apropiatei reglementări” a conflictului transnistrean, Political and Security Statewatch, Nr. 7 (14), Iulie 2008.

³³⁰ <http://www.mfa.gov.md/noutati/770/>

soluției problemei transnistrene printr-un dialog direct cu Kremlinul, cu excluderea celorlalte părți, și retragerea Chișinăului sub protecția scutului „5+2”.

Desfășurarea la Chișinău, la 13-14 noiembrie 2008, a Summitului șefilor de guverne din țările membre CSI cu participarea lui Vladimir Putin a reanimat unele așteptări cu privire la posibilitatea atingerii unei soluții rapide a problemei transnistrene. Însă problema conflictului Transnistrean nu a figurat pe agenda întreprinderilor oficiale, iar conținutul întreprinderii Voronin-Putin a rămas necunoscut pentru opinia publică.

Formatul 5+2 nu poate garanta soluționarea chestiunii transnistrene cu luarea în calcul a intereselor securității naționale ale RM, având în vedere faptul că există perspectivele unei simplificări a acestuia în cazul unei conjuncturi prielnice. SUA și UE au un statut decorativ, având doar calitate de observatori, situația politică din Ucraina este una instabilă, iar OSCE, în anumite situații este neputincioasă în fața dreptului de veto, aplicat de Federația Rusă³³¹.

În cadrul evenimentelor care s-au desfășurat în anul 2008 se poate menționa și întâlnirea de la 24 decembrie între Vladimir Voronin și liderul transnistrean Igor Smirnov. Cu părere de rău cei doi lideri nu au ajuns la un consens privind reluarea negocierilor pentru soluționarea conflictului transnistrean în formatul 5+2. Părțile au convenit, în schimb, să continue consultări în format 2+1, care include Moldova, Transnistria și Federația Rusă. – și care practic transformă R. Moldova într-un actor minor în cadrul unor negocieri în care, cu mare greu, va putea să reziste presiunilor Moscovei și Tiraspolului.

Grupul țintă

- Autoritățile R. Moldova (Ministerul Reintegrării, Președintele RM, Parlamentul);
- Autoritățile nerecunoscute din zona de stânga a Nistrului;
- Actorii implicați în procesul de negocieri (OSCE, Ucraina, Rusia, UE, SUA).

Impactul

Nesoluționarea conflictului transnistrean are un impact negativ asupra cetățenilor Republicii Moldova, asupra stabilității, prosperității, dezvoltării țării noastre. Necontrolarea frontierei moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean face posibilă dezvoltarea contrabandei, susținerea economiei tenebre, traficul de droguri și de ființe umane etc. ceea ce bine înțeles are un impact negativ pentru Republica Moldova. În contextul declarării obiectivului de integrare europeană Republica Moldova din cauza nesoluționării conflictului transnistrean poate întâmpina dificultăți în îndeplinirea acestui deziderat.

Încercările de a găsi o soluție în dialog direct cu Kremlinul, sau în formatul trilateral 2+1 (Moscova-Tiraspol-Chișinău), prin excluderea Ucrainei, OSCE, UE și SUA, pot avea consecințe nefaste asupra obiectivelor de integrare a RM în UE și intensificarea cooperării cu NATO în general și asupra cetățenilor în special.

Agresiunea unui stat-membru al CSI împotriva unui alt stat-membru al acestei comunități răstoarnă conceptul cooperării dintre state egale și independente în cadrul acestei organizații și readuce situația la ecuația dominării prin forță a centrului, caracteristică perioadei sovietice.

Suntem de acord cu părerea reprezentantului special al UE pentru Republica Moldova, Kalman Mizsei, care menționează că: „lipsa unei soluții pentru conflictul transnistrean reprezintă obstacolul major în calea dezvoltării economice a Republicii Moldova, inclusiv în partea stângă a Nistrului, întrucât regiunea transnistreană a fost o regiune industrială foarte dezvoltată pe timpul Uniunii Sovietice”.³³²

Rusia vrea să reducă procesul de negocieri la formatul trilateral (Moscova-Tiraspol-Chișinău), lăsând-o pe Republica Moldova în singurătate și izolându-i pe această cale pe ceilalți participanți ai formatului 5+2. Insistența Rusiei de a schimba formatul de negociere creează o situație periculoasă pentru Moldova, căci în asemenea situație Rusia are mână liberă de a realiza diferite scenarii care pot fi opuse interesului național al Republicii Moldova.

Dinamica

În dinamica evenimentelor putem menționa, că după o suspendare a întreprinderilor directe între

³³¹ Pericolul extern al securității naționale a Republicii Moldova, <http://www.infotag.md/press-releases-ro/563014/>

³³² Nicolae Federiuc, Soluționarea conflictului transnistrean până în 2009, în avantajul R. Moldova, nu este posibilă, FLUX, Cotidian Național Nr.200856 din 28 martie 2008

Președintele Republicii Moldova și Igor Smirnov, pe o perioadă de 7 ani, în anul 2008 au avut loc, în pofida unor tergiversări, amânări și suspendări aceste întreveneri, dar care nu au contribuit la ameliorarea situației. Partidul Comuniștilor au promis soluționarea conflictului transnistrean până la finele anului 2008, fapt ce nu a fost realizat cu succes și nu a fost schimbată situația existentă din anii precedenți.

Factorii

- Reticența autorităților nerecunoscute din stânga Nistrului de a negocia;
- Poziția slabă și confuză a autorităților R. Moldova;
- Interesele Rusiei, ca putere regională, de ași menține influența în vecinătatea apropiată;
- Interese ale grupărilor mafioate interesați de contrabanda pe Nistru;
- Deși formatul de negocieri 5+2 nu oferă perspective optimiste în ceea ce privește soluționarea conflictului Transnistrean, la etapa actuală acest format constituie un mecanism de protejare a Republicii Moldova de impunerea unor scenarii nedorite pentru statul moldovenesc.

Anticipări

Considerăm că la moment nu există premise pentru atingerea unei soluții rapide și viabile a conflictului din raioanele de Est ale Republicii Moldova. Nu există motive pentru a crede că până la alegerile parlamentare din primăvara anului 2009 ar putea fi realizați pași concreți în ceea ce privește soluția politică a conflictului Transnistrean. Experiența de 16 ani de reglementare a conflictului transnistrean ne face să credem că soluționarea lui ar putea avea loc datorită fie unor împrejurări internaționale avantajoase, fie datorită carismei și hotărârii unor lideri. Având în vedere că 2009 va fi anul alegerilor parlamentare, acțiunile de soluționare a acestui conflict vor fi minore.

Întrebări

- Care ar fi formatul ideal de negociere pentru reglementarea conflictului transnistrean?
- De ce sunt ineficiente negocierile în reglementarea conflictului transnistrean?
- Există planuri secrete de reglementare a conflictului transnistrean?

Ex. 11. Republica Moldova între Federația Rusă și NATO

Subiectul

Stabilirea vectorului politicii externe reprezintă una din problemele fundamentale ale Republicii Moldova. Această situație este cauzată de faptul că în interiorul statului există tendințe euro-atlantice, pe de o parte, dar există și consecințe ale politicii promovate în anii precedenți (neutralitatea RM, membru a CSI, relațiile stabilite cu Federația Rusă), pe de altă parte. Astfel, poziționarea între două entități rivale creează o serie de dificultăți și dezavantaje pentru Republica Moldova. Nimeni nu pune la îndoială interesul SUA de a apropia NATO de hotarele Rusiei, dar toți știu că și Rusia vrea să-și păstreze influența în spațiul ex-sovietic. Poziționarea Republicii Moldova între cele 2 mari puteri militare, impune un efort dublu al politicii externe.

Descrierea

Poziția geopolitică a Republicii Moldova s-a modificat esențial după aderarea României la Alianța Nord-Atlantică. De asemenea, în timpul summitului NATO de la București, Ucraina și-a declarat dorința de aderare. În contextul acestor mutații geopolitice din zonă, pentru Republica Moldova apare tot mai stringent dilema vectorului de politică externă, care provoacă discuții în interiorul statului. În cadrul elitei politice locale s-au conturat două tendințe generale: Republica Moldova aderă la NATO și, ulterior, la Uniunea Europeană, sau păstrează relații stabile cu ambele blocuri optând pentru recunoașterea internațională a statutului de neutralitate și soluționarea conflictului transnistrean într-o formulă ce ar asigura integritatea teritorială a Republicii Moldova.

Aici am putea menționa că Alianța Nord Atlantică acoperă multe domenii de care Uniunea Europeană se preocupă mai puțin, dar absolut necesare pentru ajustarea instituțională a statului la standardele europene. Plus la aceasta nici o țară din spațiul răsăritean nu s-a integrat în Uniunea Europeană fără a accede mai întâi la Alianța Nord-Atlantică, iar războiul din Georgia (2008) ar trebui să oblige autoritățile din RM să reevalueze situația de securitate din zonă.

Jaap de Hoope Scheffer, Secretarul General al NATO a declarat în cadrul vizitei sale că: „NATO nu are niciun mandat în reglementarea transnistreană, dar țările alianței speră că prin onorarea de către Rusia a acordurilor de retragere din R. Moldova problema transnistreană își va putea găsi o soluție”³³³.

În contextul vizitelor și a reuniunilor, la 14 noiembrie, delegațiile guvernelor din CSI au adoptat în aproximativ jumătate de oră 34 din cele 35 de chestiuni de pe agenda reuniunii desfășurate vineri la Chișinău. Aceasta, în timp ce ședința în format restrâns a primilor miniștri a durat aproape dublu față de timpul programat. Documentul central al reuniunii este considerată a fi Strategia dezvoltării economice a Comunității Statelor Independente până în anul 2020, care va permite, potrivit autorilor, „dezvoltarea proceselor integraționiste în sfera economică”.

Grupul țintă

- Cetățenii R. Moldova;
- autoritățile decidente din Republica Moldova;
- NATO;
- Federația Rusă.

Impactul

În viziunea mai multor politicieni și experți de la Chișinău politica externă a Republicii Moldova este incoerentă și imprevizibilă, iar credibilitatea sa este, de multe ori, pusă sub semnul întrebării de către principalii parteneri externi și vecini. Poziția Republicii Moldova între Federația Rusă și NATO instigă de asemenea o instabilitate a situației interne. Astfel, instabilitatea internă, combinată cu o incoerență a politicii externe a statului a creat probleme și în alte domenii, precum: soluționarea diferendului transnistrean, lipsa unui climat investițional favorabil, ceea ce a avut ca efect probleme de

³³³ NATO considera ca problema transnistreana poate fi solutionata, daca Rusia isi retrage trupele, <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/International/108859/NATO-considera-ca-problema-transnistreana-poate-fi-solutionata-daca-Rusia-isi-retrage-trupele.html>

ordin economic și deteriorarea imaginii R. Moldova pe plan internațional. Ca efect, au de suferit atât cetățenii R. Moldova, cât și statul în întregime.

Plus la aceasta, R. Moldova evitând să vorbească despre NATO și integrarea în această structură, omite cea mai bună oportunitate de negociere pe care l-ar avea cu partea rusă în condițiile unui blocaj total al negocierilor în conflictul transnistrean. Iar procesul obținerii calității de membru al NATO ar cere Republicii Moldova să-și consolideze instituțiile democratice, economia de piață funcțională, precum și reforma sectorului de apărare, ca măsură de apropiere de standardele Alianței.

Dinamica

În evoluția problemei date putem distinge câteva etape esențiale: etapa dinaintea Summit-ului de la București (1-3 aprilie 2008), etapa post Summit și etapa - perioada vizitelor (noiembrie 2008). Prima etapă a fost caracterizată de dorința și insistența Ucrainei de aderare la alianță, ceea ce ar fi modificat și situația Republicii Moldova: în cazul acceptării Ucrainei, RM ar fi fost înconjurată de state-membre NATO. La această etapă Republica Moldova ducea o politică externă incoerentă, efectuând „salturi” dintr-o extremă în alta sau încercând să consolideze relațiile cu toate părțile implicate (situație care cu părere de rău nu s-a schimbat radical). Această situație de incertitudine favorizează promovarea unei imagini negative a Republicii Moldova pe plan internațional.

În cea de-a doua etapă, etapa post summit, se observă o apropiere față de Federația Rusă, ceea ce provoacă o reacție negativă în interiorul statului, situație datorată în primul rând tendințelor pro-europene și pro-NATO prezente în rândurile reprezentanților mass-media și a unui număr de cetățeni. Totuși, această situație nu este una nouă, Republica Moldova oscilând între Est și Vest de la momentul proclamării independenței sale.

Cele mai recente evenimente, de o importanță deosebită, sunt vizitele Secretarului General al NATO, Jaap de Hoop Scheffer care a fost precedată cu o zi diferență de vizita oficială a unei delegații a Dumei de Stat a Federației Ruse, în frunte cu Boris Grizlov și vizita lui Vladimir Putin, Premierul Federației Ruse, în cadrul Summit-ului șefilor de guverne din Comunitatea Statelor Independente.

Primele două vizite pe parcursul unei singure săptămâni reprezintă o adevărată provocare pentru viața politică a Republicii Moldova. “Discursurile celor 2 oficialități au fost caracterizate de note și prestări diferite. Secretarul General al NATO a pus accentul mai mult pe viitoarele relații de colaborare dintre Republica Moldova și Alianța Nord Atlantică, specificând faptul că respectă politica internă a statului și voința poporului moldav. Pe de altă parte, președintele Dumei de Stat a Federației Ruse, Boris Grizlov, a reamintit faptul că Rusia este „o salvare”, garantul întregii Europe la capitolul securității energetice. De asemenea, în declarațiile d-lui Grizlov se poate observa o ușoară dorință a Federației Ruse de a monopoliza procesul de reglementare a conflictului secesionist din Republica Moldova, dorință manifestată și pe parcursul anului. Nu trebuie lipsită de atenție disponibilitatea Federației Ruse de a îndeplini rolul de mediator, precum și afirmația conform căreia ar trebui să ne concentrăm mai mult la conținut decât la formă”³³⁴. Iar în ceea ce privește a treia vizită (vizita D. Putin la Summitul CSI) s-a așteptat foarte mult să se discute și asupra reglementării conflictului transnistrean, dar tocmai despre acest subiect nu anunță nimic comunicatul de presă al președinției de la Chișinău.

Miniștrii de Externe ai NATO și-au exprimat la 3 decembrie, în finalul reuniunii desfășurate la Bruxelles, preocuparea față de “persistența conflictelor din Caucazul de Sud și Republica Moldova”. Într-un comunicat final al reuniunii, citat de Mediafax, se menționează ca NATO va susține în continuare integritatea teritorială, independența și suveranitatea Armeniei, Azerbaidjanului, Georgiei și Republicii Moldova”³³⁵.

Astfel, putem menționa cu certitudine că anul 2008 a fost caracterizat de o avalanșă de vizite și întrevederi care au confirmat o dată în plus despre poziționarea Republicii Moldova între NATO și Federația Rusă.

Factorii

- Poziția geopolitică a R. Moldova a creat o situație specifică, care necesită o abordare reieșind din necesitățile statului și a intereselor naționale;
- Relațiile Federației Ruse – NATO influențează într-un fel sau altul perspectivele R.

³³⁴Boian V, Republica Moldova între Federația Rusă și NATO, 3.11.2008

<http://blogs.unimedia.md/victoriaboian/2008/11/03/republica-moldova-intre-federatia-rusa-si-nato/>

³³⁵ Miniștrii de Externe ai NATO reiterează susținerea integrității și suveranității R. Moldova 03.12.2008, http://www.reporter.md/view_news.php?lang=rom&id=14413

Moldova în procesul de promovare interesului național;

- Antagonismul viziunilor social-politice produce instabilitate politică;
- Instabilitatea politică tergiversează soluționarea diferendului transnistrean.

Anticipări

Cursul politicii externe și interne a statului va fi influențat, în mare parte de:

- Efortul autorităților Republicii Moldova și societății civile, în schimbarea viziunilor și percepțiilor asupra integrării în NATO și UE;
- De instituționalizarea relațiilor de colaborare cu Uniunea Europeană, precum și a celor cu Alianța Nord Atlantică și anume semnarea noului Plan Individual de Acțiuni.

Întrebări

- Poate evita Republica Moldova opțiunea euro-atlantică?
- Care sunt rațiunile și beneficiile integrării RM în NATO?
- În condițiile unui blocaj total al negocierilor în conflictul transnistrean, ce variantă mai are RM la îndemână?
- RM poate să-și permită neutralitatea, de cine este ea asigurată și cât de compatibilă este acest statut cu staționarea trupelor străine pe teritoriul său?

Ex. 12. Prezența așa-ziselor trupe pacificatoare ruse pe teritoriul Republicii Moldova

Subiectul

Una dintre cele mai stringente probleme ale Republicii Moldova, care pun în pericol integritatea teritorială a țării precum și buna desfășurare a procesului de reglementare a conflictului transnistrean este prezența așa-ziselor trupe pacificatoare ruse pe teritoriul Republicii Moldova. Prezența lor creează o atmosferă de incertitudine și stagnare, blocând un curs firesc de ajungere la un consens în soluționarea conflictului.

Descrierea

Forțele de "pacificare" care activează în prezent pe teritoriul Republicii Moldova au fost constituite la 27 iulie 1992 în conformitate cu "Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova" (din 21 iulie 1992) printr-o decizie a Comisiei Unificate de Control (CUC), comisie creată pentru a asigura realizarea în practică a acordului. Forțele de "pacificare" au fost amplasate pe teren în perioada 31 iulie - 4 august 1992. În prima jumătate a anului 1994, Rusia, contrar Acordului din 21 iulie 1992, care stipulează ca efectivul, modul de introducere și de retragere din zona de conflict a forțelor de pacificare se determină printr-un protocol adițional încheiat între părți, în mod unilateral și-a redus efectivul forțelor sale de "pacificare" de la 2400 la 1200 persoane. Mai târziu, în noiembrie 1994, Moscova și-a redus forțele de "pacificare" până la 630 persoane. În prezent, forțele de "pacificare" ruse sunt constituite dintr-un batalion (circa 450 persoane), care face parte din Grupul Operativ de Trupe Ruse (GOTR), dislocat în Transnistria. Trupele transnistrene numără circa 850 de militari (două batalioane, dintre care unul este dislocat în Zona de securitate și altul în afara ei), iar cele ale RM - circa 420 persoane.³³⁶

Consolidarea suveranității și independenței statelor, în primul rând înseamnă asigurarea supremației puterii de stat în interiorul țării și a independenței politice față de alte state, posibilitatea de a alege și dezvolta sistemul politic, economic, social și cultural fără un amestec din afară, inviolabilitatea teritorială și îndeplinirea altor principii general acceptate în condițiile îndeplinirii cu bună credință de către aceste state a obligațiilor sale internaționale asumate. În acest context, am putea menționa că Republica Moldova și-a îndeplinit obligațiunile sale internaționale dar continuă să fie afectată de Federația Rusă care tergiversează procesul de a-și asuma obligațiile sale (încă la Instambul în 1999) și plus la aceasta, cum a fost cazul anului 2008 în Georgia, atentează și la integritatea teritorială a altor state invocând pretextul de luare a măsurilor pentru asigurarea drepturilor cetățenilor Federației Ruse, în ex- statele sovietice.

Retragerea trupelor pacificatoare ruse din regiunea transnistreană și înlocuirea acestei operațiuni cu o misiune multinațională civilă cu mandat internațional ar contribui la asigurarea integrității teritoriale a Republicii Moldova în general, iar în particular la dezmoșirea procesului de soluționare a diferendului transnistrean, restabilirea controlului și suveranității asupra întregului teritoriu, și prin aceasta crearea condițiilor minime necesare pentru economia țării.

Teritoriul Republicii Moldova astăzi, dar și pe întreg parcursul istoriei, este plasat într-o regiune unde se ciocnesc interesele marilor puteri și formațiuni, unde situația geopolitică totdeauna a fost și este periculoasă din punct de vedere a conflictelor și instabilității, și este agravată de prezența forțelor militare ilegale și străine în țară, care nu se află sub controlul direct al conducerii oficiale. În acest context noi nu putem exclude tentativele presiunilor politice, economice și militare asupra statului, care prezintă un pericol pentru securitatea națională și bine înțeles asupra integrității teritoriale.

Grupul țintă

- Republica Moldova;
- Federația Rusă;

³³⁶ Ion Constantin, "Misiunea de consolidare a păcii în Moldova" - actori și interese, <http://www.azi.md/investigation?ID=25165>

- Teritoriul secesionist.

Impactul

Prezența așa-ziselor trupe pacificatoare ruse:

- amenință integritatea teritorială a statului,
- duce la imposibilitatea în aceste circumstanțe de a promova interesul național al statului,
- subminează autoritatea și imaginea statului suveran, independent, recunoscut pe arena internațională,
- promoveze interesele geopolitice regionale a Federației ruse care pot diferi de a statelor vecine,
- este o dovadă a ne-respectării a normelor și dreptului internațional,
- servește drept scut autorităților separatiste care au transformat regiunea într-o zonă a crimei organizate, a traficului de armament, de droguri și de persoane.

Dinamica

Prezența forțelor militare ruse pe teritoriul Republicii Moldova, indiferent de statutul acestora este un instrument destul de eficient de destabilizare și amenințare la adresa integrității teritoriale a Republicii Moldova. Declararea trupelor militare ruse drept trupe pacificatoare este doar o modalitate prin care Federația Rusă dorește să camufleze prezența sa pe teritoriul unui stat străin. Drept exemplu al comportamentului său imprevizibil, ne servește agresiunea militară a Rusiei în Georgia din vara anului curent.

În dinamica evenimentelor care au avut loc în anul 2008, un partid politic din R. Moldova propune la 19 noiembrie 2008 sesizarea Consiliului Ministerial OSCE privind prezența militară rusă pe teritoriul R. Moldova. În acest context, s-a propus „partidelor politice din Moldova să semneze un apel adresat participanților la reuniunea Consiliului Ministerial OSCE, care va avea loc la Helsinki, Finlanda, în perioada 4-5 decembrie curent, prin care să sensibilizeze înaltul for OSCE privind prezența militară rusă pe teritoriul Republicii Moldova. De asemenea, propun ca apelul să mai conțină solicitarea de intensificare a demersurilor către factorii de decizie ai Federației Ruse pentru a asigura onorarea angajamentelor asumate de aceasta în 1999, la Summit-ul OSCE de la Istanbul. Suntem convinși că problema transnistreană poate fi soluționată pe cale pașnică, iar Republica Moldova poate deveni un stat integru, democratic și prosper, demn să se integreze în marea familie europeană. Mizăm pe înțelegerea și sprijinul OSCE, care a oferit de nenumărate ori dovezi ale angajamentului său sincer și necondiționat de a contribui plenar la soluționarea diferendului transnistrean”, se menționează în textul apelului³³⁷. La Sesiunea de Închidere a Reuniunii a XVI-a a Consiliului de Miniștri al OSCE (Helsinki, 5 decembrie 2008), în alocuțiunea sa, Andrei Stratan, a reiterat apelul către toți actorii implicați pentru participarea activă în discuțiile privind substituirea contingentelor militare din Zona de Securitate cu o misiune multinațională civilă cu mandat internațional. Astfel, el a expus încă o dată poziția Republicii Moldova privind retragerea deplină, neîntârziată și necondiționată a tuturor forțelor militare și munițiilor Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu angajamentele asumate în cadrul summit-urilor OSCE, considerând că aceasta va crea baza necesară pentru ratificarea de către Republica Moldova a Tratatului FACE Adaptat.³³⁸

Factorii

- Dorința de a menține pe cât se poate de viabilă dominația rusă în limita hotarelor spațiului post-sovietic și de a stopa vizibilă tendință a fostelor republici sovietice de a se detașa de Rusia, lucru posibil prin menținerea unor state manevrabile și stoparea tendințelor lor pro-atlantice și pro-europene;
- Dorința de a promova interesele sale geopolitice în această regiune regională;
- Lipsa garanțiilor de securitate externe;
- Influența politică determinantă a Federației Ruse, care controlează o parte a

³³⁷ PLDM propune sensibilizarea Consiliului Ministerial OSCE privind prezența militară rusă pe teritoriul R. Moldova 19.11.2008, http://www.reporter.md/view_news.php?lang=rom&id=13646

³³⁸ Alocuțiunea lui Andrei Stratan la Sesiunea de Închidere a Reuniunii a XVI-a a Consiliului de Miniștri al OSCE (Helsinki, 5 decembrie 2008), <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=173&id=429>

teritoriului național printr-un regim marionetă și printr-o prezență militară fără statut juridic;

- Relații externe dominate de dependența economică externă, de accesul fluctuant la surse energetice și dependent de bunăvoința vecinilor.

Anticipări

Problema pacificatorilor ruși aflați pe teritoriul R. Moldova lipsește din dialogul oficial dintre Rusia și Moldova. În acest context, problema dată nu va fi soluționată curând. În orice situație, este necesar ca Republica Moldova să fie cât mai fermă în poziția sa de înlocuire a trupelor pacificatoare ruse cu contingent pacificator internațional.

Întrebări

- Nu este oare sfidată concepția de neutralitate a Republicii Moldova și nu este amenințată integritatea teritorială a țării prin prezența așa-ziselor trupe pacificatoare ruse?
- Când Federația Rusă își va îndeplini obligațiunile de retragere a trupelor sale de pe teritoriul statelor independente?

Ex. 13. Dezarmarea structurilor paramilitare din stânga Nistrului

Subiectul

Problema retragerii forțelor militare ruse de pe teritoriul R. Moldova (dislocate în Transnistria), a fost discutată în cadrul Summitului de la Istanbul 1999, însă cu părere de rău nici în anul 2008 după aproape un deceniu Federația Rusă nu dorește să respecte angajamentele luate la summitul OSCE, ceea ce duce la tergiversarea procesului de rezolvare a conflictului transnistrean și face ca sistemul de securitate a Republicii Moldova să fie foarte vulnerabil și în acest context deja nu contează atât de mult numărul militarilor ruși din Transnistria, ci însăși prezența lor în această regiune.

Descrierea

Odată cu dispariția Tratatului de la Varșovia și dezintegrarea URSS, statele-membre au demarat procesul de adaptare a Tratatului FACE la noile realități politice și de securitate pe continentul european, adoptând în cadrul Summit-ului OSCE de la Istanbul (19.11.99) noi prevederi. Printre aceste prevederi s-a stabilit că "nici un stat, grup de state sau organizație nu pot considera drept sferă de influență orice parte a spațiului OSCE". În acest context, trupele paramilitare ale regimurilor din zonele de conflict, înzestrate cu armament oferit de Rusia, iar trupele ruse, staționate ilegal în aceste zone, precum și pacificatorii ruși, împreună cu cei din partea regimurilor din zonele de conflict, au devenit scut de protecție ale regimurilor anticonstituționale.

Prezența trupelor rusești în RM contravine angajamentelor asumate de Rusia în timpul Summitului OSCE de la Istanbul din 19 noiembrie 1999. „În 2001 conform Tratatului cu privire la forțele armate convenționale în Europa, (Tratatul FACE sau CFE Treaty), Federația Rusă a evacuat 364 unități de tehnică militară, 60 de vagoane cu muniții din RM. Ulterior a obligat-o să le accepte sub drapel de trupe pacificatoare și a încercat să convingă opinia publică internațională că la Istanbul și-a luat angajamentul de a retrage din R. Moldova numai armamentul convențional, nu și trupele”³³⁹.

Republica Moldova și Georgia au cerut în repetate rânduri retragerea trupelor rusești de pe teritoriul lor suveran și înlocuirea acestora cu forțe de menținere a păcii ale ONU sau ale altor organizații internaționale/ țări neimplicate în conflict³⁴⁰. Iar șeful statului român consideră că principalele probleme pe care le ridică situația din Transnistria sunt integritatea teritorială a R. Moldova și producția continuă de armament, care se duce către direcții necunoscute sau ne-declarate oficial. Un alt aspect îngrijorător este legat de faptul că în zonă ar exista, încă, depozite de armament ale Armatei a XIV-a, pe care le păzesc militari ai Federației Ruse.³⁴¹

Deși nu propune recunoașterea independenței Transnistriei, lăsând loc pentru negocieri, Duma de Stat a Federației Ruse insistă asupra păstrării și chiar majorării contingentului trupelor de pacificare rusești pe teritoriul acesteia³⁴². Contrar acestui fapt, pot servi declarațiile unor lideri politici din Republica Moldova care ca și în anii precedenți, în anul 2008 declară că “pentru soluționarea, în favoarea intereselor Republicii Moldova, a diferendului transnistrean, principala condiție este retragerea forțelor armate ruse și demilitarizarea regiunii”³⁴³.

Analistul politic Arcadie Barbăroșie menționează că: “dacă una dintre condiții impuse de Rusia este menținerea statutului de neutralitate, atunci, în mod logic, Moscova ar trebui, în primul rând, să o respecte. Prezența militară rusească pe teritoriul Republicii Moldova violează statutul de neutralitate, or, dacă Putin vrea ca Moldova să nu adere la NATO, în acest caz să fie bun și să-și retragă armata”³⁴⁴.

În regiunea transnistreană, nu contează atât numărul militarilor Federației Ruse, ci însăși prezența

³³⁹ Chistol O. Summitul de la Istanbul între interesele Rusiei și statele ex-sovietice //Moldova și lumea, 15 mai 2006.

³⁴⁰ Totuși, „Who Is Who”? <http://www.mdn.md/index.php?view=viewarticle&articleid=3865>

³⁴¹ România nu merge pe soluția propusă de Ucraina”, <http://www.timpul.md/net/Rubric.asp?idIssue=321&idRubric=1797>

³⁴² Duma confirmă: Rușii nu numai că nu au de gând să plece din Transnistria, ci doresc majorarea contingentului militar în stânga Nistrului, Cotidian Național Nr.200853 din 25 martie 2008

³⁴³ Federiuc N., Iurie Roșca: Singura soluție favorabilă pentru reglementarea transnistreană este implementarea Legii din iulie 2005, AP FLUX Cotidian Național Nr.200856 din 28 martie 2008

³⁴⁴ Vladimir Voronin susține că va rezolva problema transnistreană până în 2009, Ediția de Vineri Nr.200846 din 14 martie 2008

lor pe acest teritoriu. Aici este vorba despre o folosire ne-convențională a armamentului, iar Republica Moldova dispune de un sistem de securitate națională foarte slab și plus la toate se atentează la securitatea, integritatea și funcționarea normelor de drept și a statului de neutralitate a statului suveran și independent – Republica Moldova.

Grupul țintă

- Republica Moldova;
- Federația Rusă;
- Formațiunile secesioniste;
- Trupele pacificatoare ruse.

Impactul

- Contravine statutului de neutralitate al Republicii Moldova, subminează suveranitatea, integritatea țării;
- Politic – menținerea formațiunilor militare în Transnistria duce la creșterea importanței și prestigiului Rusiei pe arena politică internațională din considerent că Contingentul militar rusesc este ultimul corp de trupe ruse dislocat în Europa în afara hotarelor Federației Ruse;
- Contribuie la stagnarea cursului european al Republicii Moldova;
- Pune în pericol imaginea Republicii Moldova pe arena internațională.

Dinamica

Într-o vizită oficială la Chișinău (17 ianuarie 2008) secretarului general adjunct al NATO, Robert Simmons, a declarat că: “Rusia trebuie să-și retragă armata de pe teritoriul Republicii Moldova, iar NATO va susține, în toate demersurile sale ulterioare, ca angajamentele asumate de această țară în cadrul Summitului OSCE de la Istanbul din 1999 să fie respectate³⁴⁵.”

Ion Solonenco, copreședinte CUC din partea Moldovei, este de părerea că “nu au fost înregistrate succese în privința proiectului apelului CUC către părțile implicate, pentru desființarea și scoaterea treptată din zona de securitate a posturilor organelor de forță transnistrene”.³⁴⁶ De asemenea Ion Solonenco a mai declarat că “partea transnistreană a refuzat să examineze proiectul de adresare către populația din Zona de Securitate privind predarea armelor și munițiilor păstrate ilegal din timpul conflictului armat”³⁴⁷.

Iar în luna mai în ziarele din Republica Moldova se face referire la “vizita recentă a președintelui Consiliului Federației al Adunării Federale a Rusiei, Serghei Mironov, a confirmat încă o dată ceea ce noi demult știam: Moscova este gata să accepte soluționarea conflictului transnistrean, dar nu și să-și retragă trupele militare din teritoriul nostru național”³⁴⁸.

La 6 august 2008 Asociația „Promo-Lex” în studiul „Obligațiile militare ale locuitorilor regiunii transnistrene a Moldovei” menționează că “tinerii din regiunea transnistreană, cetățeni ai R. Moldova, se află într-o situație foarte dificilă, fiind înrolați în structuri paramilitare ilegale. Contrar legislației naționale, ei sunt înrolați, în mare parte forțat, și impuși să depună jurământ unui regim anticonstituțional. Despre aceasta se spune: „Conform legislației rmn, tinerii pot fi sancționați pentru eschivarea de la serviciul militar. În același timp, potrivit Codului penal al RM, ei riscă 5-10 ani de închisoare pentru participarea în cadrul unor formațiuni paramilitare ilegale, aceste prevederi, însă, nu sunt aplicate de către autoritățile constituționale. Potrivit studiului, în armata transnistreană sunt înrolate persoane cu antecedente penale sau condamnate condiționat și cele cu probleme grave de sănătate pentru a asigura structurile militare cu un număr mare de soldați. În schimb, nu sunt înrolate rudele și copiii demnitarilor și oamenilor de afaceri transnistreni. Efectivul numeric al Armatei naționale a RM constituie 6500-6600 persoane (număr în descreștere datorită reformei militare), iar cel

³⁴⁵ Federiuc N., NATO cere retragerea trupelor ruse din Transnistria, AP FLUX Ediția de Vineri Nr.20086 din 18 ianuarie 2008

³⁴⁶ Moldova insistă asupra dezarmării structurilor paramilitare din stânga Nistrului, Cotidian Național Nr.200843 din 11 martie 2008

³⁴⁷ Separatiștii insistă asupra retragerii Comisariatului moldovean de poliție din Tighina, Cotidian Național Nr.200867 din 14 aprilie 2008

³⁴⁸ Praporșcic S., Ce a căutat Mironov la Chișinău? sau Planul Kozak într-o variantă mai subtilă, Ediția de Vineri Nr.200889 din 23 mai 2008

al armatei transnistrene – în jur de 5000 persoane. Adică, fiecare al 111-lea locuitor al regiunii este militar, iar pe teritoriul controlat – fiecare al 538-lea³⁴⁹.

În dinamica evoluțiilor care au avut loc în 2008 cu referire la această tematică putem menționa că în cadrul sesiunii din perioada 14-18 noiembrie de la Valencia (Spania) s-a menționat că: “ Rusia va trebui sa-si retragă prezenta militară ilegală din regiunea transnistreana a Republicii Moldova în viitorul cel mai apropiat. Acest lucru este prevăzut de rezoluția Adunării Parlamentare a NATO "Viitorul relațiilor NATO - Rusia".

Factorii

- Conflictul transnistrean;
- Republica Moldova nu poate să-și promoveze interesele naționale datorită șantajului parvenit din partea regimului secesionist susținut de Federația Rusă.

Anticipări

Secretarului general adjunct al NATO, Robert Simmons a precizat că: “NATO poartă negocieri cu Moscova, sperând să convingă administrația rusă să ridice moratoriul asupra FACE. Emisarul NATO și-a exprimat speranța că negocierile se vor încununa de succes”³⁵⁰ și în acest context, speram că Federația Rusă să-și asume obligațiile luate la Istanbul și să-și retragă necondiționat toate trupele de pe teritoriul Republicii Moldova.

Întrebări

- Când Federația Rusă își va îndeplini angajamentele luate la Summitul OSCE la Istanbul?
- Ce fac autoritățile din Republica Moldova pentru dezarmarea structurilor paramilitare din stânga Nistrului?

³⁴⁹ Tinerii din regiunea transnistreană se află într-o situație foarte dificilă, constată un studiu, Info-Prim Neo, 06.08.2008, <http://allmoldova.md/index.php?action=newsblock&id=1218029408&lng=rom>

³⁵⁰ Igor BURCIU PĂREREA NATO: Rusia, una din principalele piedici în soluționarea diferendului transnistrean, Cotidian Național Nr.20088 din 22 ianuarie 2008

Ex. 14. Instabilitatea internă a Ucrainei și repercusiunile asupra Republicii Moldova

Subiectul

Ucraina a intrat din nou într-o criză politică, după destrămarea în septembrie 2008 a coaliției de la putere dintre formațiunile președintelui Viktor Iușcenko și Iuliei Timoșenko. Partidul președintelui Iușcenko, Ucraina Noastră - Autoapărarea Populară, care forma o majoritate parlamentară prooccidentală cu Blocul Iuliei Timoșenko, a părăsit alianța în septembrie după adoptarea unei serii de legi destinate să reducă prerogativele prezidențiale.

Descrierea

Partidul președintelui Viktor Iușcenko, care forma o majoritate prooccidentală fragilă cu blocul Timoșenko din decembrie 2007, a părăsit coaliția în luna septembrie, după adoptarea unei serii de legi care reduc prerogativele prezidențiale. În lipsa unei noi coaliții, președintele Iușcenko a anunțat în octombrie dizolvarea Parlamentului, dar a trebuit să renunțe la această măsură pe termen nelimitat, din cauza crizei economice mondiale care a afectat puternic Ucraina.

Criza politică din Ucraina a obținut continuare odată ce Președintele ucrainean, V. Iușcenko, a decretat stoparea actului prezidențial prin care se stabilea data alegerilor parlamentare anticipate pentru 7 decembrie 2008. Decizia șefului statului ucrainean ar putea fi influențată de perturbațiile care au loc în sistemul financiar și bancar internațional, dar și de presiunile externe exercitate prin intermediul instituțiilor financiare internaționale (în presă s-a vehiculat despre posibilele condiții impuse de Fondul Monetar Internațional privitor la crearea unei coaliții guvernamentale de către formațiunile politice parlamentare ucrainene în schimbul acordării unui ajutor financiar pentru depășirea efectelor crizei financiare internaționale). Negocierile demarate de actuala guvernare privind achiziționarea gazelor naturale rusești ar putea constitui un alt motiv care a determinat amânarea scrutinului electoral pentru data de 14 decembrie. Această situație incertă din cadrul politicului ucrainean reduce esențial șansele Ucrainei de a obține MAP-ul în luna decembrie a.c., în cadrul ședinței Miniștrilor de externe ai statelor NATO.

Iulia Timoșenko a declarat că căderea hriivnei este rezultatul acțiunilor ilegale ale lui Iușcenko și Guvernatorului Băncii Naționale și a cerut demisia ambilor. La fel, Iușcenko, într-un interviu din 21.12.200, dat unui canal de televiziune a numit pe Timoșenko „aventurieră în politică”³⁵¹. Criza din Ucraina continuă din cauza conflictelor dintre președintele Ucrainei și primul ministru.

Grupul țintă

- Instituțiile puterii centrale din Ucraina;
- Rusia;
- UE, NATO.

Impactul

Impactul crizei politice din Ucraina este resimțit în special prin reacția UE și a SUA. Conflictul între președinte și premier, în condițiile evoluției crizei economice globale, Ucraina fiind unei din cele mai afectate, are o influență directă asupra țării noastre. Moldova nu poate miza pe ajutorul Ucrainei în soluționarea problemei transnistrene, la fel nu poate conta pe aceasta nici în problema prețului la gaz. Uniunea Europeană privește cu atenție desfășurarea acestei crize politice în stânga Moldovei, urmând ca măsurile acesteia să nu fie chiar atât de favorabile procesului de integrare europeană a Moldovei.

Dinamica

La începutul lunii aprilie, 2007 mai precis pe 2 aprilie, odată cu semnarea de către președintele Ucrainei, Viktor Iușcenko, a decretului prezidențial de dizolvare a parlamentului, adică Rada Supremă, cu 450 de membri, și stabilirea datei pentru noi alegeri pe 27 mai a.c., vecina noastră a reintrat în criză politică. Este, o reizbucnire a crizei politice interne care a divizat societatea ucraineană după alegerile

³⁵¹ <http://www.lenta.ru/news/2008/12/21/adventurous/>

prelungite din iarna lui 2004-2005, când, după mitingurile maraton, s-a decis un al treilea tur de scrutin prezidențial, care a fost câștigat de actualul președinte, Victor Iușcenko, reprezentantul a ceea ce s-a numit "Revoluția portocalie" de la Kiev.

Factorii

- Confruntarea dintre Președintele Ucrainei și premier;
- Criza economică globală;
- Interesele politice ale marilor puteri (Rusia, NATO);
- Războiul ruso-georgian din august, 2008.

Anticipări

Evenimentele din 2009 vor fi destul de complicate pentru Ucraina. Pe fundalul crizei economice globale, Rusia amenință că în 2009 va sista aprovizionarea cu gaz. La fel, ar putea suferi modificări și în relațiile Ucrainei cu NATO și UE, care nu vor accepta negocieri în condițiile unei instabilități în creștere. Moldova nu va putea beneficia de asistența Ucrainei în calitate de aliat în problema transnistreană, nici în cea a reglementării prețului la gaz.

Întrebări

- Care vor fi acțiunile Moldovei față de Ucraina în cazul continuării crizei politice?
- Cât de grave vor consecințele politice ca rezultat al consecințelor crizei economice globale care a afectat Ucraina?

Ex. 15. Diplomația moldovenească – veriga slabă a politicii externe moldovenești

Subiectul

Calitatea diplomației moldovenești continuă să deranjeze presa din R. Moldova. Acest lucru are o influență directă asupra cursului politicii externe a Republicii Moldova, care rămâne imprezvizibil, iar credibilitatea sa este, de multe ori, pusă sub semnul întrebării.

Descrierea

Diplomația moldovenească – deși tânără, continuă aceleași tradiții din anii precedenți. Criteriile numirii corpului diplomatic moldovenesc, menționate în 2006, 2007 sunt încă în vigoare și pentru 2008 și anume se bazează pe meritele celor numiți în a susține partidul de guvernământ.

În loc de a fi purtătoare cu demnitate a intereselor R. Moldova peste hotare și a apăra drepturile cetățenilor moldoveni aflați într-un număr destul de mare peste hotare, diplomația moldovenească continuă să fie un concediu peste hotare a celor care au făcut diferite servicii pe gratis guvernării. În acest fel, au fost promovate persoane fără carieră diplomatică, cu o cunoaștere slabă a limbilor străine, devenind astfel absenții diferitor evenimente diplomatice în care era vizată R. Moldova aducând un prejudiciu de imagine țării. Un astfel de exemplu, este cazul fostului Reprezentant Permanent al Republicii Moldova pe lângă Organizația Națiunilor Unite Alexei Tulbure care „a dat dovada de incompetență profesională și necorespondere cu funcția exercitată”. Aprecierea aparține viceministrului de externe, Valeriu Ostalep³⁵². Alexei Tulbure a fost numit în funcția de Reprezentant Permanent al Republicii Moldova pe lângă ONU la finele lunii iunie 2007. Anterior el a îndeplinit funcția de reprezentant al R. Moldova la Consiliul Europei timp de patru ani. O alta numire haotică a fost cea a lui Gheorghe Rusnac ca ambasador în Italia și a lui Andrei Neguța în funcția de Ambasador al Republicii Moldova în Federația Rusă. Anterior, el a deținut funcția de Reprezentant Permanent al Republicii Moldova pe lângă Consiliul Europei. Neguța va fi înlocuit la CoE de Eugenia Kistruga, care a activat până în prezent în calitate de ministru adjunct al Afacerilor Externe și Integrării Europene.

Grupul țintă

- Cetățenii RM;
- Mass-media;
- Societatea civilă.

Impactul

Orice stat își promovează politica externă bazându-se pe ambasadorii săi. Din păcate, R. Moldova nu poate conta pe trimiși săi permanenți din cauză ineficienței acestora. Formarea corpului diplomatic moldovenesc, după înfățișarea partidului de guvernământ, are consecințe negative asupra promovării politicii externe. Lipsirea de la diferite evenimente la care ar trebuie să promoveze interesele Moldovei impune întrebarea ce rost mai are să susții financiar astfel de ambasadori.

Dinamica

Centralizarea puterii în stat din 2001 până în prezent a avut ca impact diminuarea drastică a autonomiei diplomației moldovenești. În anul 2005, în cadrul Ministerului de Externe au fost inițiate restructurări chemate să eficientizeze activitatea sa prin întărirea securității interne și consolidarea controlului ierarhic. Rezultatul nu s-a lăsat mult așteptat. Ministerul de Externe a reușit să-și întărească sensibil și vizibil securitatea internă, devenind, totodată, o structură mai puțin comunicativă și mai greu de pătruns chiar și pentru diplomații străini acreditați la Chișinău. A fost „îmbunătățit” foarte mult și controlul ierarhic intern. În prezent, pentru ca notele informative de interes general să circule și în alte departamente sau direcții este nevoie de aprobarea expresă a conducerii ministerului. Chiar și în aceste condiții comunicarea între departamente sau direcțiile din cadrul aceluiași departament are loc, în cel

³⁵² Alexei Tulbure a fost rechemat din cauza incompetenței profesionale și necorespondenței cu funcția // <http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=3049>

mai bun caz, anevoios. În consecință, slaba informare a diplomaților contribuie la ignorarea realităților interne și externe în definirea obiectivelor și alegerea tacticilor potrivite pentru materializarea lor. De asemenea, a fost ”îmbunătățită” monitorizarea întrevederilor între diplomații moldoveni și cei străini. În prezent nici un diplomat moldovean, mai jos de funcția de viceministru, nu poate avea o întrevedere de lucru cu diplomați străini, fără încuviințarea conducerii ministerului. Evident, acest lucru se face, volens-nolens, în detrimentul eficienței diplomației noastre³⁵³. De aceea, logica acestor măsuri de extremă precauție este foarte confuză, în particular pentru diplomații străini acreditați la Chișinău. Mai mult decât atât, în ciuda așteptărilor inițiale, transformarea structurii și practicilor interne a ministerului a dus la exacerbara supravegherii ierarhice în interiorul său, a avut ca efect centralizarea pronunțată și reducerea transparenței procesului de luare a deciziilor, a dus la înlăturarea diplomaților cu experiență de la formularea deciziilor, a inhibat spiritul de inițiativă și a descurajat gândirea creativă în diplomația noastră.

Factorii

- Arbitrariul desemnării și demiterii diplomaților moldoveni;
- Lipsa de consecvență în politica externă.

Anticipări

Alegerile din 2009 ar putea produce anumite modificări în schimbarea corpului diplomatic odată cu schimbarea partidului de guvernământ.

Întrebări

- Care este principul după care sunt numiți ambasadorii moldoveni?
- Care este contribuția diplomaților moldoveni la atragerea investițiilor străine în Republica Moldova?

³⁵³ <http://info-prim.md/?a=10&nD=2008/10/06&ay=18153>

Ex. 16. Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova

Subiectul

La 1 februarie, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene prezenta în cadrul unei conferințe cu participarea reprezentanților misiunilor diplomatice și ai organizațiilor internaționale Strategia de Comunicare în domeniul integrării europene aprobată prin decizia Guvernului Republicii Moldova la 29 decembrie 2007. Chiar dacă a fost aprobat și un plan concret de activități³⁵⁴, strategia a fost ignorată în totalitate uitându-se despre informarea populației despre integrarea europeană.

Descrierea

Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova, prezentată de înalte somități oficiale în cadrul unei conferințe de lansare la 1 februarie 2008, promitea distribuirea adecvată și sistematică a informației despre Uniunea Europeană, accesul publicului larg la mai multe surse de informație cu referire la UE și oferirea de posibilități cetățenilor Moldovei pentru a participa mai activ la procesul de integrare europeană³⁵⁵. Strategia a fost elaborată în 2006-2007 cu suportul PNUD Moldova și al Fundației Eurasia. Aprobarea ei a fost târăgănată din cauza lipsei surselor financiare necesare pentru implementarea acesteia.

Experții însă au dorit să vadă mai mult decât un proiect desenat cu mult gust, o campanie amplă de informare a populației despre integrarea europeană. Potrivit unui studiu elaborat de IDIS Viitorul și CBS Axa în primăvara 2008, 77,7 % dintre respondenți știu ce este Uniunea Europeană, 46,2 % au auzit de Politica Europeană de Vecinătate, 32 % știau de existența unui Plan de Acțiuni dintre UE și RM, și doar 15 % au cunoștințe mai aprofundate despre conținutul planului³⁵⁶. Astfel, o Strategie de acest fel era demult necesară, nu în pragul celor 100 de metri ai implementării PAUERM.

Implementarea SCIERM urma a fi coordonată de MAEIE, sub supravegherea unui viceministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene. MAEIE urmează a fi asistat de o Comisie de consultare, preconizată a fi creată în cadrul acestui minister, care va include reprezentanți ai tuturor instituțiilor publice centrale de specialitate, alte părți relevante și un Grup de experți. Ultimul urma a fi compus din experți în diverse domenii; jurnaliști; reprezentanți ai ONG-urilor specializate, partidelor politice, Parlamentului, mediilor de afaceri, academic și ai altor grupuri interesate. Strategia de comunicare urmează a fi implementată pe baza mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat și cu sprijinul donatorilor locali și străini. Mijloacele financiare vor fi utilizate pentru sprijinirea unor proiecte individuale, propuse de organizații publice și private, dar identificate de un Comitet de selectare. A fost organizat chiar și un concurs de Sigla și Slogan pentru strategie. Deși data limită era 5 martie 2008, rezultatele acestui concurs nu au fost făcute publice.

Conform Strategiei urma a fi realizat unui studiu sociologic, creată o pagină de Internet privind UE – Portalul UE, a unui sistem de distribuire a informației cu referire la UE, a unei linii telefonice gratuite UE (Toll-free) etc. Nici pe pagina oficială a MAEIE, nici în mass-media nu s-a precizat, nici la final de an nu s-a pomenit nimic despre aceasta, deși ministerului trebuia să prezinte Guvernului un raport de progres.

Grupul țintă

- Ministerul Afacerilor Externe și al Integrării Europene;
- Corpul diplomatic;
- Cetățenii R. Moldova.

Impactul

Strategia urma a fi divizată în mai multe proiecte concrete, pentru a căror realizare urma să se anunțe concursuri publice. Proiectele date trebuiau să explice cetățeanului simplu esența noțiunii de

³⁵⁴ http://www.mfa.gov.md/img/european-integration-documents/plan_comunicare.doc

³⁵⁵ http://www.mfa.gov.md/img/european-integration-documents/strateg_comunicare.doc

³⁵⁶ http://www.viitorul.org/public/1167/ro/Raport_EU_ROM_fin.pdf, pag.10.

european și a modului de viață din Uniunea Europeană. Potrivit acestui document, mai exact al Strategiei de comunicare externă (parte componentă a Strategiei) urma ca imaginea Moldovei să se îmbunătățească. Planul de acțiuni al Strategiei de informare este prevăzut pentru anul 2008. Însă, probabil cei la minister nu au luat în considerație volumul de lucru odată ce Moldova a mai preluat președinția la un șir de inițiative regionale. Ar informarea europeană a fost în totalitate ignorată. Așteptările experților de a vedea acțiuni concrete în urma acestui Plan au fost zadarnice. Iar ministerul a demonstrat încă odată că nu este în stare să gestioneze imaginea sa externă și nici să asigure informarea europeană. Unul din promotorii documentului a fost numit Ambasador al Moldovei în Marea Britanie.

Dinamica

Elaborarea acestei Strategii a fost efectuată în 2006-2007, iar aprobarea ei a fost trăgănată mai mult timp. Aprobarea ei în 2008 era o continuare a acelor neajunsuri din Planul de Acțiuni UE-RM (finalizat în februarie 2008). Odată cu publicarea Raportului de progres al Comisiei Europene la 3 aprilie 2008 asupra implementării Planului de Acțiuni și finalizarea termenului de implementare a acestui document politic a schimbat optica ministerului. Din a doua jumătate a anului 2008 s-a uitat de această strategie, iar în raportul anual la final de an al ministrului Stratan nu se regăsește nici un cuvânt referitor la strategie.

Factorii

- Finalizarea Planului de Acțiuni RM-UE;
- Schimbarea priorităților MAE IE: de la informare europeană la semnarea unui Acord de Asociere cu UE;
- Președințiile regionale ale Moldovei.

Anticipări

În 2009 se va reveni la această Strategie odată cu semnarea un nou acord între UE și Moldova. Guvernul va folosi documentul respectiv drept dovadă a eforturilor de informare europeană a populației și conștientizare a relațiilor pe care Moldova le are cu UE.

Întrebări

- De ce Strategia de comunicare a fost aprobată la finalul lui 2007 ?
- Câte prevederi din Planul de acțiuni ale Strategiei au fost realizate ?